

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

ARİSTO'YA ATFEDİLEN ANONİM BAYTARNÂME
(vr. 1b-47b)
(GİRİŞ-METİN-DİZİN-TIPKIBASIM)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI: PROF. DR. MESUT ŞEN

NESİM ASLAN

İSTANBUL 2015

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

ARİSTO'YA ATFEDİLEN ANONİM BAYTARNÂME
(vr. 1b-47b)
(GİRİŞ-METİN-DİZİN-TIPKIBASIM)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI: PROF. DR. MESUT ŞEN

NESİM ASLAN

İSTANBUL 2015



MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek lisans öğrencisi Nesim ASLAN'ın "Aristo'ya Atfedilen Anonim Baytar-nâme (vr.1b-47b) (Giriş, Metin, Dizin, Tıpkıbasım)" konulu tez çalışması jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Dili Edebiyatı Bilim Dalı yüksek lisans tezi olarak oy birliği / ~~oy~~ çokluğu ile başarılı bulunmuştur.

İmza

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Mesut ŞEN
Üniversitesi Marmara Üniversitesi

Üye : Prof. Dr. Emine GÜRSOY NASKALI
Üniversitesi Marmara Üniversitesi

Üye : Prof. Dr. Ahmet KANLIDERE
Üniversitesi Fatih Üniversitesi

ONAY

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu'nun 20 / 04 / 2015 tarih ve 2015/06-6 sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Gülşen SEYHANALİŞİK
Müdür



İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
ÖN SÖZ	IV
ÖZET	VI
SUMMARY.....	VII
KISALTMALAR VE İŞARETLER	VIII
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ	IX
I. İNCELEME.....	10
1. ARİSTO'YA ATFEDİLEN ANONİM BAYTARNÂME	
1.1. Baytar-nâme Nedir?.....	1
1.2. Eserin Müellifi	2
1.3. Eserin Yazım Tarihi, İçeriği	3
2. İMLA VE DİL ÖZELLİKLERİ	
2.1. İmla özellikleri.....	5
2.1.1. Harekeleme.....	5
2.1.2. Şeddenin kullanımı.....	5
2.1.3. Ünlülerin yazılışı.....	5
2.1.3.1. a ünlüsü.....	5
2.1.3.1.1. Ön seslerde.....	6
2.1.3.1.2. İç seslerde.....	6
2.1.3.1.3. Son seslerde.....	6
2.1.3.2. e ünlüsü	6
2.1.3.2.1. Ön seslerde.....	6
2.1.3.2.2. İç seslerde.....	6
2.1.3.2.3. Son seslerde.....	7
2.1.3.3. ı, i ünlüleri.....	7
2.1.3.3.1. Ön seslerde.....	7
2.1.3.3.2. İç seslerde.....	7
2.1.3.3.3. Son seslerde.....	7
2.1.3.4. o, ö, u, ü ünlüleri.....	7
2.1.3.4.1. Ön seslerde.....	8
2.1.3.4.2. İç seslerde.....	8
2.1.3.4.3. Son seslerde.....	8
2.1.4. Ünsüzlerin yazılışı.....	8

2.1.4.1. ç ünsüzü.....	8
2.1.4.2. g, k, ve ñ ünsüzleri.....	9
2.1.4.3. ğ, k ünsüzleri.....	9
2.1.4.4. ħ, ħ, h ünsüzleri.....	9
2.1.4.5. p ünsüzü.....	10
2.1.4.6. d, t, t ünsüzleri.....	10
2.1.4.7. s, ş ünsüzleri.....	11
2.1.5. Edatların yazımı.....	11
2.1.6. Yazımı farklı olan kelimeler.....	12
2.2. Dil özellikleri.....	12
2.2.1. Ses hadiseleri.....	12
2.2.1.1. Kalınlık-incelik uyumu.....	12
2.2.1.2. Düzlük-yuvarlaklık uyumu.....	13
2.2.1.3. Ünsüz değişimleri.....	13
2.2.2. Çekim ekleri.....	14
2.2.2.1. İsim çekim ekleri.....	14
2.2.2.1.1. Çokluk eki.....	15
2.2.2.1.2. İyelik ekleri.....	15
2.2.2.1.3. Hâl ekleri.....	15
2.2.2.1.3.1. Yalın hâl.....	15
2.2.2.1.3.2. İlgi hâli (genitif).....	15
2.2.2.1.3.3. Yükleme hâli (akuzatif).....	15
2.2.2.1.3.4. Yaklaşma hâli (datif).....	15
2.2.2.1.3.5. Bulunma hâli (lokatif).....	16
2.2.2.1.3.6. Ayrılma hâli (ablatif).....	16
2.2.2.1.3.7. Vasıta hâli (instrumantel).....	16
2.2.2.1.3.8. Eşitlik hâli (ekvatif).....	16
2.2.2.1.3.9. Yön hâli (direktif).....	17
2.2.2.2. Fiil çekim ekleri.....	17
2.2.2.2.1. Şahıs ekleri.....	17
2.2.2.2.1.1. Birinci tip şahıs ekleri.....	17
2.2.2.2.1.2. İkinci tip şahıs ekleri.....	17
2.2.2.2.1.3. Üçüncü tip şahıs ekleri.....	18
2.2.2.2.1.4. Dördüncü tip şahıs ekleri.....	18

2.2.2.2.2. Bildirme kipleri.....	19
2.2.2.2.2.1. Görülen geçmiş zaman.....	19
2.2.2.2.2.2. Öğrenilen geçmiş zaman.....	19
2.2.2.2.2.3. Geniş zaman.....	20
2.2.2.2.2.4. Gelecek zaman.....	21
2.2.2.2.2.5. Şimdiki zaman.....	21
2.2.2.2.3. Tasarlama kipleri.....	21
2.2.2.2.3.1. Emir kipi.....	21
2.2.2.2.3.2. İstek kipi.....	21
2.2.2.2.3.3. Şart kipi.....	22
2.2.2.2.3.4. Gereklilik kipi.....	22
2.2.2.2.4. Birleşik kipler.....	22
2.2.2.2.4.1. Hikâye.....	22
2.2.2.2.4.2. Şart.....	22
2.2.2.2.5. Bildirme ekleri ve cevheri fiil(Ek-eylem).....	23
2.2.2.2.5.1. Geniş zaman.....	23
2.2.2.2.5.2. Şart.....	23
2.2.2.2.5.3. Görülen geçmiş zaman.....	23
2.2.2.2.5.4. Cevherî fiilin(Ek-eylem) olumsuzu	23
2.2.2.2.6. Partisipler (Sıfat-Filler)	24
2.2.2.2.7. Gerundiumlar (Zarf-Fiiller)	24
2.2.2.2.8. Fiillerde olumsuzluk.....	24
2.2.3. Birleşik fiiller.....	26
2.2.3.1. Birinci unsuru isim olan birleşik fiiller.....	26
2.2.3.2. İki unsuru da fiil olan birleşik fiiller.....	26
III. METİN.....	27
IV. DİZİN.....	51
BİBLİYOGRAFYA	132
ÖZGEÇMİŞ.....	135
V. TIPKIBASIM	136

ÖN SÖZ

Bu tez, Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi'nin Damad İbrahim kısmında 927 No'lu demirbaşa kayıtlı *Aristo'ya Atfedilen Anonim Baytarnâme* isimli eserin kapağında girişte *Hâzihi Baytâr-nâme* ibaresi bulunan 1b-47b varakları üzerinde yapılan bir dil çalışmasıdır.

İslam kaynaklarında ilk baytarnâmenin, Aristo (MÖ 384-322) tarafından yazıldığına dair genel bir görüş vardır. Aristo'ya atfedilen bu eserin, Abbasiler döneminde Yunanca'dan Arap Diline tercüme edildiği ve daha sonraları Farsça'ya ve Türkçe'ye de tercüme edilerek ayet ve hadisler de eklenerek içeriği zenginleştirildiği önemli bir yönüdür. Adı geçen eserin mütercimi tam belli değildir. *Aristo'ya Atfedilen Anonim Baytarnâme* isimli bu eserin kapağında Hicrî 1209 / Milâdî 1795 olarak yazılmıştır.

Eserin dil özelliklerinde, Eski Anadolu Türkçesinin Osmanlı dönemi ile Türkiye Türkçesinin imlâ özelliklerini bir arada görmek mümkündür. Eserin 1b-47b varaklarında atların faziletleri ve iyi bir atın özellikleri ve sonunda da bakımı anlatılmıştır. Nüshanın ilk kısımlarında 01b-3b kısımlarında Aristoteles ve Zülkarneyn'e gönderme yapılarak atların tedavisi ve gücü konusunda kısaca giriş yapılmıştır. 03a-31a bölümünde atların faziletleri İslâmî bir çerçevede Kur'an-ı Kerîm ve Hadisler ile desteklenerek sunulmuştur. 32b-47b varakları, konu olarak iyi bir atın fiziksel özelliklerine ayrılmıştır.

Çalışmamızı; inceleme, metin, dizin olmak üzere üç bölümde inceledik. Eserin müellifi, mütercimi, tercüme tarihi hakkında inceleme bölümünde, detaya gidilmeden bilgi verildi. Öncelikli olarak metnin dil ve imla özellikleri dikkate alındı. Metin bölümünde, çevirinin transkripsiyonu yapıldı. Transkripsiyonlu metinde noktalama imleri kullanıldı, yazıldığı sayfa düzenine göre varak ve satırları boşluk dahil sıra düzenine göre oluşturuldu. Bazı satır numaralarının atlanması arada resimlerin olduğu ihtimalini kuvvetlendirmektedir.

Bu çalışmayı diğer baytarnâme çalışmalarından ayıran yönü, eserde geçen ayetlerin ve özellikle hadislerin kaynağının tam verilmiş olmasıdır. Tercümeler dışında ayet ve hadis destekli baytranameleri te'lif eser gibi görmek mümkündür.

Dizin bölümünde, transkripsiyon yapılmış kelimelerin anlamları ve birleşik sözcükler verilmiştir. Eserde geçmediği için hastalık adları ve bitki dizini yapılmamıştır.

Eserin tıpkıbasımı, çalışmanın sonunda yer almaktadır.

Türk kültürünün önemli yapıtları arasında yer alan baytarnamelerle ilgili tez çalışmasını seçmemde fikir veren ve bu çalışmamda Tez Danışmanım hafızası güçlü, etimoloji ustası saygıdeğer Prof. Dr. Mesut Şen'e, Tez Program Danışmanlığımı yürüten

saygıdeğer hocam Prof. Dr. Emine Gürsoy Naskali'ye ve bana emeği geçen tüm değerli bölüm hocalarıma teşekkür ederim.

NESİM ASLAN

ÖZET

Bu tez, Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi'nin Damad İbrahim kısmında 927 No'lu demirbaşa kayıtlı girişte *Hāzihi Baytār-nāme* yazılı *Aristo'ya Atfedilen Anonim Baytarnāme* adlı eserin 1b-47b varakları üzerinde yapılan bir dil çalışmasıdır. Eserin tamamı 1b-105b varaklarını içerir.

Aristo'ya atfedilen bu eserin Abbasiler döneminde Yunanca'dan Arap Diline tercüme edildiği düşünülmektedir. Yapıt daha sonraları Farsça'ya ve Türkçe'ye de tercüme edilerek ayet ve hadisler de eklenerek içeriği zenginleştirilmiştir. Tedkik ettiğimiz eserin mütercimi tam belli değildir. *Aristo'ya Atfedilen Anonim Baytarnāme* isimli eserin kapağında Hicrî 1209 / Milâdî 1795 tarihi yer almaktadır.

18. yüzyılda yazılmış bir eser olmakla birlikte, dil özellikleri yönünden Eski Anadolu Türkçesinin Osmanlı dönemi özellikleri ile Türkiye Türkçesinin imlâ özelliklerini bir arada bulundurması açısından ilginçtir.

İnceleme bölümünde, eserin müellifi, mütercimi, tercüme tarihi hakkında detaya gidilmeden bilgi verildi. Öncelikli olarak metnin dil ve imla özellikleri dikkate alındı. Metin bölümünde, çevirinin transkripsiyonu yapıldı. Transkripsiyonlu metinde noktalama imleri kullanıldı, yazıldığı sayfa düzenine göre varak ve satırları boşluk dahil sıra düzenine göre oluşturuldu. Bu çalışmayı diğer baytarname tezlerinden ayıran orijinal yönü, eserde geçen ayet ve hadislerin kaynağının verilmiş olmasıdır.

SUMMARY

This thesis is a linguistic study over 1b-47b pages of the booklet *Hāzihi Baytar-nāme* “*Anonymous Baitarname Attributed to Aristotle*” registered as No. 927 item of Damad İbrahim section in Suleymaniye Manuscripts Library. The booklet consists of 1b-105b pages.

This piece of work attributed to Aristotle is thought to be translated from Greek to Arabic in the Abbasid era. The booklet was translated to Persian and Turkish later and enriched with verses from Koran and hadiths of Prophet Mohammad. The translator of the book we have studied is not known precisely. The cover of ‘*Anonymous Baitarname Attributed to Aristotle*’ booklet has the year Hijri 1209/1795 AD. The booklet proves interesting as it contains linguistic properties of Ottoman era of Old Anatolian Turkish and spelling examples of Turkey Turkish together though it was written in the 18th century.

In the analysis section, brief information on the author and the translator of the booklet and history of the translation was given. As the aim is to study linguistic properties primarily, linguistics and spelling properties of the text were considered. In the text section, transcription of the translation was made.

The original aspect which differentiates this study from other baitarnama theses is that the sources of Koran verses and hadiths were shown in the most respected Islamic references. Baitarnamas other than translations can be seen as original works.

KISALTMALAR VE İŞARETLER

- Fiil tabanına gelen ek.
- * Anlam verilemeyen kelimeyi belirtir.
- + İsim tabanına gelen ek.
- a Yazma nüshadaki ön yüzü belirtir.
- Ar. Arapça
- b Yazma nüshadaki arka yüzü belirtir.
- Bğl. Bağlaç
- Bkz. Bakınız.
- Din. Dini
- E. T. Eski Türkçe
- E. A.T. Eski Anadolu Türkçesi
- Edat. Edat
- Far. Farsça
- Hlk. Halk ağzı
- İs. İsim
- Krş. Karşılaştırınız.
- Lat. Latince
- mec. Mecaz
- Moğ. Moğolca
- sıf. Sıfat
- ünl. Ünlem
- Yun. Yunanca
- zf. Zarf
- zm. Zamir

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ء	ə
ا	a, e
آ	ā
ب	b, p
پ	p
ت	t
ث	s
ج	c, ç
چ	ç
ح	ħ
خ	ħ
د	d
ذ	z
ر	r
ز	z
س	s
ش	ş
ص	ş
ض	ž, đ
ط	ṭ
ظ	ẓ
ع	ʿ
غ	ġ
ف	f
ق	q
ك	k, g, ñ
ل	l
م	m
ن	n
و	o, ö, u, ü, ū, v
ه	a, e, h
ی	ı, i, ī, y

I. İNCELEME

1. ARİSTO'YA ATFEDİLEN ANONİM BAYTARNÂME

1.1. Baytar-nâme Nedir?

Baytarnâme evcil hayvanların hastalık ve tedavileri üzerine İslâm medeniyetinde yazılmış tıp kitaplarının genel adıdır. Fakat bu adla geçen eserlerin umumiyetle atçılık ve binicilik eğitimi ile atların hastalık ve tedavilerini ihtiva eden konulara hasredilmiş oldukları görülmektedir. Baytarnâmelerde diğer evcil hayvanlara ya hiç temas edilmemiş ya da sadece bir bölüm ayrılarak eserin sonunda bahsedilmiştir. Baytarnâmeler veteriner tarihi açısından oldukları kadar, folklor ve filoloji bakımından da önemli kaynak eserlerdendir.¹

Batı kaynaklarında, "*baytar (baytar ~ baytar)*" kelimesinin menşeinin Eski Yunancada "at hekimi" manasına gelen "*hippiatros*" kelimesinden geldiği ileri sürülmektedir. Arapça sözlüklerde ise "*baytar ~ baytar*" ve "*baytarat*" kelimeleri, Arapçada "yarmak, ayırmak; yarılmak, çatlamak" manalarına gelen "batr" kelimesinin türevleri olarak gösterilmektedir. Sözünü ettiğimiz bu eserlerde asıl inceleme konusunun umumiyetle "at" olması birinci görüşü sanki doğrulamaktadır. Bazı eserlerin adlarının *Kitâbü'l-hayl*, *Kitabül-furüsiyye*, *Hayl-nâme*, *Feres-nâme* veya *Esb-nâme* şeklinde geçmesi de bu görüşü teyit etmektedir.²

M.S. 4. yüzyıldan itibaren Batı'da giderek yavaşlayan ilmî gerilemenin aksine İslâm dünyasında 7. yüzyıldan itibaren ilmî gelişme olağanüstü hızla arttı. Özellikle ikinci Abbâsî halifesi Mansûr (754-775) zamanından itibaren Eski Yunanca, Farsça, Hintçe ve Süryaniceden Arapçaya pek çok eser tercüme edilmiştir.

Aristo'ya ait bir eserin Arapça, Farsça ve birçok Türkçe nüshaları mevcuttur. Türkçe nüshalar Baytarnâmeler'in giderek nasıl anonimleştiklerini gösterir. Bunlardan Arapça bir nüshadan Muhammed b. İskender Edirnevî tarafından Türkçeye çevrilen bir baytarnâmede, Aristo'nun ilk *Baytarnâme*'yi yazmasının sebebi anlatılır. İskender doğu seferinde gönderdiği ordu, Belh şehrini şehri kuşatır. Ancak üç yıl kuşatma altında tutmasına rağmen şehri alamaz.

¹ (Şen, 1995, 177)

² (Şen, 1995, 177)

Ordusu gittikçe zayıflamaktadır. Bu sırada ordudaki atlarda da hastalık belirir. Askerler bu durumu İskender'e şikâyet ederler. İskender, Aristo'yu yanına çağırır ve ona: "Bunca zaman ilimle uğraştın, insanoğlunun derdine derman oldun. Şu atlar için bir kitap telif etsen de yolda izde hastalık peyda olduğunda o kitaba göre amel etseler." der. Bunun üzerine Aristo at hastalıkları ve tedavisi ile ilgili bir kitap yazar ve adını *Baytar-nâme* koyar.³ Bu rivayet anonimleşmiş baytarnâmelerde az çok değişikliklerle anlatılmaktadır. Fakat tercüme ve te'lîf eserler arasında ayırıcı bir hat her zaman açık ve seçik olarak belirlenmemektedir. Mütercimlerin çoğu aynı zamanda müellif durumundadır. İslam dünyasında tercüme edilen baytarnâmelere Kur'an-ı Kerim'den ve hadîs-i şerîflerden atların faziletine dair eklentilerin ve yorumların olduğu görülmektedir.

Baytarnâmelerde konular; atın iyi ve güzel huy ve alâmetlerinden, iyi ve kötü özelliklerinden, dişleri ve yaşlarından, başında, boynunda, gövdesinde, ayaklarında ve içinde zuhur eden hastalıklardan, sıtma hastalığına tutulmasından ve yetiştirilmesi üzerinedir.

Baytarnâmeler; İstanbul kütüphaneleri, Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Veteriner Tarihi ve Deontoloji Kürsüsü, Milli Kütüphane, Bursa İnebey Yazma ve Eski Basma Eserler Kütüphanesi, Mevlâna Müzesi, Kültür Bakanlığı Halk Kültürü Arşivi gibi Türkiye'nin en seçkin kütüphanelerinde yer almaktadır. Eserlerin sayısı otuz üçtür. Fakat bazı baytar-nâmelerin yurtdışında farklı nüshalarının olması, yüzü geçtiği, hatta daha fazla olduğunu söyleyebiliriz.

1.2. Eserin Müellifi

Aristo'ya atfedilerek Türkçeye tercüme edilmiş pek çok baytar-nâme bulunmaktadır.⁴ Türkçe'ye baytar-nâmeler kopya edilerek girdiği için *Aristo'ya Atfedilen Anonim Baytarnâme* isimli bu eserin de diğer baytarnâmelerdeki üslup ve zaman zaman benzer alıntılar eserin original olmadığını düşündürüyor.

Anadoludaki baytarnâmelerin ilginç cümle benzerlikleri, üslubu metnimizin alıntı olduğunu ve kaynağının dolaylı olarak Ali bin Hacı Muhammed Aksarayî olduğu kanaatini taşıyoruz. Bu kişi hakkında fazla bilgi mevcut değildir.

Aristo, (M.Ö 384 – M.Ö. 322) Antik Yunan filozofudur. Platon ile Batı düşüncesinin en önemli iki filozofundan biridir. Fizik, gökbilim, ilk felsefe, zooloji, mantık, siyaset ve biyoloji

³ (Kitâbu Baytar-nâme, 2b-3b; Şen 1995, 178-179)

⁴ (Şen, 1995, 178-179)

gibi alanlarda pek çok kıymetli yapıt vermiştir. Babası, Nikomakhos bir hekim ailesine mensuptur. Babası, Makedonya Kralı II. Filip'in babası II. Amiyntas'ın özel hekimi ve yakın dostudur. Aristo'nun, yukarıda zikrettiğimiz İskender'in talimatı üzere atları iyileştirme ameliyesini babasından öğrenmiş olduğunu ve bu konuda eser oluşturduğunu söylemek mümkündür. Atina'da Eflatun'un Akademisini bitiren Aristo'nun çevresi kültür ve bilim açısından onun araştırmaya sevk eden bütün şartları oluşturmuştur. Aristo, Lesbos (Midilli) Adası'na Makedonya Kralı Filip'in oğlu İskender'i yetiştirmek üzere Saraya davet edilmiştir. Kral İskender, 335-334'te Asya seferine çıkınca Aristo Atina'ya gidip kendi okulunu kurdu.

1.3. Eserin Yazım Tarihi, İçeriği

"Aristo'ya Atfedilen Anonim Baytarnâme" isimli eserin kapağında Hicrî 1209 / Milâdî 1795 tarihi yer almaktadır. Tezimize konu olarak seçtiğimiz baytarnâme yazması 106 varaktır. Fakat tez çalışması için yapılan sayfalar 1b-47b nüshalarıdır.

"Aristo'ya Atfedilen Anonim Baytarnâme" isimli eser, Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi'nin Damad İbrahim kısmında 927 demirbaşa kayıtlıdır. Harekeli nesih ile kaleme alınan bu baytarnâmede bazı sayfalarda satırlar arası atlamalar mevcuttur.

İki bölümden oluşan eserin çalışmamıza konu olan birinci bölümünde at beslemenin yararları söz konusu edilirken hadislere ve ayetlere bolca göndermeler yapılmıştır. Eserdeki yazım ikilikleri ve hataları da gramer incelemesinde ve dipnotta gösterildi. Eserde geçen şahıs isimleri dipnot düşülmeden olduğu gibi bırakıldı, dizin bölümünde orijinali verildi. Eser gayet sade bir anlatımla yazıldığı için özetlenmedi.

Hadis ve âyetlerin orijinallerine uygun olup olmadığı her ne kadar bu sahada Türk gramerini ilgilendirmese bile bunların orijinalleri, mealleri ve kaynakları da gösterildi. Bu tarz bir çalışmanın bir ilk olduğunu söylemek mümkündür. Türk-İslâm kültürüne Aristo'dan kazandırılan diğer Baytarnâme üzerine yapılan çalışmalarda bu eserlerin İslâm Dini'nin temel kaynakları olan Kur'ân-ı Kerîm ve Hadisten yapılan alıntılarının kaynaklarının tam gösterilmemesi eksikliği, bu çalışmayla bir ölçüde giderildi ve yapılacak yeni çalışmalara yol gösterici oldu.

Eserde numaralandırma sistemi, atlanmış yerler de var sayılarak yapıldı. Eser, iki bölümden oluşmasına rağmen tezimize konu olan 1b-47b arası varaklar incelenmiştir. Eserin devamı olan

48a-105b varakları ile karşılaştırmaya gidilmeden sadece transkribi yapıldı, dili incelendi, ve sözlüklü dizini yapıldı.

2. İMLA VE DİL ÖZELLİKLERİ

Eski Anadolu Türkçesinin ses ve imlâ hususiyetleri metnimizde belirgin biçimde göze çarpmaktadır. Fakat zaman zaman metinde sistemli ve kurallı bir yazımdan söz etmek mümkün değildir.

Metnimizde göze çarpan bu misâllerıyla sistemli başlıklar halinde tespit ettik:

2.1. İmla özellikleri

2.1.1. Harekeleme

Metnin harekeli yazılmıştır.

2.1.2 Şeddenin Kullanımı

İçinde çift ünsüz barındıran bazı sözcüklerde şedde kullanılmıştır. Bu sözcüklerin çoğu Arapça kökenlidir. Metinde bu sözcükler aslına uygun yazılmıştır.

حَقَّقْدَه hâkğında 07a/7

أَوَّل evvel 02b/8

نِيَّتْ niyyet 13b/1

هَمَّتْ himmet 13b/1

أَمَّا ammā 13b/5

عِمْمَهٗ e'imme'-i 16a/11

إِسَى issı 38b/4

كُفَّار küffār 05a/9

سُنُّدُر sünnetdür 04a/7

حَتَّى hattā 45a/9

إِتِّفَاقْ ittifağ 10b/1

2.1.3. Ünlülerin yazılışı

2.1.3.1 a ünlüsü

2.1.3.1.1 Ön seslerde

Ön seslerde a ünlüsünü karşılamak için bazen (l) harfi bazen de medli elif (İ) kullanılmıştır.

أَتْلَرِكْ atlarıñ 01b/11

أَدْلَرِ adları 04a/9

أَبْلَقْ ablağ 20b/10

أَتْرِكْ atrıñ 46b/10

أَنْدْ and 25a/3

2.1.3.1.2. İç seslerde

İç seslerde a ünlüsünün kullanımı genellikle (l) harfi ile sağlanmıştır. Bu sesin harfsiz de gösterildiği sıkça göze çarpmaktadır. Bazı sözcüklerde de he (e) harfi ile karşılanmıştır.

أولائرُ olalar 42b/8

بَعْلِيَّةَ bağlaya 23a/8

فَجَانُ kaçan 29b/3

صِيغَانُ şığaň 23b/6

يَابِرَاغُ yaprağı 34a/7

فَارِشْدُورْسَه لَرُ karşıdursalar 45b/6

أَرَّاسِ arası 34b/2

أَوْقِيَه لَرُ oquyalar 04b/10

بِرْيَانُ biryān 45b/9

2.1.3.1.3. Son seslerde

Son seslerde genellikle a ünlüsünü karşılamak için he (e) harfi, az da olsa (l) harfinin de kullanıldığını görmekteyiz.

صُورَه şoñra 03a/1

أَتِيَه atıña 26a/4

أُوَيْنَّاسَه oynasa 25b/7

أَكَا aña 06b/11

2.1.3.2. e ünlüsü

2.1.3.2.1. Ön seslerde

Ön seslerde e ünlüsünü karşılamak amacıyla (l) harfinin kullanıldığını görüyoruz.

أَيْلِكُ eyleñ 28b/6

أَكْسِيكُ eksik 35a/2

أَيُودُرُ eyüdü 30a/8

أَتْلِرُ etleri 35a/4

2.1.3.2.2 İç seslerde

İç seslerde genellikle harfsiz gösterilen e ünlüsü, he (e) harfi ile de karşılanmakta olduğunu ve az da olsa birkaç örnekte (l) harfinin kullanıldığını görüyoruz.

كَرْكُنُرُ gerekdür 42a/4

أَكَاكِي eñegi 34b/2

كِيَجْرَسَه giçerse 10a/7

بِيْنَه لَرُ bineler 09b/2

2.1.3.2.3 Son seslerde

Son seslerde e ünlüsü büyük oranda he (ه) harfi ile gösterilmiştir.

نَه ne 42a/8

كَيْمِيَه gitmeye 35b/6

مِسْكِيَنَه miskine 42b/2

2.1.3.3. ı, i ünlüleri

2.1.3.3.1. Ön seslerde

Ön seslerde ı, i ünlülerine karşılık gelen (اى) harfleri ve (ا) harfidir.

اِجْنَدَه içinde 03a/4

اَيْلَه ile 37a/11

اِشْكِيْن اışkin 36a/1

اِرَاقْ ırağ 36a/1

اِجَه içe 12a/9

2.1.3.3.2. İç seslerde

İç seslerde ı, i ünlüleri (ي) harfi ile karşılanmıştır. Bu seslerin harfsiz de karşılandığı örnekler metnimizde bolca geçmektedir.

اَرْقَه سِنَه arqasına 07a/3

بِرِينِي birini 07a/2

بِنَرْ biner 07a/4

اُوْكَئْدُنْ öñinden 34b/10

2.1.3.3.3. Son seslerde

Son seslerde ı, i ünlülerini göstermek için genellikle (ي) harfinin kullanıldığını görüyoruz. Birkaç örnekte esreli hemze (ه) de kullanılmıştır. Bazen “ki” he (ه) harfi ile bitip bu sesi karşılar.

اِكِي iki 03b/6

اِسْتَدُوْكِي istedügi 07a/4

يَكْرِمْ yigirmi 04a/5

كَرْيْمَه kerimeyi 04b/10

اَتْلَرِينِي atlarını 04a/8

اَوْلَكِه ola-ki 10a/3

2.1.3.4 o, ö, u, ü ünlüleri

2.1.3.4.1. Ön seslerde

Bu ünlüleri ön seste göstermek için (و) kullanılmıştır.

أوق oğ 05a/11

أوستى üsti 30a/3

أوغورلو uğurlu 29b/8

أوكوزى öküzi 03a/8

2.1.3.4.2. İç seslerde

İç seslerde o, ö, u, ü ünlülerini göstermek için genellikle (و) harfi kullanılmıştır. Bazen bu sesleri karşılayacak herhangi bir harf kullanılmamıştır.

كوزل güzel 03a/1

بُرچين bürçegin 28b/1

يوزي yüzi 16b/8

أوقية لر oğuyalar 04b/10

كوجك küçücek 38a/1

2.1.3.4.3. Son seslerde

o, ö, u, ü ünlülerini karşılamak amacıyla son seslerde (و) kullanılmıştır.

بغليو bağlayu 13b/6

بوينلو boyunlu 37b/11

يوقارو yoqaru 32a/7

كزلو gizlü 15a/5

بو bu 20b/7

بورنلو burunlu 38a/1

2.1.4. Ünsüzlerin yazılışı

2.1.4.1. ç ünsüzü

ç ünsüzünün genellikle (ج) harfi ile gösterildiğini görüyoruz. Birkaç sözcükte sadece (چ) harfinin kullanıldığı göze çarpmaktadır.

قليچ kılıç 05a/11

هيج hiç 17a/1

أوج üç 04b/7

چيل çil 36b/3

أورج oruç 17a/1

أغاج ağaç 17b/8

2.1.4.2. g, k ve ñ ünsüzleri

İnce sıradan sözcüklerde g ve k ünsüzleri (ك) harfi ile karşılanmıştır. Bu harflerden hangisinin k ya da g sesini karşılamak için kullanıldığını ayırt edebilecek bir işaret olmadığını görüyoruz. Ayrıca ñ ünsüzü de (ك) harfi ile gösterilmiştir.

كُوزَلْ gözel 03a/1

كسكينْ keskin 45a/10

كركيرْ gerekir 07b/2

دوشكيْ döşegi 15b/6

اكرْ eger 12b/6

اتنْ atın 31b/11

اوكوزيْ öküzi 03a/8

انلركدرْ anlarındur 32a/8

يوكركْ yügrük 35a/2

بئزهْ beñzeye 33a/1

كوكركْ gökrek 30b/7

2.1.4.3. ğ, ƣ ünsüzleri

(غ) ve (ق) harfleri kalın sıradan sözcüklerde ğ ve ƣ ünsüzlerini karşılamak için kullanılmıştır.

قاترهْ çatıra 33a/2

طوداغندهْ todağında 29a/1

قزanasinْ kızanasın 27b/1

طرناغنهْ tırnağına 39b/1

صقارْ şaklar 11b/8

بجیلغانْ bıçılğan 39a/9

اقْ aƣ 28b/11

اوغلانچقارنْ oğlancıkların 46b/3

ايقلرْ ayakları 03b/10

2.1.4.4. ħ, ħ, h ünsüzleri

ħ, ħ, h ünsüzlerinin Arapça ve Farsça sözcüklerinin orijinaline uygun olarak kullanıldığı değişiklik göstermediği göze çarpıyor. Türkçe sözcüklerde h ünsüzü bolca kullanılmıştır ve e, a ünlüsünü göstermiştir. Zaman zaman ħ ünsüzü de Türkçe kelimelerde kullanılmıştır.

اوخشاكْ oħşañ 23b/7

اخورهْ aħura 02a/1

ياخشيْ yaħşı 24a/6

حلالْ helāl 40b/11

دخيْ daħı 24b/10

تھمئلْ taħammül 01b/10

فورخودرسيزْ ƣorħudursız 05b/4

خدمتْ ħizmet 08b/11

إِنْدِكْجَه indikçe 11b/6
أُوسْتِنْتَه üstine 03b/9

يَانِنَه yanına 07a/5

2.1.4.5. p ünsüzü

Metnimizde p ünsüzünü (پ) ve (ب) harfleri karşılamaktadır

بِيش pīş 03b/3

پَس pes 04a/1

پَرْدَه رُدُ perdedür 11b/7

بَرْدَه perde 12b/10

بِنْعَمْبَرُ peygamber 18a/5

پُونْرَازُ poyraz 19b/11

2.1.4.6. d, t, ṭ ünsüzleri

Ön sesteki t ünsüzleri kalın sıradan sözcüklerde çoğunlukla (ط) harfi ile karşılanmıştır. İnce sıradan sözcüklerde ise (ت) harfi kullanılmıştır.

طُولْدَرَمْ tolduram 21a/3

طُغُورْدُغِي toğurduğı 09b/4

طَاشِي taş 45b/11

طَلاغِي talağını 46a/4

طَلايَن talayan 46b/1

طُوتُوبُ tutup 03b/5

تَمِزُ temiz 38a/9

تُولُر tüler 37a/6

تِيزْجَكْ tizcek 39a/6

Ön seslerde (ط) harfi ile karşılanan sözcüklerin d'li (د) biçimleri kullanılmış, ikili bir durum söz konusudur.

طُوتُوبُ tutup 03b/6

دُوتَه لُر dutalar 38a/11

دِرْنِغِي dırnağı 33b/1

طِرْنِغِي tırnağı 33b/2

طُورْمَزَلُر tırmazlar 25b/7

دُرُرْدِي dururdı 27a/10

İç ve son seslerde kalın sıradan sözcüklerdeki t sessizinin çoğunlukla (ت) harfi ile karşılandığını görüyoruz.

طُوتُوبُ tutup 17a/1

دُوتَه لُر dutalar 38a/11

اُورْتَه لَرِيذُرْ ortalarıdır 40b/7

اَتْ at 13a/4

İç seslerde t’li (ط) ve d’li (د) kullanımlar bulunmamaktadır.

2.1.4.7. s, ş ünlüleri

Kalın sıradan sözcükleri karşılamak için (ص) harfi, ince sıradan sözcükler için (س) harfi kullanılmıştır. Fakat bazı kalın sıradan sözcükleri yazmak için de (س) harfi öne çıkmaktadır.

صَاعُ şağ 03b/5

سَاْنا saña 10a/11

سَكْرِيْندَه sekizinde 45a/2

صَقْنَه şaķına 39a/5

قَالْسَه ķalsa 39a/2

صِيْغَاْڭ şıģaň 23b/6

2.1.5. Edatların yazımı

Sıklıkla kullanılan içün ve çün kelimeleri genellikle olarak yazılmış, kendinden önceki sözcüğe birkaç örnekte bitiştirilmiştir.

غَزَاْ يِچُوْنُ gazā içün 25a/5

حَقْقِيْجُوْنُ haķķı-y-içün 07a/9

دِيْدِيْ جُوْنُ didi çün 44a/3

اُورْمَغِيْجُوْنُ urmağ-içün 12b/3

Metinde ile edatının ayrı ve bitişik yazımları görülmektedir.

اَنْلُرْ يِلَهْ anlar ile 02b/10

اَنْكُلَهْ anuñla 12a/8

سَبَبْ يِلَهْ sebep ile 42a/10

بَرْمَغِلَهْ barmağ-ıla 18a/10

قَصْدِيْلَهْ ķaşd-ile 44a/8

حَاتُوْنِيْلَهْ ĥatūnıyla 25b/3

‘‘Ki’’ edatının ayrı ve bitişik yazımları, sıkça görülür.

كُوْرْدِيْلُرْ كِهْ gördiler ki 02a/2

بِيُوْرْدِيْكِىْ buyurdı-ki 07b/9

شُوْلْ كِيْمْسَهْ كِهْ şol kimse ki 11a/11

اَتْ كِهْ at-ki 09b/10

‘‘Kim’’ edatının da sözcüğe bitişik ya da sözcükten ayrı yazıldığı şekillerini görmekteyiz.

هَرُ كِشِي كِم her kiſi kim 34a/3

قُورْخُودُرْسِرْ كِمِمْ qorxudursiz kim 05b/6

2.1.6. Yazımı farklı olan kelimeler

Metinde farklı yazılıſları olan birçok sözcük vardır.

فِشْقِيسِي fiſqısı 08b/2

كِبِي gibi 24b/2

فِشْقِيسِي fiſfısı 08a/3

بِگِي bigi 36a/8

كُوكُلِّرِنُ göñillerin 21a/3

جِيرَانُ ciren 03a/7

كُوكُلَّرُ göñüller 41b/3

جَيْرَانُ ceyren 34a/7

يَرَه yere 34b/7

بِلِنُ belin 35a/8

يِرَه yire 03a/5

بِلِنِڭ biliniñ 35a/8

طِرْنِغِي tırnağı 33b/2

بِلُّ billü 34a/10

دِرْنِغِي dırnağı 33b/1

2.2. Dil özellikleri

2.2.1. Ses hadiseleri

2.2.1.1. Kalınlık - incelik uyumu

Metnimizde geçen Türkçe sözcüklerde kalınlık-incelik uyumunun sağlandığı görülür.

الْبِنْدَه غِي alnındağı 18a/10

كَزْدُوگِي gezdügi 17b/8

دِلَه دُوگِڭ diledügiñ 21a/5

قَشَانِچَقُ qaşanıcaq 35b/4

Zarf-fiil eki, ‘-iken’ incedir, kalınlık-incelik uyumuna bazı sözcüklerde uyar bazılarında uymaz.

uymaz:

uyar:

وَارِيكُن var-iken 38b/1

بِنْرِكُن binerken 04b/6

أُوْيُورْكُن uyurken 15b/7

يُورُرْكُن yürürken 34b/7

2.2.1.2. Düzlük-yuvarlaklık uyumu

Metinde geçen sözcüklerde de eklerde de düzlük yuvarlaklık uyumunun genelde olmadığı gözlenmiştir.

دَلَهُ دُوَكِكْ diledügiñ 21a/5

قُرْخُودُرْسِزْ qorхудursız 05b/4

كِدِلُورْ gedilür 44b/10

صُويْ şuyı 39a/7

2.2.1.3. Ünsüz değişmeleri

Türkçe sözcüklerde ön seste ħ- sesi bulunmamaktadır. Metinde iç seste bazı sözcüklerde -k- > -ħ- değişimi dikkat çeker.

دَاڭı daħı 30b/2

يَاڭِشِیْ yaħşı 24a/6

اُوڭشَادِكْ oħşadıñ 42b/3

Sözcük başında -d->-t- değişmesi görülür.

دِرْنِغِیْ dırnağı 33b/1

طِرْنِغِیْ tırnağı 33b/2

Sözcükte iç seste -ğ->-v- değişimi görülür.

صُوغَا

şovuğa

36b/1

Eski Türkçe’de ön ses, iç ses ve son sesteki b-/-b-/-b sesi, v- ile yazılmıştır.

وَارْدُغِیْ varduğı 22b/1

اَوَهْ eve 25a/7

يَاوِزْ yavız 36b/2

Eski Türkçede ön sesteki kalın ve ince sıradan bazı sözcüklerde t-’lerin d-’ye dönüştüğünü görüyoruz.

دَاڭı daħı 26a/11

دِلِنِیْ dilini 45b/9

İki sesli arasında yer alan tonsuz ünsüzler, çoğunlukla tonlulaşır.

أَعَجَى ağacı 45a/7

أَيَاغَى ayağı 15b/7

دُؤَشَكِي döşegi 15b/6

طِرْنَعَى tırnağı 33b/2

Sesliyle biten bir sözcüğe sesli ile başlayan ek eklendiğinde -y- yardımcı sesinin ortaya çıktığı görülür.

صُؤِيَه şuya 35a/6

صُؤِيَى şuyı 39a/7

İsim çekim eki alan sözcüklerde zamir n'si kullanılmıştır.

إِكِسِينْدُنْ ikisinden 02b/9

أُؤِكْنْدُنْ öñinden 35b/4

-s- ünsüzünün ikizlendiği bir örnek de vardır:

إِسْسَى issı 36b/9

Eski Türkçe özelliğinin korunduğu birkaç örnek de göze çarpar:

طَشْرَه سِنْدَه taşrasında 37b/5

دُؤَكَلَى dükeli 40b/6

2.2.2. Çekim ekleri

2.2.2.1. İsim çekim ekleri

2.2.2.1.1. Çokluk eki

Çokluk ekini “-lAr, -lEr” karşılar.

أَتْلَرِكْ atlarıñ 01b/11

تُؤَلْرُ tüler 37a/6

2.2.2.1.2. İyelik ekleri

Teklik 3.Şahıs iyelik ekleri : -I, -U, -sI, -sİ

قُلَاغِي kulağı 34a/8

بُوَيْنُو boynu 35a/10

إِيُوسِي iyüsi 33b/7

مَعْنَاَسِي ma' nāsı 16a/5

Çokluk 3.Şahıs iyelik ekleri: -lArI/-lErİ

أُوَيْلُوَقْلَرِ uyluqları 35a/3

طِرْنَقْلَرِي tırnaqları 37b/9

2.2.2.1.3. Hâl ekleri

2.2.2.1.3.1. Yalın hâl

Yalın hâl, ek almaz.

أَت at 39a/9

صُو şu 41b/7

2.2.2.1.3.2. İlgi hâli (genitif)

İlgi hâli -nUñ, -nIñ, -Uñ biçimindedir.

إِنْسَانُكْ insānuñ 09b/9

شَيْطَانُكْ şeytānıñ 09b/9

2.2.2.1.3.3. Yükleme hâli (akuzatif)

Yükleme hâli eki genellikle -I, -(y)I biçimindedir. Üçüncü şahıs iyelik ekinden sonra -n şeklinde de bulunur.

قَرْنَجَه يِي qarıncaı 46a/8

قُوَيْرُوغْنْ kuyruğın 35b/5

كَنْدُوِي kändüyi 34b/5

2.2.2.1.3.4. Yaklaşma hâli (datif)

Yaklaşma hâli -A, -E biçimindedir. Ünlüyle biten sözcüğe eklendiğinde araya -y- ve -n- sesleri girer.

صَنْجُوِيَه şancuya 46a/11
أُوزُنُكِيَه üzengiye 03b/7

أَا añā 37a/4
أَوَازِنَه āvāzına 07b/1

2.2.2.1.3.5. Bulunma hâli (lokatif)

Bulunma hâli -dA biçimindedir. Uyuma girer, -dE olabilir. Bulunma hal ekinin ayrılma, niteleme, zaman fonksiyonunda kullanılmıştır. Aynı zamanda bazı örneklerde niteleme, zaman anlamlarını da katar.

دُنْيَاَدَه dünyāda 22b/5
بَاغْدَه bāğda 12a/1
دَه كِيَجَه gicede 38b/7

طُقُوزِنْدَه toquzında 45a/3
قَرَه اِيْلَه قَزَلْ اُورْتَاْسِنْدَه بَرُ رَنْكُورُ kıra ile kızıl
ortasında bir renkdür 29a/8

2.2.2.1.3.6. Ayrılma hâli (ablatif)

Ayrılma hâli -dAn, -dEn biçimindedir. sebep, zaman anlamlarını da katar .

اِيْكِسِنْدُنْ ikisinden 02b/9
أَشْعَدُنْ aşāğadan 44b/1

أُوجُ كُنْدُنْ صُكْرَه üç günden sonra 02a/2

2.2.2.1.3.7. Vasıta hâli (instrumentel)

Vasıta hâli -lA şeklindedir. Ekli durumlarda -ilE, -lA, -ılA, -ylA biçiminde ve eksiz durumlarda ilE olarak görülür.

سَهْوِلَه sehv-ile 43a/10
أَنْلَرُ يِلَه anlar ile 02b/10
سَبَبُ يِلَه sebep ile 42a/10
قَاصِدِلَه qaşd-ile 44a/8

أَنْكَلَه anuñla 12a/8
بَرْمَغِلَه barmag-ıla 18a/10
حَاتُونِيَلَه hatūniyla 25b/3

2.2.2.1.3.8. Eşitlik hâli (ekvatif)

Eşitlik hâli -cA biçimindedir.

قَوْلُنْجَه qavlıncā 14b/7

مِқْدَارُنْجَه miqđārıncā 40a/4

2.2.2.1.3.9. Yön hâli (direktif)

Yön hâli -rA, -ArU biçimindedir.

2.2.2.2. Fiil çekim ekleri

2.2.2.2.1. Şahıs ekleri

2.2.2.2.1.1. Birinci tip şahıs ekleri

Şimdiki zaman, gelecek zaman, geniş zaman, geçmiş zaman, ve gereklilik kiplerine gelir.

Teklik 1. Şahıs: -In/-İn

إِسْتَرِين isterin 29b/1

Teklik 2. Şahıs: -sIn

أُولُورْسِنْ olursın 29b/6

Teklik 3. şahıs: Ek almaz.

أُتُورْمِشْ oturmuş 26b/5

Çokluk 3. Şahıs: -lAr; -lEr

إِتْمِشْلَرْدُر itmişlerdür 27a/5

2.2.2.2.1.2. İkinci tip şahıs ekleri

Şart kipinde ve görülen geçmiş zamanda kullanılır.

Teklik 1. şahıs: -m

قَلْدِيمْ kıldım 20a/8

Teklik 2. şahıs: -ñ

إِتْدِيْئُ itdiñ 42a/9

Teklik 3. şahıs: Ek almaz.

صَقْلَسَه şaklasa 13a/4

Çokluk 3. şahıs: -lAr, -lEr

قُوسَلَرُ şosalar 39a/1

سُورَسَلَرُ sürseler 46b/7

2.2.2.2.1.3. Üçüncü tip şahıs eki

İstek kipinde kullanılır.

Teklik 2. şahıs: -sIn

اِيْدَسِيْنُ idesin 20b/4

Teklik 3. şahıs: Ek almaz.

وَيْرَه vire16a/4

Çokluk 2. Şahıs: -sİz/-sIz

اِدَه سِيْزُ idesiz 06a/7

Çokluk 3. şahıs: -lAr, -lEr

وَيْرَلَرُ vireler 39a/7

2.2.2.2.1.4. Dördüncü tip şahıs eki

Emir kipinde kullanılır.

Teklik 1. şahıs: -EyİN

وَيْرَه يْنُ vireyin 10b/1

Teklik 2. şahıs: -GIİ

Metnimizde gözlenmemiştir.

Teklik 3. şahıs: -sUn
مُبَارَكْ أُولُسُونْ mübârek olsun 21a/9

بَغْلَسُونْ bağlasun 08b/1

Çokluk 1. şahıs: -AlUm, -ElÜm
Metnimizde gözlenmemiştir.

Çokluk 2. şahıs: -ñ
أَيْلَنْكْ eyleñ 28b/6

2.2.2.2.2. Bildirme kipleri

2.2.2.2.2.1. Görülen geçmiş zaman

Görülen geçmiş zaman eki,-dI(-dİ, -dU, -dÜ)'dir.

Teklik 1. şahıs:
قَلْدِيمْ kıldım 20a/8

بَغْلَدِيمْ bağladım 20a/6

Teklik 2. şahıs:
طُوْتْدِيْڭ tutdın 42b/1

قُوْچْدِيْڭ kuçdun 42b/2

Teklik 3. şahıs:
يَرَاتْدِيْ yaratdı 06a/6

اَيْتْدِيْ eyitdi 07b/8

Tekil 3. Şahıs, saygı anlamında çokluk biçiminde de kullanılmıştır.
بُيُورْدِلَرْ buyurdılar 29b/11

Çokluk 3. şahıs: -dIlAr, -dİlEr
بَغْلَدِلَرْ bağladılar 02a/2

كُورْدِلَرْ gördiler 02a/8

2.2.2.2.2.2. Öğrenilen geçmiş zaman

Öğrenilen geçmiş zaman eki : -mIş, -mUş, -mÜş

Teklik 3. şahıs: -mİş, -mUş, -mÜş

ضَعِيفٌ أَوْلَمِشْ za‘ ĩf olmiş 02a/3

دِيمِشْدُرُ dimüşdür 34a/3

Çokluk 3. şahıs: -mİşlAr, -mİşlEr, -mUşlAr, -mÜşlEr

دِيمِشْلُرُ dimişler 04a/2

إِثْمِشْلُرُ itmişler 32a/2

Çoğul eki, saygı anlamında da kullanılmıştır.

بُيُورِمِشْلُرُ buyurmışlar 41a/11

2.2.2.2.3. Geniş zaman

Geniş zaman eki -Ar, -Ur, -r şeklindedir. Olumsuzu ‘-mAz, -mEz’ biçimindedir.

Teklik 1. şahıs:

كِرْمَزْنِكِه گيرmezin-ki 25a/7

إِسْتَرِينُ isterin 29b/11

Teklik 2. şahıs:

أُولُورْسِينُ olursın 29b/6

Teklik 3. şahıs: -Ar, -Ur, -r

رِوَايَتُ أَيَّلُرُ rivāyet eyler 30a/10

اَيْدُرُ eyder 41b/9

Çokluk 1. şahıs: -İz, -Uz, -Üz

اَيْدِرِيزُ ideriz 06b/5

Çokluk 2. şahıs: -sIz, -sUz, -sÜz

قُورْخُودُرْسِيَزُ qorħudursız 05b/4

Çokluk 3. şahıs: -UrlAr, -ArlAr, -rlAr

اَيْدِرْلُرُ iderler 14b/2

قُورْلَارُ qorlar 08b/6

حَاضِرُ أُولُورْلُرُ ħāzır olurlar 25b/5

2.2.2.2.4. Gelecek zaman

Gelecek zaman eki -ACAК şeklinedir. Fakat metnimizde yoktur.

2.2.2.2.3. Tasarlama kipleri

2.2.2.2.3.1. Emir kipi

Teklik 1. şahıs:

يَارَدَمِكِه yaradam-ki 20a/1

Teklik 2. şahıs: -GII veya eksiz.

Metnimizde bu eke rastlanmamıştır.

Teklik 3. şahıs: -sUn

بَعْلَسُونُ bağlasun 08b/1

Çokluk 1. şahıs: -AlUm

Metnimizde bu eke rastlanmamıştır.

Çokluk 2. şahıs: -Esİz

بِنَه سِرْ binesiz 06a/6

2.2.2.2.3.2. İstek kipi

İstek kipi -A biçimindedir.

Teklik 2. şahıs: -AsIn, -EsIn

قَرَانَسِنْ қазанасın 27b/1

اِيدَسِنْ idesin 20b/4

Teklik 3. şahıs: -A, -E

وِيرَه vire16a/4

أَلَا ala 27b/4

Çokluk 3. şahıs: -AlAr, -ElEr
دِيَه لُر diyeler 04b/10

فُوشَالُرُ koşalar 10a/8

2.2.2.2.3.3. Şart kipi

Şart eki –sA, sE biçimindedir.

Teklik 3. şahıs: -sA, -sE
صَقْلَسَه şaklasa 13a/4
اِتْدِيَسَه itdiyse 19a/8

كِيْرَسَه giçerse 10a/6

Çokluk 3. şahıs: -sAlAr, -sElEr
يَدُرْسَلُرُ yedürseler 46a/3

فُوسَلُرُ qosalar 39a/1

2.2.2.2.3.4. Gereklilik kipi

Gereklilik kipinin eki yoktur. Bu kipi, 'metnimizde "gerek" sözcüğü karşılamıştır.

بِلْمَكْ كَرَكِرْ bilmek gerekdir 07b/2
مِسْكَ اُولْسَه كَرَكُرْ misk olsa gerekdir 08b/9

بَسْلَمَكْ كَرَكْ اِيْمِشْ beslemek gerek imiş 24a/8

2.2.2.2.4. Birleşik kipler

Birleşik kipli fiillerin çekimi “i-” ek-eylemi ile yapılır.

2.2.2.2.4.1. Hikâye

بِنَرْدِيْ binerdi idi 03b/8

2.2.2.2.4.2. Şart

كِيْشْتَمَزْ اِيْسَه kişnemez ise 35a/10

اَيْلَدِيْسَه eylediyse 08b/6

2.2.2.2.5. Bildirme ekleri ve cevheri fiil(Ek-eylem)

Geniş zamanın teklik 3. kişisi eksizdir. Ara sıra ‘durur-’ fiilinin ekleşmiş biçimi olan ‘-dur/-dür’ ile kullanıma girer. Görülen ve öğrenilen geçmiş zaman ile şart kipinde ise i- ek-eylem kullanılır.

إِثْمِشَلَرْدُرْ itmişlerdür 19a/9

اُولْنِمِشَلَرْدُرْ olunmuşlardır 16b/6

2.2.2.2.5.1. Geniş zaman

Tekil 3. şahıs: -dUr

آتْدُرْ atdur 18a/7

بُودُرْ budur 17b/7

وَارِجِي اِيَزْ varıcıyız 06b/8

2.2.2.2.5.2. şart

Tekil 3. şahıs: -IsA, İsE

وَارِيسَه var ise 38b/9

بَصْدِي ايسَه başdı ise 21a/1

مُعْتَادِ ايسَه mu‘ tād ise 45a/7

2.2.2.2.5.3. Görülen geçmiş zaman

Tekil 3. şahıs: İdİ, -IdI

نَه ایدی ne idi 24b/4

يُوغْدِي yoğ-ıdı 21b/10

2.2.2.2.5.4. Cevherî fiilin(Ek-eylem) olumsuzu

Ek-eylemin olumsuzu ‘degil’ sözcüğü ile yapılır.

جَاَنَر دِكْلَرْ cā’iz degildür 28b/2

قَادِر دِكْل ايدِكْ qādir degil idik 06b/7

2.2.2.2.6. Partisipler (Sıfat-Filler)

Sıfat-filler, eylemlerin sıfat biçimini oluşturur. Eylemin kök ve gövdelerine eklenir. Fiil kök veya gövdeleri bu şekillere girerek nesnelere hareketleriyle ifade ederler. Metinde kullanımda olan bazı sıfat-filleri şöyle sıralayabiliriz:

-gAn

اِشْتِغَانُ işitgen 03a/2

بِجَالِغَانُ bıçılğan 39a/9

يُورُوكُنُ yürüken 36a/3

-mAz

طُورْمَزْ طوغرمز 'avrata 46a/9

-dUq

اوتلادوغي يردة otladuğı yirde 12a/5

اِسْتَدُوَكِنَه istedüğine 20a/10

اَت اَوْلْدُوغِي اَوَه at olduğı eve 05b/10

اَلْدُوغْنُ نَسْنَنَه olduğın nesne 25a/4

-mIş

دَرْلَمِشْ اَتِيك derlemiş atın 39a/4

2.2.2.2.7. Gerundiumlar (Zarf-Fiiller)

Eylemlere zarf fonksiyonu kazandırır. Metinde tespit ettiğimiz zarf-fiil ekleri şunlardır:

-A

صَلَه صَلَه şala şala 35b/2

يَقْلَه yıqıla 40a/11

-I,-İ,-U, -Ü

بَعْلِيُو قُوْر bağlayu qor 11b/4

يُوْلُ اَلَامَزْ yol alamaz 40a/3

اَشُوْرِي aşurı 35b/4

صَلِي وَيِرْلَسَه şalvirilse 30b/2

صَقْتِي صَقْتِي şaқını şaқını 34b/6

-Up

اَلُوْبْ alup 06b/11

وِيرُوْبْ virüp 02a/1

-ÜbEn

كُتْرُوبِنُ getirüben 43b/5

إِسْتَيْبِنُ isteyüben 44a/2

-IcAK

كَلِجَاكُ gelicek 35a/7

يَاشُلَانِجَاكُ yaşlanıcağ 45a/9

-dUKçA

مُنْتَفِعٌ أَوْلْدُفَجَهْ müntefi' oldukça 11b/6

إِنْدِكَجَهْ indikçe 11b/6

-IncA

أَوْلْمَايُنَجَهْ olmayınca 10b/3

أَوْلُنَجَهْ olunca 43b/7

-mAdAn

Metnimizde bu eke rastlanmamıştır.

-All

Metnimizde bu eke rastlanmamıştır.

-kEn

بِنْرُكُنْ binerken 04b/6

يُورُرُكُنْ yürürken 34b/4

2.2.2.2.8. Fillerde olumsuzluk

Fiil kiplerinde olumsuzluk eylem kök ya da gövdesine getirilen .-ma/-me ekleri ile sağlanır. Geniş zamanın olumsuzu -maz/-mez biçimindedir.

أَوْلْمَايَهْ olmaya 29a

مُمْكِنٌ أَوْلْمَازُ mümkün olmaz 39b/10

أَكْمِيَهْ egmeye 35b/5

كِرْمَزُ girmez 24a/5

2.2.3. Birleşik fiiller

Birleşik fiiller; bir fiile, ondan önce gelen başka bir fiilin ya da isim görevinde bir sözcüğün birlikte kullanılması ile oluşturulur.

2.2.3.1. Birinci unsuru isim olan birleşik fiiller

Birinci unsuru isim olan birleşik fiiller it-, eyle-, ol-, kıl yardımcı fiilleriyle kurulur.

أَمْرٌ إِتْدَى emir itdi 01b/11

حَاصِلٌ أَوْلُوْرُ ḥāsil olur 11b/3

يَارِدِيْمُ اِيْدِرُ yardım ider 16b/9

حَلَالٌ أَوْلْمَازُ ḥelāl olmaz 40b/11

يَعِيْنُ اَيْلُرُ yemīn eyler 07b/3

مُبَارَكٌ أَوْلْسُوْنُ mübārek olsun 21a/9

رَوَايَتٌ اَيْلُرُ rivāyet eyler 30a/10

اَعَزَّ قَلْمَعَهْ ğazā kıılmağa 13a/11

Metnimizde yardımcı fiil olmayan bazı eylemler de isimlerle anlamca kaynaşp deyimleşmiş birleşik yapı oluştururlar.

ظَفَرٌ بُوْلْمَقُ zafer bulmağ 17b/1

أَنْدٌ وَيْرِدِي and virdi 25a/3

حَبْرٌ وَيْرُوْبٌ ḥaber virüp 24b/9

يُوْلُ الْأَمْرُ yol alamaz

2.2.3.2. İki unsuru da fiil olan birleşik fiiller

أَصَا قُوْيَهْ aša qoya 13b/7

بَعْلِيُو قُوْسَهْ bağlayu qosa 12a/1

صَلِي وَيْرُلْسَهْ şalıvirilse 30b/2

III. METİN

[01b] (1) (2) (3) (4) وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ (5) (6) بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ⁵ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ⁶

(7) عَلَى خَيْرِ خَلْقِهِ مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ⁷ Rivāyet olunur ki İskender-i Zü'l-karneyn,

rahmetu'llāhi (8) 'aleyhi şurb-u āb-u hayāt için zulumata sefer (9) murād itdikde Arestuṭālīs ḥakīm da'vet idüp (10) bu sefer[-i] ba' id⁸ ve şedide taḥammül ider atlar intiḥāb (11) itmege emir itdi. Ḥakīm daḥı atlarıñ cemī' -i elvānından [02a] (1) cem' idüp cümleye bir zamān şu ve yem virüp bir aḥura (2) bağladılar. Üç günden sonra yoḫladılar, gördiler ki al (3) at za' if olmuş. Anı iḥrāc idüp yem virüp besledi- (4) ler. Dördüncü gün nazar itdiler, kula at za' if (5) olmuş. Anı daḥı iḥrāc itdiler. Bişinci gün nazar itdi- (6) ler, eşheb at za' if olmuş. Altıncı gün gördiler (7) çil at za' if olmuş. Yedinci gün gördiler, kara (8) at za' if olmuş. Sekizinci gün gördiler kır at za' if (9) olmuş. Tokuzuncu gün gördiler, toru at za' if (10) olmuş. Onuncu gün gördiler, ḥurmāyī toru (11) at ayağ üzere tūrur. Bes bildiler ki [02b] (1) (2) (3) (4) (5) (7) ol açlığa ve şusuzlığa ziyāde döyer imiş ve zulumatda (8) görmeleri tecrube için bir gāyet karañu gicede öñ- (9) lerinden bir kıl çekdiler. Evvel siyāh at gördi, sonra (10) ḥurmāyī toru ve bu ikisinden yüz yigirmi biñ at seçdiler. (11) Anlar ile zulumāta gitdiler ve yine geldiler. Ve ma' lūm ola ki [03a] (1) insāndan sonra atdan gāyır güzel ve kuvvetlü ve göregen (2) ve işitgen ve yügrük hiçbir ḥayvān yoḫdur. Zīrā (3) her ne kadar kuvvetlü ḥayvān olsa at anı (4) gögsi ile yıkar ve aḫ sūd içinde aḫ kıllı (5) gice ile görür ve gendüsinden yire düşen (6) bir tüyüniñ şadāsını işidür. Ve gāyet yügrük (7) olan ḥayvānātı ki ciren ve tavuşan ve yabān (8) koyunu ve öküzi ve devekuşudur. Bu cümlesine (9) at üstinde olan eşkāl ve ālāt ve adam ile (10) ardından yitişür. Eger ol eşkāl ve ālāt (11) ol ḥayvānāt üzerine olsa idi, ḥarekete mecālleri [03b] (1) olmazdı dimişler. Ve bu daḥı ma' lūm ola ki ehl-i (2) İslām sipāhileri ve cindileriñ cümlesiniñ (3) pīri ve pīş kademleri Ḥazret-i 'Ömerdir, raḍīya'llāhü (4) te' ālā . Anlarıñ ata biniciliği ol mertebe idi-ki (5) sağ eli ile gendüniñ şol kulağını tūtup (6) ve şol eli ile sağ kulağını tūtup iki eli iki (7) kulağında iken üzengiye başmayup şıçrar, ata (8) binerdi

⁵ "Rahmān ve rahīm olan Allah'ın adıyla." (Fâtiha sûresi, 1/1; Neml sûresi, 27/30)

⁶ "Bütün hamdler, övgüler âlemlerin Rabbi Allah'adır." (Fâtiha sûresi, 1/2)

⁷ "Salat ü selām Allah'ın yarattıklarının en hayırlısı olan Hazreti Muhammed'e, O'nun Ehl-i Beytine ve arkadaşlarına olsun.

⁸ Metinde سَفَرٌ بُعِيدٌ şeklinde geçmektedir.

idi ve at segirdirken bir cānibinden (9) girüp öbir cānibinden üstine çıkardı idi. (10) Ve o yensiz atı mübārek ayakları ile kullanur idi. (11) Cindilikde⁹ anlardan zūhūr iden ef'āl, [04a] (1) bir kimseden vücūda gelmedi gelmez. Pes aña (2) sa'y itmek 'abeş hevesdir dimişler. Zīrā ekşeri (3) ihtimāl budur ki kerāmet tārīkı ile ola ve ma'lūm (4) ola ki Resūlu'llāh şalla'llāhü te'ālā 'aleyhi ve sellem (5) Hāzretleriniñ yigirmi üç atları var idi. (6) Ve her birini bir isim ile tesmīye itmişler idi. (7) Pes sūnnetdür ve mübāreklik vardır. Her kişi (8) atlarını ol isimlerden biri ile tesmīye itmekte (9) ol atlarıñ adları bunlardır. (10) (11) [04b] (1) (2) (3) (4) (5) Ve sūnnet-i seniyyeden biri dağı (6) oldur ki ata binerken isti'āze ve besmele ile bineler

أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّاتِ كُلِّهَا بِسْمِ اللَّهِ الَّذِي لَا يَضُرُّ مَعَ اسْمِهِ شَيْءٌ فِي (8) ba'de'r-rükūbi üç kerre. (7) من شَرِّ مَا خَلَقَ¹⁰

11 diyeler ba'dehu āyet-i kerīmeyi¹² oğuyalar (9) الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

bizni'llāhi وَإِنَّا إِلَىٰ رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ¹⁴ (1) [05a] سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ¹³ (11)

te'ālā cemī'i (2) zararlılardan maḥfūz olalar. Evvel gāzā için (3) at beslemenin fezā'ili beyānındadır. Hāq sübhānehü ve (4) te'ālā kelām-ı qādīmide buyırmışdır ki وَأَعِدُّوا (5) لَهُمْ مَا

دُونِهِمْ لَا (7) تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ وَأَخْرَيْنَ مِنْ (6) اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ

(9) مِنْ شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تُظَلَّمُونَ¹⁵ (8) تَعْلَمُونَهُمْ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ وَمَا تُنْفِقُوا

⁹ >Ar. Cündi: asker. جُنْدٍ şeklinde metinde yazılmıştır. Aslı جُنْدِي şeklindedir.

¹⁰ “Mahlûkâtının şerrinden Allah'ın tastamam kelimelerine sığırım.” (Abdurrezzak, el-Musannef 5/166; et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-kebîr 24/239)

¹¹ “O'nun adıyla hareket edip O'na sığındıktan sonra yerde ve gökte hiçbir şeyin zarar veremeyeceği Allah'ın ismiyle (sabahladım, akşamladım). O her şeyi işiten ve bilendir.” (Tirmizî, daavât 13; Ebû Dâvûd, edeb 100; İbn Mâce, dua 14)

¹² Metinde كَرِيمَةٍ kerīme³-i şeklinde yazılmıştır.

¹³ “Ta ki onların üstüne binerken Rabbinizin nimetini hatırlayasınız ve şöyle diyeyiniz: Bunları bizim hizmetimize veren Allah yüceler yücesidir, her türlü eksiklikten münezzehtir. O lütfetmeseydi biz buna güç yetiremezdik.” (Zuhuf sûresi, 43/13)

¹⁴ “Muhakkak ki biz sonunda Rabimize döneceğiz.” (Zuhuf sûresi, 43/14)

¹⁵ “Düşmanlara karşı gücünüz yettiği kadar kuvvet hazırlayın. Savaş atları yetiştirin ki bu hazırlıkla Allah'ın düşmanlarını, sizin düşmanlarınızı ve onların ötesinde sizin bilemeyip de, ancak Allah'ın bildiği diğer düşmanları korkutup yıldırasınız. Allah yolunda her ne harcarsanız, onun karşılığı size eksiksiz ödenir, size asla haksızlık yapılmaz.” (Enfâl sûresi, 8/60)

ya' nī küffār için hâzırılañ şol cenkde (10) size kuvvet viren nesnelere kâdir olduğunu (11) kılıç ve günder ve ok ve yay ve kalkan ve at [05b] (1) ve ğayrı âlât gibi dağı ğazâ için bağlanan atlardan (2) güciñiz yitdiği kadar hâzırılañ bunları hâzır- (3) lamağ ile Hağ Te'âlânıñ ve siziñ düşmenleriñizi (4) qorğudursız ya' nī qarīb olan Mekke kâfirleri (5) ve anlardan ba' id olan ğayrı kâfirleri dağı qor- (6) ğurdursız kim siz anları 'aynı ile bilmezsiniz Allah (7) bilür. At ve âlâtıñız hâzır olıcak cemî' i küffâr sizden (8) ğavf ider dimekdür. Ba' zı rivâyetde ve (9) وَأَخْرَيْنَ مِنْ

¹⁶ دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمْ (11) den murâd cinnilerdür ki atdan (10) ğavf idüp at olduğı eve girmezler. (11)

dimek vârid olmuşdır ve dağı şol nesne ki [06a] (1) siz anı fî-sebîli'llâh ğarc idersiz, anıñ 'ivaızı (2) size virilür, zılm olunmazsınız dimekdür . Ve bir (3) âyet-i kerîmede dağı Hağ Te'âlâ imtinân idüp buyurur: (4) ki ¹⁷ وَالْخَيْلِ وَالْبِغَالِ وَالْحَمِيرِ لِتَرْكَبُوهَا وَزِينَةً¹⁷ ya' nī (5) Allahu Te'âlâ sizün için atlar ve qatırlar ve ğimârlar dağı (6) yaradı, tâ ki siz anlara binesiz ve anlar ile zînet (7) izğâr idesiz. Ve yine kitâb-ı kerîminde buyurdu: (8) وَجَعَلَ لَكُمْ مِنَ الْفُلْكِ وَالْأَنْعَامِ مَا تَرْكَبُونَ لِتَسْتَوُوا

وَتَقُولُوا سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا (10) (9) عَلَى ظُهُورِهِ ثُمَّ تَذْكُرُوا نِعْمَةَ رَبِّكُمْ إِذَا اسْتَوَيْتُمْ عَلَيْهِ

¹⁸ وَإِنَّا إِلَىٰ رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ¹⁹ (11) وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ¹⁸ Ya' nī, Allah sizin [06b] (1) için kıldı ve yaradı

gemilerden ve dört ayaklı (2) ğayvânlardan şol şey' ki siz aña binersiz, anıñ arğaları (3) üzere oturasız, andan soñra rabbiñüziñ ni' metin anasız, (4) ol ğayvânıñ ve gemiñ üstine bindüđiñiz ve vaqtında dağı (5) diyesiz: "Tenzîh ideriz dükeli eksiklik şıfatlarından (6) ol Allah ki bize şunu teşğir idüp muğî' ve münkâd (7) itdi. Ğâlbuki biz anı zâbta kâdir degil idik. Gücümüz (8) yitmez idi. Tağkîkâ biz rabbümüze dönüp varıcıyız."²⁰ (9) Fikir olunsa ne 'aceb nesnedür ki 'azîm kuvvetlü deve- (10) leriñ biyiki qatarlayup biriniñ zimâmını bir ğâyet z' aif (11) ve nahîf kimse eline alup yedse cümlesi aña muğî' [07a] (1) olup ardınca gider. Eger teşğir-i ilâhî olmasa (2)

¹⁶ "Ve onların ötesinde sizin bilemeyip de..." (Enfâl sûresi, 8/60)

¹⁷ "Hem binmeniz, hem de zinet olsun diye atlar, katırlar, merkepler yarattı." (Nahl sûresi, 16/8)

¹⁸ "Ta ki onların üstüne binerken Rabbinizin nimetini hatırlayasınız ve şöyle diyesiniz: Bunları bizim hizmetimize veren Allah yüceler yücesidir, her türlü eksiklikten münezzehtir. O lüfletmeseydi biz buna güç yetiremezdik." (Zuhruf sûresi, 43/13)

¹⁹ "Muhakkak ki biz sonunda Rabbimize döneceğiz." (Zuhruf sûresi, 43/14)

²⁰ Metinde وَإِرْجِي إِزْ şeklinde yazılmıştır.

birini biñ adam zabt idemezdi. Atlar dağı insāna (3) teşhîr olınmışdır. Arkasına eyer ve ağzına uyan (4) urup istediği yerde biner ve iner ašlā muḥālefet (5) itmez. Eger teşhîr-i ilāhî olmasa kimse yanına qarīb ola- (6) mazdı ve dağı Ve'-l 'Âdiyâtı sūresi gāzileriñ (7) atları ḥaqqında nāzil olmışdur. Ḥaḳ Te'ālā anlara diyü buyırmışdur. ²¹ وَالْعَادِيَاتِ ضَبْحًا (8) ḳasem idüp (9) Ya'nî gāzileriñ atları ḥaqqı-y-içün ki segirdirler (10) dağı āvāz virdüler dimekdir. Dabḥ diyü 'Arab dilinde (11) at segirüdüğü zamānda ḳatı ḳatı virdüğü [07b] (1) nefesiñ āvāzına dirler ve gāzileriñ Ḥaḳ Te'ālā (2) Ḥazretinde mertebelerin bundan bilmek gerekdir. Kelām-ı (3) Ḳadīmide anlaruñ atların zikir idüp yemīn eyler. (4) Şol segirden atlar ki segirdürler ve nefesleriyle (5) āvāz virürler anlaruñ ḥaqqı-y-içün diyü buyurur. E'imme'-i (6) ḥadişden İmām Buḥārî ve ğayrılar raḥmetu'llāhi 'aleyhim (7) rivāyetlerinde Ebū Hüreyreden raḍīya'llāhü 'anhüdan (8) vārid olmışdur ki eyitdi: Resūlu'llāh şalla'llāhü (9) te'ālā 'aleyhi ve sellem buyurdı-ki ⁽¹⁰⁾ مَنِ احْتَبَسَ

وَرِيَّهُ وَرَوْتَهُ وَبَوْلَهُ فِي مِيزَانِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ²² (11) فِي سَبِيلِ اللَّهِ إِيمَانًا بِاللَّهِ وَتَصَدِيقًا بِوَعْدِهِ فَإِنْ شَبِعَهُ

[08a] (1) Ya'nî bir kimse ki Ḥaḳ Celle ve 'Alāya imān ve va'dını (2) taşdik idüp fi-sebīli'llāhi bir at besleye taḥḳikā (3) ol atıñ yimi ve şuyı ve bevli fişḳısı ²³ kıyāmet (4) güninde ol kimseniñ mizānına ḳonur dimekdir. (5) Ya'nî ḥayrāt ve ḥasenātı cānibine ḳonır dimekdir. (6) *Şifā'i-Sudūrda* mezkūrdur ki 'Abdullah bin Süleymān (7) raḍīyallāhü 'anhü rivāyetinde Resūlu'llāh şalla'llāhü (8) 'aleyhi ve sellem buyurmuşdur ki ⁽⁹⁾ مَنْ قَلَّ عَمَلُهُ فَلْيَزْتَبْطْ

(11) Ya'nî, bir kimseniñ (10) ²⁴ شَبِعَهُ وَرِيَّهُ وَرَوْتَهُ

'ameli az ola, ol kişi fi-sebīli'llāhi [08b] (1) gendü içün bir at bağlasun, zīrā ol atıñ yemi (2) ve şuyı ve fişḳısı ve bevli ve kılı kıyāmet gününde (3) anıñ mizānına ḥasenātıdır, dimekdir. Ḥāşıl-ı kelām (4) gāzā niyyetine beslendiği zamānuñ cümlesinde ne-ḳadar (5) yem yediyise ve ne-ḳadar

²¹ "Gazilerin nefes nefese koşan, (atlarının hakkı için)" (Âdiyât sūresi, 100/1)

²² "Kim Allah'a gerçekten inanarak ve va'dine gönülden bağlanarak O'nun yolunda cihad etmek için at beslerse, o atın yediği, içtiği, gübresi ve bevli kıyamet gününde o kimsenin sevapları arasında olacaktır." (Buhârî, cihād 45 (Hadis no: 2853))

²³ Metinde فِسْوَشِي şeklinde yazılmıştır.

²⁴ Kaynağı bulunamadı.

şu içdiyse²⁵ ve ne-deñlü fülân (6) ve fülân eylediye hep mizânına korlar; (7) cümlesi hasenâtdan sayılır, dimekdür. Ba‘zı (8) rivâyetde atların fişkısi ve bevlî şâhiblerine cennetde (9) misk olsa gerekdür demek vârid olmışdur. (10) Hâk Te‘âlâ katında Dîn-i İslâmuñ ‘izzeti şü mer-tebe- (11) dedür ki anıñ-içün hizmet idenlere bu deñlü ta‘zîm [09a] (1) ve tekrîm ve lutf ve ihsânlar olunur ve İmâm-ı Taberânî (2) raħimehu’llâhi naqlında Habbâb bin Errat Nebiyyu ‘aleyhi (3) ‘ş-şalâtü ve’s-selâmdan rivâyet eylemişdür ki (4) وَفَرَسٍ لِّلْإِنْسَانِ وَفَرَسٍ لِّلرَّحْمَنِ وَفَرَسٍ لِّلشَّيْطَانِ (5) وَأَمَّا فَرَسُ الْإِنْسَانِ (7) فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقُتِلَ عَلَيْهِ أَعْدَاءُ اللَّهِ (6) لِلشَّيْطَانِ فَأَمَّا فَرَسُ الرَّحْمَنِ فَمَا أُتْخِذَ وَأَمَّا فَرَسُ الشَّيْطَانِ فَمَا رُوِيَ وَرُهْنٌ عَلَيْهِ وَقَوْمٌ عَلَيْهِ²⁶ (8) فَمَا اسْتَبْطِنَ وَيُحْمَلُ عَلَيْهِ وَأَمَّا فَرَسُ

cinsi üç kısımdur: Bir kısmı Raħmânındır ve bir (10) kısmı insânıñdur ve bir kısmı şeytânıñdur. (11) Evvelkisi, ol atdur ki fi-sebîl-i ğazâ için [09b] (1) alına, daħı üzerinde Hâk Te‘âlâniñ a‘dâsı katil (2) oluna. Ya‘nî ğâziler üstine bineler, daħı (3) kâfirleri katil ideler. İkin-cisi, oldur ki (4) toğurduğı murâd oluna ve yük urıla. Üçüncüsü, (5) ol atdur ki koşdurıla ve üzerinde kumar oluna, (6) ya‘nî ök-ile koşdurıla, daħı ök ne ise (7) alına. Ve at Raħmânıñ olmağın ma‘nâsı Allâhu Te‘âlâ (8) yoluna ğazâ için beslendiğidür, ta‘zîmen Raħmânıñdur (9) diyü buyurulmuşdur. Ve insânıñ ve şeytânıñ o- (10) lmağın ma‘nâsı daħı zâhirdür. Şol at-ki insân (11) gendü fâ’idelenmek için besler, insânıñdur diyü [10a] (1) buyurulmuşdur. Şol at-ki nâ-meşru‘ tarîk üzere (2) koşdurulur, şeytânıñdır dinilmişdür. (3) Ve şöyle ola-ki öceşenüp at koşmak nâ-meşru‘ (4) olduğı şol zamândadır ki öñdil iki câ- (5) nibden ola. Meşelâ iki kimse birbirine diye ki (6) eger benim atım giçerse sen baña biş altun vir; (7) eger senüñ atıñ giçerse ben saña biş altun (8) vireyin diye bu şart üzere koşalar bu (9) tağdirce ħarâm olur. Ammâ şöyle ki (10) öñdil aħardan yâ bir cānibden ola. Meşelâ bir kişi (11) bir kişiye eger seniñ atıñ benim atımı giçerse ben saña [10b] (1) biş altun vireyin diye ittifağ ol kimseniñ atı giçse (2) daħı altunı alsa ħelâl olur. Zirâ māl virmek (3) şartı iki cānibden olmayınca kumâr olmaz. Ve İmâm (4) Buħârî ve İmâm Müslim raħmetu ‘aleyhimâ rivâyetlerde Ebü (5) Hüreyre rağiyallâhu ‘anhüdan vârid olmuşdur ki eytdi (6) Resûlu’llâh şalla’llâhu te‘âlâ ‘aleyhi ve sellem Ĥazretine at (7) ħuşuşından su’âl olındı.

²⁵ Metinde اَجْدِيثْ şeklinde geçmektedir.

²⁶ Hadisin aslı şu şekildedir: “ وَالْخَيْلُ ثَلَاثٌ فَفَرَسٌ لِلرَّحْمَنِ وَفَرَسٌ لِلْإِنْسَانِ وَفَرَسٌ لِلشَّيْطَانِ فَأَمَّا فَرَسُ الرَّحْمَنِ فَمَا أُتْخِذَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقُتِلَ عَلَيْهِ أَعْدَاءُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ ” (et-Taberânî, el-Mu‘cemü’l-kebir4/80)

لِرَجُلٍ أَجْرٌ فَأَمَّا الَّتِي هِيَ (9) الْخَيْلُ ثَلَاثَةٌ هِيَ لِرَجُلٍ وَرَزٌّ وَهِيَ لِرَجُلٍ سِتْرٌ وَهِيَ (8) Buyurdılar ki: وَأَمَّا الَّتِي هِيَ لَهُ (11) وَفَحْرًا وَنِوَاءً عَلَى أَهْلِ الْإِسْلَامِ فَهِيَ لَهُ وَرَزٌّ (10) لَهُ وَرَزٌّ فَرَجُلٌ رَبَطَهَا رِيَاءً (2) لِأَهْلِ الْإِسْلَامِ فِي مَرْجٍ وَرَوْضَةٍ فَمَا أَكَلَتْ مِنْ ذَلِكَ (1) [11a] سِتْرٌ فَرَجُلٌ رَبَطَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ (4) مَا أَكَلَتْ حَسَنَاتٍ وَكُتِبَ لَهُ عَدَدَ أَرْوَائِهَا وَأَبْوَا (3) الْمَرْجِ أَوْ الرِّوَضَةِ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا كُتِبَ لَهُ عَدَدَ حَسَنَاتٍ (6) شَرْفَيْنِ إِلَّا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ عَدَدَ أَثَارِهَا (5) لَهَا حَسَنَاتٍ وَلَا تَقْطَعُ طَوْلَهَا فَاسْتَنْتَّ شَرَفًا أَوْ (8) مِنْهُ وَلَا يُرِيدُ أَنْ يَسْقِيَهَا إِلَّا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ عَدَدَ مَا (7) وَلَا مَرَّ بِهَا صَاحِبُهَا عَلَى نَهْرٍ فَشَرِبَتْ

حَسَنَاتٍ. Şerîbt Ḥāşıl-ı ma' nā budur ki: At cinsi (9) üç kısımdur, ya' nī atuñ üç kimseye nisbet üç

ḥāli (10) vardur: Bir kimseye günāhdur, bir kimseye berde- (11) dūr, bir kimseye ecr ve şevābdur. Şol kimse ki [11b] (1) alup müslümānlara gösterüp faḥırlanmaḡ ve ehl-i İslāma (2) 'adāvet için baġlayu ḡor, besler, aña andan (3) günāh ḡāşıl olur. Ve şol kimse ki fī-sebīli'llāh (4) alup baġlayu ḡor, daġı besler, aña andan günāh (5) ḡāşıl olmaz. Daġı arġalarında Ḥaḡḡullahı unutmaz. (6) Ya' nī binüp indikçe ve mūntefi' olduġça şadaġadan (7) ve şükürden Allāhü Te'ālā cānibin unutmaz. Ol perde- (8) dūr ki perdeniñ ma' nāsı yoḡsulluġdan şaġlar. (9) uğurludur, mübārekdür dimekdür. Ve şol (10) at-ki ehl-i İslām maşlahatı için alınur, ġazā ve (11) ribāḡ için beslenür. Şāḡibi anı bir çayırda [12a] (1) yā bir bāġda baġlayu ḡosa, ol kişiyeye anıñ cemī' i yedü- (2) ġi otlar şaġışınca ḡasenāt yazılır ve cemī' i (3) tersleri ve bevilleri deñlü ve ayaġınıñ izleri (4) deñlü ḡasenāt yazılır ve her bār ki (5) otladıġı yirde ayaġına baġlu olan (6) ipi ḡırup bir iki meydān segirtse tersleri (7) ve bevilleri ḡadar ḡasenāt yazılır ve her bār ki (8) şāḡibi anuñla bir ırmaḡ üstine uğrasa (9) at ol ırmaḡdan içe yāḡūd şāḡibi anı şuvar- (10) maḡ murād idinse Ḥaḡ Te'ālā

²⁷ Müslim, zekāt 24 (Hadis no: 987). Orijinal metin şu şekildedir:

“الْخَيْلُ ثَلَاثَةٌ هِيَ لِرَجُلٍ وَرَزٌّ وَهِيَ لِرَجُلٍ سِتْرٌ وَهِيَ لِرَجُلٍ أَجْرٌ فَأَمَّا الَّتِي هِيَ لَهُ وَرَزٌّ وَأَمَّا الَّتِي هِيَ لَهُ سِتْرٌ “ فَرَجُلٌ رَبَطَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ لَمْ يَنْسَ حَقَّ اللَّهِ فِي ظَهْرِهَا وَلَا رِقَابِهَا فَهِيَ لَهُ سِتْرٌ وَأَمَّا الَّتِي هِيَ لَهُ أَجْرٌ فَرَجُلٌ رَبَطَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ لِأَهْلِ الْإِسْلَامِ فِي مَرْجٍ وَرَوْضَةٍ فَمَا أَكَلَتْ مِنْ ذَلِكَ الْمَرْجِ أَوْ الرِّوَضَةِ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا كُتِبَ لَهُ عَدَدَ مَا أَكَلَتْ حَسَنَاتٍ وَكُتِبَ لَهُ عَدَدَ أَرْوَائِهَا وَأَبْوَالِهَا حَسَنَاتٍ وَلَا تَقْطَعُ طَوْلَهَا فَاسْتَنْتَّ شَرَفًا أَوْ شَرْفَيْنِ إِلَّا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ عَدَدَ أَثَارِهَا وَأَرْوَائِهَا حَسَنَاتٍ وَلَا مَرَّ بِهَا صَاحِبُهَا عَلَى نَهْرٍ فَشَرِبَتْ مِنْهُ وَلَا يُرِيدُ أَنْ يَسْقِيَهَا إِلَّا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ عَدَدَ مَا شَرِبَتْ حَسَنَاتٍ قَبْلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَالْحُمْرُ قَالَ مَا أَنْزَلَ عَلَيَّ فِي الْحُمْرِ شَيْءٌ إِلَّا هَذِهِ الْآيَةُ الْفَاذَةُ الْجَامِعَةُ ”

aniñ içdügi (11) kadar hasenât yazar dimekdür. Ve'l-hâşıl at [12b] (1) beslemek üç vecih üzerinedür: Eger mücerred halka (2) gösterüp faħir ve tekebbür murād olunursa günāh (3) hâşıl olur. Eger binmek yā yük urmağ-ıçün (4) yā tay toğurmak içün beslenüp re'āyetin idüp ve (5) haħkın edā eylerse mübārekdür. Haħ Te'ālā faħır- (6) dan şaħlar. Eger ğazā ve ribāt içün ya'nī serħad- (7) lar beklemek içün ve düşmen kaħır içün beslenürse (8) aniñ ecrü ve fazileti ne kadar idügin hemān Allāhü Te'ālā (9) bilür ve ba'zı ħadīşde vārid olmuşdur ki ğazā niyyetine (10) at beslemek cehennem odına perde olur diyü buyur- (11) mışdur. Zeyd Bin Şābitden rađiyallāhü 'anhü [13a] (1) mervīdür ki eyitdi, işitdim, Resūlu'llāh şalla'llāhü te'ālā (2) 'aleyhi ve sellem buyurdı-ki: *سَبِيلِ اللَّهِ كَانَ سِتْرُهُ مِنَ النَّارِ*²⁸ (3) *مَنْ حَبَسَ فَرَسًا فِي* (4)

سَبِيلِ'llāh ğazā içün bir at şaħlasa ol aña (5) cehennem ateşinden perde ola dimekdür. Ve ba'zı (6) ħadīş-i şerīfde daħı bir kimse fi-sebīli'llāh at alup (7) bağlamak niyyetin eylese aña şehīd ecri virile diyü buyur- (8) ulmuşdur. Ebī Ca'fer Muħammed ibnü 'Ālīden mervīdür ki (9) Resūlu'llāh şalla'llāhü te'ālā 'aleyhi ve sellem *فَرَسًا بِنَّةٍ صَادِقٍ أُعْطِيَ أَجْرُ شَهِيدٍ*²⁹ (10) *مَنْ هَمَّ أَنْ يَرْبِطَ* diyü

buyur- (11) mışdur. Ya'nī bir kimse fi-sebīli'llāh ğazā kılmağa [13b] (1) gerçekten niyyet ile bir at alup bağlamağa himmet eylese (2) aña bir şehīd fazīleti virilür dimekdür. Fi'- (3) l-ħaħıka şevāb ve fazīlet ol zamānda hâşıl olur (4) ki kaşdı şaħiħ ve niyyet dürüst olup gerçekten (5) ğazā eylemege murādı ola. Ammā şöyle ki ba'zı 'avām (6) itdügi gibi ğazā niyyetine bir atı bağlayu kıoya yā bir kılıcı (7) aşa kıoya ammā aslā ğazāya mübāşireti yā kıalbinde şevkı (8) ve teķādāsı olmaya aniñ kať an nef'i yokdur. Eyle (9) eylemekden ise anı bir ehline bağışlayup ğazālarda kıu- (10) llandırmak yigdür ki nice ecr ve şevāb hâşıl olur. (11) *عَالِمِ السِّرِّ وَالْخَفِيَّاتِ* Her kışinin kıalb-

i aħvālin bilür. [14a] (1) Luťfu ve iħsānı aña göre eyler. Ebī İmāme'-ı Bāhilīden (2) rađiyallāhü 'anhü mervīdür ki Haħ Te'ālāniñ kıavı-ı (3) şerīfi *الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ* (4) *سِرًّا*

وَعَلَانِيَةً فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ (5) *لَهُمْ يَحْزَنُونَ*³⁰ (6) *عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ* āyet-i kerīmesin tefsir (6)

²⁸ Abd İbn Humeyd, el-Müsned s.111.

²⁹ Kaynağı bulunamadı.

³⁰ "Mallarını gece ve gündüz, gizli ve aşikâr olarak hayra harcayanlar var ya, işte onların Rab'leri katında mükâfatları vardır.

Onlara korku yoktur ve onlar asla üzülmeyeceklerdir." (Bakara sûresi, 2/274)

iderdi ve buyururdu-ki bir kimse ğazā niyyetine (7) bir at bağlasa ammā hemān ğaraẓı iller görüp (8) işitmek için olmasa fi'l-ḥaḳīka ğazā murādı (9) olsa ol kimse bu āyet-i kerīmede Ḥaḳ Te'ālā (10) zıkr itdüğü kimselerdendir dir-idi. Āyet-i kerīmeniñ (11) ma' nāsı budur ki şol kimseler ki mälların gicede [14b] (1) ve gündüzde gizlü ve āşikāre Allah yoluna ḥarc (2) iderler. Ya' nī her zamān ve her ḥālde mälların iḥsān (3) itmekden ḥālī olmazlar. Anlarıñ ecr ve faẓileti (4) Ḥaḳ Te'ālā ḳatındadır. Anlara ḥavf yoḳdur. Anlar (5) maḥzūn olmazlar dimekdür. Kādī Beyzāwī raḥmetu- (6) 'llāhi te'ālā tefsīrinde ider: Bu āyet-i kerīme ba' zılar (7) ḳavılınca Ḥazret-i Ebī Bekr-i Şiddīḳ raḍīya'llāhü te'ālā (8) 'anhü ḥaḳḳında nāzil olmuşdur. Şol zamānda ki (9) kırık biñ altını var idi. Kimisin gice ve kimisin (10) gündüz kimisin āşikāre ve kimisin gizlü şadaḳa (11) eyledi ve ba' zılar ḳavılınca Ḥazret-i 'Alī kerrema'llāhü [15a] (1) vechehü ḥaḳḳında nāzil olmuşdur. Şol zamānda ki (2) hemān dört aḳçeye mālīk olmuş-ıdı. Artuğa (3) mālīk olmamış idi. Cümlesin Allah yoluna şadaḳa (4) eyledi. Kimin gice ve kimin gündüz kimin āşikāre ve (5) kimin gizlü virdi ve ba' zılar ḳavılınca fi-sebīli'llāh (6) atlar bağlayup anlara ḥarc idenler ḥaḳḳında nāzil oldu (7) diyü naḳıl itmişdür ve *Şifā'-i Şudūrda* 'Ubādete (8) bin Şamitden raḍīya'llāhü 'anhü mervīdür ki eytdi, (9) işitdim, Resūlu'llāh şalla'llāhü 'aleyhi ve sellem buyurdi: (10) إِنَّ الْفَرَسَ

[15b] (1) عَلَى فَرَسِهِ فَمَا تَبَقَى لَهُ حَظِيئَةٌ إِلَّا وَقَعَتْ وَلَقَدْ أَنْزَلَ (11) لَيْسْتُنَّ فِي طَيْلِهِ وَصَاحِبُهُ نَائِمٌ

(3) الْقُرْآنِ: مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا (2) اللَّهُ فِي اِرْطِبَاطِ الْخَيْلِ وَالْإِنْفَاقِ عَلَيْهَا أَيَّتَيْنِ مِنْ

فَالَهُمْ (5) يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً (4) فَيَضَاعِفَهُ لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً³¹ وَقَوْلُهُ: الَّذِينَ

يَحْرُونُونَ³² (6) أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ

(7) uyurken at ayağı bağlu ṫurduğı yerde³³ ḳalğır (8) daḫı şāhibiniñ ḥiçbir günāhı ḳalmaz, dūkelü gider. (9) Ve Allah taḫḳikān Ḥaḳ Te'ālā Ḥazreti atlar bağlayup (10) anları besleyüp ḥarc itmek

ḥaḳḳında iki āyet indür- (11) mişdür. Birisi: [16a] (1) مِنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا

³¹ “Kimdir o yiğit ki Allah’a güzelce ödünç verir, Allah da onun verdiğinin mükâfatını kat kat artırır. Allah rızkı kısar da, bollaştırır da.” (Bakara sûresi, 2/245)

³² “Mallarını gece ve gündüz, gizli ve āşikâr olarak hayra harcayanlar var ya, işte onların Rab’leri katında mükâfatları vardır. Onlara korku yoktur ve onlar asla üzülmeyeceklerdir.” (Bakara sûresi, 2/274)

³³ Metinde بَرْدَه olarak yazılmıştır.

³⁴ لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً 34 ayetidür ki ma' nāsı (2) kimdür şol kimse ki Haḫ Te' ālāya ʔarż-ı ḥasen vire (3)

daḫı Haḫ Te' ālā anıñ virdüğünün çok emşālin aña (4) vire dimekdür. Haḫ Te' ālāya ʔarż-ı ḥasen virmeğiniñ (5) ma' nāsı fi-sebīli'llāhi ġazā içün at beslemekdür, (6) didiler. Ve birisi daḫı الَّذِينَ

الَّذِينَ 35 ayet-i kerīmesidür ki (8) tefsiri henüz giçmişdür. (7) يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ بِاللَّيْلِ

Hāşıl-ı kelām, ġazā niyyetine at (9) beslemek nice faziletlü nesnedür ki bu ḥadīş-i şerīf (10) muḫtezāsınca ḥaḫķında iki āyet-i kerīme nāzil olmuşdur (11) ve E'imme'-i Ḥadīşden İmām-ı Ṭaberānī ve ġayrılar naḫlında Ebū [16b] (1) Keşebe'-i Enmārī raḫīya'llāhü 'anhü Resūlu'llāh şalla'llāhü 'aleyhi ve (2) sellem ḥazretinden rivāyet itmüşdür ki: فِي نَوَاصِيهَا (3) الْخَيْلُ مَعْقُودٌ

ya' nī ḥayır, atlarıñ (5) (4) الْحَيْرُ وَأَهْلُهَا مُعَانُونَ عَلَيْهَا وَالْمُنْفِقُ

alınlarında baġludur ve şāhibleri anlar üzere (6) yardım olunmuşlardur ve anlara māl ḥarc iden (7) elin şadaḫaya aḫan gibidür, dimekdür. Murād-ı (8) şerīfi at yūzi mübārekdür ve anları beslemek (9) ḥuşuşında şāhiblerine Haḫ Te' ālā yardım ider. (10) Anlara ḥarc olunan māl şadaḫa yerine giçer, (11) dimekdür. Ba' zı rivāyetde at besleyen kimseler, gündüzlerde³⁷ [17a] (1) oruḫ ṭutup ḥiç iftār itmeyen ve giçe- (2) lerde şabāḫa dek 'ibādet idüp ḥiç fütür itmeyen (3) ve dā'imā şadaḫa virüp ḥiç elin şadaḫadan men' (4) itmeyen kimse gibidür demek vārid olmuşdur. (5) Ve yine İmām Aḫmed raḫmetu'llāhi te'ālā rivāyetinde Cābir (6) raḫīya'llāhü 'anhü Resūlu'llāh şalla'llāhü 'aleyhi ve sellemden (7) rivāyet eylemişdür ki الْخَيْرُ (8) الْخَيْلُ مَعْقُودٌ فِي نَوَاصِيهَا

وَلَا (10) بِنَوَاصِيهَا وَادْعُوا لَهَا بِالْبَرَكَاتِ وَقَلِّدُوهَا (9) وَالنَّيْلُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَأَهْلُهَا مُعَانُونَ عَلَيْهَا

³⁴ “Kimdir o yiğit ki Allah'a güzelce ödünç verir, Allah da onun verdiğinin mükâfatını kat kat artırır. Allah rızkı kısar da, bollaştırır da.” (Bakara sûresi, 2/245)

³⁵ “Mallarını gece ve gündüz, gizli ve aşikâr olarak hayra harcayanlar var ya,” (Bakara sûresi, 2/274)

³⁶ İbn Hibbân, es-Sahih 10/530.

³⁷ Metinde كُونُذُرٌ كُونُذُرٌ şeklinde yazılmıştır.

³⁸ ثَقَلْدُوهَا الْأَوْتَارُ ma' nāsı: Atların alnlarına (11) hayr ve neyl kıyāmete dek bağıdır. Ya' nī

düşmen [17b] (1) üzere zafer bulmak ve hayra yetişmek anı ile olur (2) ve anları beslemek huşuşında Allāhü te'ālā mu'indür, (3) şahıbları yardım olunmuşlardır. Atların alnlarını (4) eliñiz ile şıgayup siliñ ve anlara bereketle du'ā eyleñ. (5) Ya' nī yā rabbī sen mübārek eyle diyü du'ā kılıñ. Boyu- (6) nlarına kılade bağlañ, kirişler bağlamañ³⁹ dimekdir. Ve kirişi (7) memnu' olduğunın vechi budur ki cā'izdür ki (8) gezdüğü yerde bir ağaç dalına ilişe, dağı kırır- (9) İmaya, boğula dimişlerdür. Ammā ibrişim ve iplik (10) gibi ba'zı za'if nesnelere olıcağ kırılır dağı hūlāş (11) olur. Ve ba'zı rivāyetde dünyā ve āhiret hayır- [18a] (1) larının cümlesi anların alnlarında bağıdır (2) kıyāmete degin demek olmuştur. Ve at tã'ifesinde hayır (3) çok olduğu-y-çün 'Arab kavımı ata hayır dağı tsmiye (4) itmişlerdür. Hağ Te'ālā Hāzretinin kelām-ı kādīmde (5)

إِنِّي أَحْبَبْتُ حُبَّ الْخَيْرِ عَنْ ذِكْرِ رَبِّي⁴⁰ (6) Süleymān peygamberden 'aleyhi's-selām hikāyet idüp

buyurduğu yerde (7) hayırdan murād atdur. İmām Müslim naklında Cerirden (8) rağıya'llāhü 'anhü rivāyet olundu-ki eytdi. Resūlu'- (9) İllāh şalla'llāhü 'aleyhi ve sellem Hāzretin gördüm ki mübārek (10) barmağ-ıla atının alnındağı saçı büküp

بِنَوَاصِيهَا الْخَيْرِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ [18b] (1) diyü buyururdu. Ya' nī atların alnlarında (2) bağıdır hayır

kıyāmete degin. Ol hayırdan murād (3) ecr ve şevābdur ve ğanīmetdür ki toyımlıktır dimekdir. (4) Ammā Buḥārī ve İmām Müslim raḥimehümüllāhü te'ālā (5) 'Urve'-t bin Ebī'l-Ca'dan rađıyallāhü 'anhü rivāyet itmişler- (6) dür ki eytdi. resūlu'llāh şalla'llāhü 'aleyhi ve sellem (7) eytdi-ki: وَأَلْمَعْنَمُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ⁴² (8) الْخَيْلُ مَعْقُودٌ فِي نَوَاصِيهَا الْخَيْرِ وَالْأَجْرُ

dağı (9) üzerinde yazılan ḥadīş-i şerīf ma' nāsıdır (10) ve İmām-u Buḥārī raḥmetu'llāhü Sebyeb

³⁸ Ahmed İbn Hanbel, el-Müsne'd 3/352. Orijinal hadis metni şöyledir: “الْخَيْلُ مَعْقُودٌ فِي نَوَاصِيهَا الْخَيْرِ وَالثَّلْجُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَأَهْلُهَا مُعَانُونَ عَلَيْهَا”
”فَانَسَحُوا بِنَوَاصِيهَا وَادْعُوا لَهَا بِالْبَرَكَةِ وَقَلْدُوهَا وَلَا تَقْلُدُوهَا بِالْأَوْتَارِ”

³⁹ Metinde بَعْلَمَكُ şeklinde yazılmıştır.

⁴⁰ “Ben Rabbimi hatırlattıkları için güzel şeyleri severim.” (Sād sûresi, 38/32)

⁴¹ Müslim, imāret 97 (Hadis no: 1972).

⁴² Buḥārī, farzu'l-hums 8 (Hadis no: 3119). Orijinal hadis metni şöyledir: “الْخَيْلُ مَعْقُودٌ فِي نَوَاصِيهَا الْخَيْرِ وَالْأَجْرُ وَالْمَعْنَمُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ”

bin ‘Arkade’den (11) nakıl itmişdür ki eytdi: Ben ‘Urve’nüñ rağıya’llähü ‘anhü [19a] (1) evinde gördüm, yitmiş at var-ıdı hâzırlamış, (2) beslerdi didiler. Ve’l-hâşıl bu ma’ nâdan ‘ibâ- (3) rât-ı muhtelifle ile nice hadîs-i şerîf vârid o- (4) lmişdur ve aşhâb-u kirâmıñ ulularından çok (5) kimse rivâyet itmişlerdür. Şöyle fehim olunur ki (6) peygamber ‘aleyhi’ş-şalâtu ve’s-selâm bu ma’ nâyı ihtimâmen (7) tekrâr tekrâr buyurmuşlardır. Ve her kişi kânğı ‘ibâretle (8) işidüp zabt itdiyse aña göre nakıl ve rivâ- (9) yet itmişlerdür. Cümlesinin murâdı, bu ki at gâyet (10) ile mübârekdür besleyen kimseye ecr ve fazîletler (11) hâşıl olur ve beslemeğe Allähü Te‘âlâ mu‘în olur. [19b] (1) Şâhibi fakırdan hâlâş olur. Zîrâ peygamber ‘aleyhi- (2) ş-şalâtu ve’s-selâma ba‘zı kimseler gelüp fakırdan (3) şikâyet itdüklerinde at besleñ ki Allah Te‘âlâ (4) at için ol rızık gönderür; birini, at yer (5) toközı, şâhibi için kalur diyü buyurmuşlardır. (6) Pes at beslemekte dünyâ ve âhîret hayırları hâ- (7) şıl olur dimekdür. Ve İmâm-ı Demirî *Hayât-ı Hayvânda* (8) ve İmâm Dimyâti *Kitâbü’l-Hayıl*da Hâzret-i ‘Aliden (9) rağıya’llähü rivâyet iderler ki Resülü Ekrem şalla’llähü (10) te‘âlâ ‘aleyhi ve sellem buyurdılar: Hâk Te‘âlâ at yaşatmak (11) murâd-ı şerîfleri olduğda poyraz yiline didi ki [20a] (1) ben senden bir mañlûk yaradam-ki anı dostlarıma (2) sebab-i ‘izzet, düşmenlerime sebab-i zillet ve ta‘âtim (3) ehline sebab-i cemâl ve kemâl kılam. Ve rîh didi ki (4) yâ rabbî pes Cenâb-ı Hâk yilden bir miqdâr alup at (5) yarattı ve seni ‘Arabî yarattım, dünyâ ve âhîret hayır- (6) larınıñ cümlesini seniñ öñ saçuña bağladım (7) ve gânimetleri seniñ arkañda cem‘ eyledim ve şâhibiñi (8) saña muhabbet ve şefekat idici kıldım ve seni kanatsız (9) iken yine kuş gibi uçar kıldım pes sen sâ- (10) hibiñ istedüğine yitişmek için ve korğduğundan (11) kurtulmak içünsin ve ben seniñ üzerinde erler [20b] (1) kılam ki anlar beni tesbîh ve tenzîh iderler eksiklik (2) şıfatlarından ve ögeler, kemâl şıfatları ile ve birlerler. (3) Zâtı ve şıfatımı sen-dağı anlar ile bile tesbîh ve temcîd (4) ve tehlîl ve tekbîr idesin, didi. Pes at dağı emr-i (5) Hâkka imtişâl idüp şâhibi her kânkı zikre meşğül (6) olsa bile meşğül olup zikir ider melâ’ike-i kirâm (7) ‘aleyhimü’s-selâm. Çünkü atıñ bu şıfatı ve şerefin işitdiler (8) ve hüs-nü şüretin gördiler ise yâ rabbenâ bizim için (9) dağı atlar halk eyle diyü du‘â itdiler. Pes anlar için (10) dağı Hâk Te‘âlâ ablağ atlar yarattı, beserek⁴³ deve boyunlu (11) dağı. Vaqtâ kim Hâk Te‘âlâ anı yire irsâl idüp dö[r]t⁴⁴ [21a] (1) ayağı yire başdı ise kişnedi. Hâk Te‘âlâ didi: (2) Mübârek kıldıñ⁴⁵ cümle hayvanlardan, seniñ kişnemeñ ile anlarıñ (3) kulağların tolduram ve göñillerin

⁴³ Metinde بَسْرَكَ şeklinde yazılmıştır.

⁴⁴ Metinde دَوْتُ şeklinde yazılmıştır.

⁴⁵ Metinde قَلْدِكَ şeklinde yazılmıştır.

korukdam. (4) Pes Cenāb-ı Hāḡ cemī^c-i eşyāyı Hāzret-i Ādem'e 'arz idüp (5) gösterdikde buyurdılar ki: yā Ādem bunlardan diledüğüñ (6) nesne gendüñ için ihtiyār eyle. Hāzret-i Ādem 'aleyhi'- (7) s-selām atı ihtiyār itdi. Pes Hāḡ Te'ālā didi: Gendü- (8) ñe ve evlādıña sebeb-i 'izzet-i ebediyet olacak nesne (9) ihtiyār itdin, mübārek olsun, benim bereketim sizin üze- (10) riñizedür ve sizden sevgülü bir maḡlūḡ yaratmadım. (11) Bu ḡadīs-i şerīf ḡatı mufaşşal olmaḡ ile naḡıl ma' nā [21b] (1) ile ihtiyār ḡılındı. Pes bu ḡadīs-i şerīf atıñ (2) ḡatı çok fezā'iline delālet ider. Te'emmül ile bilinür ve a- (3) şḡāb-ı kirāmın ba'zı ulularından rıḡvānu'llāhü 'aleyhim (4) ecma'in menḡūldur ki Resūlu'llāh şalla'llāhü 'aleyhi ve sellem (5) Hāzretine dünyā metā'larından eñ sevgülü nesne ḡātū- (6) nları ve atları idi. Mu'ḡal bin Yesār'dan raḡīya'llāhü (7) 'anhü rivāyet olunmuşdur ki eytdi: **إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (8) لَمْ يَكُنْ شَيْءٌ أَحَبَّ**

بَعْدَ النَّسَاءِ (9) ⁴⁶ مِنَ الْخَيْلِ Ya' nī Resūlu'llāh şalla'llāhü 'aleyhi ve selleme ḡa- (10) nımlardan soñra atlarından sevgülürek nesne yoḡ-ıdı. (11) Bu taḡdirce kişi ḡatunun ve atların sevmek resūlu'- [22a] (1) llāh şalla'llāhü 'aleyhi ve sellemiñ sünnetin ri'āyet eylemek olur. (2) Ve ba'zı eḡādīs-i şerīfe mażmunında vārid olmuşdur (3) ki⁴⁷ 'Arabī at Hāḡ Te'ālāya du'ā ider, şāḡibi gendüni (4) sevmek için ve rızḡı çok olmaḡ için ve soñra (5) ḡüsn-ü ḡātıme ile ölmek için diyü buyurulmuşdur. (6) 'Abdullah bin Mübārek raḡmetu'llāh rivāyetinde sirri raḡımeḡü (7) 'Amru bin 'Atebeden raḡmetu'llāh te'ālā naḡıl itmüşdür ki (8) ḡazāya gider oldu. Daḡı dört biñ dirhem şer'ıyye (9) ki kırḡ biñ aḡḡe ider bir at şatun aldı. Daḡı (10) dostları neylerdiñ bir ata bu ḡadar aḡḡe şayup (11) diyü söylediler. Eytdi benim düşmenime bir adım [22b] (1) varduḡı baña dört biñden sevgülüdür diyü buyurdılar. (2) Ve 'Amrubn-i 'Atebe didikleri kimesne tābi'iniñ ulularından (3) ve şehīdlerindendür. Ve ba'zı ḡadīs-i şerīfde vārid (4) olmuşdur ki at cennetde daḡı olur bir mübārek ḡayvāndur (5) ki Tañrı Te'ālā Hāzreti, ḡulların dünyāda ve aḡiretde (6) anuñla teşrīf ider. 'Abdurraḡmān bin Sā'ade raḡīya- (7) llāhü 'anhü eydür: Ben atı sevdim daḡı Resūlu'llāh şalla'- (8) llāhü 'aleyhi ve sellem Hāzretine su'al idüp yā Resūla- (9) 'llāh ḡiç cennetde at olur mı, didim. Buyurdı-ki: (10) **إِنْ أَدْخَلَكَ اللَّهُ الْجَنَّةَ يَا عَبْدَ الرَّحْمَنِ كَانَ لَكَ فِيهَا (11)**

⁴⁶ Nesāi, ḡayl 2 (Hadis no: 3564).

⁴⁷ Metinde **كي** şeklinde geçmektedir.

ya‘nī yā ‘Abdurrahmān eger Hāḳ [23a] (1) ⁴⁸ فَرَسٌ مِنْ يَأْقُوتٍ لَهُ جَنَاحَانِ يَطِيرُ بِكَ حَيْثُ

Te‘ālā seni cennete o- (2) yarsa anda seniñ yāutdan bir atıñ olur ki iki (3) anadı olur, seni istediğın yire uurur, didi . Ve (4) ve bu ma‘nide bira adış-i řerif⁴⁹ vārid olmuşdur, (5) cümlesi biri birin taviyet eyler. Ve Hā celle ve ‘Alā’nın (6) udret-i tāmmesinden bir nesne ba‘id olmaz ādir (7) muladur ne dilerse eyler. Ba‘zı ‘ulemā, demişlerdür (8) ki bir kimesne fi-sebīli’llāh ğazā iun at alup bağlaya (9) ol kimesne Hā Te‘ālānuñ emrin yerine getürmiş olur.

(10) Zīrā وَمِنْ رَبَاطِ (11) ⁵⁰ وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ (10) Zīrā āyet-i kerīmesi mutezāsınca

at beslemege [23b] (1) emir olur. Āyet-i kerīmeniñ tefsiri yoaruda (2) ğimiřdür. Ve Resūlu’llāh řalla’llāhü ‘aleyhi ve sellem emrin (3) yerine getürmiř olur. Zīrā buyurmuřdur ki (4) ya‘nī at (5) ⁵¹ اِرْتَبَطُوا الْخَيْلَ وَامْسَحُوا بِنَوَاصِيهَا وَأَعْجَازِهَا

Ya‘nī at beslemek (6) ve alnların ve şağırılarn şığağ dimekdür. Bundan (7) dağı murād, muabbet idüp oşağ dimekdür. Selmān-i (8) Fārisiden rağiya’llāhü ‘anhü rivāyet olunmuşdur ki (9) eytdi işitdim, Resūlu’llāh şalla’llāhü ‘aleyhi ve sellem (10) buyurdu-ki: حَقٌّ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ أَنْ يَرْتَبَطَ

ma‘nāsı: Her müslimāniñ üzerine vācibdür. [24a] (1) bir at bağlamak

ādir olduğı zamānda dimekdür. (2) ve atıñ cümle menāfi‘nden biri budur ki olduğı (3) eve cin girmez Resūlu’llāh şalla’llāhü te‘ālā ‘aleyhi (4) ve sellem buyurmuşdur ki: الْجِنَّ لَا تَدْخُلُ بَيْتًا فِيهِ

ma‘nāsı: Cin girmez şol eve ki (6) anda cins ‘Arabī ve yağışı at ola

dimekdür. Ve bu (7) adış şerifden fehim olunur ki at besleyecek (8) a‘lāsın beslemek gerek imiş. Hikāyet olunur ki (9) bir kimesne, ‘Abdullah bin Mübārek Hāzretine ğeldi: (10) Yā imām baña evimde řař atarlar bilmezsin kim atar, (11) didi. ‘Abdullah buyurdu-ki: Var bir ‘Arabī at al-ki

⁴⁸ el-Heysemī, Mecmeu’z-zevāid 10/403.

⁴⁹ Metinde حَدِيثٌ شَرِيفٌ şeklinde gemektedir. (Metnin çoğı yerinde bu tamlama böyle yazılmıştır.)

⁵⁰ “Düřmanlara karşı gücünüz yettiğı kadar kuvvet hazırlayın. Savař atları yetiştirin.” (Enfāl sūresi, 8/60)

⁵¹ Ebū Dāvūd, cihād 45 (Hadis no: 2553); Nesāi, hayl 3.

⁵² Nüşatü Ebī Mushir s.36.

⁵³ et-Taberāni, el-Mu‘cemü’l-kebir 7/189. Orijinal metin şöyledir: “الْجِنَّ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَدْخُلُ بَيْتًا فِيهِ عَتِيقٌ مِنَ الْخَيْلِ”

[24b] (1) evüñde bağla, didi. Ol kişi gitdi, bir ‘ Arabī at (2) aldı, evine getürdigi gibi taş kesildi, (3) atılmaz oldu. Şoñra ‘ Abdullah Hâzretine hikmeti ne (4) idi yâ imâm diyü su ’âl itdikte eyitdi: Cinniler idi. (5) At varıcağ getdiler didi. Ve şeytân cins-i ‘ Arabī (6) at yanında olan kimseyi şar‘ a idemez, dimişler. (7) *Şifâ’-i Sudûr*da Ebu’l-Hasen İskenderâniden nağıl (8) idüp dimişdür ki Resûlu’llâh şalla’llâhü te‘âlâ ‘aleyhi (9) ve sellem haber virüp buyurdi-ki: İblis ‘aleyhi’llâ‘ ne (10) bir gün Hâzret-i ‘Îsâ ‘aleyhi’s-selâm yanına geldi, dağı (11) ‘Îsâ ‘aleyhi’s-selâm eytdi: “Yâ İblis saña bir nesne [25a] (1) şorayın, toğrusın söyler misin?” İblis eytdi: (2) Yâ Rûhu’llâh ne-şorarsan şor, didi. ‘Îsâ ‘aleyhi- (3) ’s-selâm and virdi, dağı eytdi: Saña şu gâyet-ile (4) ezâ eyleyen nesne ve kıtı bî-huzûr olduğın nesne (5) nedür, didi. Eytdi: Allah yolına gâzâ için köylerden (6) bir köyde yâ hişârlardan bir hişârda at kişnedü- (7) gidür, didi. Ve ben ol eve girmez-ki anda gâzâ (8) niyyetine at beslene, didi. İbn-i ‘Asâkir rahmetu’llâh (9) nağlında vârid olmışdur ki Ebü Eyyüp Enşârî (10) rağıya’llâhü ‘anhü rivâyet eyledi ki Resûlu’llâh (11) şalla’llâhü ‘aleyhi ve sellem buyurmışdur ki: [25b] (1) الْمَلَائِكَةُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا إِلَّا لَهُوَ لَا تَحْضُرُ (1)

(2) الرَّجُلِ مَعَ امْرَأَتِهِ⁵⁴ Ya‘nî melekler lehiv kısmından (3) bir nesneye hâzır olmazlar, illâ kişi hatunıyla lehiv (4) itse yâhûd çoşsa⁵⁵ yâhûd oğ yarışsa⁵⁶ (5) ol vaqıt hâzır olurlar, dimekdür. Hâşıl-ı kelâm (6) bunlardan gâyrı oyunlar nâ-meşru‘ dur. Melekler (7) orada tırmazlar, kaçarlar. Ammâ kişi hatunıyla oynasa (8) yâ at segirtse yâ oğ yarışsa melekler kaçmazlar. (9) Ve Ebü Hüreyreden rağıyallâhü ‘anhü dağı rivâyet (10) olunmışdur ki Resûlu’llâh şalla’llâhü ‘aleyhi ve sellem dağı (11) buyurdi-ki: [26a] كُلُّ شَيْءٍ مِنْ لَهْوِ الدُّنْيَا بَاطِلٌ إِلَّا ثَلَاثَةٌ (1)

(2) يَا نَبِيَّ إِنِّي أَدِينُكَ بِقَوْمِكَ وَتَأْدِينُكَ فَرَسِكَ وَمَلَاعِبَتِكَ⁵⁷ (1) Ya‘nî dünyâda her oyun (3) bâıldur, illâ üç oyun degil. Birisi, yayıñla oğ (4) atup yarışmağ; biri, dağı atıña edep ta‘lim itmek (5) ve biri, dağı hatunıñla oynamaq. Tahkikâ bu üç (6) oyun Hâğdandır dimekdür. Ve ‘Amr’ bin ‘Abdulazîzden (7) rahmetu’llâh te‘âlâ nağıl olunur ki eytdi: “Benim yanımda (8) sâbit oldu ki

⁵⁴ es-Suyûtî, ed-Dürü’l-mensûr 4/85. Orijinal metin: “لَا تَحْضُرُ الْمَلَائِكَةُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا إِلَّا ثَلَاثَةٌ لَهُوَ الرَّجُلُ مَعَ امْرَأَتِهِ وَإِجْرَاءِ الْخَيْلِ وَالنِّبَالِ وَالنِّضَالِ”

⁵⁵ Metinde قَوْمِسَه şeklinde geçmektedir.

⁵⁶ Metinde يَا نَبِيَّ إِنِّي أَدِينُكَ بِقَوْمِكَ وَتَأْدِينُكَ فَرَسِكَ وَمَلَاعِبَتِكَ أَهْلِكَ فَإِنَّهَا مِنَ الْحَقِّ”

⁵⁷ el-Hâkim, el-Müstedrek 2/104. Orijinal metin: “لَا تَحْضُرُ الْمَلَائِكَةُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا إِلَّا ثَلَاثَةٌ لَهُوَ الدُّنْيَا بَاطِلٌ إِلَّا ثَلَاثَةٌ إِنَّضَالَكَ بِقَوْمِكَ وَتَأْدِينُكَ فَرَسِكَ وَمَلَاعِبَتِكَ أَهْلِكَ فَإِنَّهَا مِنَ الْحَقِّ”

Resūlu'llāh şalla'llāhü 'aleyhi ve sellem (9) buyurmuşdur-ki: أَكْرَمُهُ (10) مَنْ كَانَ لَهُ فَرَسٌ عَرَبِيٌّ

اللَّهُ تَعَالَى وَإِنْ أَهَانَهُ أَهَانَهُ اللَّهُ تَعَالَى. Ya'ni (11) Bir kimesneniñ 'Arabî atı ola dağı aña ikrām ide

Allah [26b] (1) Te'ālā aña ikrām ider. Eger ihānet idüp hōr (2) tutarsa Allah Te'ālā dağı anı hōr tutar." dimekdür. (3) İmām Behikī rahmetu naqıl ider ki Temīm-i Dārī (4) rağiya'llāhü 'anhü Hāzretin gördiler atına yem virmek (5) için oturmuş, gendü arpa ayırtlar, ehli ve cemā (6) 'atı tururlar. Ba'zı kimesneler görüp eytdiler: "Yā Temīm (7) bu arpayı niçün hizmetkārıña virmediñ arıtlaya, (8) senden ğayrı arpa ayırtlayacağ kimse yoğ mı idi?" (9) didiler. Eytdi: Benden ğayrı kimse var idi, (10) ammā kimseye virmedüğü oldur ki ben işitdim (11) Resūlu'llāh şalla'llāhü 'aleyhi ve sellem buyurdu-ki bir kimse [27a] (1) (2) atınıñ arpasın ayırtlasa yem aşduğı hālede ol (3) kişiye her dāne arpa muğābelesinde on ḥasene (4) yazılır diyü buyurmuşdur, didi. Bu hikāyeti (5) İmām-ı Ṭaberāni ve İbn_i 'Asākir rahmetu'llāhi 'aleyhi dağı ya- (6) zup naqıl itmişlerdür didi. Ve ol zamānda (7) Temīm-i Dārī rağiya'llāhü 'anhü kuds-i şerif begi idi (8) dimişlerdür. Ve Hāzret-i 'Aişe'-i Şiddikadan rağiya'llāhü (9) 'anhü rivāyet itdiler ki eytdi: "Bir gün Resūlu'llāh (10) şalla'llāhü 'aleyhi ve sellem. oturdı yanında atı bağılı durur- (11) dı. Ben eytdim: Yā Resūlu'llāh bu atın torbasın ben [27b] (1) aşayım, istersin-ki ecr-i 'azim kazanasın. Ve bir kimesne (2) ki bir ata torba asa anıñ muğābelesinde ol kişiye (3) bir ḥasene yazılır ve yemin yidikten soñra yine tor- (4) basın ala, anıñ muğābelesinde bir günāhı maḥıv olunur, (5) diyü buyurdu." Müslim bin Yesārdan rağiya'llāhü 'anhü (6) naqıl olundu-ki eytdi: Baña ḥaber virdiler ki bir gün (7) Resūlu'llāh şalla'llāhü 'aleyhi ve sellem Hāzreti çıkdı (8) dağı atınıñ yüzini mübārek ridāsı-y-ıla sildi ve buyur- (9) dı-ki bu gice atdan ben ötürü 'itāb olundım. (10) Ma'lūm oldu-ki kişi hemān hizmetkārına inanup (11) gendü fāriğ olmağ ma'kül ve cā'iz degil imiş, gendü [28a] (1) dağı yoğlayup görmek gerek imiş. At için (2) Resūlu'llāh şalla'llāhü 'aleyhi ve sellem Hāzretine 'itāb (3) olunup niçün atını gözetmezsin dinilecek, ğayrılarıñ (4) hāli nice olur? Enes bin Mālik'den rağiya'llāhü (5) 'anhü mervidür ki eytdi Resūlu'llāh şalla'llāhü (6) 'aleyhi ve sellem buyurmuşdur-ki: ⁵⁸ أَلْبَرَكَتُ فِي نَوَاصِي الْخَيْلِ (7) Ya'ni, bereket atlarıñ alınlarındadır. Bu ḥadış-i (8) şerifi İmām Buḥārī ve İmām Müslim rahimehümüllāhü (9) te'ālā rivāyet itmişlerdür. Ve Ebū Dāvud rahmetu'llāh (10) naqlında 'Atebe bin E's-Selemmeden vārid olmuşdur ki (11)

⁵⁸ Buhārī, cihād 43 (Hadis no: 2851); Müslim, imāret 100.

rivāyetinde (9) Ebū Kātāde raḥmetu'llāh eytdi: "Bir kimse Resūlu'llāh şalla'- (10) llāhü 'aleyhi ve sellem Ḥāzretine gelüp at almaḡ (11) isterin naşıl at alayın, didi. Buyurdılar ki: اِشْتَرِ [30a] (1)

62 أَذْهَمَ أَزْمَ مُحَجَّلَ طَلَّقَ الْيَدِ الْيُمْنَى أَوْ مِنَ الْكُمَيْتِ عَلَى هَذِهِ الشَّيْءِ (2) Ma' nāsı, şatun al şolatu

ki siyāh ola ve bur- (3) nınıñ üsti aḡ ve ayağı sekil ola şağ cānibinde sekil (4) olmaya yāḡūd yağız at al bu nişānlar üzere, dimekdür. (5) Ve İbn-i ' Abbasdan rağıya'llāhu ' anhü rivāyet olunur ki (6)

Resūlu'llāh şalla'llāhü ' aleyhi ve sellem buyurdu-ki: اِشْتَرِ فِي شُقْرِهَا⁶³ (7) يُمْنُ الْخَيْلِ (7) Atlarıñ ḡayır

bereket ve kuvveti ellerindedür. Ya' nī (8) aşkar olan at eyüdü, dimekdür. Ve aşkar oldur ki (9)

al ola ve yelisi kıyruğı kıızıl ola. ' Amir'übn-i Ḥāriş (10) rivāyet eyler ki Resūlu'llāh şalla'llāhü

' aleyhi ve sellem buyurdu-ki: (11) لَوْ جُمِعَتْ خَيْوَلُ الْعَرَبِ فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ ثُمَّ أُرْسِلَتْ لَكَانَ

64 سَابِقُهَا الْأَشْقَرُ [30b] (1) Ya' nī ' Arab tã' ifesinüñ atları bir şāhrada cemī' olu- (2) nsa daḡı

şalıvirilse anları gečen aşkar olurdu dimekdür. (3) Ḥāşılı cemī' atlarıñ yügrügi al at imiş. Nāfi'

bin Cübeyr (4) rađıya'llāhü rivāyet itmişdür ki Resūlu'llāh ' aleyhi' s-selām buyur- (5) dı-ki: الْيُمْنُ

65 فِي الْخَيْلِ فِي كُلِّ أَحْوَى أَحْمُ (6) Atlarda her at-ki ḡara ve yişile beñzeye

andadır. Ya' nī ḡatı siyāh (7) olmaya, bir miḡdār gökrek ola, dimekdür. Ve resūlu'llāh ' aleyhi ve

sellem- (8) den birḡaç dürlü at zıkr olunup ḡayır ve bereket bundadır, dinilmişdür. (9) Her biri

mübārekdür. Ḥāşılı siyāh at yağız at al at gö- (10) krek at vech-i meşrüh üzere zıkr olunan (11)

nişānları ola, hep mübārekdür, dimekdür. [31a] (1) Ebū Hüreyre' den rađıya'llāhü mervīdür ki (2)

(3) (4) (5) (6) (7) (8) (9) (10) (11) Resūlu'llāh şalla'llāhü te' ālā ' aleyhi ve sellem Ḥāzreti, [31b]

(1) atda şikāl olduḡın sevmezdi. Şikāl aña (2) (3) (4) (5) (6) (7) (8) (9) (10) (11) dirler ki atıñ öñ

ayağının sağı kıç ayağının [32a] (1) şolı sekil ola. Sekil olmaḡ atıñ bilekleri aḡ (2) olmaḡdur.

Ba' zılar zıkir itmişler ki İmām Ḥüseyin (3) rağıya'llāhü ' anhü şehīd olduḡı zamānda bu aşıl (4)

at üzerinde idi, didiler. Şifā'-i Sudūrda (5) mezkūrdur ki Resūlu'llāh şalla'llāhü ' aleyhi ve sellem

⁶² Tirmizī, sıfatü'l-kıyāmet 6 (Hadis no: 2428).

⁶³ Ebū Dāvūd, cihad 42 (Hadis no: 2545).

⁶⁴ El-Esfahānī, Muhādarātü'l-üdebā 2/678.

⁶⁵ es-Suyūtī, ed-Dürü'l-mensūr 4/96.

buyur- (6) mışdır ki: Kaçan görseñiz ki bir tã'ifeniñ atları (7) başların yoķaru tutarlar ve çoķ kişneyeler (8) bilesiz ki fırsat anlarıñdur ve kaçan göresiz ki (9) başların aşığa tutalar ve az kişneyeler ve kıyruķlarıñ (10) şalalar bilesiz ki ol-tã'ife münhezim olurlar. (11) [32b] (1) (2) (3) (4) (5) (6) (7) (8) (9) (10) (11) Ve ba' zılar demişdir ki eyü at oldur ki anda on [33a] (1) iki teşbih buluna. Üç yeri gözeli 'avrata beñzeyeye, üç (2) yeri kaçıra beñzeyeye, üç yeri şu şıgırına beñzeyeye. (3) Ammā 'avrata beñzeyen üçün biri, gözelliķde; ikinci, (4) şāhibi mülāyim ve uzun olmaķda; üçüncü, ya- (5) ncıķları 'avrat yancığı gibi çoķ olmaķda ammā (6) deveye beñzeyen üçüñ biri, boynı uzun o- (7) lmaķdur. İkinci, kirpükleri zīrā deve kirpükli (8) at, alma gözli olur. Üçüncü, kıç siñirleri (9) yoğun olmaķdur, ammā kaçıra beñzeyen üçüñ (10) biri, oldur ki kulaķları uzun ola; ikinci, (11) oldur ki kıyruğı kaçır gibi kaçmı kıyruķlu ola; [33b] (1) üçüncü; dırnağı bekligde, uzunluķda degil. Zīrā (2) atıñ tırnağı, turp gibi degirmi olur gerekdür. (3) Ammā şu şıgırına beñzeyen üçün biri, oldur ki (4) bilekleri yoğun ve kışa ola ökü z gibi; ikinci, (5) kaçrı altı yaşı olmaķda; üçüncü, kıyruķ yatağı (6) geñiş olmaķda... Bu teşbihlerine ol yigirmi yedi (7) yā da bulunur. Hāşıl-ı kelām atıñ iyüsi ve hünerrli- (8) si gözeli olur. Nitekim insānda dağı bir kişi gözeli (9) yüzli ve heybetli ve kuvvetli ve uzun boylu ve yaşı (10) bağırlu ve hoş āvāzlu olsa ekşeriyā hūyı (11) dağı gözeli olur: ⁶⁶ **[34a]** *أَطْلُبُوا الْخَيْرَ عِنْدَ حَسَنِ الْوُجُوهِ* (1) buyurılmışdır.

Hāzret-i İmām-ı Şāfi' rahmetu'llāh (2) 'aleyhi bir *Kıyāfet-nāme* kitabı te'lif idüp anda (3) dimüşdür ki: Her kişi kim anı göz gördüği gibi (4) gönül sevse andan fā'ide bulur, ammā gönül (5) sevmese andan zarar olur. Bu mücerredür. İmdi (6) bu i' tibār üzere atlarıñ iyüsi oldur ki gözeli (7) yüzli ceyren gözli ola. Kulaķları kaçmı yaprağı (8) gibi olup iki kulağı arası giñiş ve ufaķ (9) dişli, yumru alınlı, kıru başlı, uzun boyunlu (10) ve saçlı ve kışa billü ve küçicek böğürlü ve omuzlu (11) ve yüce boylı ve yaşı uyluğa toli ve çoķ [34b] (1) gögisli ve kıyruķ yatağı giñiş ve budları arası (2) ve kirpikleri arası ve eñegi ve aşıķlardan aşığa- (3) sı siyāh ola. Ve tiz görür ola. Ve yabāncı (4) ola. Ya' nī yörürken iki kulağı ile iki cānibe (5) işāret ider gibi gendüyi nazırlayup şaķını (6) şaķını yörüye. Öñüne ırmaķ gelürse şıcraya (7) ve yeyni ola. Ya' nī yörürken ayaķları yere berk to- (8) kınlup şapşal adam gibi yörümeyip zarif herif (9) gibi yörüye. Gendüyi aşığa kıoyuvmeye. Ve öñi (10) kıçından ve kıçı öñinden yüksek olmayup ikisi (11) dağı berāber ola. Ve iki ayaķların giñiş başup öñleri [35a] (1) ve kıçları tolaşıķ olmaya. Ve almacuğı yumrı (2) olmaya. Bir almacuğı eksik olsa yüğruk ve hünerrli (3) olur. Ve kıç uyluķları yancıķlı ve iç

⁶⁶ "Hayrı, güzel yüzliülerde arayınız." (Ebü Ya'lā, el-Müsned 8/199)

yanınıñ (4) dañı etleri çok ola. Ve bir temeçli ola, ya' nî (5) ağzının yir temeçleri yüksek ola. Kısa yıрмаçlı (6) olan at hünersiz ve pek yaşlı olur. Ve şuya (7) gelicek sağ ayağın evvel başa. Eger şolın evvel başar- (8) sa şolağdur. Ve belin egmeye. Ve biliniñ kulağ yeri (9) ince olup karnı yaşşı ve kısrak gördükde kişneye. (10) Eger kişnemez ise dilsizdür. Ve boynu ve omuzı (11) düz olup eyerligi alçağ olmaya. Ve kamaç kuyruklu [35b] (1) olup kuyruk kemikleri ince ve kısa ola. Ve baş (2) şala şala ve şalınarak yörüye aşıkları yumrı (3) olmaya. Ve kıç ayağın öñinden aşırı başa. Ve (4) kaşanıcağ iki öñ ayağın öñinden aşırı döñe (5) ve kuyruğın egmeye ve çok şalmaya. Ve kanı ürkek (6) olup kıçın kıçın gitmeye. Şol iyegüsi bir eksik (7) olan at hünörlü ve yügrük olur. Eger bir atıñ (8) boynında burkaşık kılcağazları kulağına yakın o- (9) lursa eşkin olmaz, olursa da az olur. Eger (10) burkaşık kılcağazlar eñsesinde olursa gâyet işkin (11) olur. Ba' zılar dimişdür ki ne kadar kulağından [36a] (1) ırağ olsa ol kadar işkin olur. Ammā bu zikir o- (2) lunan nişānlar cümlesi bir atda cemī'c olmak katı az olur. (3) Cümlesinden ehemm ve elzem yürügen olmasudur. (4) Andan şöñra yügrük olmasudur. Yügrük atıñ kıç (5) siñirleri yoğun ve dik ve bilü eti⁶⁷ çok olur. Yağır (6) ħurmāyî toru at-ki yelisi ve kuyruğı ince ve uzun (7) ola hünörlü olur, cümle atlarıñ torusu torusudur, (8) ya' nî sultānı gibidür. Beyt: Toru atı bigi olur (9) Kūh-u Tūra levni anıñ, şanki olur surĥ-u nura. (10) Andan şöñra açık torı at dañı a' lādur andan. (11) Demir kır at-ki yelisi kuyruğı ve aşıklardan aşağası [36b] (1) siyāh ola. Raĥat gözel yarışır ve şovuğa tayanur (2) ve hünörlü olur. Siyāh at, yavız işkin ve yügrük (3) olur. Çil at, yelisi ve kuyruğı uzun ve tırnağı (4) siyāh olursa hünörlü olur. Ağ at, dañı eger (5) yelisi ve kuyruğı siyāh olursa hünörlü olur. (6) Kula at, ĥaĥkında dimişler: At kim ola kula alma (7) anı bir pula. Meger yelisi kuyruğı kara ola ve yeliden (8) kuyruğa bir siyāh yol gele. Ol vaĥıt hünöer gelür (9) ve ol yügrük olur ve ıssı diyārda çok olur hünöer gelür. (10) ammā şovuğa ve açlığa ve şusızlığa ve balçığa ve taşa (11) döyöñmez naĥīf⁶⁸ mizācdur ve atıñ maĥbūlı oldur ki [37a] (1) kümiyet olup ĥiç sekili olmaya; belki alnında altun (2) kadar ġurrası ola. Ve eger sekil olursa bini (3) tarafından ve kıç ayağının sağ tarafından ola. (4) Ve atıñ alnında iki nişān olur, aña ĥabr-i meftūĥ (5) dirler. Ve öñ ayağında üzengi toĥunacağ yerinde (6) burkaşık tüler biter, aña şa' r-ı maĥlūk⁶⁹ dirler. Ve paldım (7) yirinde burkaşık tüler olsa aña şa' r-ı meftūl dirler. (8) Ve bu cümle'-yi, ekşeri atçılar uġursızdur dirler. Ammā (9) boynında burkaşık tüler olsa aña cenāhu'l-feres (10) dirler, gâyet iyü

⁶⁷ Metinde آتي şeklinde yazılmıştır.

⁶⁸ Metinde نأير şeklinde yazılmıştır.

⁶⁹ Metinde شاعر şeklinde yazılmıştır. <şa' r: kıl.

tutarlar. Ve bini tarafında olan (11) öñ ayağı ile iki kıçları sekil olsa aña muṭlaḳ' [37b] (1) ul-yemīn dirler ve ḡāyet uğurlu olur. Ve çapraz (2) sekilik uğurlusı oldur ki öñi bini tarafında (3) ve kıçı kāmçı tarafından sikil ola ve sikiliñ iç ya- (4) nında siyāh beñler olsa şāhibine zarar yetişür (5) ve taşrasında olsa zararı ḡayra olur ve (6) eger ardında olsa ardınca çoḡar düşmene zarar (7) olup tekerlenür dirler. Ve dört ayağı sekil (8) at dört manḳıra olmak gerekdür, dirler. Hıuşūşā (9) ki tırnaqları daḡı aḳ ve yumuşaḳ ola, andan hīç (10) yoldaşlık gelmez. Ve cümle atlarıñ eyüsi ve gözeli, (11) Seklāvī cinsüdür ki uzun boyunlu ve ince [38a] (1) boḡazlu ve küçücek başlı, suñaq burunlu ve yügrük (2) olur. Andan küheylān ve tırayfī ve kübeyşe ve ḡavvāre (3) ve mahmūdī ve ma' neñ ve ubiyyān ve huze'niḳ ve gerek (4) ve dekkilavī ve şa' ididür. Ve Baḡdāduñ ve Başra (5) ve Laḡzaniñ ve Türkmanuñ ve Ġazze ve Şamiñ ve Beriyye (6) Ḳavmının ve Mısr'ıñ ba' zı yirleriniñ eyü ve yügrük (7) atları olur. (8) Atuñ tedbiri budur ki yirini ḡāyet (9) temiz ve ḳuru ideler. Ve yuların iki cānibinden (10) baḡlayalar. Ve köstek ve peyvendsiz⁷⁰ ḳomayalar. Ve altına (11) ḳuru fişḳı dōke ve ḳaşanıcaḳ altına bir ḳap duta- [38b] (1) lar. Ve uzun günlerde yimin gün var-iken vireler. (2) Ve dün yarısında şu virmek atı semirdür. Ḳaba (3) ḳuşluḳda bir su vireler, bir daḡı ikindiden⁷¹ soñra vire- (4) ler. Ve ḡāhī yelisini ve ḳuyruḡını ve ayaklarının ıssı şu (5) ile yuyalar. Ve günde iki kerre muḡkem timar ideler. (6) Ve üç gün yatırmayup bineler, gezdüreler, ayakları (7) açıla. Ve yatan ata bir kile arpayı biş gicede vire- (8) ler, ammā yola giden ata şinik vireler. Eger taḡammüli (9) var ise şuluk daḡı vireler. Ve ata binerken üzengiye (10) pek başup aḡırlıḡın virmeyeler, hemān tizcek üstine (11) bineler. Andan soñra üzengi bekleyeler siyāhī [39a] (1) oldur ki iki üzengisi içine iki aḳçe ḳosalar aya- (2) ḡı altında ḳalsa bir ḳonaḳ yir gide, ol aḳçeler dü- (3) şmeye. Zīrā üzengileri boş ḳoyup şıḳletti eyere (4) virmek atı yaḡır ider. Ve derlemiş atıñ iyerin (5) tiz almayalar. Ve duḡāndan ve yaḡmurdan atı bek şaḳına. (6) Ve yorḡun ata tizcek yem ve şu virmeyeler. (7) Ve soñra şuyı yimden evvel vireler. Ve atıñ bilekleri- (8) niñ balcıḡını muḡkem yuyalar ve yaşın alalar, tā ki (9) at bıçılḡan olmaya. Ve atıñ her bir ayaḡını miḡ (10) ile na' il ideler, taşa iyü yapışır. Beriyye Ḳavmı (11) atlarına na' il urmazlar; bir yişilce ḳurbaḡa olur, [39b] (1) aniñ ḳarnını yararlar, atıñ tırnaḡına muḡkem sürerler, tırnaḡı (2) bek olup na' le muḡtāç olmazlar. Zīrā vilāyetleri (3) daḡı yumşaq ḳumdur. Ve ḡarb zamānında ayḡır ata bineler (4) zīrā bereye taḡammül ider. Ve atı üç dizginden ve her (5) dizginde bir mīlden artıḳ segirtmeyeler. Zīrā beslü (6) at-ki üç dizginden ziyāde segirde belki helāk olur, (7) şāhibine çoḳ

⁷⁰ Metinde بيوئندسيز şeklinde yazılmıştır.

⁷¹ Metinde ايكيذن şeklinde yazılmıştır.

günâh olur. Hayvânlar haqqı ise (8) insân haqqından eşedd ve aş'abdur. Zîrâ insân (9) ile bir tarîk ile helâlleşmek mümkün olur, ammâ (10) hayvânlar ile mümkün olmaz, âhîretde 'azâb olmak lâzım (11) gelür. Resûlu'llâh şalla'llâhü 'aleyhi ve sellem buyurur ki: [40a] (1) فَإِنَّ الْمُنْبِتَ لَا

⁷² أَرْضًا قَطَعَ وَلَا ظَهْرًا أَبْقَى Ya' nî, atını (2) bek sürer yâ haddinden ziyâde yük uran kişi (3) yol

alamaz ve merkebi helâk idüp vebâle girür. (4) Pes bindügiñiz hayvâna rıfık eyleñ, miqdârınca ku- (5) llanup esirgeñ, gendü nefsüñüzi ve ol hayvâncığı (6) dimekdür. Zîrâ kıatı çok at segirtmek kişiniñ bede- (7) nine zarar, kuvâsına za'if ve havâssına halel virür. (8) Ba'zı 'ulemâ dimişlerdür ki ata binmek marâz gibidür ve at (9) segirtmek marâz-ı mevt gibidür. Ya' nî hastelik dağı muqaddimât-ı (10) mevt olduğı gibi ata binmek dağı muqaddimât-ı mevtdür. (11) Zîrâ ihtimâldür at yıkıla, şâhibi helâk ola. [40b] (1) Segirmekte ise bu ihtimâl dağı artıkdur. Pes marâz-ı (2) mevt

gibi olur. Hâzret-i 'Ali rağıya'llâhü 'anhü buyurdu- (3) lar: كُلُّ شَيْءٍ تَجَاوَزَ حَدَّهُ انْقَلَبَ إِلَىٰ ضِدِّهِ

Ya' nî, (4) her nesne ki miqdârından ziyâde ola zıddına (5) döner, nâfi' iken muzır olur. Nite-ki hadîs-i şerîfde (6) ⁷³ خَيْرُ الْأُمُورِ أَوْسَطُهَا buyurmuşdur. Ya' nî dükeli işleri- (7) ñ hayırlısı

ortalarındur ki ne kıatı çok ve ne (8) az ola. 'Adâlet budur iki taraflı dağı zulm ve mezmû- (9) mdur. 'Ulemâ'-i dîn ve fuqahâ'-i müslimin dimişlerdür ki (10) bir kimsede huquq-ı hayvânâtı bilmek ve ri'âyet kıılmağ (11) olmasa aña hayvân beslemek ve binmek helâl olmaz. [41a] (1) Hâzret-i peygamber şalla'llâhü 'aleyhi ve sellem buyururular: (2) ⁷⁴ إِنَّ امْرَأَةً دَخَلَتْ النَّارَ فِي هِرَّةٍ

Ya' nî, bir 'avrat (3) bir kedüsiniñ haqqını gözetmemeg-ile cehenneme girdi, (4) dir. Allahu Te'âlâ Hâzretiniñ insâna cümle teklifleri- (5) niñ aşlı iki nesne üzredür: Biri, ta'zîmen ta'zîm- تَعْظِيمٌ

شَفَقَتْ عَلَىٰ خَلْقِ اللَّهِ تَعَالَىٰ- 'ālâ halkı'llâhi te'âlâ- ; biri, -şefeğat 'ālâ li-emri'llâh- تَعْظِيمًا (6)

Ya' nî, (7) biri, Allâhü Te'âlâ Hâzretiniñ buyurduklarını (8) ululayup tutmağ ve biri, Allâhu Te'âlânıñ yara- (9) tduğı nesnelere eger insân eger hayvân esir- (10) geyüp acımağ, zulm

⁷² el-Beyhakî, es-Sünenü'l-kübrâ 3/18.

⁷³ el-Aclûnî, Keşfü'l-hafâ 1/469.

⁷⁴ et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-evsat 7/273.

itmek bir hadîs-i şerîfde (11) dağı buyurmuşlar **[41b]** (1) مَنْ اِرْحَمُوا مَنْ فِي الْاَرْضِ يَرْحَمْكُمْ

⁷⁵ فِي السَّمَاءِ ⁷⁶ مَنْ لَا يَرْحَمُ لَا يُرْحَمُ Ya' nî, (2) siz esirgeñ yirde olan insân ve hayvânâtı. Eger (3)

siz anları esirger iseñiz size raħmet ider. Gönüller (4) ħākimi olan Allah Celle Celālühü şol kimse ki anları (5) esirgemez ol dağı esirgenmez. Bir fācire ‘ avrat (6) bir şusız⁷⁷ kelbe merħamet idüp iç idüğü ile (7) bir kıyudan şu çeküp virmek-ile mağfûre olup (8) ehl-i cennet olduğı hadîs-i meşâriķda mezkûrdur. (9) *Şāhibu'l-Keşşāf* eyder: Şabî iken bir sirçe (10) kıuşcağızı tıutup ayağına ip bağladım bir divār (11) delüğine kaçdı, ipi çekdim, ayağı kırıldı. Ba' de'z- **[42a]** (1) zamān⁷⁸ ben dağı atdan düşdüm, ayağı kırıldı. (2) El-ħamdu li'llāhi te'ālā sirçeniñ ħaķķı benden dünyāda alınup (3) ‘ukbāya ħalmadı. Elbetde kimseniñ ħaķķı kimsede ħalmaz. (4) İmdi kişi ħuķūđdan berk şaķınmaķ gerekdür. (5) Ĥuşuşā ki ħayvānāt ħaķķı, ġāyet ġüçdür. İmām (6) Ebū'l-Leyş rivāyet ider ki: Ĥazret-i Mūsā Kelımu'llāh (7) şalavātu'llāh ‘alā nebiyyinā ve ‘aleyhi Cenāb-ı Ĥaķķa su'āl (8) idüp ‘‘Yā rabbî beni ne sebep ile gendüñe resül (9) ve kelim itdiñ?’’ didi. Ĥaķ Te'ālā buyurdı-ki kıoyu- (10) ncuğı esirgedüğüñ sebep-ile... Ol kıoyun (11) süriden ayrılıp kaçdı ve seni kıatı yordı. **[42b]** (1) Sen anı ‘āķıbet yetişüp tıtdıñ ve raħmet idüp (2) kıuçdun. Ey miskîne niçün gendüñi yorduñ, diyü (3) oħşadıñ. Pes bu sebebden ötürü ben seni ħaķķa (4) peyğamber kııldım, didi. Faķīh, raħmetu'llāh te'ālā eydür: (5) Enbiyā'-i Kirām ‘aleyhimü's-salavāti ve's-selām ra' -i ġanem (6) itdikleriniñ vechi budur ki ħayvānāt üzere (7) şefeķatları kāmil olduğdan soñra insân üzre (8) ħākim olalar. Bundan ħişşe budur ki ħākimler gendü- (9) leri insāna ve ħayvāna belki nebātāta bile ‘adālet (10) idüp zılm itmeyeler. Ve Ĥazret-i ‘Ömer'üñ rağıya'llāhü (11) ‘anhü **[43a]** (1) ġāyet

mücerrebü's-şıddıķ kelāmdur. ‘Adl-ıla kıāim (2) olup cümle nebāt ‘adl-ıla zinde durur. Mevcü- (3) dāt ve ‘adl-ıla rüşen olur milk-i cihān. (4) Nitekim cān-ile cism-i insân raħmet aña ki ola (5) ħulķ-i lağif andan incinmeye bir mür-ı za'if (6) ‘adl-ıla yörürdü maķbül-ı Ĥüdā, neyledi diñle (7) o sulťān-ı sehā pederşāh-ı şehidān⁷⁹ -Ĥasen (8) Ĥüseyin- Ya' nî dāmād-ı İmāmi'l-Ĥaremeyn! (9)

⁷⁵ Tirmizî, birr 16 (Hadis no: 1924).

⁷⁶ Buhârî, edep 18 (Hadis no: 5997).

⁷⁷ Metinde سُوسِزْ şeklinde yazılmıştır.

⁷⁸ Metinde بَعْدَ رِزْمَانٍ şeklinde yazılmıştır.

⁷⁹ Metinde بَدْرُ شَاهِ شَهِيدَانٍ şeklinde yazılmıştır.

‘Adl-ıla taht-ı hükümetde iken fazl-ıla taht-ı (10) hilâfetde iken yolda bir sehv-ile ol zāt-ı (11) şerîf başdı bir mūrı, biraz itdi za‘îf. [43b] (1) Mūr için hâli diger gün oldu, acıdı. (2) ağladı, maḥzūn oldu, ḥavf idüp ol mürdan (3) şîr-ü ḥüdā, didi. Biñ nāle’ ile vāveylā (4) zararım oldu, bu mazlūma. Beni nola taşlarla (5) döгерsem bedenim ḥākdan getürüben şefkat-ile (6) eline aldı biraz, ḥürmet-ile koynına koydı. O (7) sulṭān-ı sehā iyü olunca aña itdi devā. (8) ḥikmetu’llāh ile ol gıce hemān düşine girdi, (9) anuñ Faḥr-ı Cihān didi: Luṭf ve kerem ve ‘izzet-ile (10) ḥazer eyle, yörime ḡaflet-ile. Saña lāyık mı (11) yörürken mesrūr nāgehān incine senden bir mūr? [44a] (1) Anı añmaz mısın ey bāb-ı ‘ulūm⁸⁰ rüz-u maḥşerde⁸¹ (2) O mūr-u mazlūm ḥaḳḳını isteyüben ḥayretle (3) yapuşa dāmāniña, şiddetle bu kelāmı didi çün (4) aña Resūl, ḥavf idüp ḡāyet-ile oldu melūl. (5) Bu melāletde iken girü Nebī şādımān itdi. (6) O ‘ālī nesebi didi: Ey yār-ı güzīn⁸² ol mesrūr, (7) iltimās itdi Ḥaḳḳdan seni mūr, didi: Yā rabbī (8) o ‘Ummān-u Vefā ḳaşd-ile itmedi bu işi baña. (9) Ḳalbiñ āyinesini şāf eyle, diñle bu ḳışşayı inşāf (10) eyle. Atlarıñ dişlerin ve başların (11) beyān ider, ma‘lūm ola ki ṭay atıñ evvel iki dişi [44b] (1) aşağadan ve iki dişi yoḳarudan çıkar. Ol dişlere (2) ibtidā’iyāt ve şünaya dirler. Anlarıñ yanında dört (3) diş daḡı biter, anlara vāsīṭāt dirler. Anlar yanında (4) çıkan dört dişi, rubā‘iyāt dirler. Temām (5) öñi on iki diş olur; içerüki dişler ile (6) kırık iki diş olur. At üç yaşına varıcaḳ (7) dişleri şaru olur. Ḳulun dişiniñ ḳapağın açar (8) ve azusın yarar. Dördünde şünayası düşer, (9) ve yirine yine biter. Bişinde ḳulun dişiniñ dibi yoğun (10) olur. Altısında bir miḳdār bir yanı gedilür. Yedisinde (11) içlerinde ḳaraca çuḳurcıklar olur ve iki çeñesi [45a] (1) ortasında yumruca bezcegez biter. Pes artık (2) büyümekden ḳalur. Sekizinde ol çuḳur daḡı deriñ (3) olur. Toḳuzında silinmeye başlar. Onında daḡı ziyāde (4) siler ve burnı içinde bir delik peydā olur. Bu dişleriñ (5) hâli böyle olmaḳ eger at ba‘zı nesne kemürmege (6) mu‘tād degil isedür ve eger bulduḡı demüri (7) ve ağacı kemürmege mu‘tād ise yaşı dişinden ma‘lūm (8) olmaz, çeñesinden bilmek gerekdür. Genç atıñ çeñe kemü- (9) kleri yoğun olur, yaşlanıcaḳ incelür; ḥattā (10) bıcaḳ yüzi gibi keskin olur. Pes atıñ on (11) yaşından yoḳarusı taḥmīn ve firāset ile ma‘lūm [45b] (1) olup cezme mecāl olmaz ve atıñ ‘ömri insān ‘ömri- (2) nin nişfidur. Pes at kırık elli yaşına varmaḳ olur. (3) Nite-ki insānuñ ba‘zı yüz yaşına ve yüzden daḡı ziyāde (4) varur. Ḥaḳ sübhānehu ve te‘ālā pādişāhimuzı uzun (5) ‘ömr ile mu‘ammer eyleye, āmīn yā Mu‘īn! Atıñ (6) menāfi‘i beyānındadır: Atıñ beynisini bal-ıla

⁸⁰ Metinde بَابُ عَلُومْ şeklinde yazılmıştır.

⁸¹ Metinde مَحْشَرُ رُوزْ şeklinde yazılmıştır.

⁸² Metinde يَارْ كُزَيْنْ şeklinde yazılmıştır.

karşıdursa- (7) lar za' ifü'l-başar ola kimesneniñ gözi üzere ur- (8) salar gözi kuvvetlendüre ve uçuklu kişiye bir dirhem yedür- (9) seler nāfi' ola. Atıñ dilini biryān idüp uçuklu (10) kimseye bir mişkāl yedürseler nāfi' ola ve bal-ıla hāl (11) idüp yiseler qavukdağı taşı eride. Atıñ [46a] (1) bağırını bişirüp yer, kanı olan adama yedürseler nāfi' (2) ola. Atıñ ödünü bir miqdār günlük ve tobalak ile (3) karşıdurup kan işeyen kimseye yedürseler nāfi' ola. (4) Atıñ talağını eski sirkede bişirseler biş mişkāl (5) yise talağı olan kimseye nāfi' ola. Atıñ hayāsını (6) şabır ve tuz ile dögseler nişris rencine bal (7) ile sürseler nāfi' ola ve sirke ile ezseler (8) qarınca inine dökseler qarincayı gidere. Atıñ sü- (9) düni toğurmaz 'avrata biş kez içürseler hāmile (10) ola ve arık kimesne içse semrüye; ziki'n-nefes (11) renc.ine ve şancuya nāfi' ola. Atıñ kanını kudız [46b] (1) it talağan kişiniñ yarasına sürülse nāfi' ola (2) ve dā'üş-şac'leb rencine dağı nāfi' dür. Atıñ dışını uykuda (3) horlayan kişiniñ başı altına qosalar kese ve oğla- (4) ncıkların bişigine qosalar zarar gelmeye ve emīn olalar. (5) Atıñ tırnağıñ bir evde gömseler ol evde olanlara (6) sihir ve zarar te'sir itmeye. Atıñ ayağını bil ağrısına (7) sürseler nāfi' ola. Atıñ kemüğünü yaqsalar beyāz (8) olunca andan döğüp yumırta şarusına hāl (9) idüp ishāl olan kimseye yedürseler nāfi' ola. (10) Bi-izni'llāhi te'ālā atıñ menāfi' inde ve gendüniñ (11) dağı emrāzı ve mu'alecātında söz çokdur lākin tab'-ı [47a] (1) pādişāhīye⁸³ melāl virmekden ihtirāz için (2) ihtisār kılındı. (3) Beyt: Vaşfi dükemmez sühanıñ kıl temām. (4) Vir sözüñe zīnet hayrū'l-kelem. (5) Pādişāha Hāq kıla 'ömriñ dirāz. (6) Dā'im ide serv-i qaddiñ ser-firāz. (7) Gülşen-i maşşūdiñ ola tāze-ter. (8) Nağl-i murāda atıñ ola barur. (9) tāze kıla Hāq çemen baht-ı kişi reşk-i sipehr. (10) İde hūdā tahtıñı pāy-i semendiñ şala eflāke. (11) Gerd-mihr ire rāyet-i giti-neverd. [47b] (1) Her dem eliñde ola şemşir-i zer ine şahid-i (2) fetḥ ve zafer zātıña kim 'āleme oldur niżām. (3) ola serā-perde'-i 'izzet-i maqām. (4) Mühr-ü münevver gibi her bā-müddād 'arz-ı cemāl ile (5) kılıp 'adl ve dād. Esb-ü devlet üzere binüp (6) Kāmran 'azmi idicek düşmene leşker-keşān. (7) fetḥ ve zafer bedraqa'-i rāh ola. (8) Devlet-ile yardımcıñ Allah ola. (9) hayr-ile hatm ile idüp ihtisār hātımē'-i (10) da'vet-i pāyān-kār. Sen-dağı Cāmī gibi bi- (11) irtiyāb kıl raqam. Hātımē'-i temmel kitāb.

⁸³ Metinde بِدِشَاهِيَه şeklinde yazılmıştır.

III. DİZİN

A

a

a.+ tı 21a/7

āb

Far. Su.

şurb-u ā.-u hayāt 01b/8

‘**Abdullah** Bkz. ‘**Abdullah bin Mübārek**

‘A. 24a/11, 24b/3

‘**Abdullah bin Mübārek** Ebu Abdurrahman

Abdullah b. Mübarek b. Vâzih el-Hanzalî el-er-Mervezî (ö. 181/797): 118'de (736) devrin kültür merkezlerinden biri olan Merv'de doğdu. Babası Türk'tür. Annesinin de Harizmlî bir Türk olduğuna dair rivayet vardır. Basra, Hicaz, Yemen, Mısır, Şam ve Irak'a yolculuklar yaptı. Derin bilgisiyile Basra'nın hadis imamı kabul edilen Hammad b. Zeyd'in takdirini kazandı. Ma'mer b. Raşid, Evzfü, A'meş, Süfyan es-Sevri, Malik b. Enes ve Süfyan b. Uyeyne gibi meşhur muhaddislerden hadis okudu. Kendisinden de başta hocaları Ma'mer b. Raşid ve Süfyan es-Sevri olmak üzere, Abdurrahman b. Mehdi, Abdürrezzak b. Hammam, Yahya b. Main, İshak b. Rahüye gibi hadis ilminin önde gelen imamları hadis rivayet etti. Abbasi Halifesi Harünürreşid devrinde Misis ve Tarsus civarında Bizans'a karşı savaştı. 181 (797) yılı Ramazan ayında altmış üç yaşında iken Fırat nehri kenarında bulunan Hit'te vefat etti ve orada defnedildi.

‘A. 22a/6, 24a/9

‘**Abdullah bin Süleymân** Abdullah bin Süleymân: Büyük hadis âlimlerinden. "Kütüb-i Sitte" adı verilen meşhûr altı hadis-i şerîf kitabından birinin sahibi olan Ebû Dâvûd Süleymân bin Eş'âs'ın oğludur. İsmi, Abdullah bin

Süleymân bin Eş'as bin İshâk bin Beşîr bin Şeddâd bin Amr bin İmrân'dır. İbn-i Ebî Dâvûd, 230 (m. 844) senesinde Sicistan'da doğdu. Hadîs ilminde hüccet (senet) oldu. Tefsîr, hadîs, fıkıh ve diğer ilimlere ait çok bilgi elde etti. Daha sonra Bağdâd'ı vatan edindi. 316 (M. 928) senesi Zilhicce ayında vefât etti. ‘A. 08a/6

‘**Abdurrahmân** Bkz. ‘**Abdurrahmân bin Sâ'ade**

‘A. 23a/1

‘**Abdurrahmân bin Sâ'ade** Abdurrahman b. Sâide el-Ensârî es-Sâidî. Sahabîdir. Taberânî, İbn Kâni ve başkaları, onun rivayet ettiği “Cennetteki yakuttan at” hadisini eserlerine almışlardır. Abdurrahman İbni Sa'd es-Sâidî Sahâbe-i kirâmdandır. Ensara mensup olup Ebû Humeyd künyesiyle meşhurdur. Uhud ve ondan sonraki gazvelere iştirak etmiştir. Kendisinden, tâbiîn tabakasının ileri gelenleri hadis rivayet etmişlerdir. Ebû Humeyd, Resûl-i Ekrem'den 120 hadis nakletmiştir. Buhârî ve Müslim'in Sahih'lerinde ittifakla rivayet ettikleri üç hadisi vardır. Ebû Humeyd, Muâviye'nin hilafetinin sonlarında vefat etmiştir.

‘A. 22b/6

‘**abeş** Ar. Boş, saçma, anlamsız şey.

‘a. 04a/2

ablak Yayvan, dolgun ve geniş (yüz)

a. 20b/10

‘**aceb** Ar. Şaşmak. Çok garip ve tuhaf olan şey.

‘a. 06b/9.

- acı** - 1. (Vücûdun bir yeri) Ağrılı olmak, ağrımak, sızlamak. 2. Acımak, merhamet etmek.
a.- dı 43b/1
a.- mağ 41a/10
- aç** - Bir şeyi kapalı, örtülü, kilitli veya bağlı durumdan çıkarmak, açık hale getirmek.
a.- an 16b/7
a.- ar 44b/7
- açık** Kapalı, örtülü, kilitli veya bağlı durumda olmayan, açılmış.
a. 36a/10
- açıl** - Kapalı, örtülü, kilitli veya bağlı durumdan çıkmak, açık hale gelmek.
a.- a 38b/7
- açılığ(ı)** Aç olma, acıkma durumu.
a.+ a 02b/7, 36b/10
- ad** 1. İsim. 2. Şan, şöret.
a.+ ları 04a/9
- ad** - Bir ayağın kaldırılıp az ileride yere basılmasından ibâret olan yürüme hareketi, hatve.
a.- im 22a/11
- a' dâ** Ar. Düşman.
a.+ sı 09b/1
- ‘adâlet** Ar. Eşitlik, doğruluk, adil olma, hukuken eşit davranma.
‘ a. 40b/8
‘ a. idüp 42b/9
- adam** Ar. İnsan, kişi, kimse, şahıs.
a. 03a/9, 07a/2, 34b/8
a.+ a 46a/1
- ‘adâvet** Ar. Düşmanlık.
‘ a. 11b/2
- Âdem** Ar. İlk yaratılan insan ve ilk peygamber.
Â. 21a/5
Hâzret-i Â. 21a/6
Hâzret-i Â.+ e 21a/4
- ‘adl** Ar. Adâlet, hakkâniyet, doğruluk, tarafsızlık
‘ a. 47b/5
‘ a.+ ıla 43a/1, 43a/2, 43a/3, 43a/6, 43a/9
- ağac(ı)** Ağaç.
a.+ ı 45a/7
- ağaç** 1. Kökü toprağın altında kalan, gövdesi yukarıya doğru yükselen ve gittikçe incelerek dallara ayrılan, kereste ve odun olmaya elverişli, uzun ömürlü bitki.
a. 17b/8
- ağırlıg(ı)** 1. Ağırlık. 2. Yükü bastırarak basınç uygulama.
a.+ ın virmeyeler 38b/10
- ağla** - Acı, keder, pişmanlık ve bâzan da sevinçten göz yaşı dökmek.
a.- dı 43b/2
- ağrı** Vücudun herhangi bir yerinde derinden ve yaygın bir şekilde hissedilen sürekli acı ve ızdırıp, sızı.
a.+ sına 46b/6
- ağ(ı)z** 1. Hayvan ve insanda yüzün ön aşağı kısmında yer alan, yemeye, içmeye, nefes alıp vermeye, ses çıkarmaya, konuşmaya yarayan ve sindirim borusunun giriş deliği olan boşluk. 2. İçi boş olan şeylerin açık tarafı.
a.+ ina 07a/3
a.+ ınıñ 35a/5
- ağar** Ar. Başka, diğer.
a.+ dan 10a/10
- âhîret** Ar. ölümden sonra gidilecek olan âlem, öbür dünya, bekâ âlemi.
â. 17b/11, 19b/6, 20a/5
â.+ de 22b/5, 39b/10
- ağur** Büyükbaş hayvanları barındırmaya yarayan üstü kapalı yer, hayvan damı.
a.+ a 02a/1
- Ahmed** Ahmed b. Hanbel: Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî el-Mervezî (ö. 241/855). Hanbelî mezhebinin imamı, muhaddis, fakih. Hayatı. 164 (780) yılı Rebîülevvelinde (veya Rebîülâhir) Bağdat'ta doğdu. İmam Şâfiî'den ise fıkıh ve usûl-i fıkıh öğrenmiştir. Abbâsî Halifesi Me'mûn (813-833), hilâfetinin son yıllarında Mu'tezile mezhebi ileri gelenlerinin tesiriyle, devrin tanınmış âlimlerini Kur'an'ın mahlûk olduğu görüşünü

- kabul etmeye çağırınca kadar Ahmed b. Hanbel hadis okutmaya devam etti. Günümüze ulaşan ve hemen hepsi hadise dair olan eserleri şunlardır: 1. el-Müsned*. Ahmed b. Hanbel'in 700 bin hadis arasından seçerek tertip ettiği otuz bin kadar hadise, oğlu Abdullah ile talebesi Ebû Bekir el-Katî'nin birçok (bazı kaynaklara göre on bin) hadis ilâve etmesiyle meydana gelen bu eser, en hacimli iki hadis külliyatından biridir (diğeri Bâkı b. Mahled'in el-Müsned'idir). Ahmed b. Hanbel 12 Rebûlevvel 241 Cuma günü (31 Temmuz 855) Bağdat'ta vefat etti. İmâm A. 17a/5
- ahvâl** Ar. Haller.
kalb-i a.+ in 13b/11
- 'Aişe'** Allah Resulü Hz. Muhammed (s.a.s.)'e ilk iman eden onun en sadık arkadaşı Hz. Ebu Bekr es-Sıddîk'ın kızı ve Hz. Peygamber'in zevcesi. Hicret'ten dokuz veya on sene önce Mekke-i Mükerreme'de doğdu. Annesi Ümmi Rûmân binti Âmir İbn Umeyr'dir. Hz. Âişe çok küçük yaşta müslüman olmuştur. Müslüman bilginler arasında yaygın bir rivayete göre fıkıh ve dinî ilimlerin dörtte birini Hz. Âişe nakletmiştir. 676 yılında Medine-i Münevvere'de vefat etti. Vasiyeti üzerine Medine'de el-Bakî' Kabristanına defnedildi. Hâzret-i 'A.-i Şıddıqadan 27a/8
- ak** sıf. Beyaz renk.
a. 03a/4, 36b/4
- ak** is. Beyaz.
a. 30a/3, 37b/9
a. ola 29a/5
a. olandır 28b/11, 29a/1
a. olmağdur 32a/1
- akçe** Para, nakit.
a. 22a/10, 22a/9, 39a/1
a.+ ler 39a/2
a.+ ye 15a/2
- 'akıbet** Ar. Son, nihâyet, encam; gelecek, istikbal
'â. 42b/1
- al** sıf. 1. Pembeye kaçan parlak kırmızı renk. 2. (At için) Açık doru.
a. 02a/2, 28b/7, 30b/3, 30b/9
a. ola 30a/9
- al -** 1. Bir şeyi elle veya başka bir araçla tutarak bulunduğu yerden ayırmak, kaldırmak. 2. Tıbbi bir müdahale ile vücuttan bir şey çıkarmak. 3. Bürümek, sarmak, kaplamak. 4. Gidermek, izale etmek. 5. Satın almak. 6. Yol kat etmek. 7. Zevk almak.
a. 24a/11, 29b/4, 30a/4
şatun a. 30a/2
a.- a 27b/4
a.- alar 39a/8
yol a.- amaz 40a/3
a.- ayın 29b/11
a.- dı 24b/2, 43b/6
şatun a.- dı 22a/9
a.- ma 36b/6
a.- mağ 29b/10
a.- mayalar 39a/5
a.- sa 10b/2
a.- up 06b/11, 11b/1, 11b/4, 13a/6, 13b/1, 20a/4, 23a/8
toyum a.- ursın 29b/6
- a'lâ** Ar. Daha yüksek, en yüksek, pek yüce.
a.+ dur 36a/10
a.+ sın 24a/8
- âlât** Ar. Aletler, araç-gereçler.
â. 03a/10, 03a/9, 05b/1
â.+ ıñız 05b/7
- alçak** Yerden mesâfesi az, yere yakın
a. olmaya 35a/11
- 'âlem** Ar. Evren, kâinat.
'â.+ e 47b/2
- 'aleyhi'lla'ne** Ar. (Şeytan için) Lanet üzerine olsun.
'a. 24b/9
- 'aleyhi's-şalâtu ve's-selâm** Ar. (Peygamber için) Allah'ın iyilikleri ve esenliği O'nun üzerine olsun.

- ‘**aleyhi’s-selām** Ar. (Peygamber için)
Allah’ın esenliği O’nun üzerine olsun.
‘ a. 18a/5, 21a/6, 24b/10, 24b/11, 25a/2, 30b/4
- ‘**aleyhimü’ş-şalavāti ve’s-selām** Ar. (Peygamber için) Allah’ın iyilikleri ve esenliği O’nun üzerine olsun.
‘ a. 42b/5
- ‘**aleyhimü’s-selām** Ar. (Peygamber için) Allah’ın esenliği O’nun üzerine olsun.
‘ a. 20b/7
- ‘**aleyhi’ş-şalātu ve’s-selām** (Ar. Peygamber için) Allah’ın iyilikleri ve esenliği O’nun üzerine olsun.
‘ a. 19a/6
‘ a.+ a 19b/1
- ‘**aleyhi ve sellem** Ar. (Peygamber için) Allah’ın esenliği O’nun üzerine olsun.
‘ a.+ den 30b/7
- alın** - Alma işi yapılmak.
a.- a 09b/1, 09b/7
a.- up 42a/2
a.- ur 11b/10
- alın** Yüzün, kaşların üstünden saçlara kadar olan ve şakaklar arasında kalan kısmı.
a.+ larındadır 28a/7
- alınlu** Alınlı.
a. 34a/9
- ‘**Ali** Hz. Ali. Ebü'l-Hasen Alî b. Ebî Tâlib el-Kureşî el-Hâşimî (ö. 40/661) Hz. Peygamber’in damadı, Hulefâ-yi Râşidîn’in dördüncüsü. Hicretten yaklaşık yirmi iki yıl önce (m. 600) Mekke’de doğduğu rivayet edilmektedir. Babası Hz. Peygamber’in amcası Ebû Tâlib, annesi de Fâtıma bint Esed b. Hâşim’dir. Ebû Tâlib’in en küçük oğludur. Kûfe’de 40/661 yılında bir Hâricî olan Abdurrahman b. Mülcem tarafından sabah namazına giderken yaralandı. Bu yaranın etkisiyle şehid oldu.
- Hzret-i ‘ A. 40b/2
Hzret-i ‘ A.+ den 19b/8
- ‘**ālî** Ar. Yüksek olan, yüce, ulu
‘ ā. 44a/6
- Allah** 1. Tanrı. 2. Kâinatta var olan her şeyi yaratan, koruyan, tek ve yüce varlık.
A. 05b/6, 06a/11, 06b/6, 14b/1, 15a/3, 15b/9, 25a/5, 47b/8
- Allah celle celāluhu** Ar. “Allah ki O’nun şânı, celâli yüce olsun”
A. 41b/4
- Allah Te’ālā** Ar. Yüce Allah.
A. 19b/3, 26b/1, 26b/2
- Allāhu Te’ālā** Ar. Yüce Allah.
A. 06a/5, 09b/7, 11b/7, 12b/8, 17b/2, 19a/11, 41a/4, 41a/7
A.+ niñ 41a/8
- alma** 1. Elma. 2. Bir çeşit erik.
a. 33a/8
- almacug(ğ)** Kalça kemiği, uyluk başı.
a.+ ı 35a/1, 35a/2
- al(i)n** Krş. alın
a.+ ı 29b/4
a.+ ında 28b/11, 28b/7, 28b/8, 29a/4, 37a/1, 37a/4
a.+ ındağı 18a/10
a.+ ların 23b/6
a.+ larına 17a/10
a.+ larında 16b/5, 18a/1, 18b/1
a.+ larını 17b/3
- alt** Bir şeyin yere bakan yanı, üst karşıtı.
a.+ ına 38a/10, 38a/11, 46b/3
a.+ ında 39a/2
- altı** Beşten sonra gelen sayının adı.
a. 33b/5
a.+ sında 44b/10
- altıncı** Altı sayısının sıra sıfatı.
a. 02a/6
- altun** Altın.
a. 28b/11, 37a/1
a.+ ı 10b/2, 14b/9
a. vir 10a/6
a. vireyin 10a/7, 10b/1
- ‘**amel** Ar. Bir maksatla yapılan iş.
‘ a.+ i 08a/11
- āmīn** Ar. Duâlardan ve bayır temennilerinden sonra, “Allah kabul

etsin, öyle olsun!” anlamında kullanılan söz.

ā. 45b/5

ammā Ar. 1. Ama, fakat. 2. Zıt ve aykırı hüküm ifade eden iki cümleyi birbirine bağlar.

a. 10a/9, 13b/5, 13b/7, 14a/7, 17b/9, 18b/4, 25b/7, 26b/10, 29b/5, 33a/3, 33a/5, 33a/9, 33b/3, 34a/4, 36a/1, 36b/10, 37a/8, 38b/8, 39b/9

‘**Amir ubni Hâriş** Amr İbni Hâris. Amr, Huzâa kabilesinin Mustalik oğullarından olup Peygamber Efendimiz’in eşi, mü’minlerin annesi Cüveyriye’nin erkek kardeşidir. Sahâbe-i kirâmın en az hadis rivayet edenlerindedir. Buhârî’nin Sahih’inde bundan başka hadisi yer almaz. Kûfelilerden sayılan Amr’ın hayatının son safhalarını bu şehirde geçirdiği anlaşılmaktadır.

‘A. 30a/9

‘**Amr bin‘ Abdulazîz** Ömer b. Abdülazîz. Ebû Hafs el-Melikü’l-Âdil el-Eşecc Ömer b. Abdilazîz b. Mervân b. Hakem el-Ümevî (ö. 101/720) Emevî halifesi (717-720). 61’de (680) Medine’de doğdu. Halife Ömer saraydaki lüks eşyaları beytülmâle koydurması, köle ve câriyeleri âzat etmesi, halktan biri gibi yaşaması ve hutbelerde sadece halifeler için yapılan duayı halk için okunan umumi duaya çevirmesi gibi uygulamalarıyla Emevîler’in geleneksel saltanat görüntülerine son verdi. İlk dört halifeyi örnek alan bu davranışları sebebiyle Hulefâ-yi Râşidîn’in beşincisi sayılan Ömer idarî, iktisadî ve içtimaî sahalardaki icraatlarıyla da aynı çizgiyi devam ettirdi. 720 (H.101) târihinde kölesi tarafından zehirlenerek şehîd edildi. Cenâzesi Şam yakınlarındaki Hunasi’den alınıp Humus yakınlarındaki Deyr es-Sim’an denilen yere defnedildi.

‘A.+ den 26a/6

‘**Amru bin ‘Atebe** ‘Atebe bin Esselemmî (Amr İbni Abese es-Sülemî): Ebû Necîh veya Ebû Şuayb künyesiyle ün kazanmış olan Amr İbni Abese, kendi ifadesiyle dördüncü müslüman olan meşhur bir sahâbidir [bk. Hâkim, Müstedrek III, 617; Ahmed İbni Hanbel, Müsned IV, 385]. Hendek Gazvesi’nden sonra veya Mekke Fethi’nden önce Medine’ye hicret edip oraya yerleşmiş, daha sonra da Şam’a gitmiş ve orada vefat etmiştir. Kendisinden 38 hadis rivayet edilmiştir. Bunlardan bir tanesi Müslim’in Sahih’inde yer almıştır. Nevevî de o rivâyeti burada zikretmiş bulunmaktadır. İbni Mes’ûd, Ebû Ümâme, Sehl İbni Sa’d gibi sahâbîler ve tâbiîlerden bir grub kendisinden hadis rivâyet etmişlerdir. Kütüb-i Sitte müellifleri de onun hadislerini kitaplarında zikretmişlerdir.

‘A.+ den 22a/7

‘**Amr ubni ‘Atebe** Bkz. ‘**Amru bin ‘Atebe** ‘A. 22b/2

añ - Anmak işi, hatırlama, yâdetme; zikretme, bahsetme.

a.- asız 06b/3

a.- mazmısın 44a/1

aña 1. İşaret sıfatı, işaret zamiri fonksiyonlu sözcük. 2. Ol zamirinin datif hâli. 3. Ona.

a. 04a/1, 06b/11, 06b/2, 11b/2, 11b/4, 13a/4, 13a/7, 13b/2, 14a/1, 16a/3, 19a/8, 26a/11, 26b/1, 31b/1, 37a/11, 37a/4, 37a/6, 37a/7, 37a/9, 40b/11, 43a/4, 43b/7, 44a/4

a. göre 14a/1, 19a/8

and Yemin.

a. virdi 25a/3

anda Ol zamirinin lokatif hâli.

a. 23a/2, 24a/6, 25a/7, 32b/11, 34a/2
a.+ dur 30b/6

andan Ol zamirinin ablatif hâli.

a. 06b/3, 11b/2, 11b/4, 34a/4, 34a/5, 36a/10, 36a/4, 37b/9, 38a/2, 38b/11,

anı	43a/5, 46b/8 Ol zamirinin akkuzatif hâli. a. 02a/3, 02a/5, 03a/3, 06a/1, 06b/7, 11b/11, 12a/9, 13b/9, 20a/1, 20b/11, 26b/2, 34a/3, 36b/7, 42b/1, 44a/1	artla -	a. 46a/10 Ayıklamak, seçmek, ayırmak. a.- ya 26b/7
anıñ	Ol zamirinin genitif hâli. a. 06a/1, 06b/2, 08b/11, 08b/3, 12a/1, 12a/10, 12b/8, 13b/8, 16a/3, 27b/2, 27b/4, 36a/9, 39b/1	arğa	(Hayvanlar için) Vücudun arka bacakların üstünde bulunan kısmı; geri, kış. a.+ ları 06b/2 a.+ larında 11b/5 a.+ ñda 20a/7 a.+ sina 07a/3
anlar	Ol zamirinin çokluk şekli. a. 02b/11, 06a/6, 14b/4, 16b/5, 20b/1, 20b/3, 20b/9, 44b/3 a.+ a 06a/6, 07a/7, 14b/4, 15a/6, 16b/10, 16b/6, 17b/4, 44b/3 a.+ dan 03b/11, 05b/5 a.+ ı 05b/6, 15b/10, 16b/8, 17b/2, 30b/2, 41b/3, 41b/4 a.+ ñ 03b/4, 14b/3, 18a/1, 21a/2, 44b/2 a.+ ñdur 32a/8 a.+ uñ 07b/3, 07b/5	arpa	Buğdaygillerden, taneleri ekmek ve bira yapımında kullanılan, hayvanlara yem olarak verilen tahıl cinsi. a. 26b/5, 26b/8, 27a/3 a.+ sın 27a/2 a.+ yı 26b/7, 38b/7
anuñ	Krş. anıñ a. 17b/1, 43b/9 a.+ la 12a/8, 22b/6	artık	Daha çok, daha fazla. a. 39b/5, 45a/1 a.+ dur 40b/1
ara	Ara. a.+ sı 34a/8, 34b/1, 34b/2	artug(k)	Daha çok, daha fazla. a.+ a 15a/2
‘Arab	Irak, Şam, Ceziret-ül-Arab, Hicaz, Yemen ile Mısır’da ve Afrika’nın şimalinde bulunan semitik kavmin umûmî adı. ‘A. 07a/10, 18a/3, 30b/1	‘arz	Sunmak, arz etmek ‘a.-ı cemâl 47b/4 ‘a. idüp 21a/4
‘Arabî	Ar. Arapça. ‘A. 20a/5, 22a/3, 24a/11, 24a/6, 24b/1, 26a/11 cins-i ‘A. 24b/5	as -	Krş. aş - a.- a 27b/2
ard	Arka, geri; arkasında, gerisinde. a.+ınca 07a/1, 37b/6 a.+ında olsa 37b/6 a.+ından 03a/10	aş -	Bir şeyi aşağıya sarkacak bir biçimde bir yere iliştip sarkıtmak. a.- a 13b/7 a.- ayım 27b/1 a.- duğı 27a/2
Arestuñālīs	Aristoteles ya da kısaca Aristo Antik Yunan filozofudur. Fizik, gökbilim, ilk felsefe, zooloji, mantık, siyaset ve biyoloji gibi konularda pek çok eser vermiştir. A. 01b/9	aş‘ab	Ar. Çok (daha, en, pek) güç a.+ dur 39b/8
arığ	Zayıf.	aşhāb	Ar. Hz. Muhammed zamânında yaşamış, onu görmüş ve sohbetinde bulunma şerefine ermiş kimseler, sahâbe. a.-ı kirāmın 21b/3 a.-u kirāmıñ 19a/4
		aşıl	Ar. Soylu, iyi cins. a. 32a/3
		aşl	Ar. aşıl Esas, öz; esası, özü. a.+ ı 41a/5
		aşlā	Ar. Hiçbir vakit, kesinlikle. a. 07a/4, 13b/7
		aşağa	Bir şeyin alt bölümü, yukarı karşıtı. a. 32a/9, 34b/9

a.+ dan 44b/1
a.+ sı 34b/2, 36a/11
aşık Ayak bileğinin iki yanındaki ufak kemikler.
a.+ lardan 34b/2, 36a/11
āşikāre zf. Far. Açıkça, açık bir şekilde.
ā. 14b/1, 14b/10, 15a/4
aşkar (Ar. eşkar) Al renkli (at)
a. 30a/8
a. olan 30a/8
a. olurdu 30b/2
aşur - Yüksek veya geçilmesi güç bir yerin üstünden diğer yanına geçirmek.
a.- ı 35b/3, 35b/4
at Binme, yük çekme ve taşıma hizmetlerinde kullanılan, Orta Asya menşeli, tek tırnaklı, memeli hayvan.
a. 02a/11, 02a/3, 02a/4, 02a/6, 02a/7, 02a/8, 02a/9, 02b/10, 02b/9, 03a/3, 03a/9, 03b/8, 05a/11, 05a/3, 05b/7, 07a/11, 08a/2, 08b/1, 09a/8, 09b/10, 09b/7, 10a/1, 10a/3, 10b/6, 11a/8, 11b/10, 12a/11, 12a/9, 12b/10, 13a/4, 13a/6, 13b/1, 14a/7, 15b/7, 16a/5, 16a/8, 16b/11, 16b/8, 18a/2, 19a/1, 19a/9, 19b/10, 19b/3, 19b/4, 19b/6, 20a/4, 20b/4, 22a/3, 22a/9, 22b/4, 23a/11, 23a/8, 23b/4, 23b/5, 24a/1, 24a/11, 24a/7, 24b/1, 24b/5, 24b/6, 25a/6, 25a/8, 25b/8, 28a/1, 29a/7, 29b/10, 29b/11, 29b/4, 29b/7, 30a/4, 30a/8, 30b/10, 30b/6, 30b/8, 30b/9, 32a/4, 32b/11, 33a/8, 35a/6, 35b/7, 36a/10, 36a/11, 36a/6, 36b/2, 36b/3, 36b/4, 36b/6, 37b/8, 39a/9, 39b/6, 40a/11, 40a/6, 40a/8, 44b/6, 45a/5, 45b/2
a.+ a 03b/4, 03b/7, 04b/6, 18a/3, 22a/10, 27b/2, 28b/6, 28b/7, 28b/8, 38b/7, 38b/8, 38b/9, 39a/6, 39b/3, 40a/10, 40a/8
a.+ da 31b/1, 36a/2
a.+ dan 03a/1, 05b/9, 27b/9, 42a/1
a.+ dur 09a/11, 09b/5, 18a/7, 29a/3
a.+ ı 03b/10, 10b/1, 13b/6, 22b/7, 27a/10, 30a/2, 36a/8, 38b/2, 39a/4, 39a/5, 39b/4

a.+ ı ola 26a/11
a.+ ım 10a/6
a.+ ımı 10a/11
a.+ ın 27a/11
a.+ ın 08a/3, 08b/1, 10a/11, 10a/7, 20b/7, 21b/1, 24a/2, 31b/11, 32a/1, 33b/2, 33b/7, 35b/7, 36a/4, 36b/11, 37a/4, 39a/4, 39a/7, 39a/9, 39b/1, 44a/11, 45a/10, 45a/8, 45b/1, 45b/11, 45b/5, 45b/6, 45b/9, 46a/11, 46a/2, 46a/4, 46a/5, 46a/8, 46b/10, 46b/2, 46b/5, 46b/6, 46b/7, 47a/8
a.+ ına 26b/4
a.+ ınā 26a/4
a.+ ımı 40a/1
a.+ ını 28a/3
a.+ ınıñ 18a/10, 27a/2, 27b/8
a. imiş 30b/3
a.+ lar 01b/10, 06a/5, 07a/2, 07b/4, 15a/6, 15b/9, 20b/10, 20b/9
a.+ larda 30b/6
a.+ lardan 05b/1
a.+ ları 04a/5, 07a/7, 07a/9, 30b/1, 32a/6
a.+ ları idi 21b/6
a.+ ları olur 38a/7
a.+ ların 07b/3, 21b/11
a.+ larıñ 01b/11, 04a/9, 16b/4, 17b/3, 18b/1, 28a/11, 28a/7, 29a/3, 30a/7, 36a/7, 37b/10, 44a/10
cemi^c a.+ larıñ 30b/3
a.+ larına 39a/11
a.+ larından 21b/10
a.+ larımı 04a/8
a.+ larun 08b/8
a.+ laruñ 17a/10, 34a/6
a. ola 24a/6
a. olduğu 05b/10
a. olurmu 22b/9
a.+ uñ 11a/9, 38a/8
a.+ uñ olur 23a/2
at - Bir cismi bir yöne doğru fırlatmak, koymak.
a.- ar 24a/10
a.- arlar 24a/10
a.- up 26a/4
atçı Cins at yetiştiren kimse.

- a.+ lar 37a/8
- ‘**Atebe bin Es-Selemmî** Amr İbni Abese es-Sülemî : Ebû Necîh Amr b. Abese b. Hâlid es-Sülemî, İslâmiyet'i ilk kabul eden sahâbîlerden. Medine'ye giderek Mekke'nin fethine, daha sonra da Tâif Muharasası'na katıldı. Bir müddet Medine'de kaldıktan sonra Suriye üzerine gönderilen orduda görev aldı ve Yermük Savaşı'nda Hâlid b. Velîd'in süvari birliklerine kumanda etti. Büyük bir ihtimalle Hz. Osman'ın halifeliğinin son yıllarında Hıms'ta öldü. Ebû Ümâme el-Bâhilî, Sehl b. Sa'd, Kesîr b. Mürre ve Adî b. Ertât gibi muhaddisler ondan hadis rivayet etmişlerdir.
‘A.+ den 28a/10
- ateş** Ar. Odun, kömür gibi maddelerin yandıktan sonraki sıcak ve kırmızı durumu, yanmış kömür ve odun, kor. 2. Sıcak alev.
a.+ inden 13a/5
- atıl -** Atılmak.
a.- maz oldu 24b/3
- ‘**avâm** Ar. âmme "herkes, halk"ın çoğul şekli
‘a. itdüğü 13b/5
- āvāz** Far. Ses.
ā.+ ina 07b/1
ā. virdüler 07a/10
ā. virürler 07b/5
- āvāzlu** Avazlı, yüksek sesli.
ā. olsa 33b/10
- ‘**avrat** Ar. Kadın
‘a. 33a/5, 41a/2, 41b/5
‘a.+ a 33a/1, 33a/3, 46a/9
- ayağ** Krş. Ayak.
a. 02a/11
a.+ ı 15b/7, 21a/1, 30a/3, 37a/11, 37b/7, 39a/1, 41b/11
a.+ ım 42a/1
a.+ ın 35a/7, 35b/3, 35b/4
a.+ ina 12a/5, 41b/10
a.+ ında 28b/7, 28b/8, 37a/5
a.+ ını 39a/9, 46b/6
- a.+ ının 31b/11, 37a/3
a.+ ınıñ 12a/3, 31b/11
- ayağ** Ayak.
a.+ ları 03b/10, 29a/5, 29b/4, 34b/7, 38b/6
a.+ ların 34b/11
a.+ larının 38b/4
a.+ larınıñ 29a/5
- ayağlı** Ayaklı.
a. 06b/1
- āyet** Ar. Kur'an surelerini oluşturan kısımlardan her biri.
ā. 15b/10
ā.-i kerîme 14b/6, 16a/10
ā.-i kerîmede 06a/3, 14a/9
ā.-i kerîmeniñ 14a/10, 23b/1
ā.-i kerîmesi 23a/11
ā.-i kerîmesidür 16a/7
ā.-i kerîmesin 14a/5
ā.-i kerîmeyi 04b/10
ā.+ idür 16a/1
- ayğır** Damızlık erkek at.
a. 39b/3
- ayrıtlı -** Ayırmak, seçmek, ayıklamak.
a.- r 26b/5
a.- sa 27a/2
a.- yacağ 26b/8
- āyine** Far. Ayna
ā.+ sini 44a/9
- ‘**aynı** 1. Aynen. 2. Birbirinin eşi, ayırt edilemeyecek kadar benzeri, tıpkısı.
‘a. 05b/6
- ayrıl -** Ayrılma işine konu olmak.
a.- up 42a/11
- az** Nicelik, nitelik, güç, süre, sayı bakımından eksik; çok karşıtı.
a. 32a/9
a.+ acık 29a/4
a. ola 08a/11, 40b/8
a. olur 35b/9, 36a/2
- ‘**azāb** Ar. Kâfirlere ve günahkârlara ölümden sonra verilecek cezâ.
‘a. olmak 39b/10
- ‘**azîm** 1. (Maddî bakımdan) Büyük. 2. (Mânevî bakımdan) Büyük, ulu, haşmetli
‘a. 06b/9

ecr-i 'a. 27b/1
'azm Ar. Bir İşi yapmaya kesin karar verme, bir şeyi yapmak hususunda büyük bir kararlılıkla gayret gösterme.
 'a.+ i idicek 47b/6
azu Azı dişi.
 a.+ sın 44b/8
bāb Ar. Bir kitabın ana bölümlerinden her biri.
 b.-1 'ulūm 44a/1
ba' de'z-zamān Ar. Bir zaman sonra, zamanın geçmesiyle.
 b. 41b/11
ba' dehu Ar. Ondan sonra.
 b. 04b/10
ba' de'r-rükūbi Ar. Bindikten sonra.
 b. 04b/7
bāğ Far. Bağ, bahçe, bostan.
 b.+ da 12a/1
Bağdād Irak'ta bir şehir ismi. İslām dünyasının önemli tarih, ilim ve kültür merkezlerinden biri ve bugünkü Irak'ın başşehri.
 B.+ uñ 38a/4
bağışla - Karşılıksız vermek.
 b.- yup 13b/9
bağla - Bir şeyi bir yere veya bir şeye tutturmak.
 b. 24b/1
 b.- dılar 02a/2
 b.- dım 20a/6, 41b/10
 b.- mağa 13b/1
 b.- mağ 13a/7, 24a/1
 b.- mağdan 23b/5
 b.- mañ 17b/6
 b.- ñ 17b/6, 23b/5
 b.- sa 14a/7
 b.- sun 08b/1
 b.- ya 23a/8
 b.- yalar 38a/10
 b.- yu 11b/2, 11b/4, 12a/1, 13b/6
 b.- yup 15a/6, 15b/9
bağlan - Bağlama işine konu olmak.
 b.- an 05b/1

bağlı Gerçekleşmesi bir şartın yerine gelmesiyle mümkün olabilen, vâbeste, mütevakkıf
 b.+ dur 17a/11
bağlu 1. İp veya başka bir araçla bir şeye, bir yere bağlanmış olan 2. Uçları birbirinin içinden geçirilmek suretiyle düğümlemiş olan. 3. Gerçekleşmesi bir şartın yerine gelmesiyle mümkün olabilen, vâbeste, mütevakkıf.
 b. 15b/7, 27a/10
 b.+ dur 16b/5, 18b/2
 b.+ dur. 18a/1
 b. olan 12a/5
bağ(1)r Göğüs, sine.
 b.+ ını 46a/1
bağ(1)rınlı Göğüslü.
 b. 33b/10
Bâhilî Abdurrahman b. Rebîa b. Yezîd el-Bâhilî (ö. 32./652) Hz. Ömer ve Hz. Osman zamanında valilik yapan sahâbî. Kılıcının adından dolayı "Zü'n-nûr" lakabıyla anılır. İbn Abdülber, onun Hz. Peygamber'in zamanına yetişmekle beraber hiçbir hadis duyup nakletmediğini kaydederek sahâbîliğine şüpheyle bakarsa da İbn Hacer, sahâbî olmayanların fetihlerde kumandan tayin edilmediklerine dikkat çekerek onun sahâbî olduğunda şüphe bulunmadığını söyler. Cesareti ve daima muzaffer olması sebebiyle Bâhilî'nin bir velî olduğuna inanan Türkler onun kabrini itina ile korumuşlar, kuraklık yıllarında ve diğer sıkıntılı zamanlarında manevî gücünden medet ummuşlardır.
 Ebîlmām-ı B.+ den 14a/1
baht Far. Allah tarafından ezelde belirlendiği kabul edilen kismet ve nasip, uygun tâlîh, ikbal.
 b.-1 kişi 47a/9
ba' id Ar. Uzak
 sefer-i b. 01b/10
 b. olan 05b/5

- bal** b. olmaz 23a/6
Bal arılarının bitki ve çiçeklerden topladıkları bal özünden yapıp kovanlarındaki petek gözlerine doldurdukları, rengi beyazdan esmere kadar değişen tatlı, koyu, sıvı madde.
b. 46a/6
b.+ ıla 45b/10, 45b/6
- balcıġ(k)** Bacaġın baldır kısmı.
b.+ ımı 39a/8
- balcıġ(k)** Koyu kıvamda, özlü ve yapışkan çamur.
b.+ a 36b/10
- bā-müdād*** Far.+Ar. Her zaman, her daim.
b. 47b/4
- baña** Ben zamirinin yönelme hali.
b. 10a/6, 22b/1, 24a/10, 27b/6, 44a/8
- bar -** Varmak.
atñ ola b.- ur 47a/8
- bār** Zaman, daima.
her b. 12a/4, 12a/7
- barmaġ(k)** Parmak.
b.+ ıla 18a/10
- baş -** 1. Vücudun ağırlığını verecek bir biçimde ayak tabanını bir yere veya bir şeyin üzerine koymak 2. Bir şeyi, üzerine kuvvet vererek itmek. 3. (At için) Devirmek suretiyle atı yere yatırmak.
b.- a 35a/7, 35b/3
b.- arsa 35a/7
b.- dı 43a/11
b.- dı ise 21a/1
b.- mayup 03b/7
b.- up 34b/11, 38b/10
- Başra** Güney Irak'ta Hz. Ömer tarafından kurulan bir şehir.
B. 38a/4
- baş** İnsan ve hayvanlarda beyin, göz, kulak, burun, ağız vb. organları kapsayan, vücudun üst veya önünde bulunan bölüm, kafa, ser.
b.+ ı 46b/3
b.+ ların 32a/7, 32a/9, 44a/10
b. olmaya 35b/1
- başla -** Bir işe girişmek, harekete geçmek.
- başlı** b.- r 45a/3
sıf. Başlı olan, çıkıntılı bir tepe kısmı bulunan.
b. 34a/9, 38a/1
- bātl** Ar. 1.Geçersiz, hükmü olmayan. 2. Boş, esassız.
b.+ dur 26a/3
- ba'zı** sıf. Birtakım, kimi.
b. 05b/8, 08b/7, 12b/9, 13a/5, 13b/5, 16b/11, 17b/10, 17b/11, 19b/2, 21b/3, 22a/2, 22b/3, 23a/7, 26b/6, 38a/6, 40a/8
- ba'zı** zm. Ar. Birtakımı, kimi, kimisi, kimileri.
b.+ lar 14b/11, 14b/6, 15a/5, 32a/2, 32b/11, 35b/11
- ba'zı** zf. Ar. Bazen, bazı zamanlar.
b. 45a/5, 45b/3
- beden** Ar. Canlı varlıkların maddi bölümü, vücut.
b.+ im 43b/5
b.+ ine 40a/6
- bedraġa'** Far. Doğru yolu gösteren şey veya kimse, kılavuz, rehber.
b.-i rāh ola 47b/7
- beg** Bey.
b.+ i idi 27a/7
- Behikī** Beyhaki. Asıl adı Almed b. el-Hüseyn olan el-Beyhakī, Ebû Bekr künyesi ile anılır. 384/994 tarihinde Beyhak'a baġlı Hüsrevcird köyünde doğmuştur. Horasan âlimlerinden önce Hadis sonra fıkıh tahsil etmiştir. Daha sonra. Irak ve Hicaz'a ilim öğrenmek maksadıyla seyahatlar yapmıştır. 458/1066'da Nişabur'da vefat etmiştir.
İmām B. 26b/3
- bek** Sert, inatçı, sağlam, sıkı.
b. 39a/5, 40a/2
b. olup 39b/2
- bekle -** Beklemek.
b.- mek 12b/7
b.- yeler 38b/11
- beklig(k)** Sağlamlık, dayanıklılık, sertlik.
b.+ de 33b/1

- bel** 1. İnsan ve hayvan bedeninde göğüsle karın, sırtla kalçalar arasında daralmış bölüm. 2. Sırt.
b.+ in 35a/8
- belki** (Ar. bel+Far. ki) Olabilir, muhtemel olarak
b. 37a/1, 39b/6, 42b/9
- bellü** Gizli olmayan, ortada olan, anlaşılan.
b. 29a/10
- ben** Tekil birinci şahıs zamiri.
b. 10a/11, 10a/7, 18b/11, 20a/1, 20a/11, 22b/7, 25a/7, 26b/10, 27a/11, 27b/9, 42a/1, 42b/3
b.+ den 26b/9, 42a/2
b.+ i 20b/1, 42a/8, 43b/4
b.+ im 10a/11, 10a/6, 21a/9, 22a/11, 26a/7
- beñ** is. Çoğu doğuştan, tende bulunan ufak, koyu renkli leke veya kabartı.
b.+ ler olsa 37b/4
- beñze** - İki kişi veya nesne arasında birbirini andıracak kadar ortak nitelikler bulunmak, andırma.
b.- ye 30b/6, 33a/1, 33a/2
b.- yen 33a/3, 33a/6, 33a/9, 33b/3
- berāber** Far. Birlikte, bir arada.
b. ola 34b/11
- berde*** Far. Engel, yük, ağırlık.
b.+ dür 11a/10
- bere** Bir yere çarpma, incitme veya vurma sonucu vücudun herhangi bir yerinde oluşan çürük.
b.+ ye 39b/4
- bereket** Ar. Bolluk, gürlük.
b. 28a/7, 30a/7, 30b/5, 30b/8
b.+ im 21a/9
b.+ le 17b/4
- Beriyye** Ar. 1.Çölde yaşayan kavim 2. Çölde yaşayan bir kavim ismi.
- berk** Sağlam, kuvvetli.
b. 34b/7, 42a/4
- bes** sıf. Far. Yeter, yetişir, elverir, kâfi.
b. 02a/11
- beserek** Tüylü ve besili erkek deve.
b. 20b/10
- besle** - 1. Yedirip içirmek, karnını doyurmak. 2. Geçimini sağlamak, geçindirmek. 3. Semirtmek, şişmanlatmak.
b.- diler 02a/3
b.- mege 23a/11
b.- mege 19a/11
b.- mek 12b/1, 12b/10, 16a/9, 16b/8, 17b/2, 23b/5, 24a/8, 40b/11
b.- mekde 19b/6
b.- mekdür 16a/5, 23b/5
b.- meniñ 05a/3
b.- ñ 19b/3
b.- r 09b/11, 11b/2, 11b/4
b.- rdi 19a/2
b.- ye 08a/2
b.- yen 16b/11, 19a/10
b.- yicek 24a/7
b.- yüp 15b/10
- beslen** - 1. Doyurulmak, yedirilip içirilmek 4. Güçlendirilmek, takviye edilmek 3. (Sevgi, merhamet, kin, nefret, ilgi, güven, ümit vb. duygular için) Yaşatılıp geliştirilmek, duyulmak, hissedilmek 2. Gıdâ ile geliştirilmek
b.- dügi 08b/4
b.- dügidür 09b/8
b.- e 25a/8
b.- üp 12b/4
b.- ür 11b/11
b.- ürse 12b/7
- beslü** Besili, semiz.
b. 39b/5
- besmele** Ar. “Bağışlayan ve esirgeyen Allah'ın adıyla” mânâsına gelen Bismillâhir-rahmânir-rahîm sözünün ismi.
b. 04b/6
- bevil** Ar. İdrar.
b.+ leri 12a/3, 12a/7
- bevl** Ar. İdrar.
b.+ i 08a/3, 08b/2, 08b/8
- beyān** Ar.
b.+ indadır 05a/3
b.+ indadır 45b/6
b. ider 44a/11
- beyāz** Ar. Beyaz, ak.
b. olunca 46b/7
- beynisi** (Ar. beyn+Tr. +si iyelik) Beyin.

beyt b.+ ni 45b/6
Ar. İki mısırâdan ibâret nazım parçası.
b. 36a/8, 47a/3

bezcegez Deri altında olan küçük şişkinlik.
b. biter 45a/1

bıçıl - Hayvanların ayaklarında hasıl olan
yara, çatlak oluşması; yaralı, çatlak.
b.- ğan olmaya 39a/9

bıçak Bıçak.
b. 45a/10

bigi Gibi.
b. olur 36a/8

bî-huzûr Ar. Huzursuz, rahatsız.
b. olduğın 25a/4

bî-irtiyâb zf. (Far bî+Ar. irtiyâb) Şüphesiz,
şüphe yok.
b. kııl 47b/11

bi-izni'llâhi te'âlâ Ar. Yüce Allah'ın izniyle.
b. 05a/1
b. 46b/10

bil - Bir şeyi anlamış veya öğrenmiş
bulunmak.
b.- diler 02a/11
b.- esiz 32a/10, 32a/8
b.- mek 07b/2, 40b/10, 45a/8
b.- mezin 24a/10
b.- mezsiz 05b/6
b.- ür 05b/7, 12b/9, 13b/11

bil Bel, sırt.
b. 46b/6
b.+ iniñ 35a/8
b.+ ü 36a/5

bile Dahı, birlikte.
b. 20b/3, 20b/6, 42b/9

bilek Elle kolun, ayakla bacağıın birleştiği
bölüm.
b.+ leri 32a/1, 33b/4
b.+ leriniñ 39a/7

bilin - Öğrenilmek, Anlaşılmak.
b.- ür 21b/2

billü Beli olan, belli, sırtlı.
b. 34a/10

bin - Binmek; (binek hayvanları için)
kullanmak, yönetmek, sürmek.
b.- düğniñiz 06b/4, 40a/4
b.- eler 04b/6, 09b/2, 38b/11, 38b/6,
39b/3

b.- er 07a/4
b.- erdi idi 03b/8
b.- erken 04b/6, 38b/9
b.- ersiz 06b/2
b.- esiz 06a/6
b.- mek 12b/3, 40a/10, 40a/8, 40b/11
b.- üp 11b/6, 47b/5

biñ Dokuz yüz doksan dokuzdan
sonra,bin birden önce gelen sayının
adı.
b. 02b/10, 07a/2, 14b/9, 22a/8, 22a/9,
43b/3
b.+ den 22b/1

bini Binilecek taraf (binek hayvanları
için).
b. 37a/10, 37a/2, 37b/2

binicilig(k) binicilik
b.+ i 03b/4

bir sıf.1.Sayıların ilki. 2. Sayı sıfatı. 3.
Belirsizlik sıfatı.
b. 02a/1, 02b/8, 02b/9, 03a/6, 03b/8,
04a/1, 04a/6, 06a/2, 06b/10, 08a/1,
08a/11, 08a/2, 08b/1, 09a/10, 09a/9,
10a/10, 10a/11, 11a/10, 11a/11,
11b/11, 12a/1, 12a/6, 12a/8, 13a/11,
13a/3, 13a/4, 13a/6, 13b/1, 13b/2,
13b/6, 13b/9, 14a/6, 14a/7, 17b/8,
20a/1, 20a/4, 21a/10, 22a/10, 22a/11,
22a/9, 22b/4, 23a/2, 23a/6, 23a/8,
24a/1, 24a/11, 24a/9, 24b/1, 24b/10,
24b/11, 25a/6, 25b/3, 26a/11, 26b/11,
27a/9, 27b/1, 27b/2, 27b/3, 27b/4,
27b/6, 29a/8, 29b/4, 29b/9, 30b/1,
30b/7, 32a/6, 33b/8, 34a/2, 35a/2,
35a/4, 35b/6, 35b/7, 36a/2, 36b/7,
36b/8, 38a/11, 38b/3, 38b/7, 39a/11,
39a/2, 39a/9, 39b/5, 39b/9, 40b/10,
41a/10, 41a/2, 41a/3, 41b/10, 41b/5,
41b/6, 41b/7, 41b/9, 43a/10, 43a/11,
43a/5, 43b/11, 44b/10, 45a/4, 45b/10,
45b/8, 46a/2, 46b/5

biraz zf. Bir parça azıcık (Miktar).
b. 43a/11

biraz sıf. Bir parça azıcık (Belirsizlik).
b. 43b/6

birbiri zm. Birbirine.
b.+ ne 10a/5

biri zm. Biri.
b. 04a/8, 04b/5, 23a/5, 24a/2, 26a/4,
26a/5, 30b/9, 33a/10, 33a/3,
33a/6, 33b/3, 41a/5, 41a/6, 41a/7,
41a/8
b.+ n 23a/5
b.+ ni 04a/6, 07a/2, 19b/4
b.+ niñ 06b/10
b.+ si 15b/11, 16a/6, 26a/3

birkaç sıf. Birkaç.
b. 23a/4, 30b/8

birle - Tek ve eşsiz olduğunu kabul etmek,
söylmek.
b.- rler 20b/2

biryān Far. Kebap, püryan
b. idüp 45b/9

biş pişmek.
b. 10a/6, 10a/7, 10b/1, 38b/7, 46a/4,
46a/9
b.+ inde 44b/9

bişig(k) Beşik.
b.+ ine 46b/4

bişinci Beşinci.
b. 02a/5

bişir - Pişirmek.
b.- seler 46a/4
b.- üp 46a/1

bit - 1. (Yara) Çıkmak. 2. (Tohum için)
Yeşermek, filizlenmek. 3. (Saç, tüy,
diş için) Çıkmak, uzamak.
b.- er 44b/9
bezcegez b.- er 45a/1
diş b.- er 44b/3
tüler b.- er 37a/6

biyik Büyük
b.+ i 06b/10

biz 1. Çoğul şahıs zamiri
b. 06b/7, 06b/8
b.+ e 06b/6
b.+ im 20b/8

boğazlu 1. Boğazlı 2.Boynun ön bölümü
ve bu bölümü oluşturan organların
varlığı.
b. 38a/1

boğul - Boğulmak, nefesi kesilmek, nefes
alamamak.
b.- a 17b/9

boş zf. Salıverme, serbest bırakma.
b. koyup 39a/3

boylı Herhangi bir özellikte veya uzunlukta
boyu olan.
b. 34a/11

boylu Krş. boylı
b. 33b/9

boy(u)n Krş. boyun
b.+ ı 33a/6
b.+ ında 35b/8, 37a/9
b.+ u 35a/10

boyun Vücudun omuzlarla baş arasında
kalan ve başı bedene bağlayan kısmı.
b.+ larına 17b/5
b.+ lu 20b/10

boyunlu Boynu olan.
b. 34a/9, 37b/11

bögürli Herhangi bir özellikte böğrü olan.
b. 34a/10

böyle zf. Bunun gibi olan, buna benzer, bu
türü, bu tarzda.
b. olan 29b/7
b. olmak 45a/5

bu sıf. En yakında olan kimse veya şeyi
işaret yoluyla belirtir
b. 01b/10, 02b/10, 03a/8, 03b/1,
08b/11, 10a/8, 14a/9, 14b/6, 16a/9,
18b/8, 19a/2, 19a/6, 19a/9, 20b/7,
21a/11, 21b/1, 21b/11, 22a/10, 23a/4,
26a/5, 26b/7, 27a/11, 27a/4, 27b/9,
28a/7, 29a/6, 29a/9, 30a/4, 32a/3,
33b/6, 34a/5, 34a/6, 36a/1, 37a/8,
40b/1, 42b/3, 43b/4, 44a/3, 44a/5,
44a/8, 44a/9, 45a/4

bu zm. işaret zamiri olarak yerini tuttuğu
en yakındaki kimse veya şeyi
gösterir.
b. 10a/8, 24a/6
b.+ dur 04a/3, 11a/8, 14a/11, 17b/7,
24a/2, 38a/8, 40b/8, 42b/6, 42b/8
b.+ ndadur 30b/8
b.+ ndan 07b/2, 23b/6, 42b/8
b.+ nlardan 21a/5, 25b/6
b.+ nlardur 04a/9
b.+ nları 05b/2

bud Bacağın dizden kalçaya kadar olan
kısmı.

b.+ ları 34b/1
Buhârî Buhari. Muhammed b. İsmail b. İbrahim el-Buhârî h,194(810)'de Buhâra'da doğmuştur. Künyesi Ebu Addillah 'tır. On yaşlarında iken hadise karşı derin bir ilgi duymuş, hadis ezberlemeye başlamıştır. Memleketindeki hocalardan ders aldıktan sonra, o günün belli başlı ilim merkezleri olan Şam, Basra, Hicaz, Küfe, Bağdat ve Mısır'ı gezmiş ve oralardaki üstaplardan hadis tahsil etmiştir. Ders aldığı hoca sayısı bini bulmuştur. Ezberlediği hadis sayısı ise, kendi ifadesiyle, yüz bini sahih toplam üç yüz bin'dir. 40 yıl kadar süren ilim yolculukları sonunda Nişabur'da yerleşmek istemiş ise de Muhammed b. Yahya ez-Zühli'nin rekabeti yüzünden Nişabur'a ve sarayında hadis hocalığı yapmayı kabul etmediği için de Halid b. Ahmed ez-Zühli tarafından Buhâra'yı terk etmeye mecbur bırakılmıştır. O da Buhârâ yakınlarındaki Hartenk'de yerleşmiş ve 256/870 yılında Ramazan Bayramı gecesi 62 yaşında vefat etmiştir. B. 18b/4
 İmâm B. 07b/6, 10b/3, 28a/8
 İmâm-u B. 18b/10
bul - 1. Elde etmek, erişmek 2. Arayarak bir şeyi ortaya çıkarmak.
 b.- duğı 45a/6
 zafer b.- mağ 17b/1
 fâ'ide b.- ur 34a/4
bulın - Var olmak, mevcut olmak.
 b.- ur 33b/7
bulun - Krş. **bulın** -
 b.- a 33a/1
 b.- mazsa 29a/7
burkaşık Dolaşık.
 b. 35b/10, 35b/8, 37a/6, 37a/7, 37a/9
bur(u)n Alınla üst dudak arasında bulunan, çıkıntılı, iki delikli koklama ve solunum organı.
 b.+ 1 45a/4

b.+ ında 29a/1, 29a/4
 b.+ ınıñ 30a/2
burunlu Burnu olan, burunlu.
 b. 38a/1
buyır - Krş. **buyur** -
 b.- muşdur 05a/4, 07a/8
buyur - (Saygılı ifadede) Söylemek, demek.
 b.- dı 13a/2, 15a/9, 22b/9, 23b/10, 24a/11, 24b/9, 25b/11, 26b/11, 27b/5, 27b/8, 29a/7, 29b/2, 30b/4
 b.- dılar 10b/7, 19b/10, 21a/5, 22b/1, 29b/11
 b.- du 06a/7, 07b/9, 30a/10, 30a/6, 42a/9
 b.- duğı 18a/6
 b.- duğlarını 41a/7
 b.- dular 40b/2
 b.- mışdur 08a/8, 12b/10, 13a/10, 23b/3, 24a/4, 25a/11, 27a/4, 28a/6, 32a/5, 40b/6
 nehiy b.- mışdur 28b/1
 b.- mışlar 41a/11
 b.- mışlardur 19a/7, 19b/5, 28b/4
 b.- muşdur 26a/9
 b.- ur 06a/3, 07b/5, 39b/11
 b.- urdı 14a/6, 18b/1
 b.- urular 41a/1
buyurıl - (Saygılı ifadede) Söylenilmek, denilmek.
 b.- mışdur 22a/5, 34a/1
buyurul - Krş. **buyurıl** -
 b.- mışdur 09b/9, 10a/1, 13a/7
bük - Birbirine bura bura sararak tek bir iplik haline getirmek.
 b.- üp 18a/10
bürçeg(k) Şakaklardan sarkan saç, zülüf.
 b.+ in 28b/1
büyü- Daha büyük duruma gelmek, irileşmek, genişlemek, bollaşmak.
 b.+ mekten 45a/2

C

Câbir Cabir İbni Abdullah: Hicretten 16 yıl önce Medine'de doğdu. Babası Uhud Gazvesi'nde ilk şehid düşen sahâbî Abdullah İbni Amr İbni Harâm'dır.

- Babası hayatta iken 9 kızkardeşine bakmak için savaflara katılamamıfltı. Babasının vefatından sonra Peygamber Efendimiz'le birlikte 19 gazvede bulundu. Câbir, İkinci Akabe bîatına katılan 70 kişilik heyetin en küçük üyesiydi. Hayatının sonlarına doğru gözlerini kaybetti ve 78 (697) yılında 94 yaşında Medine'de vefat etti. Medine'de en son vefat eden sahâbî Câbir İbni Abdullah idi.
C. 17a/5
- câ'iz** Ar. Yerinde, uygun, dîne doğru olan (şey)
c. 27b/11, 28b/2
c.+ dür 17b/7
- Câmî** Câmî, Abdurrahman (Molla Câmî): Nûrüddîn Abdurrahman b. Nizâmiddîn Ahmed b. Muhammed el-Câmî (ö. 898/1492) Nakşibendî tarikatına mensup İranlı âlim ve şair. 23 Şaban 817'de Horasan'ın Câm şehrinin Harcird kasabasında doğdu. Daha çok Molla Câmî unvanıyla tanınır. Birinci divanının mukaddimesinde (s. 290) Cam şehrine nisbetle ve Ahmed-i Nâmekliyi Câmî'nin (o. 536/ 1141) hâtırasına saygısının bir ifadesi olarak Câmî mahlasını aldığını söyler.
C. 47b/10
- cân** Ruh.
c.+ ile 43a/4
- cârib** Ar. Yan, taraf, cihet.
c.+ den ola 10a/10, 10a/5
c.+ den olmayınca 10b/3
c.+ in 11b/7
c.+ inde 30a/3
c.+ inden 03b/8, 03b/9, 38a/9
c.+ ine 08a/5
- cehennem** Ar. Günahkârlarm öldükten sonra âhirette azap görecekleri, cezâlarını çekecekleri yer, tamu, düzah
c. 12b/10, 13a/5
c.+ e 41a/3
- cem'** Ar. Toplamak, bir araya getirmek.
c. eyledim 20a/7
c. idüp 02a/1
- cemâ'at** Ar. Topluluk.
c.+ ı tururlar 26b/5
- cemâl** Ar. Güzellik
'arz-ı c. 47b/4
sebeb-i c. 20a/3
- cemî'** Ar. Bütünü, hepsi, cümlesi.
c.-i elvânından 01b/11
c.-i eşyâyı 21a/4
c. atlarıñ 30b/3
c. olmak 36a/2
c. olunsa 30b/1
- cemî' i** Ar. Bütün, hep, cümle.
c. 12a/1, 12a/2
c. küffâr 05b/7
c. zararlardan 05a/1
- cenâb** (Ar. cenâb "taraf, cihet"ten) [Dilimizde saygı sözü olarak Farsça ve Türkçe kurala göre yapılan tamlamalarda kullanılır] Allah, peygamber ve bâzı tarikat büküklerine âit isim ve sıfatların başına getirilerek "hazret" mânâsına kullanılan saygı ve tâzim sözü.
c.-ı Hâk 20a/4, 21a/4
c.-ı Hâkka 42a/7
- cenâhu'l-feres** Ar. At kanadı, yanları.
c. 37a/9
- cenk** Far. Savaş, vuruşma
c.+ de 05a/9
- cennet** Ar. (cennet "bahçe") İmanlı ve iyi kimselerin ölümden sonra Allah tarafından mükâfat olarak konulacakları ve içinde ebediyen yaşayacakları, her türlü tasavvurun üstünde güzellik ve nîmetlerle dolu yer.
c.+ de 08b/8, 22b/4, 22b/9
c.+ e 23a/1
ehl-i c. olduğı 41b/8
- Cerîr** Cerîr İbni Abdullah: Ebû Amr diye künyelenen Cerîr, sahâbe-i kirâmdandır. Hicretin, 10. yılı Ramazan ayında Resûl-i Ekrem'e gelerek biat etmiş ve müslüman

olmuştu. Onun İslâm'ı kabul edişinin Peygamber Efendimiz'in vefatından 40 gün öncesine rastladığı da söylenir. Cerîr'in rivayet ettiği hadis sayısı 100'dür. Buhârî ve Müslim onun hadislerinden 8'ini ittifakla naklederler. Cerîr İbni Abdullah 51 (671) veya 54 (674) senesinde vefat etti.
C.+ den 18a/7

ceyren (< Moğ. cegeren) E.T., ve hlk. Ceylân [Ceyran şeklinde de kullanılır).
c. 34a/7

cezm Ar. Kesin karar verme, kat'î surette niyet etme.
c.+ e 45b/1

cihân Far. Dünya, âlem
faḥr-ı c. 43b/9
milk-i c. 43a/3

cin Ar. Gözle görünmez, lâtif cisimlerden ibaret bir yaratık.
c. 24a/3, 24a/5

cindî (Ar. cund "asker" ve nispet eki -/ile cundî) 1. Asker sınıfına mensup kimse, asker. 2. Süvâri askeri
c.+ leriñ 03b/2

cindîlik Ar. Askerlik, süvarilik.
c.+ de 03b/11

cinnî Cine ait, cinle alâkalı, cin olan.
c.+ ler idi 24b/4
c.+ lerdür 05b/9

cins Ar. 1.Nevi', çeşit, türlü, soy. 2. sif. Nitelikleri bakımından seçkin, soylu ve asil olan, yüksek vasıflı.
c. 24a/6
c.-i ' Arabî 24b/5
c.+ i 09a/9, 11a/8
c.+ üdir 37b/11

ciren (< Moğ. cegeren) E.T., ve hlk. Ceylân [Ceyran şeklinde de kullanılır).
c. 03a/7

cism Ar. Beden, vücut.
c.-i insân 43a/4

cümle Ar. Bütün, hep.

c. 21a/2, 24a/2, 36a/7, 37b/10, 41a/4, 43a/2
c.+ si 06b/11, 08b/7, 18a/1, 23a/5, 36a/2
c.+ sin 15a/3
c.+ sinde 08b/4
c.+ sinden 36a/3
c.+ sine 03a/8
c.+ sini 20a/6
c.+ sinin 19a/9
c.+ siniñ 03b/2
c.+ ye 02a/1

cümle' Ar. Bütünü, hepsi.
c.+ yi 37a/8

Ç

çapraz sıf. (Far., çep-râst "sol – sağ"dan) Bir yandan bir yana köşelemesine uzanan ayrı yöndeki iki çizginin kesişmesiyle meydana gelmiş şekil biçiminde olan, çarpı işareti şekline benzeyen
ç. 37b/1

çayır Sulak ve rutübetli olduğu için üzerinde kendiliğinden gür ot biten veya hayvan yemi olarak kullanılmak üzere özellikle ot yetiş tirilen düz yer, tabiî veya sun'î yem sahası.
ç.+ da 11b/11

çek - 1. Bir şeyi tutup kendine veya başka bir yöne doğru yürütmek. 2. Çıkarmak, ayırmak.
ç.- diler 02b/9
ç.- dim 41b/11
ç.- üp virmek 41b/7

çemen Far. (< E. T., çimgen) Çimen, yeşillik yer.
ç. 47a/9

çeñe Çene.
ç. 45a/8
ç.+ si 44b/11
ç.+ sinden 45a/8

çık - 1. Bulunduğu yerden dışarıya varmak, içeriden dışarıya doğru gitmek. 2. Ortaya çıkmak, belirlemek.

3. Peyda olmak, meydana gelmek. 4. Üstüne binmek.
ç.- ardı idi 03b/9
ç.- dı 27b/7
diş ç.- an 44b/4
diş ç.- ar 44b/1

çil sıf. Beyaz ve kır benek veya lekeleri olan hayvan.
ç. 02a/7, 36b/3

çoğ 1. Miktarı, derecesi ve niteliği belli bir ölçünün üstünde bulunan, az olmayan; sıfat. 2. Aşırı bir biçimde; zarf.
ç. 16a/3, 19a/4, 21b/2, 32a/7, 34a/11, 35b/5, 39b/7, 40a/6, 40b/7
ç.+ dur 46b/11
ç. ola 35a/4
ç. olduğyçün 18a/3
ç. olmak 22a/4
ç. olmakda 33a/5
ç. olur 36a/5, 36b/9

çukur Çevresine göre aşağı çökmüş olan yer.
ç. 45a/2

çukurcık Küçük çukur, hafif çökmüş küçük delik.
ç.+ lar olur 44b/11

çün Far. Çünkü
ç. 44a/3

çünkü Çünkü.
ç. 20b/7

D

da Her çeşit ve her gramer şeklindeki kelimededen sonra gelen ve ilgi kurduğu kelimeyi anlam bakımından güçlendiren, dikkati üzerine çekerek belirten veya onu önceki veya sonraki unsurlara bağlayan, “dahi, bile, esasen, fakat, artık, aynen, üstelik, ise, o kadar, pek, hatta” vb. manalara gelen, kelimededen ayrı yazılan takı.
d. 35b/9

dabḥ Ar. Kur’an-ı Kerîm’in 100. Sûresi 1. ayetinde geçen ‘atların koşu

esnasındaki nefeslerinin sesleri” anlamlı sözcük.

d. 07a/10

dād is. (Far. dād) Adâlet, doğruluk.
d. 47b/5

dahı “Fazla olarak, üstelik, daha, bile, de” anlamlarına gelen kuvvetlendirme sözü.

d. 01b/11, 02a/5, 03b/1, 04b/5, 05b/1, 05b/11, 05b/5, 06a/3, 06a/5, 06b/4, 07a/10, 07a/2, 07a/6, 09b/1, 09b/10, 09b/2, 09b/6, 10b/2, 11b/4, 11b/5, 13a/6, 15b/8, 16a/3, 16a/6, 17b/10, 17b/8, 18a/3, 18b/8, 20b/10, 20b/11, 20b/3, 20b/4, 20b/9, 22a/8, 22a/9, 22b/7, 23b/7, 24b/10, 25a/3, 25b/10, 25b/9, 26a/11, 26a/4, 26a/5, 26b/2, 27a/5, 27b/8, 28a/1, 30b/2, 33b/11, 33b/8, 34b/11, 35a/4, 36a/10, 36b/4, 37b/9, 38b/3, 39b/3, 40a/10, 40a/9, 40b/1, 40b/8, 41a/11, 41b/5, 42a/1, 44b/3, 45a/2, 45a/3, 45b/3, 46b/11, 46b/2, 47b/10

d. olur 22b/4

d. vireler 38b/9

dā’im Ar. Devam eden, devamlı, sürekli, fasılasız.

d. ide 47a/6

dā’imā Ar. Devam ederek, devamlı olarak, sürekli, fasılasız.

d. 17a/3

dal Dal (bitki için.)

d.+ ina 17b/8

dāmād Far. Damat.

d.-ı İmāmi’lHaremeyn 43a/8

dāmān Far. Etek, uç, kenar çoğulu.

d.+ iña 44a/3

dāne Far. Tohum, habbe, tane.

d. 27a/3

Dārimī Ed-Dārimi: Ebû Muhammed Abdullah b. Abdirrahman et-Temîmî es-Semerkind ed-Dārimî, kendi ifadesiyle «Abdullah b. Mübarek 'in vefat ettiği yıl (h. 181/797)» Semerkant'ta doğmuştur. Hadis araştırmaları yapmak üzere Horasan, Suriye, Irak, Mısır ve Hicaz'a

- seyahatlar yapmıştır. Namı bir müfessir ve bilgili bir fâkihti de. O Horasan'da Hadis İlmine büyük hizmetler yaptı. Devrinin meşhur hadisçilerinden hadis tahsil etti. Kendisinden de Buhârî (Sahih'in dışındaki eserlerinde), Müslim, Ebû Davud, Tirmizî, Nesâî ve Abdullah b. Ahmed b. Hanbel gibi meşhur hadis bilgin ve müellifleri rivayette bulunmuşlardır. 75 yaşlarında Zilhicce'nin sekizinci «terviye» günü Merv'de vefat etti (255/868).
D. 29b/8
- dâ'ü's-sa'leb** Ar. Saç döken hastalığı, saç kıran.
d. 46b/2
- da' vet** Ar. Çağırma, gelmesini isteme
hâtime ³-i d.-i pâyânkâr 47b/10
d. idüp 01b/9
- degil** Cümle içinde art arda kullanılan iki veya daha çok özneyi, tümleci, yüklemi, aralarından bazılarına olumsuzluk kavramı vererek birbirine bağlayan veya yüklem olumsuz çekimini sağlayan kelime.
d. 26a/3, 33b/1
d.+ dür 28b/2
d. idik 06b/7
d. imiş 27b/11
mu' tād d. isedür 45a/6
- degin** Bir işin sona erdiği zamanı ve yeri gösterir.
d. 18a/2, 18b/2
- degirmi** Yuvarlak.
d. olur 33b/2
- dek** Bir işin sona erdiği yeri veya zamanı gösterir, -e kadar, -e değin.
d. 17a/11, 17a/2
- dekkilavî** Ar. Deklavi at. İyi cins bir Arp atı.
d. 38a/4
- delâlet** Ar. İşâret, gösterme.
d. ider 21b/2
- delik** Bir cismin bir yanından öbür yanına kadar geçen oyuk şeklindeki açıklık.
d. 45a/4
- delüg(k)** Krş. delik
- d.+ ine 41b/11
- dem** Far. An, zaman.
d. 47b/1
- demir** sıf. Bir at rengi.
d. 36a/11
- Demirî** Demîrî: Ebü'l-Beka Kemâlüddîn Muhammed b. Mûsâ b. İsâ el-Kahirî eş-Şâfiî (ö. 808/1405) *Hayâtü'l-hayevân* adlı meşhur eserin yazarı, Mısırlı hadis ve fıkıh âlimi. 742 (1341) yılı başlarında Nil deltasındaki Semennüd kasabası yakınında bulunan Demîre adlı iki köyden kuzeydekinde doğdu. Demîrî, 3 Cemâziyelevvel 808 [121] tarihinde Kahire'de vefat etti ve Dârü Saîdi's-Süedâ yakınındaki Mekâbirü's-Sûfiyye'ye defnedildi.
İmâm-ı D. 19b/7
- demür** (E.T., temür > demür > demir) [Kelime Farsça'ya, Arapça'ya ve Balkan dillerine de geçmiştir] 1. Dövülüp şekillenmesi, çekilip uzatılması, inceltilmesi kolay ve döküme elverişli olduğu için kullanılış yeri çok geniş olan sert madde. 2. Demir nesne.
d.+ i 45a/6
- deflü** zf. Kadar.
d. 08b/11, 08b/5, 12a/3, 12a/4
- deriñ** Kendi ölçülerine göre ağzı veya cephesiyle dibi arasındaki mesafesi fazla olan, enine ve boyuna oranla üçüncü boyutu daha uzun olan.
d. olur 45a/2
- derle** - Terlemek. Vücudun gözeneklerinden ter çıkmak.
d.- miş 39a/4
- devā** Ar. İlaç.
d. itdi 43b/7
- deve** Geviş getiren memelilerden, sırtı bir veya iki hörgüçlü, eti yenip sütü içilen, bacakları ve boynu çok uzun yük ve binek hayvanı.
d. 20b/10, 33a/7
d.+ leriñ 06b/9
d.+ ye 33a/6

devekuşu Devekuşu.
d.+ dur 03a/8

devlet Ululuk, büyüklük, büyük rütbe,
büyük mevki ve makam.
esb-ü d. 47b/5
d.+ ile 47b/8

dırnag(ķ) Tırnak.
d.+ ı 33b/1

di - Duygu ve düşüncelerini sözle
anlatmak, söylemek.
d.- di 19b/11, 20a/3, 20b/4, 21a/1,
21a/7, 23a/3, 24a/11, 24b/1, 24b/5,
25a/2, 25a/5, 25a/7, 25a/8, 27a/4,
27a/6, 29b/11, 42a/9, 42b/4, 43b/3,
43b/9, 44a/3, 44a/6, 44a/7
d.- dikleri 22b/2, 29a/8, 29a/9
d.- diler 16a/6, 19a/2, 26b/9, 32a/4
d.- dim 22b/9
d.- mek 05b/11, 08b/9, 17a/4
d.- mek olmuşdur 18a/2
d.- mekdir 07a/10
d.- mekdür 05b/8, 06a/2, 08a/4,
08a/5, 08b/3, 08b/7, 11b/9, 12a/11,
13a/5, 13b/2, 14b/5, 16a/4, 16b/11,
16b/7, 17b/6, 18b/3, 19b/7, 23b/6,
23b/7, 24a/1, 24a/6, 25b/5, 26a/6,
26b/2, 28b/8, 29b/7, 30a/4, 30a/8,
30b/11, 30b/2, 30b/7, 40a/6
d.- mişdir 32b/11
d.- mişdür 24b/8, 35b/11
d.- mişler 03b/1, 04a/2, 24b/6, 29a/9,
36b/6
d.- mişlerdür 17b/9, 23a/7, 27a/8,
40a/8, 40b/9
d.- müşdür 34a/3
d.- r 41a/4
d.- r idi 14a/10
d.- rler 07b/1, 31b/11, 37a/10, 37a/5,
37a/6, 37a/7, 37a/8, 37b/1, 37b/7,
37b/8, 44b/2,
44b/3, 44b/4
d.- ye 10a/5, 10a/8, 10b/1
d.- yeler 04b/10
d.- yesiz 06b/5
d.- yü 07a/10, 07a/8, 07b/5, 09b/11,
09b/9, 12b/10, 13a/10, 13a/7, 15a/7,

17b/5, 18b/1, 19b/5, 20b/9, 22a/11,
22a/5, 22b/1, 24b/4, 27a/4, 27b/5,
29a/7, 42b/2

dīb(p) Dip, alt, alt kısım.
d.+ i 44b/9

diger sıf. Far. Başka, öteki, öbür.
d. 43b/1

dik sıf. Katı ve sert olduğu için
eğilmeden duran.
d. 36a/5

dil 1. Tatma organı. 2. Konuşma organı.
d. 10a/10, 10a/4
d.+ inde 07a/10
d.+ ini 45b/9
d.+ sizdür 35a/10

dile - Birinden bir şeyin yapılmasını
istemek, rica etmek, arzu etmek.
d.- düğün 21a/5
d.- rse eyler 23a/7
d.- señ 29b/4

Dimyâtî Dimyatî: AbdülMü'min b. Halef:
Ebû Muhammed Şerefüddîn
Abdülmü'min b. Halef b. Ebi'l-Hasen
ed-Dimyâtî (ö. 705/1306) Muhaddis.
613 yılı sonlarında Mısır'da Tinnis ile
Dimyat arasındaki Tüne adasında
doğdu. Bu sebeple Tünî nisbesiyle de
bilinir. Dimyâtî, rivayetlerinin
güvenilir olması sebebiyle sadûk ve
mütkın diye anılmaktadır. Mizzî.
hafızası onun kadar sağlam birini
görmediğini söylemektedir Dimyâtî
15 Zilkade 705 tarihinde Kahire'de
rahatsızlanarak vefat etti.
Eserlerinden biri *Fazlü'l-hayl*,
Nazmî-zâde Hüseyin Murtazâ
tarafından *Tercüme-i Kitabi Fezâilî'l-
Hayl* adıyla Türkçe'ye tercüme
edilmiş olup Süleymaniye
Kütüphanesinde bir nüshası
mevcuttur. *Fazlü'l-Hayl*'i Ömer b.
Raslan el-Bulkînî *Katrü's-Seyl* adıyla
ihtisar etmiştir.
İmâm D. 19b/8

dîn İnanış yolu, îman, inanç.
'ulemâ'-i d. 40b/9
d.-i İslâmuñ 08b/10

- dinil** - Anlatılmak, ifade edilmek, denilmek.
d.- ecek 28a/3
d.- mişdür 10a/2, 30b/8
- diñle-** 1. İştirmek, kulak kabartmak, duymak.
2. Öğüt almak.
d. 43a/6, 44a/9
- dirāz** sıf. (Far., derāz > dirāz) Uzun.
d. 47a/5
- dirhem** Ar. Okkanın dört yüzde biri miktarındaki ağırlık ölçüsü.
d. 22a/8, 45b/8
- dişi** Canlıların üreme bakımından ayrıldığı iki cinsten, erkeği tarafından döllenecek ve neslini üretecek biçimde yaratılmış olanı, erkeğin karşıt cinsi.
d. 44b/3
d. biter 44b/3
d. olur 44b/5, 44b/6
d.+ i 44a/11, 44b/1, 44b/4
d.+ inden 45a/7
d.+ ini 46b/2
d.+ iniñ 44b/7, 44b/9
d.+ ler 44b/5
d.+ lere 44b/1
d.+ leri 44b/7
d.+ lerin 44a/10
d.+ leriñ 45a/4
- dişlü** Dişleri olan.
d. 34a/9
- divār** Far. Duvar kelimesinin eski metinlerde geçen asıl şekli.
d. 41b/10
- diyār** (Ar. dar “ev, yer”in çoğul şekli.) [Kelime Türkçe’de tekil anlamında kullanılır] Memleket, ülke, el.
d.+ da 29a/9, 36b/9
- dizgin** Gemin uçlarına bağlanarak hayvanı idare etmeye yarayan kayış.
d.+ den 39b/4, 39b/6
d.+ inde 39b/5
- dost** (Far., dūst) Birini riyâsız ve samîmî duygularla seven, her bakımdan kendisine güvenilir kimse. Karşıtı: Düşman.
d.+ ları 22a/10
- dög-** d.+ larıma 20a/1
(Ufalamak, ezmek, parçalamak, karıştırmak, temizlemek, bastırmak, sıkıştırmak vb. maksatlarla) Bir şeyin üzerine arka arkaya vurmak.
d.- ersem 43b/5
d.- seler 46a/6
d.- üp 46b/8
- dök-** Akıtmak; sıvı veya tane durumunda olan şeyleri buldukları kaptan başka bir yere boşaltmak.
d.- e 38a/11
d.- seler 46a/8
- dön-** 1. Dönüşmek, başka şekle girmek, başka hâl almak. 2. Geri gitmek.
d.- er 40b/5
d.- üp 06b/8
- döñ -** Kendi mihveri veya başka bir şey etrafında hareket etmek.
d.- e 35b/4
- dörd(t)** Dört sayısı
d.+ ünde 44b/8
- dördünci** sıf. Dördüncü sırada olan.
d. 02a/4
- dört** Dört sayısı
d. 06b/1, 15a/2, 20b/11, 22a/8, 22b/1, 37b/7, 37b/8, 44b/2, 44b/4
- döşeg(k)** Döşek.
d.+ i 15b/6
- döy -** Dayanmak, tahammül etmek.
d.- er imiş 02b/7
- döyen -** Dayanılmak, tahammül edilmek, katlanılmak.
d.- mez 36b/11
- du’ ā** Ar. 1. Dua, davet, çağrı. 2. Çağırarak 3. Tanrıya seslenmek, ondan istemek.
d. eyleñ 17b/4
d. ider 22a/3
d. itdiler 20b/9
d. kılıñ 17b/5
- duñān** Ar. Duman.
d.+ dan 39a/5
- dur -** 1. Yapmakta olduğu hareketi kesmek, hareketsiz kalmak. 2. Sabit kalarak devam etmek.
d.- ur 43a/2
d.- urdı 27a/10

dut - 1. Tutmak. 2. Kaldırmak. 3. Herhangi bir durumda kalmasını sağlamak.
d.- alar 38a/11

dükeli E.A.T. Hepsi, tamamı.
d. 06b/5, 40b/6

dükeli Krş. **dükeli**
d. 15b/8

düken - Tükenmek, bitmek, azalmak.
d.- mez 47a/3

dün Gündüz, gün.
d. 38b/32

dünyâ 1. Dünya, âlem 2. Yeryüzü.
d. 17b/11, 19b/6, 20a/5, 21b/5
d.+ da 22b/5, 26a/2, 42a/2

dürlü Türlü, çeşitli.
d. 30b/8

dürüst Far. Doğruluktan ayrılmayan, özü sözü bir, mert, doğru.
d. olup 13b/4

düş - Yerinden çıkmak, kopmak.
d.- düm 42a/1

d.- en 03a/5

d.- er 44b/8

d.- meye 39a/3

düş i. (Eski Türk. [Uygurca] tül, Orta Türk. tûş\ kökü ve iki kelime arasındaki ilişki belli değildir) Uyurken zihinde beliren hayaller ve düşünceler, rüyâ.
d.+ ine girdi 43b/8

düşmen Far. (Birine karşı) İyi duygular beslemeyen, kötülük etmek için fırsat kollayan kimse, hasım.

d. 12b/7, 17a/11

d.+ e 37b/6, 47b/6

d.+ ime 22a/11

d.+ lerime 20a/2

d.+ leriñizi 05b/3

düz Girintisi çıkıntısı olmayan, doğru.
d. olup 35a/11

E

ebediyyet Ar. Ebedîlik, sonsuzluk.
sebeb-i 'izzet-i e. olacak 21a/8

Ebî Bekr Ebû Bekir es-Sıddîk (Hz. Ebû Bekir): Peygamber Efendimiz'den iki sene sonra Mekke'de doğmuştur. Efendimiz, peygamber olduğunu söylediği zaman, ona hemen iman etmiştir. Erkeklerden ilk müslüman odur. Hz. Ebû Bekir, Peygamber Efendimiz'in en samimi dostu, mağara arkadaşı, kayınpederi, veziri, danışmanı ve ilk halifesi olmuştur. İslâm'ın ilk halifesi olan ve iki yılı biraz aşkın bir süre bu görevi sürdüren Hz. Ebû Bekir, Ridde Olayları denilen dinden dönme teşebbüslerini fevkalâde dirâyetle engellemiş, İslâm devletinin dağılmasını önlediği gibi fetihlerin devamını da sağlamıştır. Kur'ân-ı Kerîm onun hilafeti döneminde toplanıp bir araya getirilmiştir. Hz. Peygamber'e uymakta ve onu izlemekteki hassasiyeti ile ashâb arasında temâyüz etmiş olan Hz. Ebû Bekir hicri 13 yılında Medine'de vefat etmiş ve pek sevdiği Resûl-i Ekrem'in yanına defnedilmiştir. Hâzret-i E.-i Şıddîk 14b/7

Ebî Ca'fer Muhammed ibnü 'Âlî Bkz. 'Ali E.+ den 13a/8

Ebî İmâm Bkz. Bâhilî E.-1 Bâhilîden 14a/1

Ebû Dâvud Ebû Davud, Süleyman b. el-Eş'as b. İshak el-Ezdî es-Sicistânî h. 202'de Sicistan'da doğmuştur. İlk tahsilinden sonra Nişapur, Horasan, Küfe, Arabistan, Mezopotamya, İran, Suriye ve Mısır'a kadar uzanan ilim yolculuklarında bulunmuştur. Ahmed b. Hanbel, Yahya b. Main ve Kuteybe b. Saîd gibi, devrin meşhur ulemasından hadis tahsil etmiştir. H. 275/888'de Basra'da vefat etmiştir. E. 28a/9, 28b/2

Ebû Eyyüb Ensârî Ebû Eyyüb el-Ensârî: Adı Hâlid İbni Zeyd olmakla beraber Ebû Eyyüb künyesiyle tanındı. Hicretten sonra Medineli

müslümanlara, Peygamber'e ve müslümanlara yardım edenler anlamında ensâr dendiği için el-Ensârî nisbesiyle anıldı. Peygamber Efendimiz Medine'ye hicret edince onu bir müddet evinde misafir ettiği için de Mihmandâr-ı Nebî diye meşhur oldu. Ebû Eyyûb yaşlılık döneminde bile her yıl bir savaşa katılırdı. Muâviye İbni Ebû Süfyân devrinde yapılan Kostantiniyye seferine katılarak İstanbul'a geldi. Şehir uzun zaman kuşatıldı. Bu arada Ebû Eyyûb el-Ensârî hastalandı. Ölünce kendisini en ileri noktaya götürüp orada defnetmelerini vasiyet etti. 52 (672) yılında vefat etti. İslâm askerleri onu omuzlarına alarak harb ede ede surlara doğru yaklaştılar ve uygun gördükleri yere defnettiler. E. 25a/9

Ebû Hüreyre Ebû Hureyre: Müslüman olmadan önceki adı Abdüşems idi. Müslüman olduktan sonra Abdurrahman adını aldı. Ebû Hüreyre hicretin yedinci yılında müslüman oldu. Mescid-i Nebevî'nin sofasında yatıp kalkan ve kendilerine Ashâb-ı Suffe denen fakir müslümanlardan biriydi. Gece gündüz Peygamber Efendimiz'den ayrılmaz, ondan duyduğu hadisleri öğrenmeye çalışırdı. Peygamber Efendimiz'in hayatının son üç senesinde bizzat kendisinden ve diğer büyük sahâbîlerden duyduğu mükerrerleriyle birlikte 5374 hadîs-i şerîf rivayet etmiştir. Ebû Hüreyre'den 800'den fazla sahâbî ve tâbiî hadis rivayet etmiştir. Hicretin 59. yılında Medine'de 78 yaşında iken vefat etti. E. 10b/5

E.+ den 07b/7, 25b/9, 31a/1

Ebû Kâtâde Ebû Kâtâde Hâris İbni Rib'î: Ebû Kâtâde, sahâbenin meşhurları arasında yer alır. Hazrec kabilesine

mensup olup, ensardandır. Rasûl-i Ekrem Efendimiz'in at bakıcısı idi. Uhud dahil olmak üzere, bütün gazvelere iştirak etti. Ebu Kâtâde, Resûl-i Ekrem'den 170 hadis rivayet etmiştir. Buhârî ve Müslim bu rivayetlerden 11 tanesini kitaplarında ittifakla nakledecekler. Ebû Kâtâde, Hz. Ali'nin hilafeti zamanında, 54 (674) senesinde 72 yaşında iken Medine'de vefat etti.

E. 28b/9, 29b/9

Ebû Kebeşe' Ebû Kebeşe el-Enmârî künyesiyle meşhur olan ve ismi kaynaklarda Amr veya Ömer olarak iki ayrı şekilde verilen Ebû Kebeşe, Enmâr kabilesine mensup bir sahâbîdir. Şamlılardan sayılır. Hz. Peygamber'den ve Hz. Ebû Bekir'den rivayetleri vardır. Tirmizî ve İbni Mâce onun hadislerini kitaplarına almışlardır.

E.-i Enmârî 16b/1

Ebu'l-Hasen İskenderânî İskenderânî, Muhammed b. Ahmed: Muhammed b. Ahmed el-İskenderânî ed-Dımaşki (ö. 1306/1889). İlmî tefsire dair çalışmalarıyla tanınan tabip. Tıp öğreniminden sonra İskenderiye deniz kuvvetlerinde tabip olarak göreve başladı. 1256'da (1840) Dımaşk'a geçti ve orada ordu baştabipliğine getirildi. Osmanlı Devleti ile Mısır valiliği arasında çıkan anlaşmazlık yüzünden ilişkilerin kopması döneminde Osmanlı askerlerine hizmet verdi. 1258(1842) yılının sonuna kadar devam eden bu görevden sonra Dımaşk'ta Gurebâ Hastahanesi'nde ve Belediye Dairesi gibi kurumlarda uzun süre hükümet tabipliği yaptı. Dönemin önde gelen ilim adamları *Keşfü'l-Esrâr* adlı eserine yazdıkları takrizlerde kendisinden övgüyle söz etmişlerdir. İskenderânî Dımaşk'ta vefat etti. 1. *Keşfü'l-Esrârî'n-*

- Nûrâniyyeti'l-Kuraniyye Fîmâ Yete'alleku Bi'l-Ecrâmi's-Semâviyyeti Ve 'l-Arziyyeti Ve'i-Hayevânati Ve'n-Nebâtati Ve'l-Cevâhiri'l-Ma'deniyye. 2. Tîbyânü'l-Esrâri'r-Rabbâniyye Bi'n-Nebâtâti Ve'l-Me'âdi-Ni Ve'l-Havâssi'l-Hayevâniyye* (Dımaşk 1300). Batılı ilim adamlarının da ilgisini çeken eser 1299 yılında yazılmıştır. 3. *El-Ezhârü'l-Mecniyye Fî Müdâvâti'l-Hey-Dati'l-Hindiyye* (Dımaşk 1292). Kolera tedavisiyle ilgilidir. 4. *El-Berâhînü'l-Beyyinât Fî Beyânı Hakâiki'l-Hayevânat*. E.+ den 24b/7
- ecr** Ar. Manevî karşılık, sevap.
e. 11a/11, 13b/10, 14b/3, 18b/3, 19a/10
e.-i 'azîm 27b/1
e.+ i 13a/7
e.+ ü 12b/8
- edâ** Ar. Üzerine borç olan veya borç hükmünde bulunan şeyi yerine getirme, yapma, îfâ etme, icrâ etme.
e. eylerse 12b/5
- edep** Ar. Her hususta haddini bilip sınırı aşmama, terbiye, nezâket, zarafet.
e. 26a/4
- ef'âl** Ar. Fiiller, yapılan işler, eylemler.
e. 03b/11
- eflâk** Ar. Felek'in çoğul şekli. Felekler, gökler.
e.+ e 47a/10
- eg -** Biraz öne veya bir yana doğru meylettirmek, çevirmek, eğik duruma getirmek
e.- meye 35a/8, 35b/5
- eger** Şart anlamını güçlendirmek için şart cümlelerinin başına getirilir.
e. 03a/10, 07a/1, 07a/5, 10a/11, 10a/6, 10a/7, 12b/1, 12b/3, 12b/6, 23a/1, 26b/1, 29a/6, 35a/10, 35a/7, 35b/7, 35b/9, 36b/4, 37a/2, 37b/6, 38b/8, 41a/9, 41b/2, 45a/5, 45a/6
- ehâdis** Ar. Hadis'in çoğul şekli. Hadisler, sözler (peygamber için).
e.-i şerîfe 22a/2
- ehemm** Ar. Daha mühim, çok ehemmiyetli.
e. 36a/3
- ehl** 1. Sâhip, mâlik. 2. Bir yerin, bir topluluğun halkından olanlar, oraya mensup bulunanlar, cemâat 3. Bir işin ustası, o işte becerikli, mahâretli, muktedir, yeterli kimse.
e.-i cennet olduğu 41b/8
e.-i İslâm 03b/1, 11b/10
e.-i İslâma 11b/1
e.+ i 26b/5
e.+ ine 13b/9, 20a/3
- e'imme'** Ar. İmam'ın çoğulu. İmamlar; işin uzmanları, önde gelenleri.
e.-i hadîsden 07b/5, 16a/11
- ekşeri** sıf. Ar. Çok, çoğu.
e. 04a/2, 37a/8
- ekşeriyâ** zf. Ar. Çok, çoğu.
e. 33b/10
- eksik** Bir bölümü olmayan, noksan, natamam.
e. olan 35b/6
e. olsa 35a/2
- eksiklik** Eksik olma durumu.
e. 06b/5, 20b/1
- el** 1. (Organ için) El. 2. İmkânı dahilinde olma, iktidarı altında bulunma.
e.+ i 03b/5, 03b/6
e.+ in 16b/7, 17a/3
e.+ iñde ola 47b/1
e.+ ine 06b/11, 43b/6
e.+ iñiz 17b/4
e.+ lerindedür 30a/7
- elbetde** zf. (Ar. harf-i târif el- ve bettetten "kesin olarak"tan el-bette > elbette > elbet) Şüphesiz, muhakkak, mutlaka.
e. 42a/3
- El-ersem** Ar. Burnunda, üst dudağında beyazlık olan at.
e. 29a/1
- el-hamdu li'llâhi te'âlâ** Ar. Övgü, övülmek yüce Allah'a mahsustur.

- e. 42a/2
- elli** Kırk dokuzdan sonra gelen sayının adı.
e. 45b/2
- elvān** Ar. (levn ‘‘renk’’in çoğul şekli.) Renkler.
cemī‘ -i e.+ ından 01b/11
- elzem** sıf. (Ar. lüzum ‘‘gerekmek, lâzım gelmek’’ten) Çok (daha, en, pek) lüzumlu.
e. 36a/3
- emīn** zf. Ar. Güvenilir, güvende.
e. olalar 46b/4
- emir** (Ar. emr) Bir şeyin yapılması veya yapılmaması husûsunda bildirilen kesin hüküm, hükmüne uyulması istenen zorlayıcı söz, buyruk.
e. itdi 01b/11
e. olur 23b/1
- emr** Ar. Krş. **emir**
e.-i Hakkâ 20b/4
e.+ in 23a/9, 23b/2
- emrāz** (Ar. maraz’ın çoğul şekli emraz) Hastalıklar, illetler, marazlar.
e.+ ı 46b/11
- emsāl** Ar. (Ar. misil ‘‘eş, benzer’’in çoğul şekli emsāl) [Türkçe’de daha çok tekil anlamında kullanılır] Eş, eşler, benzer, benzer olanlar.
e.+ in 16a/3
- eñ** zf. En, daha, çok.
e. 21b/5
- Enbiyā’** Ar. (Ar. nebi'nin çoğul şekli enbiyâ') Nebiler, peygamberler.
E.-i Kirām 42b/5
- eñeg(k)** Çene
e.+ i 34b/2
- Enes Bin Mâlik** Enes İbni Mâlik: Medineli olan Enes daha on yaşında bir çocukken Resûl-i Ekrem Efendimiz bu güzel şehre hicret etti. Annesi Ümmü Süleym, onu elinden tutarak Resûlullah Efendimiz’e getirdi. Enes’in iyi bir çocuk olduğunu söyleyerek onu Efendimiz’in hizmetine verdi. Enes hicretin 93. yılında, 103 yaşında Basra’da vefât etti.
E.+ den 28a/4
- Enmārī** Bkz. **Ebū Kebeşe’**
EbūKeşebe’-i E. 16b/1
- eñse** Ense, boynun arka tarafı.
e.+ sinde olursa 35b/10
- er** Erkek, yiğit, cesur.
e.+ ler 20a/11
- erid(t)** - Katı cisim ısı etkisiyle sıvı duruma getirmek
e.- e 45b/11
- esb** Far. At.
e.-ü devlet 47b/5
- esirge** - (E. T., esirgemek ‘‘bir şeyin kaybı sebebiyle üzüntü duymak’’; kökü belli değildir) (-i, -i / -den) 1. Korumak, himâye ve muhâfaza etmek, siyânet etmek. 2. Vermekten kaçınmak, vermemezlik etmek, diriğ etmek. 3. (-i) E.T. Acımak, merhamet etmek.
e.- düğüñ 42a/10
e.- mez 41b/5
e.- ñ 40a/5, 41b/2
e.- r iseñiz 41b/3
e.- yüp 41a/9
- esirgen** - 1. Korunmak, muhâfaza edilmek 2. Vermekten kaçınılmak, vermemezlik edilmek.
e.- mez 41b/5
- eşkāl** (Ar. şıkl ‘‘ağır yük’’ün çoğul şekli eskāl) [Türkçe’de tekili kullanılmamıştır] Ağır şeyler, ağırlık.
e. 03a/10, 03a/9
- eski** sıf. 1. Çok zamandan beri var olan, üzerinden zaman geçmiş olan. 2. Yıllanmış.
e. 46a/4
- eşedd** Ar. Daha şiddetli, çetin, sert.
e. 39b/8
- eşheb** Ar. Beyaz, kır at.
e. 02a/6
- eşkin** Açık adımlarla hızlı yürüyen (at).
e. olmaz olursa 35b/9

eşyâ (Ar. şey'in çoğul şekli eşyâ) [Tekil gibi de kullanılır] 1.Yiyecek ve içecek dışında insan için gerekli olan her türlü şey, nesnelere. 2.Yaratılmış olan her şey, şeyler, nesnelere. cemî^c -i e.+ yı 21a/4

et Ten ile kemik arasındaki kas ve yağdan oluşan tabaka. e.+ i 36a/5 e.+ leri 35a/4

ev (E.T., ev < eb "çadır") Bir âilenin oturması için yapılmış yapı, içinde yaşanılan, ikâmet edilen yer, mesken, hâne. e.+ de 46b/5 e.+ de olanlara 46b/5 e.+ e 05b/10, 24a/3, 24a/5, 25a/7 e.+ imde 24a/10 e.+ inde 19a/1 e.+ ine 24b/2 e.+ ünde 24b/1

evlâd Ar. Çocuklar, nesil. e.+ iña 21a/8

evvel Ar. Karşılaştırma yoluyla bir yer, zaman veya oluşun bahsedilen yer zaman veya oluştan önde veya önce bulunduğunu veya olduğunu anlatır, önce, ilk. e. 02b/9, 05a/2, 35a/7, 39a/7, 44a/11 e.+ kisi 09a/11

ey ünl. (< iy) 1. Hitap edilen kimsenin dikkatini çekmek veya anlamı güçlendirmek için kullanılır. e. 42b/2, 44a/1, 44a/6

eyd - E.A.T. eyitmek. Söylemek, anlatmak. e.- er 41b/9 e.- ür 22b/7, 42b/4

eyer Atların, üstüne eyer yerleştirilen sırt bölümü.Binicisinin, üzerine oturması için binek hayvanlarının sırtına konulan nesne. e. 07a/3 e.+ e virmek 39a/3

eyerle - Eyeri bir binek hayvanının sırtına koyup bağlamak ve hayvanı binişe hazırlamak, eyer vurmak. e.- mek 28b/6

eyerlig(k) Eyerlik. e.+ i 35a/11

eyit - E.A.T. eyitmek. Söylemek, anlatmak. e.- di 07b/8, 13a/1, 24b/4

eyle - Etmek, yapmak anlamında yardımcı fiil. cem^c e.- dim 20a/7 dilerse e.- r 23a/7 du^c â e.- ñ 17b/4 e.- 43b/10 edâ e.- rse 12b/5 eyle e.- mekden 13b/9 ezâ e.- yen 25a/47 fülân e.- diyse 08b/6 ğazâ e.- mege 13b/5 ħalk e.- 20b/9 himmet e.- se 13b/1 ihşâmı e.- r 14a/1 ihtiyâr e.- 21a/6 inşâf e.- 44a/10 luţfu e.- r 14a/1 mübârek e.- 17b/5 mülâmet e.- ñ 28b/6 mu^c ammer e.- ye 45b/5 niyyetin e.- se 13a/7 rıfık e.- ñ 40a/4 ri^c âyet e.- mek olur 22a/1 rivâyet e.- di 25a/10 rivâyet e.- mişdür 09a/3, 17a/7, 28b/10 rivâyet e.- r 30a/10 şadağa e.- di 14b/11, 15a/4 şâf e.- 44a/9 taqviyet e.- r 23a/5 yemîn e.- r 07b/3

eyle zf. Öyle, o şekilde, o biçimde. e. eylemekden 13b/8

ey(i)t - E.A.T. Söylemek, demek, anlatmak. e.- di 10b/5, 15a/8, 18a/8, 18b/11, 18b/6, 18b/7, 21b/7, 22a/11, 23b/9, 24b/11, 25a/1, 25a/3, 25a/5, 26a/7, 26b/9, 27a/9, 27b/6, 28a/5, 29b/1, 29b/9 e.- diler 26b/6 e.- dim 27a/11

eyü Beğenilecek, makbule geçecek nitelikleri olan, kendisinde bulunması gereken vasıfları taşıyan; sağlıklı.
e. 32b/11, 38a/6
e.+ dür 30a/8
e.+ si 37b/10

ez - Yassıltmak, çığnemek, ufalamak, parçalamak.
e.- seler 46a/7

ezā Ar. Eziyet, sıkıntı verme, incitme, üzüntü, cefā, cevr.
e. eyleyen 25a/4

fācire Ar. Günaha dalmış, günahkār, doğru yoldan çıkmış kadın.
f. 41b/5

faḥırlan - Ar. Böbürlenmek, kibirlenmek.
f.- maḡ 11b/1

faḥir Ar. Kibir, gurur.
f. 12b/2

faḥr Ar. Kibir, gurur.
f.-ı cihān 43b/9

fā'ide Ar. İşe yarama, işe yaramanın meydana getirdiği iyi durum, olumlu sonuç, yarar.
f. bulur 34a/4

fā'idelen - Ar. Fayda, yara.
f.- mek 09b/11

faḫır Ar. Fakirlik, yoksulluk.
f.+ dan 12b/5, 19b/1, 19b/2

Faḫīh Bkz. İmām Ebū'l-Leys
F. 42b/4

fāriḡ Ar. Uzak, rahat, asude.
f. olmaḡ 27b/11

Fārisī 1. İranlı, Farsî, Acem. 2. Sahabe ismi.
Selmān-i F.+ den 23b/8

fehım Ar. Anlama, idrak.
f. olunur 19a/5, 24a/7

feth Ar. Fetih, açma, keşif.
f. 47b/7
şāhīd-i f. 47b/2

fezā'il Ar. Faziletler, erdemler.
f.+ i 05a/3
f.+ ine 21b/2

fırşat Ar. Bir şeyin yapılması için uygun düşen, elden kaçırılmayacak durum ve zaman.
f. 32a/8

fişkı (< fuşki < Yun. phouski) Hayvan tersi, tâze gübre.
f. 38a/11
f.+ sı 08b/2, 08a/3, 08b/8

fi'l-hakika zf. (Ar. harf-i cer fi-, harf-i tarif el- ve hakika "hakikat" ile fi'l-hakika) Gerçekten, hakikatte, doğrusu.
f. 13b/2, 14a/8

fikir Ar. Fikir, düşünce.
f. olunsa 06b/9

firāset Ar. Anlayış, kavrayış, sezış.
f. 45a/11

fi-sebīl Ar. -in yolunda, uğruna
f.-i gāzā 09a/11

fi-sebīli'llāh Ar. Allah yolunda, uğruna; karşılık beklemezsiniz.
f. 06a/1, 11b/3, 13a/11, 13a/4, 13a/6, 15a/5, 23a/8

fisebīli'llāhi Ar. Allah yolunda, uğruna olarak; karşılık beklemezsiniz.
f. 08a/11, 08a/2, 16a/5

fuḫahā' Ar. Fıkıh ilminin üstādları.
f.-i müslīmin 40b/9

fūlān Ar. Herhangi bir şahıs, biri, belirsiz bir şey.
f. 08b/5
f. eylediyse 08b/6

fütür Ar. Gevşeklik, bezginlik.
f. itmeyen 17a/2

faẓilet Ar. Erdem, üstünlük.
f. 13b/3
f.+ i 12b/8, 13b/2, 14b/3
f.+ ler 19a/10

faẓiletlü Ar. Erdemli, üstün.
f. 16a/9

faẓıl Ar. Cömertlik, ihsan, kerem, üstünlük.
f.+ ıla 43a/9

G

ḡaflet Ar. Gafillik, boş bulunma, usanç, bıkmak.
ḡ.+ ile 43b/10

ḡāhī Far. Bazen, ara sıra, kimi zaman.
g. 38b/4

gāliba zf. Ar. Öyle görünüyor ki, görünüşe göre, anlaşılan, zannediyorum ki.
ğ. 29a/9

gānem Ar.
ra^c-i ğ. itdikleriniñ 42b/5

gānīmet Ar. 1. İlähi lütûf, bereket, ihsân 2. Savaşta düşmandan alınan savaş esirleri, sivil esirler, menkul ve gayrimenkul mallar. 3. mec. Beklenmedik zamanda ve şekilde ele geçen şey veya fırsat, emeksiz ve bedâvadan elde edilen menfaat.
ğ.+ dür 18b/3
ğ.+ leri 20a/7

gāraẓ Ar. İstek, maksat.
ğ.+ ı 14a/7

gāyet Ar. Çok, pek, pek çok, son derece.
ğ. 02b/8, 03a/6, 06b/10, 19a/9, 29b/7, 35b/10, 37a/10, 37b/1, 38a/8, 42a/5, 43a/1
ğ.+ ile 25a/3, 44a/4

gāyr Ar. Başka.
ğ.+ a 37b/5

gāyrı Ar. -den aşka, diğer, diğerleri.
ğ. 03a/1, 05b/1, 05b/5, 25b/6, 26b/8, 26b/9
ğ.+ lar 07b/6, 16a/11
ğ.+ larıñ 28a/3

gāzā Ar. Cihad, savaş, din ve vatan uğruna Allah için mücadele.
ğ. 05a/2, 05b/1, 08b/4, 09b/8, 11b/10, 12b/6, 12b/9, 13a/4, 13b/6, 14a/6, 14a/8, 16a/5, 16a/8, 23a/8, 25a/5, 25a/7
fisebīl-i ğ. 09a/11
ğ. eylemege 13b/5
ğ. itmek 29b/4
ğ. kıılmağa 13a/11
ğ.+ larda 13b/9
ğ.+ ya 13b/7, 22a/8

gāzi Ar. Gazâ eden, İslâm dini ve vatan uğruna elde silâh düşmanla savaşan, gazâdan şehit olmadan dönen kimse.
ğ.+ ler 09b/2
ğ.+ leriñ 07a/6, 07a/9, 07b/1

Ğazze Filistin’de bir şehir.

Ğ. 38a/5

geç - Öne geçip ardında bırakmak.
g.- en 30b/2

gedil - Gedik açılmak, oyulmak, ufalanmak.
g.- ür 44b/10

gel - 1. Ulaşmak, varmak. 2. (Sıvılar için) Çıkıp akmak. 3. Çıkmak, sadır olmak, sudur etmek. 5. Etkisini herhangi bir biçimde göstermek
g.- di 24a/9, 24b/10
g.- diler 02b/11
g.- e 36b/8
g.- ıcek 35a/7
g.- medi 04a/1
zarar g.- meye 46b/4
g.- mez 04a/1
yoldaşlık g.- mez 37b/10
g.- üp 19b/2, 29b/10
g.- ür 39b/11
hüner g.- ür 36b/8, 36b/9
g.- ürse 34b/6

gemi Gemi.
g.+ lerden 06b/1
g.+ niñ 06b/4

genç sıf. Genç, yaşlı olmayan.
g. 45a/8

gendü Kendi, kendisi. İyelik ekleri alarak kişilerin öz varlığını anlatmaya yarar.
g. 08b/1, 09b/11, 26b/5, 27b/11, 40a/5
g.+ leri 42b/8
g.+ ñ 21a/6
g.+ ñe 21a/7, 42a/8
g.+ ni 22a/3
g.+ ñi 42b/2
g.+ niñ 03b/5, 46b/10
g.+ sinden 03a/5
g.+ yi 34b/5, 34b/9

geñiř Geniş.
g. olmağda 33b/6

gerçek zf. Gerçek, gerçekten, dürüst olarak.
g.+ den 13b/1, 13b/4

gerd-mihr Far. Güneş’in toprağı, tozu.
g. ire 47a/11

gerek Herhangi bir şeyin yapılabilmesi veya olabilmesi için şart olan (şey).
g. 38a/3

- g.+ dir 07b/2
g.+ dür 08b/9, 33b/2, 37b/8, 42a/4, 45a/8
g. imiş 24a/8, 28a/1
- get -** Gitmek, ayrılmak.
g.- diler 24b/5
- getür -** 1. (Daha uzak bir yerden) Bulunulan yere gelmesini sağlamak, gelmesine sebep olmak, iletmek, nakletmek. 2. İfâ etmek, yapmak.
g.- diği 24b/2
g.- miş olur 23a/9
yirine g.- miş olur 23b/3
g.- üben 43b/5
- gez -** Gezmek, dolaşmak.
g.- düği 17b/8
- gezdür -** Gezdirmek, dolaştırmak
g.- eler 38b/6
- gibi** Bir kimsenin bir işi kendisine benzetildiği kimse tarzında yaptığını veya bir işin kendisine benzetildiği şeydeki biçimde olduğunu göstermek için kullanılır.
g. 05b/1, 13b/6, 17b/10, 20a/9, 24b/2, 33a/11, 33a/5, 33b/2, 33b/4, 34a/3, 34b/5, 34b/8, 34b/9, 40a/10, 45a/10, 47b/10, 47b/4
g.+ dür 16b/7, 17a/4, 36a/8, 40a/8, 40a/9
g. olup 34a/8
g. olur 40b/2
- gice** Genellikle saat 22:00'dan itibaren gün ağarınca kadar geçen süre, tün, şeb
g. 03a/5, 14b/9, 15a/4, 27b/9, 43b/8
g.+ de 02b/8, 14a/11
g.+ de vireler 38b/7
g.+ lerde 17a/1
- giç -** 1. (Zaman için) Aşmak, geride bırakmak. 2. Bir yerden başka bir yere gitmek. 3. Son bulmak, hükmü ve etkisi kalmamak, ortadan kalkmak. 4. (Bir miktarı, bir sınır veya haddi)Aşıp ilerisine gitmek. 5. Etkisini kuvvetle hissettirmek, işlemek, nüfuz etmek.
g.- er 16b/10
g.- erse 10a/11, 10a/6, 10a/7
- g.- mişdür 16a/8, 23b/2
g.- se 10b/1
- gid -** 1. Ardından gitmek, izlemek takip etme, itaat etmek 2. Silinmek, hatası affedilmek. 3. Yola, savaşa vs. gitmek, niyet etmek. 4. Yola gitmek, yolculuğa başlamak 5. Ayrılmak, yol katetmek.
g.- e 39a/2
g.- en 38b/8
g.- er 07a/1, 15b/8
g.- er oldı 22a/8
- gider -** Ortadan kaldırmak, yok etmek, izale etmek.
g.- e 46a/8
- gifiş** sıf. Geniş.
g. 34a/8, 34b/1, 34b/11
- gir -** Dışarıdan içeriye geçmek, varmak, dahil olmak.
g.- di 41a/3
düşine g.- di 43b/8
g.- mez 24a/3, 24a/5
g.- mezin 25a/7
g.- mezler 05b/10
g.- üp 03b/9
vebâle g.- ür 40a/3
- girü** Arka, bir şeyin sonra gelen bölümü, art, alt taraf, ileri karşıtı.
g. 44a/5
- git-** 1.(Bir şey veya bir kimse) Konuşana göre yakın bir yerden daha uzak bir yere doğru hareket etmek, bir mesafe katedip yakın bir yerden daha uzak bir yere varmak. 2. Yürümek.
g.- di 24b/1
g.- diler 02b/11
g.- meye 35b/6
- git-i neverd** Far. Dönen dünya.
râyet-i g. 47a/11
- gizlü** 1. Gizli. 2. Gizli bir şekilde, kimsenin haberi olmadan.
g. 14b/1, 14b/10
g. virdi 15a/5
- gögisli** Göğüslü olma.
g. 34b/1

gög(ü)s Vücudun boyunla karın arasında bulunan ve kalp, akciğer vb. organları içine alan bölümü, sine. g.+ i 03a/4

gökrek Yeşile yakın. g. 30b/9 g. ola 30b/7

göm - (Bir şeyi) Üzerini kapatıp örtecek şekilde toprak vb. şeylerin içine sokup yerleştirmek. g.- seler 46b/5

gönder - Gitmesini sağlamak veya gitmesine yol açmak. g.- ür 19b/4

göñil Krş. **göñül** g.+ lerin 21a/3 g. 34a/4

göñül 1. Sevgi, istek, düşünüş, anma, hatır vb. kalpte oluşan duyguların kaynağı. 2. Cenâb-ı Hakk'ın insanda tecellî ettiği yer, tasavvufî aşkın kaynağı. g.+ ler 41b/3

gör - (Gözle ve ışık yardımı ile) Bir nesne veya kimsenin varlığını algılamak, hissetmek. g.- di 02b/9 g.- diler 02a/10, 02a/2, 02a/6, 02a/7, 02a/8, 02a/9, 26b/4 g.- diler ise 20b/8 g.- düği 34a/3 g.- dükde 35a/9 g.- düm 18a/9, 19a/1 g.- egen 03a/1 g.- esiz 32a/8 g.- mek 28a/1 g.- meleri 02b/8 g.- señiz 32a/6 g.- üp 14a/7, 26b/6 g.- ür 03a/5 g.- ür ola 34b/3

göre edat. (gör-mek'ten zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyla gör-e) 1. (...) Açısından, düşüncesince, kanâatince. aña g. 14a/1, 19a/8

göster - Göstermek, işaret etmek. g.- dikde 21a/5 g.- üp 11b/1, 12b/2

göz Göz, görme organı. g. 34a/3 g.+ i 45b/7, 45b/8

gözel sıf. 1. Göze ve kulağa hoş gelen, görülmesi, duyulması insana zevk veren. 2. Taşındığı üstün nitelikler veya isteğe uygun olması sebebiyle insanda iyi etki bırakan, takdir uyandıran. 3. Çekici, câzip kimse, nesne. 4. zf. Güzel bir şekilde. g. 03a/1, 33a/1, 33b/8, 34a/6, 36b/1, g.+ i 37b/10 g. olur 33b/11, 33b/8

gözellik Güzel olan şeyin durumu. g.+ de 33a/3

gözet - 1. Gözetmek. 2. Korumak, kollamak. 3. Yerine getirmek. g.- memegile 41a/3 g.- mezsiz 28a/3

gözlü Göze sahip olan. g. ola 34a/7 g. olur 33a/8

gurra Ar. 1. Parlaklık, nurlu olma. 5. Atın alındaki beyaz leke. ğ.+ sı 28b/7, 28b/8 ğ.+ sı ola 37a/2

güc Kuvvet, güç. g.+ iñiz yitdüğü 05b/2 g.+ ümiz 06b/7

güç Zor, çetin. g.+ dür 42a/5

gülşen Far. Gül bahçesi, gülistan. g.-i maqşüdüñ ola 47a/7

gün 1. 24 saatlik zaman parçası. g. 02a/10, 02a/4, 02a/5, 02a/6, 02a/7, 02a/8, 02a/9, 24b/10, 27a/9, 27b/6, 38b/1, 38b/6 g.+ de 38b/5 g.+ den 02a/2 g.+ inde 08a/4, 08b/2 g.+ larde 38b/1 g. oldu 43b/1

günāh Far. Allah'ın emirlerine aykırı olan davranış. g. 11b/3, 11b/4, 12b/2 g.+ dur 11a/10 g.+ ı 15b/8, 27b/4

g. olur 39b/7
günder İki ucu demir sopa.
g. 05a/11
gündiz Güneşin doğuşu ile batışı arasındaki aydınlık zaman.
g. 15a/4
gündüz Krş. **gündiz**
g. 14b/10
g.+ de 14b/1
g.+ lerde 16b/11
günlük Günlük ağacının tütsü olarak kullanılan ve nefese rahatlık veren reçinesi.
g. 46a/2
güzîn Far. Seçkin, değerli, soylu.
yâr-ı g. 44a/6

H

Habbâb bin Errat Habbâb İbni Eret: Künyesi Ebû Yahyâ veya Ebû Abdullah. İlk müslümanların altıncısıdır. Mesleği demircilikti. Kendisi Medine'ye hicret ettikten sonra Bedir'den itibaren bütün savaşlara katıldı. Hz. Peygamber'den 32 hadis rivayet etti. Üç hadisi Buhârî ve Müslim tarafından müştereken; iki hadisi Buhârî, bir hadisi de Müslim tarafından ayrıca rivayet edilmiştir. Kendisi yetmiş küsur yaşlarında iken Kûfe'de 37 (657) yılında vefât etmiştir.
H. 09a/2
haber Ar. Bir olay veya sözü nakletme, bidirme.
h. virdiler 27b/6
h. virüp 24b/9
hadd Ar. Sınır, bir şeyin sınırı.
h.+ inden 40a/2
hadis Ar. 1. Söz. 2. Hz. Muhammed'in sözleri, davranışları ve başkalarının yaptığı kendisi tarafından tasvip edilen hareketleri.
h. 24a/7
h.-i meşâriqda 41b/8

h.-i şerîf 16a/9, 18b/9, 19a/3, 21a/11, 21b/1, 23a/4

h.-i şerîfde 13a/6, 22b/3, 40b/5, 41a/10

h.-i şerîfi 28a/7

h.-i şerîfin 18b/8

h.+ de 12b/9

e'imme'-i h.+ den 07b/5, 16a/11

Hak Ar. 1. Allah, Tanrı. 2. Gerçekliği kesin, adaleti mutlak Tanrı.

H. 47a/9

Cenâb-ı H. 20a/4, 21a/4

H.+ dandur 26a/6

H. kıla 47a/5

hāk Far. Toprak.

h.+ dan 43b/5

Hak celle ve 'alā Ar. Şanı, celâli yüce Allah.

H.+ nın 23a/5

H.+ ya 08a/1

hakim Ar. Varlıktaki şeylerin mâhiyet ve hakikatlerini aklı ile bilen kimse, eski. Filozof.

h. 01b/11, 01b/9

hakim Ar. Hükmeden, buyruğunu yürüten, hâkimiyet kurmuş olan. 2. Baskın durumda olan, diğerlerinden daha başta gelen.

h. 29a/11

h. olalar 42b/8

h.+ i olan 41b/4

h.+ ler 42b/8

hakq Ar. 1. Doğru, gerçek. 2. Allah, Cenâb-ı hak, Tanrı, Hudâ. 3. Hukukun veya geleneğin bir kimseye tanıdığı şey, hisse, pay.

Cenâb-ı H.+ a 42a/7

emr-i H.+ a 20b/5

H.+ dan 44a/7

h.+ ı 42a/2, 42a/3, 42a/5

hayvânlar h.+ ı 39b/7

h.+ ın 12b/5

h.+ ında 07a/7

h.+ ından 39b/8

h.+ ını 41a/3, 44a/2

h.+ iyiçün 07a/9, 07b/5

ḥakḳ(ında) (İyelik ve bulunma hâli eklerinin kalıplaşmasıyla ḥakk+ı+n+da) Üzerine, için, husûsunda, dâir, müteallik. ḥ.+ ında 14b/8, 15a/1, 15a/6, 15b/10, 16a/10, 36b/6

Ḥakḳu'llah Ar. Allah'ın hakkı. Allah'ın yarattıkları üzerindeki hakkı. H.+ ı 11b/5

Ḥakḳ sübhānehu ve te'ālā Ar. Gerçek, adaletli, kusurlardan uzak Yüce Allah. H. 05a/3, 45b/4

Ḥakḳ Te'ālā Ar. Gerçek, yüce Tanrı allah. H. 06a/3, 07a/7, 07b/1, 08b/10, 12a/10, 12b/5, 14a/9, 14b/4, 15b/9, 16a/2, 16a/3, 16b/9, 18a/4, 19b/10, 20b/10, 20b/11, 21a/1, 21a/7, 23a/1, 42a/9
H.+ niñ 05b/3, 09b/1, 14a/2
H.+ nuñ 23a/9
H.+ ya 16a/4, 22a/3

ḥāl Ar. Bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin bütünü, durum. ḥ.+ de 14b/2, 27a/2
ḥ.+ i 11a/9, 28a/4, 43b/1, 45a/5

ḥalāş Ar. Bir yerden, bir şeyden kurtulma, kurtuluş. ḥ. olur 17b/10, 19b/1

ḥālbuki bğl. Anlam bakımından karşıt olan iki cümleyi birbirine bağlayan bağlaç. "Durum bunu gösteriyor ki" anlamını verir. ḥ. 06b/7

ḥalel Ar. Zarar verme. ḥ. virür 40a/7

ḥālī Ar. 1.Uzak durma. 2.Boş. ḥ. olmazlar 14b/3

ḥalk Ar. 1. İnsanlar, yaratılmış olanlar. 2. Yaratma. ḥ.+ a 12b/1, 42b/3
ḥ. eyle 20b/9

ḥalt Ar. Karıştırma. ḥ. idüp 45b/10, 46b/8

ḥāmīle Ar. Hamile, gebe. ḥ. ola 46a/9

ḥanım 1. (Kibar konuşmada) Kadın 2. Eş, karı, zevce. ḥ.+ lardan 21b/10

ḥarām Ar. Dinin kesin bir delille yasakladığı şey. ḥ. olur 10a/9

ḥarb Ar. Savaş. ḥ. 39b/3

ḥarc Ar. 1. Bir şeyin yapılmasında kullanılan öteberi. 2. Para harcama. 3. Ömür feda etme. ḥ. iden 16b/6
ḥ. idenler 15a/6
ḥ. iderler 14b/1
ḥ. idersiz 06a/1
ḥ. itmek 15b/10
ḥ. olunan 16b/10

ḥareket Ar. Devinim. ḥ.+ e 03a/11

ḥasen Ar. Güzel, hoş, makbûl. H. 43a/7
ḥarż-ı ḥ. vire 16a/2
ḥarż-ı ḥ. virmeğîñ 16a/4

ḥasenāt Ar. İyilikler, sevaplar, güzel şeyler. ḥ. 12a/11, 12a/2, 12a/4, 12a/7
ḥ.+ dan 08b/7
ḥ.+ dır 08b/3
ḥ.+ ı 08a/5

ḥasene Ar. Sevap. ḥ. 27a/3, 27b/3

ḥāşıl Ar. Olan, ortaya çıkan, görünen. ḥ.-ı kelām 08b/3, 16a/8, 25b/5, 33b/7
ḥ.-ı ma' nā 11a/8
ḥ. olmaz 11b/5
ḥ. olur 11b/3, 12b/3, 13b/10, 13b/3, 19a/11, 19b/6

ḥāşılı Ar. Toplamı, yekünü, özeti, kısacası. ḥ. 29b/7, 30b/3, 30b/9

ḥastelik Hastalık, illet, maraz. ḥ. 40a/9

ḥātīme Ar. Son, nihayet. ḥüsn-ü ḥ. 22a/5

ḥātīme' Ar. Sonu, nihayeti. ḥ.-i da' vet-i pāyānkār 47b/9
ḥ.-i temme'l-kitāb 47b/11

ḥatm Ar. Bitirme, sonlandırma. ḥ. 47b/9

hattā bğl. Ar. Bundan başka, fazla olarak, dahi, bile, hem de üstelik de.
h. 45a/9

hatun Kadın, hanım.
h.+ ın 21b/11
h.+ ınla 26a/5
h.+ ıyla 25b/3, 25b/7
h.+ ları 21b/5

havās Ar. Duyular.
h.+ sina 40a/7

havf Ar. Korku.
h. 14b/4
h. ider 05b/8
h. idüp 05b/10, 43b/2, 44a/4

havvāre* Ar. Arap atlarından bir cins.
h. 38a/2

hayā Ar. Haya, taşak.
h.+ sını 46a/5

hayāt Ar. Dirilik, canlılık.
şurb-u āb-u h. 01b/8
H.-ı Hayvānda 19b/7

hayır Ar. 1. Her durumda ve şartta herkesin katında iyi ve makbul olan hal ve iş.
2. Maddî veya mânevî karşılık beklenilmeden yapılan iyilik, yardım, ihsan.
h. 16b/4, 18a/2, 18a/3, 18b/2, 30a/7, 30b/5, 30b/8
h.+ dan 18a/7, 18b/2
h.+ ları 19b/6
h.+ larımñ 17b/11, 20a/5
h.+ lısı 29a/3

hayırlu Ar. İyi ve makbul olan hal ve iş
h.+ sı 40b/7

hayr Ar. Krş. hayır
h. 17a/11
h.+ a yetişmek 17b/1
h.+ ile 47b/9

hayrāt Ar. İyi ve makbul olan hal ve işler.
h. 08a/5

hayret Ar. Şaşma, şaşırma, şaşkınlık.
h.+ le 44a/2

hayrū'l-kelām Ar. Sözü hayırlısı, hayırlı, faydalı, güzel söz.
h. 47a/4

hayvān Ar. Hayvan.

h. 03a/2, 40b/11, 41a/9
h.+ a 40a/4, 42b/9
Hayāt-ı H.+ da 19b/7
h.+ dur 22b/4
h.+ ın 06b/4
h.+ lar 39b/10
h.+ lar haqqı 39b/7
h.+ lardan 06b/2, 21a/2
h. olsa 03a/3

hayvānāt Ar. Hayvanlar.
h. 03a/11, 42a/5, 42b/6
h.+ ı 03a/7, 41b/2
hukūk-ı h.+ ı 40b/10

hayvāncıg(k) Hayvancık (Acıma, sevgi, küçültme için.)
h.+ ı 40a/5

hazer Ar. Çekinme, korkma.
h. 43b/10

hazır Ar. Sözü edilen yerde var olan, bizzat bulunan, mevcut olan.
h. olıcak 05b/7
h. olmazlar 25b/3
h. olurlar 25b/5

hazırla - Hazırlamak.
h.- mağ 05b/2
h.- mış 19a/1
h.- ñ 05a/9, 05b/2

Hazret Far. Saygı, saymak için büyüklere verilen ünvan.
H.-i Ādem 21a/6
H.-i Ādeme 21a/4
H.-i Ebī Bekr-i Şıddık 14b/7
H.-i İmām-ı Şāfi' 34a/1
H.-i Mūsā 42a/6
H.-i 'Aişe 'i Şıddıktan 27a/8
H.-i 'Ali 40b/2
H.-i 'Aliden 19b/8
H.-i 'İsâ 24b/10
H.-i 'Ömerdir 03b/3
H.-i 'Ömerüñ 42b/10
h.-i peygamber 41a/1
H.-i 'Alī kerrema'llāhü vechehü 14b/11
h.+ i 15b/9
H.+ i 22b/5, 27b/7, 31a/11
H.+ in 18a/9, 26b/4
H.+ inde 07b/1

- H.+ inden 16b/2, 28b/10
H.+ ine 10b/6, 21b/5, 22b/8, 24a/9,
24b/3, 28a/2, 29b/10
h.+ iniñ 18a/4
H.+ iniñ 41a/4, 41a/7
H.+ leriniñ 04a/5
- helāk** Ar. 1. Mahvolma, yok olma. 2.
Mahvetme, yok etme.
h. idüp 40a/3
h. ola 40a/11
h. olur 39b/6
- helāl** Ar. Dinin hükümleri bakımından
kullanılabilen, haram olmayan şey.
h. olmaz 40b/11
h. olur 10b/2
- helālleş** - Karşılıklı olarak haklarını birbirine
bağışlamak, helāl etmek.
h.- mek 39b/9
- hemān** Far. Hemen, derhal, o anda; ancak;
sadece, öylece, o şekilde.
h. 12b/8, 14a/7, 15a/2, 27b/10,
38b/10, 43b/8
- henüz** Ar. Daha, şimdi.
h. 16a/8
- hep** zm. 1. Bütün, hepsi. 2. zf. Her zaman.
h. 08b/6, 30b/11
- her** Far. Birer birer olarak hepsi, tamamı,
bütünü.
h. 03a/3, 04a/6, 04a/7, 12a/4, 12a/7,
13b/11, 14b/2, 19a/7, 20b/5,
23b/11, 26a/2, 27a/3, 28b/6, 30b/6,
30b/9, 34a/3, 39a/9, 39b/4, 40b/4,
47b/1, 47b/4
- herif** Ar. (Kaba konuşmada) Adam.
h. 34b/8
- heves** Ar. İstek, arzu, meyil
h.+ dir 04a/2
- heybetlü** Ar. Ulu, büyük, azametli,
gösterişli.
h. 33b/9
- hiç** Far. 1. Asla, katiyen, hiç. 2. Başka,
hiç.
h. 17a/1, 17a/2, 17a/3, 22b/9, 37a/1,
37b/9
- hiçbir** sıf. Olumsuz cümlelerde ismin başına
getirildiği zaman o cinsten olan
şeylerden birinin bile cümlede verilen
- hükümün dışında kalmadığını, bu
hükümün o şeyin bütününe âit
olduğunu anlatır.
h. 03a/2, 15b/8
- hikāyet** Ar. Kıssa, hikāye, anlatma, ifade
etme.
h.+ i 27a/4
h. idüp 18a/5
h. olunur 24a/8
- hikmet** Ar. Gizli, ne olduğu anlaşılmasız sebep
ve hakikat.
h.+ i 24b/3
- hikmetu'llāh** Ar. Allah'ın hikmeti.
h. 43b/8
- hilāfet** Ar. Halifelik.
taht-ı h.+ de iken 43a/10
- himār** Ar. Eşekler.
h.+ lar 06a/5
- himmet** Ar. Yardım, destek.
h. eylese 13b/1
- hişār** Ar. Kale, burç.
h.+ da 25a/6
h.+ lardan 25a/6
- hişse** Ar. Pay, prça.
h. 42b/8
- hizmet** Ar. Birinin işini görme.
h. idenlere 08b/11
- hizmetkār** Ar.+Far. Hizmet eden kimse,
hizmetçi.
h.+ ina 27b/10
h.+ iña virmediñ 26b/7
- hōr** Far. Önemsiz, değersiz, bayağı,
aşağı.
h. tutar 26b/2
h. tutarsa 26b/1
- horla** - Horlamak, uykuda burundan ya da
boğazdan sesli nefes alıp vermek.
h.- yan 46b/3
- hoş** Far. Güzel, iyi, tatlı.
h. 33b/10
- hukūk** Ar. Kanunların verdiği haklar.
h.-ı hayvānātı 40b/10
h.+ dan 42a/4
- hulq** Ar. Huy, tabiat.
h.-i laṭif ola 43a/5
- hurmāyī** Ar. Kızıl kahve hurma renginde.
h. 02a/10, 02b/10, 36a/6

huşuş Ar. Konu, iş, keyfiyet, madde.
h.+ ında 16b/9, 17b/2
h.+ ından 10b/7

huşuşā Ar. Özellikle.
h. 37b/8, 42a/5

hūy Far. Tabiat, mizâç, ahlâk.
h.+ ı 33b/10

huze'nik Ar. Arap atlarından bir cins.
h. 38a/3

Hüdā Far. Tanrı.
h. 47a/10
maqbül-ı H. 43a/6
şir-ü h. 43b/3

hükümet Ar. Bir memleketi idare edecek
vekiller heyeti.
taht-ı h.+ de iken 43a/9

hüner Far. Marifet, bilme, ustalık, becerik.
h. gelür 36b/8, 36b/9

hünerlü Marifetli, bilen, usta, becerikli.
h. olur 36a/7, 36b/2, 36b/4, 36b/5
yügrük ve h. olur 35a/2
h.+ si 33b/7
h. ve yügrük olur 35b/7

hünersiz Hüneri olmayan
h. 35a/6

hürmet Ar. Saygı
h.+ ile 43b/6

Hüseyn Bkz. **İmām Hüseyn**
H. 43a/8

hüsn Ar. Güzellik, güzel.
h.-ü hâtime 22a/5
h.-ü şüretin 20b/8

I

ı - Cevherî fiili(ek-fiil). Krş. **i(1)**-
mâlik olmuş ı.- dı 15a/2
var ı.- dı 19a/1
yoğ ı.- dı 21b/10

ırak
ı. olsa 36a/1

ırmağ
ı. 12a/8, 34b/6
ı.+ dan 12a/9

ıssı
ı. 36b/9, 38b/4

İ

i(1)- Aslı Eski Türkçede ermek iken
irmek>imek olarak değişen ve kökü
eriyip bugün sadece “Şu veya bu
durumda bulunmak” anlamındaki idi,
imiş, ise, iken şekilleri kullanılan,
eklendiği isimlere yargı görevi
yükleyen fiil, ek fiil, cevher fiil. **i(2)**-
Aslı Eski Türkçe’de ermek iken
irmek>imek olarak değişen ve kökü
eriyip bugün sadece “Şu veya bu
durumda bulunmak” anlamındaki idi,
imiş, ise, iken şekilleri kullanılan
eklendiği fiilleri birleşik zamanlı
çekimleyen fiil, ek fiil, cevher fiil.
atları i.- di 21b/6
begi i.- di 27a/7
binerdi i.- di 03b/8
cinniler i.- di 24b/4
çıkardı i.- di 03b/9
dir i.- di 14a/10
kullanur i.- di 03b/10
mâlik olmamış i.- di 15a/3
mertebe i.- di 03b/4
ne i.- di 24b/4
tesmiye itmişler i.- di 04a/6
üzerinde i.- di 32a/4
üzerine olsa i.- di 03a/11
var i.- di 04a/5, 14b/9, 26b/9
yitmez i.- di 06b/8
yoğmı i.- di 26b/8
değil i.- dik 06b/7
murād i.- dinse 12a/10
ne kadar i.- dügin 12b/8
kanatsız i.- ken 20a/9
kulağında i.- ken 03b/7
melâletde i.- ken 44a/5
nâfi^c i.- ken 40b/5
şabî i.- ken 41b/9
taht-ı hilâfetde i.- ken 43a/10
taht-ı hükümetde i.- ken 43a/9
var i.- ken vireler 38b/1
at i.- miş 30b/3
değil i.- miş 27b/11
döyer i.- miş 02b/7
gerek i.- miş 24a/8, 28a/1

başdı i.- se 21a/1
gördiler i.- se 20b/8
mu‘tād i.- se 45a/7
ne i.- se 09b/6
segirmekde i.- se 40b/1
var i.- se 38b/9
mu‘tād degil i.- sedür 45a/6
esirger i.- señiz 41b/3

‘**ibādet** Ar. Kulluk. Allah’ın emirlerini yerine getirme, Allah’a karşı kulluk vazifesini yapma.
‘i. idüp 17a/2

‘**ibārāt** Ar. İbareler, söylemler.
‘i.-ı muhtelif 19a/3

‘**ibāret** Ar. Sâdece -den meydana gelmiş, -den oluşmuş, başka bir şey değil, ancak bu.
‘i.+ le 19a/7

İblīs Ar. Şeytan.
İ. 24b/11, 24b/9, 25a/1

İbni‘ Abbas Abdullah İbni Abbas: Hz. Peygamber’in amcası Abbas’ın oğludur. Tefsir ve fıkıh ilimlerinde otorite, verdiği fetvâlarla meşhur ve abâdile diye anılan dört Abdullah’tan biri olan İbni Abbas, hicretin 68. yılında (687) Tâif’te 71 yaşında vefat etti.
İ.+ dan 30a/5

İbni‘ Asâkir İbn Asâkir, Ebul-Kâsım: Ebü'l-Kâsım Alî b. el-Hasen b. Hibetillâh b. Abdillâh b. Hüseyin ed-Dımaşkl eş-Şâfî (ö. 571/1176) Hadis hafızı ve *Târihu Medîneti Dımaşk* adlı eseriyle tanınan tarihçi. 499 Muharreminde (Eylül 1105) Dımaşk’ta doğdu. Kur’an ilimleri, nahiv ve fıkıh alanlarında yetiştirdiği âlimlerle temayüz eden, Dımaşk’ın idarî ve kültürel tarihinde, özellikle Dımaşk Şâfî ekolünün ortaya çıkmasında önemli roller üstlenen ahfadına da Benî Asâkir denilmiştir.
İ. 25a/8, 27a/5

ibrişim Far. İpek, iplik.
i. 17b/9

ibtidâ’iyât Ar. Tayın doğduktan sonra on gün içinde aşağıdan ve yukarıdan ikişer tane çıkan ilk dört dişi; orta kesici dişler.
i. 44b/2

iç 1. Herhangi bir durumun, cismin veya alanın sınırları arasında bulunan bir yer, dâhil, dış karşıtı. 2. Bir şeyin, bir noktaya göre orta, ön, arka düzlemine daha yakın bulunan konumu. 3. Kabuğu olan ya da dışında kabuk bulunan yiyeceklerde, kabukça sarılmış bölüm. 4. Bedenin karın bölümünde yer alan mide, bağırsak gibi organlar. 6. Bir şeyin dıştan bakıldığında görünmeyen yüzü.
i.+ inde 03a/4, 45a/4
i.+ ine 39a/1
i.+ lerinde 44b/11

iç - Bir sıvıyı ağza alıp yutmak.
i.- diyse 08b/5
i.- düği 12a/10
i.- e 12a/9
i.- se 46a/10

iç sıf. İç taraf.
i. 35a/3, 37b/3
i. idüğü 41b/6

içerük
i.+ i 44b/5

içün
i. 01b/8, 02b/8, 05a/2, 05a/9, 05b/1, 06a/5, 06b/1, 08b/1, 08b/11, 09a/11, 09b/11, 09b/8, 11b/10, 11b/11, 11b/2, 12b/3, 12b/4, 12b/6, 12b/7, 13a/4, 16a/5, 19b/4, 19b/5, 20a/10, 20b/8, 20b/9, 21a/6, 22a/4, 22a/5, 23a/8, 25a/5, 26b/5, 28a/1, 43b/1, 47a/1
i. olmasa 14a/8
i.+ sin 20a/11

içür -
i.- seler 46a/9

id(t) - Etmek.
i.- e 47a/10
dâ’im i.- e 47a/6

ikrām i.- e 26a/11
 i.- eler 38a/9
 kıatıl i.- eler 09b/3
 na' il i.- eler 39a/10
 timar i.- eler 38b/5
 Şar' a i.- emez 24b/6
 Őabı i.- emezdi 07a/2
 ĥarc i.- en 16b/6
 zıhūr i.- en 03b/11
 ĥarc i.- enler 15a/6
 ĥızmet i.- enlere 08b/11
 i.- er 22a/9
 beyān i.- er 44a/11
 delālet i.- er 21b/2
 du' ā i.- er 22a/3
 ĥavf i.- er 05b/8
 ikrām i.- er 26b/1
 iŐāret i.- er 34b/5
 naķıl i.- er 26b/3
 raĥmet i.- er 41b/3
 rivāyet i.- er 42a/6
 taĥammūl i.- er 01b/10, 39b/4
 tefsīrinde i.- er 14b/6
 teşrif i.- er 22b/6
 yaĥır i.- er 39a/4
 yardım i.- er 16b/9
 zıķır i.- er 20b/6
 tefsīr i.- erdi 14a/5
 tenzīh i.- eriz 06b/5
 ĥarc i.- erler 14b/2
 rivāyet i.- erler 19b/9
 tenzīh i.- erler 20b/1
 ĥarc i.- ersiz 06a/1
 tekbīr i.- esin 20b/4
 izĥār i.- esiz 06a/7
 'azmi i.- ıcek 47b/6
 biryān i.- ũp 45b/9
 cem' i.- ũp 02a/1
 da' vet i.- ũp 01b/9
 ĥalt i.- ũp 45b/11, 46b/9
 ĥavf i.- ũp 05b/10, 43b/2, 44a/4
 helāk i.- ũp 40a/3
 ĥıkāyet i.- ũp 18a/5
 ihānet i.- ũp 26b/1
 iĥrāc i.- ũp 02a/3
 iĥtiŐār i.- ũp 47b/9
 imtinān i.- ũp 06a/3

imtiŐāl i.- ũp 20b/5
 irsāl i.- ũp 20b/11
 Őasem i.- ũp 07a/8
 merĥamet i.- ũp 41b/6
 muĥabbet i.- ũp 23b/7
 naķıl i.- ũp 24b/8
 'adālet i.- ũp 42b/10
 'arz i.- ũp 21a/4
 'ibādet i.- ũp 17a/2
 raĥmet i.- ũp 42b/1
 re' āyetin i.- ũp 12b/4
 su'āl i.- ũp 22b/8, 42a/8
 taŐdīķ i.- ũp 08a/2
 te'lif i.- ũp 34a/2
 teŐĥīr i.- ũp 06b/6
 zıķır i.- ũp 07b/3
idici Eden, yapan.
 Őefeķat i. ķıldım 20a/8
idüg 1. İç elbise, ĥamaŐır. 2. Nesne, Şey.
 iĥ i.+ i 41b/6
iftār Ar. Oruĥlu bir kimsenin orucunu
 aĥması.
 i. itmeyen 17a/1
ihānet Ar. Haksızlık, hainlik, kötölük.
 i. idüp 26b/1
iĥrāc Ar. Dışarıya ĥıkarma, dışarıya atma.
 i. idüp 02a/3
 i. itdiler 02a/5
iĥsān Ar. Lütuf, iyilik, baĥıŐ.
 i.+ ı eyler 14a/1
 i. itmekden 14b/2
 i.+ lar olunur 09a/1
iĥtimāl Ar. Mümķün olma, imkān dahilinde
 bulunma, olabilirlik, olasılık.
 i. 04a/3, 40b/1
 i.+ dūr 40a/11
iĥtimāmen Ar. 1. Kastetmek; dikkat etmek,
 ilgi göstermek 2 . Bir Şeyin iyi olması
 iĥin özenerek gayret gösterme,
 üzerinde dikkatle ĥalıŐma, özen,
 özenme.
 i. 19a/6
iĥtirāz Ar. Sakınma, ĥekinme, korkma.
 i. 47a/1
iĥtiŐār Ar. Kısaltma, özetleme.
 i. idüp 47b/9

i. kılındı 21b/1, 47a/2
ihtiyār Ar. Talep, istek, dileme.
i. eyle 21a/6
i. itdi 21a/7
i. itdin 21a/9
iki İki sayısı.
i. 03b/6, 10a/4, 10a/5, 10b/3, 12a/6,
15b/10, 16a/10, 23a/2, 33a/1,
34a/8, 34b/11, 35b/4, 37a/11, 37a/4,
38a/9, 38b/5, 39a/1, 40b/8, 41a/5,
44a/11, 44b/1, 44b/11, 44b/5, 44b/6
i.+ si 34b/10
i.+ sinden 02b/10
ikinci İkinci.
i. 33a/10, 33a/3, 33a/7, 33b/4
i.+ si 09b/3
ikindi Öğle ile akşam arası.
i.+ den 38b/3
ikrām Ar. Hürmet, saygı gösterme,
ağırlama.
i. ide 26a/11
i. ider 26b/1
il Şehir, il, vilayet.
i.+ ler 14a/7
ilāhī Ar. Allah'a mensup, Tanrı ile ilgili.
teshīr-i i. olmasa 07a/1, 07a/5
ile ile edatı, ile bağlacı.
i. 02b/11, 03a/4, 03a/5, 03a/9,
03b/10, 03b/5, 03b/6, 04a/6, 04a/8,
04b/6, 05b/3, 05b/6, 06a/6, 13b/1,
17b/4, 19a/10, 19a/3, 20b/2, 20b/3,
21a/11, 21a/2, 21b/1, 21b/2, 22a/5,
29a/8, 37a/11, 38b/5, 39a/10, 39b/10,
39b/9, 41b/6, 41b/7, 42a/8, 43b/3,
43b/8, 44b/5, 45a/11, 45b/5, 46a/2,
46a/6, 46a/7, 47b/4, 47b/9
i. ola 04a/3
i. olur 17b/1
iliş - İlişmek, takılmak.
i.- e 17b/8
illā Ar. Ne olursa olsun, hangi şartta
olursa olsun, her hâlde, ille, illaki.
i. 25b/3, 26a/3
iltimās Ar. Kayırma, arka çıkma.
i. itdi 44a/7

İmām Ar. İslâm dîninde görüş ve fikirleriyle bir mezhebe öncülük etmiş olan kimse.
i. 24a/10, 24b/4
İ.-ı Demirî 19b/7
Hâzret-i İ.-ı Şâfi^c 34a/1
İ.-ı Taberânî 09a/1, 16a/11, 27a/5,
29a/10
İ.-u Buḥārî 18b/10
İ. Aḥmed 17a/5
İ. Behîkî 26b/3
İ. Buḥārî 07b/6, 10b/3, 28a/8
İ. Dimyātî 19b/8
İ. Müslim 10b/4, 18a/7, 18b/4, 28a/8
İmām Ebū'l-Leys Semerkandî, Ebū'l-
Leys: Ebū'l-Leys İmâmü'l-hüdâ Nasr
b. Muhammed b. Ahmed b. İbrâhîm
es-Semerkandî (ö. 373/983). Fakih,
müfessir ve sûfî. Semerkant'ta
doğmuş olması muhtemeldir. Bazı
kaynaklarda yine Ebū'l-Leys es-
Semerkandî ismiyle bilinen ve 294
(906) yılında vefat eden bir Mu'tezilî
âlimle zaman zaman karıştırılmıştır.
Hanefî mezhebinin meşhur fakihleri
arasında yer alan Nasr b. Muhammed
müfessir, fakih ve zâhid diye
tanınırken diğeri hâfiz lakabıyla
bilinir. Fıkıh alanındaki asıl hocası
"Küçük Ebû Hanîfe" diye meşhur
olan Belhli Ebû Ca'fer el-
Hinduvânî'dir. Hanefî fikhının yanı
sıra hadis, kelâm ve tefsir alanında da
tahsil gördü.
İ. 42a/5
İmām Hüseyin Hz. Hüseyin: Ebû Abdillâh
el-Hüseyin b. Alî b. Ebî Tâlib el-
Kureşî el-Hâşimî eş-Şehîd (ö.
61/680) Hz. Peygamber'in torunu,
Hz. Fâtıma ile Hz. Ali'nin küçük
oğlu, Kerbelâ şehidi. 5 Şaban 4
yılında (10 Ocak 626) Medine'de
doğdu. "Şehîd" lakabıyla meşhurdur.
Hz. Hüseyin, ağabeyi Hasan ile
birlikte tabiünden Ebû Abdurrahman
es-Sülemî'den kıraat öğrendi, [103]
dedesiyle annesinden ve babasından,

ayrıca Hz. Ömer'den ve diğer bazı sahâbîlerden sekiz hadis rivayet etti. Hz. Hüseyin'in çocuklarından Ali el-Ekber Kerbelâ'da kendisiyle birlikte şehid olmuş, Ca'fer ve Abdullah adlı oğullarından devam etmeyen soyu diğer oğlu Ali Zeynelâbidîn'den devam ederek seyyid unvanıyla tanınmıştır.
İ. 32a/2

İmâmi'l-Haremeyn (Hz. Muhammed'in torunları Hz. Hasan ve Hz. Hüzeyin için) Kutsal sayılan "Mekke ve Medine şehrinin İmamı" anlamında lâkap.
dâmâd-ı İ. 43a/8

îmān Ar. Allah'a inanma, dini inanç.
î. 08a/1

imdi zf. Şimdi, şu an.
i. 34a/5, 42a/4

imtinān Ar. Kaçınma, çekinme, vazgeçme.
i. idüp 06a/3

imtişāl Ar. Misâl almak, örnek kabul etmek.
i. idüp 20b/5

in - 1. İnnek (hayvandan). 2. Ağmak, aşağıya doğru gelmek.
i.- dikçe 11b/6
i.- e 47b/1
i.- er 07a/4

in Karınca yuvası.
i.+ ine 46a/8

inan - Kabul etmek. İman etmek.
i.- up 27b/10

ince İnce.
i. 35b/1, 36a/6, 37b/11
i. olup 35a/9

incel - İncelmek, zayıflamak, güçsüzleşmek.
i.- ür 45a/9

incin - İncinmek, eziyet görmek, sıkıntılanmak.
i.- e 43b/11
i.- meye 43a/5

indür - Yüksekten veya yukarıdan aşağıya inmesini sağlamak.
i.- mişdür 15b/10

inşâf Ar. Merhamet, acıma.
i. eyle 44a/9

insân Ar. İnsan.
i. 09b/10, 39b/8, 41a/9, 41b/2, 42b/7, 45b/1
cism-i i. 43a/4
i.+ a 07a/2, 41a/4, 42b/9
i.+ da 33b/8
i.+ dan 03a/1
i.+ îndur 09a/10, 09b/11
i.+ uñ 09b/9, 45b/3

intiḥāb Ar. Seçme, ayırma.
i. itmege 01b/10

ip İp.
i. 41b/10
i.+ i 12a/6, 41b/11

iplik İplik.
i. 17b/9

ir - Erişmek, ermek.
gerd-mihr i.- e 47a/11

irsāl Ar. Gönderme, atama.
i. idüp 20b/11

İsâ (doğumu: MÖ 8-1 - ölümü: MS 24-36) Hz. İsâ Kur'ân-ı Kerîm'de İsâ, İbn Meryem ve Mesîh şeklinde zikredilen, kendisine İncil'in verildiği, Hz. Muhammed'i müjdelediği bildirilen, "Allah'tan bir ruh ve kelime" olarak tavsif edilen, ancak kul olduğu vurgulanan peygamberdir. Hıristiyanlık'ta ise İsâ Mesîh Tanrı'nın oğlu, dolayısıyla Tanrı kabul edilmektedir.
İ. 24b/11, 25a/2
Ḥazret-i İ. 24b/10

ise bğl. İse.
i. 13b/9, 35a/10

ishāl Ar. İç sürme, amel, sürgün.
i. olan 46b/9

isim Ar. Ad.
i. 04a/6
i.+ lerden 04a/8

İskenderî Zü'l-karneyn Kur'an'da kendisine büyük güç ve imkân verildiği bildirilen kişi. Sözlükte "sahip, mâlik" anlamındaki zû ile "boynuz, kâkül, şakak; aynı dönemde yaşayan nesil, akran" gibi mânalara gelen karn kelimesinin

(Ezherî, Tehzîbü'l-luğa, ‘krn’ md.) tesniye kalıbından oluşturulan zülkarneyn terkinin anlamı karn kelimesine verilen mânaya göre değişir (Hasan el-Mustafavî, IX, 274-278). Mekke döneminde yahudilerin veya daha kuvvetli bir ihtimalle yahudilerin yönlendirmesiyle Kureyşli müşriklerin Hz. Peygamber’i imtihan etmek maksadıyla sordukları üç sorudan birine cevap mahiyetinde nâzil olan Kehf sûresinin 83-98. âyetlerindeki kıssada (Taberî, *Câmiu’l-Beyân*, IV, 174, 271; İbn Kesîr, *Tefsîr*, III, 100) üç defa geçen Zülkarneyn kelimesinin bir özel isim mi yoksa lakap mı olduğu açık değilse de hâkim görüş lakap olduğu yönündedir. Gerek Arap dilinde lakap ve sifata delâlet eden “zülcenâhayn, zülyedeyn” gibi kelimelerin bulunması gerekse Kur’an’da Hz. Yûnus’tan “zennûn / zünnûn” diye söz edilmesi (el-Enbiyâ 21/87) Zülkarneyn’in özel isimden ziyade lakap olabileceğini düşündürmektedir; fakat bu lakabın ne mânaya geldiği de açık değildir. Cemâleddin el-Kasımî ise İskender’in müşrik olduğunu ispatlayacak bilgi bulunmadığını söyleyerek Zülkarneyn’in Makedonya Kralı İskender olduğunda ısrar etmiştir. Batılı müellifler de genellikle bu görüşü benimsemiştir. Buna karşılık İbn Teymiyye, İbn Kayyim el-Cevziyye ve İbn Kesîr gibi Selefi âlimler, kesin olarak müşrik gördükleri Büyük İskender’i Kur’an’daki Zülkarneyn ile aynı kişi kabul etmenin büyük bir hata olduğunu belirtmişlerdir (*Mecmûcatü’l-Fetâvâ*, IV, 83-84; IX, 81; el-Bidâye, II, 542). İbn Kesîr tarihte iki farklı İskender bulunduğunu, Kur’an’da Zülkarneyn

diye anılan kişinin Hz. İsmâ’ya yakın bir dönemde yaşayan ikinci İskender değil Hz. İbrâhim’le aynı çağda yaşayıp onun irşadıyla müslüman olan, aynı zamanda Hızır’la da ilişkisi bulunan ilk İskender olduğunu söylemiş ve bu iki İskender arasında 2000 küsur yıllık bir zamanın geçtiğine dikkat çekmiştir (Tefsîr, III, 100; el-Bidâye, II, 542). Ancak çağdaş Şii müfessir Tabâtabâi, İbn Kesîr’in bu izahını delilsiz ve mesnetsiz bir açıklama olarak değerlendirmiştir (*El-Mîzân*, XIII, 380).

İ. 01b/7

- İslâm** Ar. İslâm Dini.
ehl-i İ. 03b/2, 11b/10
ehl-i İ.+ a 11b/1
dîn-i İ.+ uñ 08b/10
- iste -** İstek duymak, arzulamak.
i.- düği 07a/4
i.- düğün 23a/3
i.- düğine 20a/10
i.- rin 29b/11
i.- rsin 27b/1
i.- yüben 44a/2
- isti‘âze** Ar. Sığınma, korunma ihtiyacını belirtme.
i. 04b/6
- iş** İş, eylem, hareket.
i.+ i 44a/8
i.+ leriñ 40b/6
- işâret** Ar. Gösterme.
i. ider 34b/5
- işe -** İşemek, bevletmek.
i.- yen 46a/3
- işid(t) -** İşitmek, duymak.
i.- üp 19a/8
i.- ür 03a/6
- işit -** İşitmek, duymak.
i.- diler 20b/7
i.- dim 13a/1, 15a/9, 23b/9, 26b/10
i.- gen 03a/2
i.- mek 14a/8
- işkin** Açık adımlarla hızlı yürüyen eşkin (at).

i. olur 35b/10, 36a/1
 yavız i. ve yügrük olur 36b/2
it- Etmek. Türkçe'de birçok kelimenin sonuna gelerek birleşik fiiller teşkil eden, sonuna geldiği kelimeye göre değişik fonksiyonları olan, geçişli veya geçişsiz fiiller, ayrıca çeşitli deyimler yapan fiil.
 devā i.- di 43b/7
 emir i.- di 01b/11
 ihtiyār i.- di 21a/7
 iltimās i.- di 44a/7
 münkād i.- di 06b/6
 şādımān i.- di 44a/5
 za'if i.- di 43a/11
 murād i.- dikde 01b/9
 ra'-i ğanem i.- dikleriniñ 42b/6
 su'āl i.- dikte 24b/4
 du'ā i.- diler 20b/9
 iħrāc i.- diler 02a/5
 nazar i.- diler 02a/4, 02a/5
 rivāyet i.- diler 27a/9
 ihtiyār i.- din 21a/9
 kelīm i.- diñ 42a/9
 zabt i.- diyse 19a/8
 'avām i.- dügi 13b/6
 zıkr i.- dügi 14a/10
 şikāyet i.- düklerinde 19b/3
 kaşdıle i.- medi 44a/8
 intihāb i.- mege 01b/11
 ğazā i.- mek 29b/4
 ħarc i.- mek 15b/10
 sa'y i.- mek 04a/2
 ta'lim i.- mek 26a/4
 tesmīye i.- mekde 04a/8
 iħsān i.- mekden 14b/3
 zulm i.- memek 41a/10
 te'sir i.- meye 46b/6
 zulm i.- meyeler 42b/10
 fütür i.- meyen 17a/2
 iftār i.- meyen 17a/1
 men' i.- meyen 17a/4
 muħālefet i.- mez 07a/5
 naqıl i.- mişdür 15a/7
 rivāyet i.- mişdür 30b/4
 zikir i.- mişler 32a/2
 tesmīye i.- mişler idi 04a/6

naqıl i.- mişlerdür 27a/6
 rivāyet i.- mişlerdür 18b/5, 19a/5, 19a/9, 28a/9
 tesmīye i.- mişlerdür 18a/4
 naqıl i.- mişdür 18b/11, 22a/7
 rivāyet i.- mişdür 16b/2, 28b/3
 lehiv i.- se 25b/4
it Köpek.
 i. 46b/1
 'itāb Ar. Azarla(n)ma, payla(n)ma.
 'i. olundım 27b/9
 'i. olunup 28a/2
 i'tibār Ar. Önem verme, önem verilme, dikkate alma, dikkate alınma, saygınlık.
 i. 34a/6
 ittifāk Ar. Birleşme.
 i. 10b/1
 'ivaz Ar. Bir şeye karşılık olarak verilen veya alınan şey, bedel, karşılık.
 'i.+ 1 06a/1
 iyegü Kaburga kemiği.
 i.+ si 35b/6
 iyer At eyeri.
 i.+ in 39a/4
 iyü 1. sıf. İyi. 2. Zf. İyi durumda.
 i. 37a/10, 39a/10
 i. olunca 43b/7
 i.+ si 33b/7, 34a/6
 iz İz, belirti.
 i.+ leri 12a/3
 izhār Ar. Gösterme.
 i. idesiz 06a/7
 'izzet Ar. Onur, şeref, haysiyet.
 sebep-i 'i. 20a/2
 sebep-i 'i.-i ebediyyet olacak 21a/8
 serāperde'i 'i.-i maqām 47b/3
 'i.+ i 08b/10
 'i.+ ile 43b/9

K
ķaba sıf. Kabaca, yakın zaman dilimi.
 ķ. ķuşluķda 38b/2
ķabr Ar. 1. (At için) Bini tarafından sekili, alnında iki nişan bulunan at. 2. Kabir, mezar

- kaç** - kaç.-i meftûh 37a/4
(Birinden veya bir şeyden)
Kurtulmak için süratle uzaklaşmak.
kaç.- arlar 25b/7
kaç.- dı 41b/11, 42a/11
kaç.- mazlar 25b/8
- kaçan** zf. Ne vakit, ne zaman ki.
kaç. 29b/3, 32a/6, 32a/8
- kadâr** Ar. zf. Kadar, miktar.
kaç. 03a/3, 05b/2, 08b/4, 08b/5, 12a/11,
12a/7, 22a/10, 28b/11, 35b/11,
36a/1, 37a/2
ne kaç. idügin 12b/8
- kadđ** Ar. Boy.
serv-i kaç.+ in 47a/6
- kadem** Ayak, adım.
piş kaç.+ leri 03b/3
- Kadı Beyzâvî** Beyzâvî: Nâsirüddîn Ebû Saîd (Ebû Muhammed) Abdullah b. Ömer b. Muhammed el-Beyzâvî hicrî 585 (M.1189) yılı civarında Şîraz yakınlarındaki Beyzâ kasabasında dünyaya geldi. Müfessîr, Eş'arî kelâmcısı ve Şafîî fakihî. Şîraz Kadilkudâtlığı yaptığı için "Kadı" ve "Kâdilkudât" diye de tanınır. Hicrî 685, Milâdî 1286 yılında öldü. K. 14b/5
- kadîm** Ar. Eski, ezeli.
kelâm-ı kaç.+ inde 05a/4, 07b/2, 18a/4
- kâdir** Ar. 1. Kudreti yeten, çok güçlü, her şeyi yapabilen.2. Sahip olunan.
kaç. 06b/7
kaç. muṭlaḳdur 23a/6
kaç. olduğu 24a/1
kaç. olduđuñuzı 05a/10
- kâfir** Ar. Kâfir, Allah'ı inkâr eden kişi.
k.+ leri 05b/4, 05b/5, 09b/3
- kahır** Ar. Üstün gelip mahvetme.
kaç. 12b/7
- kâim** Ayakta duran, ayakta bulunan.
kaç. olup 43a/1
- kal** - Olduğu yeri ve durumu korumak, sürdürmek.
kaç.- madı 42a/3
kaç.- maz 15b/8, 42a/3
kaç.- sa 39a/2
- kaç.- ur 19b/5, 45a/2
- kalb** Ar. Kalp, yürek.
kaç.-i aḫvâlin 13b/11
kaç.+ in 44a/9
kaç.+ inde 13b/7
- kalğ(k)** - Kalkmak (ayağa), ayrılmak.
kaç.- ır 15b/7
- kalğan** (E. T., kalkan - kalkang < Moğ. kalka) Eski savaşlarda savaşçının kılıç, kargı, mızrak ve ok darbelerine karşı kendini korumak için sol elinde tutarak kullandığı siper.
kaç. 05a/11
- kañçı** Kañçı.
kaç. 33a/11, 35a/11, 37b/3
- kañış** 1. Buğdaygillerden, sulak yerlerde yetişen, çeşitli türleri olan, içi boş, yüzü boğumlu bitki. 2. sif. Kañıştannyapılmış olan.
kaç. 34a/7
- kâmil** Ar. Olgun, ermiş.
k. olduğdan 42b/7
- Kâmrân** sif. (Far. kâm "istek, arzu" ve ran "yürüten, süren" ile kâm-rân) Arzu ve ran "yürüten, süren" ile kâmrân) Arzusuna, muradına ermiş, bahtiyar. K. 47b/6
- kan** Kan.
kaç. 46a/3
kaç.+ ı 35b/5
kaç.+ ı olan 46a/1
kaç.+ ını 46a/11
- kanad** Kanat.
kaç.+ ı olur 23a/3
- kanat** Kanat.
kaç.+ sız iken 20a/8
- kañğı** sif. E.T. Hangi.
kaç. 19a/7
- kanķı** sif. E.T. Hangi.
kaç. 20b/5
- kañ** Kañ.
kaç. 38a/11
- kañag(k)** Kapak.
kaç.+ ın 44b/7
- kara** En koyu renk, siyah.
kaç. 02a/7, 29a/3, 29a/8, 30b/6
kaç. ola 36b/7

karaca	Karaya yakın renkte olan. k. 44b/11	katır	Katır. k. 33a/11
karañu	Karanlık. k. 02b/8		k.+ a 33a/2, 33a/9 k.+ lar 06a/5
karınca	Karınca. k. 46a/8 k.+ y1 46a/8	kavıl	Ar. Krş. kavıl k.+ ları 42b/11
karışdur	- Karışmasını, bir maddenin başka bir madde içinde dağılmasını sağlamak. k.- salar 45b/6	kavl	Ar. Söz. k.-ı şerîfi 14a/2 k.+ınca 14b/11, 14b/7, 15a/5
karîb	Ar. Yakın. k. olamazdı 07a/5 k. olan 05b/4	kavm	Ar. Kavim, ırk, millet. k.+ ı 18a/3, 39a/10 k.+ının 38a/6
kar(ı)n	Karın. k.+ ı 33b/5, 35a/9 k.+ını 39b/1	kavuk	Mesane, sidik torbası. k.+dağı 45b/11
karuşdur	- Karışmasını, bir maddenin başka bir madde içinde dağılmasını sağlamak. k.- up 46a/3	kazan	- Kazanmak, elde etmek. k.- asın 27b/1
karz	Ar. Ödünç. k.-ı hasen vire 16a/2 k.-ı hasen virmeğîñ 16a/4	kedü	Kedi. k.+ siniñ 41a/3
kaşd	Ar. Bile bile yapma. k.+ ı 13b/4 k.+ ile itmedi 44a/8	kelâm	Ar. 1. Söz. 2. Kitap (Kur'ân-ı Kerîm için.) hâşıl-ı k. 08b/3, 16a/8, 25b/5, 33b/7 k.-ı qadîminde 05a/4, 07b/2, 18a/4 k.+ dur 43a/1 k.+ ı 44a/3
kasem	Yemin, and. k. idüp 07a/8	kelb	Ar. Köpek. k.+ e 41b/6
kaşan	- (Büyük baş hayvanlar için) Durup işemek. k.- ıcağ 35b/4, 38a/11	kelim	Ar. Söz söylenen kişi, hitâp edilen, muhatâp alınan kişi. k. itdiñ 42a/9
kat	Huzur, yan, ön. k.+ ında 08b/10 k.+ ındadır 14b/4	Kelîmu'llâh	Ar. Allah'ın Kelîmi (Hz. Musâ) K. 42a/6
katarla	- Katar hâline getirmek, arka arkaya dizmek k.- yup 06b/10	kemâl	Ar. Eksiksizlik, noksansızlık, olgunluk, tamlık, mükemmellik. k. 20a/3, 20b/2
katı	1. sıf. Sert.2. Çok, pek, pek çok, zor, müşkil. 3. zf. Kesinlikle, kesin. k. 07a/11, 21a/11, 21b/2, 25a/4, 30b/6, 36a/2, 40a/6, 40b/7, 42a/11	kemik	Kemik. k.+ leri 35b/1
katil	Ar. Katletme, öldürme. k. ideler 09b/3 k. oluna 09b/1	kemüg(k)	Krş. Kemik. k.+ ini 46b/7
kaţ'an	Ar. zf. Kesinlikle, asla. k. 13b/8	kemük	Krş. Kemik. k.+ leri 45a/8
		kemür	- Kemirmek. k.- mege 45a/5, 45a/7
		kerâmet	Ar. 1. Ermiş kişilerde görülen olağanüstü hal, mucize 2. Hürmet. k. 04a/3

- kerem** Ar.Bağış olarak verme; iyilik, cömertlik, el açıklığı, bağış, ihsan. k. 43b/9
- kerîm** Ar. Ulu, soylu, yüce, şerefli, cömert, kerem sahibi olan. kitâb-ı k.+ inde 06a/7
- kerîme** Ar. Ulu, soylu, yüce, şerefli, cömert, kerem sahibi olan (Kur'ân-ı Kerîm için).
 âyet-i k. 14b/6, 16a/10
 âyet-i k.+ de 06a/3, 14a/9
 âyet-i k.+ niñ 14a/10, 23b/1
 âyet-i k.+ si 23a/11
 âyet-i k.+ sidür 16a/7
 âyet-i k.+ sin 14a/5
 âyet-i k.+ yi 04b/10
- kerre** Ar. Defa, kez, sefer. k. 04b/7, 38b/5
- kerrema'llâhü vechehü** Ar. Allah vechini (yüz, yön, taraf) mükerrem (şerefli) kılsın, meâlinde dua olup, Hz. Ali putlara hiç secde ve ibadet etmediği ve çocukluktan beri sadece Allah'a secde ettiğinden, onun ismi anıldığında hürmeten söylenir. Hâzret-i' Alî k. 14b/11
- kes -** Son vermek. k.- e 46b/3
- kesil -** ... Hâlini almak, baştan aşağı ... gibi olmak, dönüşmek. taş k.- di 24b/2
- keskin** İyi kesen, çok kesici. k. olur 45a/10
- kez** Defa, kere, sefer. k. 46a/9
- kıç** (Dört ayaklı hayvanlar için) Arka ayaklar. k. 31b/11, 33a/8, 35a/3, 35b/3, 36a/4, 37a/3
 k.+ ı 34b/10, 37b/3
 k.+ ın 35b/6
 k.+ ından 34b/10
 k.+ ları 35a/1, 37a/11
- kııl** İnsan ve hayvan vücudunda biten sertçe ve kalınca tüy. k. 02b/9
 k.+ ı 03a/4, 08b/2
- kııl -** Etmek, eylemek, yapmak. bî-irtiyâb k. 47b/11
 du' â k.- iñ 17b/5
 gazâ k.- mağa 13a/11
 Hâk k.- a 47a/5
 k.- am 20a/3, 20b/1
 k.- dı 06b/1
 k.- up 47b/5
 mübârek k.- dıñ 21a/2
 peygamber k.- dım 42b/4
 ri' âyet k.- mağ olmasa 40b/10
 şefeât idici k.- dım 20a/8
 tâze k.- a 47a/9
 temâm k. vir 47a/3
 uçar k.- dım 20a/9
- kıılâde** Ar. Gerdanlık. k. 17b/6
- kıılcağaz** Kılcağız, kılıcık. k.+ lar 35b/10
 k.+ ları 35b/8
- kıılç(ç)** Krş. Kılıç. k.+ ı 13b/6
- kıılç** Kılıç. k. 05a/11
- kıılın -** Edilmek, eylenecek, yapılmak. ihtisâr k.- dı 21b/1, 47a/2
- kıır** sıf. Kül rengine çalan beyaz. k. 02a/8, 36a/11
- kıır -** Çekip koparmak, kırmak. k.- up 12a/6
- kıırıl -** 1. Kopmak, birbirinden ayrılmak 2. Sakatlanmak. k.- dı 41b/11, 42a/1
 k.- maya 17b/8
 k.- ur 17b/10
- kıırk** Kırk. k. 14b/9, 22a/9, 44b/6, 45b/2
- kıırk -** Kırmak, kısaltmak. k.- mağ 28b/2
 k.- mağdan 28b/1
- kıışa** Kısa. k. 34a/10, 35a/5
 k. ola 33b/4, 35b/1
- kıısım** 1. Çeşit, tür. 2. Bölüm, parça. k.+ dur 09a/9, 11a/9
- kıısım** Krş. kısım k.+ ı 09a/10, 09a/9

- ķ.+ indan 25b/2
- ķısrak** Dişi at.
ķ. 35a/9
- ķıřsa** Hikāye, fıkra.
ķ.+ yı 44a/9
- Ķıyāfet-nāme** (Ar. kıyāfet ve Far. nāme
'yazılı Şey"den kıyāfet-nāme) 1. Bir
millete, bir döneme āit kıyāfetleri
gösteren kitap veya albüm. 2. Bir
kimsenin yüzünden ve dış
görünüşünden ahlākını anlama
hususuna dāir yazılan kitap, ilm-i
kıyāfetten bahseden eser. 3. İmām-ı
Őāfi'n yazdığı bir kitap ismi.
ķ. 34a/2
- ķıyāmet** Ar. Dünyanın sonu, bütün ölülerin
dirilerek mahşerde toplanacakları
zaman.
ķ. 08a/3, 08b/2
ķ.+ e 17a/11, 18a/2, 18b/2
- ķızıl** Parlak kırmızı renk.
ķ. 29a/8
ķ.+ dur 29a/10
ķ. ola 30a/9
- ķi** Far. İki cümleyi sebep, sonuç ve
çeşitli fonksiyonlarda birbirine
bağlayarak birleşik cümle haline
getirir (İlgi zamiri olan -ki, bağlaç
olan ki, sıfat yapan -ki.)
k. 01b/7, 02a/11, 02a/2, 02b/11,
03a/7, 03b/1, 03b/4, 04a/3, 04a/4,
04b/6, 05a/4, 05b/11, 05b/9, 06a/4,
06a/6, 06b/2, 06b/6, 06b/9, 07a/9,
07b/4, 07b/8, 07b/9, 08a/1, 08a/6,
08a/8, 08b/11, 09a/11, 09a/3, 09b/10,
09b/3, 09b/5, 10a/1, 10a/3, 10a/4,
10a/5, 10a/9, 10b/5, 10b/7, 11a/11,
11a/8, 11b/10, 11b/3, 11b/8, 12a/4,
12a/7, 12b/9, 13a/1, 13a/2, 13a/3,
13a/8, 13b/10, 13b/4, 13b/5, 14a/11,
14a/2, 14a/6, 14b/8, 15a/1, 15a/8,
16a/1, 16a/2, 16a/7, 16a/9, 16b/2,
17a/7, 17b/7, 18a/8, 18a/9, 18b/11,
18b/3, 18b/6, 18b/7, 19a/5, 19a/9,
19b/11, 19b/3, 19b/9, 20a/1, 20a/3,
- 20b/1, 21a/5, 21b/4, 21b/7, 22a/3,
22a/7, 22a/9, 22b/4, 22b/5, 22b/9,
23a/2, 23a/8, 23b/10, 23b/3, 23b/8,
24a/2, 24a/11, 24a/4, 24a/5, 24a/7,
24a/8, 24b/8, 24b/9, 25a/10, 25a/11,
25a/7, 25a/9, 25b/10, 25b/11, 26a/7,
26a/8, 26a/9, 26b/10, 26b/11, 26b/3,
27a/9, 27b/1, 27b/10, 27b/2, 27b/6,
27b/9, 28a/10, 28a/5, 28a/6, 28b/10,
28b/3, 28b/4, 28b/6, 28b/8, 29a/4,
29a/9, 29b/1, 29b/11, 29b/2, 29b/4,
30a/10, 30a/2, 30a/5, 30a/6, 30a/8,
30b/4, 30b/6, 31a/1, 31b/11, 32a/10,
32a/2, 32a/5, 32a/6, 32a/8, 32b/11,
33a/10, 33a/11, 33b/3, 34a/3, 34a/6,
35b/11, 36a/11, 36a/6, 36b/11,
37b/11, 37b/2, 37b/9, 38a/8, 39a/1,
39a/8, 39b/11, 39b/6, 40a/8, 40b/4,
40b/7, 40b/9, 41b/4, 42a/5, 42a/6,
42a/9, 42b/6, 42b/8, 43a/4, 44a/11
- ķile** Kilo, ağırlık ölçüsü.
k. 38b/7
- ķim** bęl. Far. Ki.
k. 05b/6, 47b/2
vaķtā k. 20b/11
k. ola 36b/6
- ķim** 1. Hangi ķiři anlamında cümlede,
özne, tümleç, nesne, yüklem
görevinde kullanılan bir söz, zamir.
k. 24a/10, 34a/3
ķ.+ dür 16a/2
- ķimesne** (< ķim+ise+ne) E. A.T. Ķimse.
k. 22b/2, 23a/8, 23a/9, 24a/9, 27b/1,
46a/10
ķ.+ ler 26b/6
ķ.+ niņ 26a/11, 45b/7
- ķimi** zm. (İyelik ekinin kalıplaşmasıyla
ķim+i) Bahsedilen ķimse veya
Şeylerden yalnız bir kısmını
kastetmek için tekrar edilerek
kullanılır.
ķ.+ n 15a/4, 15a/5
ķ.+ sin 14b/10, 14b/9
- ķimse** zm. (< ķim ise) Herhangi bir ķiři,
ķim olduğu belirtilmeyen bir Şahıs.
k. 06b/11, 07a/5, 08a/1, 10a/5,
11a/11, 11b/3, 13a/11, 13a/3, 13a/6,

14a/6, 14a/9, 16a/2, 17a/4, 19a/5,
26b/11, 26b/8, 26b/9, 29b/9, 41b/4
k.+ de 40b/10, 42a/3
k.+ den 04a/1
k.+ ler 14a/11, 16b/11, 19b/2
k.+ lerdendür 14a/10
k.+ niñ 08a/11, 08a/4, 10b/1, 42a/3
k.+ ye 11a/10, 11a/11, 11a/9, 19a/10,
26b/10, 45b/10, 46a/3, 46a/5, 46b/9
k.+ yi 24b/6

kirām (Ar. kerīm “şerefli, ulu, cömert”in çoğul şekli.) Soyu temiz, soylu kimseler, şerefli ve ulu kimseler. Enbiyâ’-i K. 42b/5 melâ’ike-i k. 20b/6 aşhâb-ı k.+ ın 21b/3 aşhâb-u k.+ ın 19a/4

kiriş Ar. Kılâdenin Türkçesi. Gerdanlık, atın boynuna takılan süslü bağ. k.+ i 17b/6 k.+ ler 17b/6

kirpik Kirpik. k.+ leri 34b/2

kirpük Krş. **kirpik** k.+ leri 33a/7

kirpükli Kirpiği olan. k. 33a/7

kişi Kişi, şahıs, insan. k. 04a/7, 08a/11, 10a/10, 19a/7, 21b/11, 24b/1, 25b/3, 25b/7, 27b/10, 33b/8, 34a/3, 40a/2, 42a/4 baht-ı k. 47a/9 k.+ nin 13b/11 k.+ niñ 40a/6, 46b/1, 46b/3 k.+ ye 10a/11, 12a/1, 27a/3, 27b/2, 45b/8

kişne - (At için) Ses çıkarmak. k.- di 21a/1 k.- dügidür 25a/6 k.- meñ 21a/2 k.- mez 35a/10 k.- ye 35a/9 k.- yeler 32a/7, 32a/9

kitāb Ar. Kitap. k.-ı keriminde 06a/7 k.+ ı 34a/2

Kitābü ’l-Ḥayıl Dimyâti’nin yazdığı Atlarla ilgili kitabının ismi. K.+ da 19b/8

ko - 1. (Bir yere) Bırakmak, yerleştirmek 2. Bırakmak, terk etmek. k.- mayalar 38a/10 k.- r 11b/2, 11b/4 k.- rlar 08b/6 k.- sa 12a/1 k.- salar 39a/1, 46b/3, 46b/4

koğ - Kovmak. k.- ar 37b/6

kon - Yerleştirmek. k.- ır 08a/5 k.- ur 08a/4

konak Araba ve hayvan yolculuğunda geceyi geçirmek için inilen yer, durak. k. 39a/2

korğud- Korkutmak. k.- ursız 05b/4, 05b/5

korq - Korkmak, çekinmek. k.- duğından 20a/10

korqud – Korkutmak, ürkütme. k.- am 21a/3

koş - 1. Koşuya çıkmak. 2. Şart koşmak, kural koymak. 3. Yarıştırmak. k.- alar 10a/8 k.- mağ 10a/3 k.- sa 25b/4

koşdurıl - 1. Koşuya çıkarmak. 2. Yarıştırmak. k.- a 09b/5, 09b/6 k.- ur 10a/2

koy - 1. Bir yere bırakmak, yerleştirmek. 2. Katmak, eklemek. 3. İzin vermek, serbest bırakmak, ellememek. k.- a 13b/6, 13b/7 k.- arsa 23a/2 k.- dı 43b/6 boş k.- up 39a/3

koy(u)n (Eski Türk, koy “kucak” > koy+u+n) Göğüsle elbise arasında kalan kısım. k.+ ina 43b/6

koyun (Hayvan için) Koyun. k. 42a/10

ķ.+ ı 03a/8
ķoyuncug(ķ) (Hayvan iēin) Koyuncuk.
ķ.+ ı 42a/9
ķoyuvir - Bir Şeyi salıvermek, serbest bırakmak, gevŐek bırakmak.
ķ.- meye 34b/9
ķōstek Hayvanın kaēmasını ōnlemek iēin iki ayağına bağlanan kısa ip veya zincir.
k. 38a/10
ķōy Kōy.
k.+ de 25a/6
k.+ lerden 25a/5
ķuē - Kucaklamak.
ķ.- dun 42b/2
ķudız Kuduz.
ķ. 46a/11
ķudret Ar. Kuvvet, gūē.
ķ.-i tāmmesinden 23a/6
ķuds Ar. Kutsal.
ķ.-i Şerif 27a/7
ķūh Far. Dađ.
K.-u Tūra 36a/9
ķul 1. İnsan, kişi, kul. 2. Bende, kōle, hizmet eden, kul.
ķ.+ ların 22b/5
ķula Al ile kır arasında bir at rengi.
ķ. 02a/4, 36b/6
ķulag Kulak.
ķ.+ ı 34a/8
ķ.+ ina 35b/8
ķ.+ ında iken 03b/7
ķ.+ ından 35b/11
ķ.+ ını 03b/5, 03b/6
ķulak Başın iki yanında bulunan iŐitme organı.
ķ. 35a/8
ķ.+ ları 33a/10, 34a/7
ķ.+ ların 21a/3
ķullan - 1. Kullanmak 2. (At iēin) Sürmek, koşmak.
ķ.- up 40a/5
ķ.- ur idi 03b/10
ķullandır - 1. Kullandırmak, istifadeye sunmak 2. (At iēin) Sürmek, koşturmak.
ķ.- maē 13b/10
ķulun Yeni doğmuş at veya eŐek yavrusu.

ķ. 44b/7, 44b/9
ķum Kum.
ķ.+ dur 39b/3
ķumār Ar. Kumar.
ķ. oluna 09b/5
ķ. olmaz 10b/3
ķurbaga Kurbağa.
ķ. olur 39a/11
ķurtul -Bir tehlikeden, sıkıntılı bir durumdan sıyrılmak, uzaklaşmak, selāmete ēıkmak, halās olmak.
ķ.- maē 20a/11
ķuru 1. Nemi, suyu olmayan.2. mec. ēok zayıf, arık, sıska.
ķ. 34a/9, 38a/11, 38a/9
ķuŐ Kuş.
ķ. 20a/9
ķuŐcađız KuŐcađız (Acıma,sevgi bildirir.)
ķ.+ ı 41b/10
ķuŐluk Gūnūn sabahla ōđle arasındaki saatleri
ķ.+ da 38b/3
ķuvā Ar. Kuvvet, gūē.
ķ.+ sina 40a/7
ķuvvet Ar. Kuvvet, gūē.
ķ.+ i 30a/7
ķ. viren 05a/10
ķuvvetlendür - Kuvvetlendirmek, gūēlendirmek.
ķ.- e 45b/8
ķuvvetlū Kuvvetli, gūēlū.
ķ. 03a/1, 03a/3, 06b/9, 33b/9
ķuyrug(ķ) Krş. ķuyruk
ķ.+ a 36b/8
ķ.+ ı 30a/9, 33a/11, 36a/11, 36a/6, 36b/3, 36b/5, 36b/7
ķ.+ ın 28b/1, 35b/5
ķ.+ ını 38b/4
ķuyruk (Hayvan iēin) Kuyruk.
ķ. 33b/5, 34b/1, 35b/1
ķ.+ lariñ 32a/9
ķuyruklı Krş. ķuyruklu
ķ. olup 35a/11
ķuyruklu (Hayvan iēin) Kuyruğu olan.
ķ. ola 33a/11
ķuyu Kuyu.
ķ.+ dan 41b/7

kübeyşe Ar. Saf kan, iyi cins bir Arap atı.
k. 38a/2
küçecek Krş. küçücek
k. 34a/10
küçücek Küçüçük.
k. 38a/1
küffâr Ar. Kâfirler.
k. 05a/9
cemî' i k. 05b/7
küheylân Ar. Gözü sürmeli, soylu Arap atı.
k. 38a/2
kümeyt Ar. Doru at, kırmızı şarap renginde
kara ile kızıl arası at.
k. ola 29a/7
kümüyet Ar. Doru at, kırmızı şarap renginde
kara ile kızıl arası at.
k. 29a/8
k. olup 37a/1

L

Lahza Lübnan'daki Lahzah isimli şehir.
L.+ niñ 38a/5
lâkin Ar. Ancak, ama, fakat.
l. 46b/11
laţif Ar. Hoş, nazik, yumuşak.
hulq-i l. ola 43a/5
lâyık Ar. Yakışır, yaraşır, uygun.
l.+ mı 43b/10
lâzım Ar. Gerekli, lüzumlu, şart.
l. 39b/10
lehiv Ar. Oyun, oynama, eğleşme.
l. 25b/2
l. itse 25b/3
leşker-keşân Far. Asker çeken, sevk eden
(kimse); kumandan
l. 47b/6
levn Ar. Renk, boya.
l.+ i 36a/9
luţf Ar. 1. iyi muâmele, iyilik,
yumuşaklık, hoşluk 2. Bağış,
bağışlama, ihsan, kerem, cömertlik.
l. 09a/1, 43b/9
l.+ u eyler 14a/1

M

mağfûre Ar. Günahlarının affi için kendisine
dua edilmiş, rahmetlik olmuş kadın.
m. olup 41b/7
maḥfûz Ar. Korunmuş, muhafaza edilmiş.
m. olalar 05a/2
maḥıv Ar. Silinme, yok olma.
m. olunur 27b/4
maḥlûk Ar. Yaratık, yaratılmış.
m. 20a/1, 21a/10
şe' r-i m. 3Bş7a/6
mahmûdî Ar. İyi cins bir Arap atı.
m. 38a/3
maḥşer Ar. Haşrolunacak, toplanılacak yer;
kıyâmette ölülerin toplanacağı yer.
rûz-u m.+ de 44a/1
maḥzûn Ar. Hüzünlü, üzgün.
m. oldı 43b/2
m. olmazlar 14b/5
maḳâm Ar.
serâperde' i ' izzet-i m. 47b/3
maḳbûl Ar. Mahal, yer.
m.-ı Hüdâ 43a/6
m.+ ı 36b/11
maḳşûd Ar. İstenen, niyet edilen,
amaçlanan, istek.
gülşen-i m.+ iñ ola 47a/7
ma' ḳûl Ar. Akla uygun, akıllıca, mantıklı.
m. 27b/11
māl Ar. Varlık, mal, mülk.
m. 16b/10, 16b/6
m.+ ların 14b/2, 14a/11
m. virmek 10b/2
mâlik Ar. Bir şeye sâhip olan (kimse),
sâhip.
m. olmamış idi 15a/3
m. olmuş idi 15a/2
ma' lûm Ar. Herkes tarafından bilinen,
öğrenilmiş olan.
m. ola 02b/11, 03b/1, 04a/3, 44a/11
m. oldu 27b/10
m. olmaz 45a/7
m. olup 45a/11
ma' nâ Ar. Anlam, mana.
m. 21a/11
hâşıl-ı m. 11a/8
m.+ dan 19a/2

- m.+ sı 09b/10, 09b/7, 11b/8, 14a/11, 16a/1, 16a/5, 17a/10, 23b/11, 24a/5, 30a/2
m.+ sıdur 18b/9
m.+ yı 19a/6
- ma'neñ** Ar. zf. Manevî olarak.
m. 38a/3
- ma'nî** Ar. Anlama ait.
bu m.+ de 23a/4
- manķır** Bir para birimi.
m.+ a olmaķ 37b/8
- maraz** Ar. Hastalık, illet.
m. 40a/8
m.-ı mevt 40a/9, 40b/1
- maşlahat** Ar. İyi olan ve iyiliğe yol açan, hayır getiren, fayda sağlayan şey.
m.+ ı 11b/10
- mażlüm** Ar. Zulüm görmüş, haksızlığa uğramış.
mūr-u m. 44a/2
m.+ a 43b/4
- mażmun** Ar. 1. Anlam, kavram. 2. Nükteli, sanatlı, ince söz.
m.+ ında 22a/2
- mecāl** Ar. Güç, kuvvet, derman, takat.
m.+ leri olmazdı 03a/11
m. olmaz 45b/1
- mefţüh** Ar. Açılmış, açık
ķabr-i m. 37a/4
- mefţül** Ar. Bükülerek fitil hâline getirilmiş, bükülmüş, kıvrılmış.
şâ' r-ı m. 37a/7
- meger** Far. "Ancak, yalnız, fakat, şu kadar ki, illâ" gibi anlamlarla istisna belirtir, meğer ki.
m. 36b/7
- Mekke** Ar. Arabistan'da bir şehir.
M. 05b/4
- melâ'ike** Ar. Melekler.
m.-i kirām 20b/6
- melāl** Ar. Usanç, usanma, bıkmama.
m. virmekden 47a/1
- melālet** Ar. Bıkmama, usanma, usanç, melāl.
m.+ de iken 44a/5
- melek** Ar. Nurdan yaratılmış olup, devamlı tesbih ve zikir içinde olan mahlûk.
m.+ ler 25b/2, 25b/6, 25b/8
- melül** Ar. Üzgün, kederli.
m. oldu 44a/4
- memnu'** Ar. Yasaklanmış, yasak.
m. olduğımıñ 17b/7
- men'** Ar. Önleme, engel olma.
m. itmeyen 17a/3
- menāfi'** Ar. Menfaatler, yararlar, çıkarlar.
m.+ i 45b/6
m.+ inde 46b/10
m.+ nden 24a/2
- menķül** Ar. Nakledilmiş, anlatılmış.
m.+ dur 21b/4
- merħamet** Ar. Şefkat gösterme, acıma, esirgeme.
m. idüp 41b/6
- merkeb** Ar. Binilecek şey, binek.
m.+ i 40a/3
- mertebe** Ar. Derece, basamak, rütbe, mevki, pâyeye, değer.
m.+ dedür 08b/10
m. idi 03b/4
m.+ lerin 07b/2
- mervî** Ar. rivâyet etme, aktarma, aktarıma.
m.+ dür 13a/1, 13a/8, 14a/2, 15a/8, 28a/5, 29b/1, 31a/1
- meşelâ** Ar. Misal olarak, şunun gibi.
m. 10a/10, 10a/5
- mesrūr** Ar. Sevinçli.
m. 43b/11
m. ol 44a/6
- meşâriķ** Ar. Doğuda bulunan memleketler, doğu ülkeleri [Osmanlı İmparatorluğu zamanında imparatorluğa bağlı Mısır ve Mısır'ın doğusunda kalan Bingâzi, Arabistan, Suriye, Irak gibi ülkeler].
ħadîş-i m.+ da 41b/8
- meşğül** Ar. Bir işle uğraşan, iş gören.
m. olsa 20b/5
m. olup 20b/6
- meşrüh** Ar. Şerh olunmuş, açıklanmış.
vech-i m. 30b/10
- metâ'** Ar. Mal.
m.+ larından 21b/5
- mevcūdât** Ar. Varlıklar; bulunan, mevcut olan her şey.
m. 43a/2

- mevt** Ar. Ölüm.
maraz-ı m. 40a/9, 40b/2
muḳaddimāt-ı m.+ dūr 40a/10
muḳaddimāt-ı m. olduğı 40a/10
- meydān** Ar. Geniş, açık, düz olan, bir işin yapılmasına ve olmasına uygun yer.
m. 12a/6
- mezkūr** Ar. Zikrolunmuş, adı geçmiş, anılmış.
m.+ dur 08a/6, 32a/5, 41b/8
- mezmūm** Ar. Ayıplanmış, kınanmış, kötülenmiş.
m.+ dur 40b/8
- mıḥ** Far. Büyük çivi, mıh.
m. 39a/9
- Mısr** (Ülke için) Mısır.
M.+ in 38a/6
- mıḳdār** Ar. Bir şeyin ölçüsü, sayısı veya ölçülebilme, sayılabilme, nicelik, kemiyet.
m. 20a/4, 30b/7, 44b/10, 46a/2
m.+ inca 40a/4
m.+ indan 40b/4
- mīl** (Ar. mīl < Lat.) Uzunluğu ülkeden ülkeye değişen bir uzaklık ölçüsü birimi.
m.+ den 39b/5
- mīlk** Ar. Mülk kelimesinin eski metinlerde kullanılan bir şekli.
m.-i cihān 43a/3
- misk** Ar. Asya dağlarında yaşıyan bir ceylan cinsinin erkeğinde karın derisi altında bulunan kese şeklindeki bir bezden elde edilen güzel kokulu siyah madde.
m. olsa 08b/9
- miḣḳāl** Ar. Yirmi dört kıratlık bir ağırlık ölçüsü.
m. 45b/10, 46a/4
- miskīne** Ar. Zavallı, miskin, fakir, yoksul. Miskin kelimesinin dişilik durumu.
m. 42b/2
- mizāc** Ar. Huy, tabiat, yaratılış.
m.+ dur 36b/11
- mizān** Ar. Tartı, ölçü, tartı aleti.
m.+ ina 08a/4, 08b/3, 08b/6
- mu‘ālecāt** Ar. İlāç vermek sūretiyle yapılan tedāviler.
m. 50a/
m.+ ında 46b/11
- mu‘ammer** Ar. 1. Yaşıyan, hayatta bulunan (kimse). 2. Çok yaşımiş olan, uzun bir ömür süren, uzun ömürlü (kimse).
m. eyleye 45b/5
- mufaşşal** Ar. Ayrıntılara girilerek geniş biçimde anlatılan, ayrıntılı, tafsilatlı
m. olmaḳ 21a/11
- muḥabbet** Ar. 1. Sevgi 2. Aşk, sevda 3. Dostluk, bağlılık. 4. Sohbet, yārenlik.
m. 20a/8
m. idüp 23b/7
- muḥālefet** Ar. 1. Uymama, başka türlü olma. 2. Karşı olma, karşı çıkma, aksini savunma.
m. itmez 07a/4
- muḥkem** Ar. Sağlam, sağlamlaştırılmış.
m. 38b/5, 39a/8, 39b/1
- muḥtāç** Ar. İhtiyaç içinde olan.
m. olmazlar 39b/2
- muḥtelife** Ar. Farklı, çeşitli, çeşit çeşit, türlü türlü
‘ibārāt-ı m. 19a/3
- mu‘in** Ar. 1. Yardımcı, yardım eden. 2. Allah’ın bir sıfatı.
M. 45b/5
m.+ dūr 17b/2
m. olur 19a/11
- muḳābele** Ar. Bir işin, davranışın gerektirdiği karşı davranış veya iş, karşılık.
m.+ sinde 27a/3, 27b/2
m.+ sinde 27b/4
- muḳaddimāt** Ar. Bir işe veya bir olaya başlangıç olan şeyler, ilk bölümler, ön bilgiler.
m.-ı mevt olduğı 40a/9
m.-ı mevtdür 40a/10
- Mu‘ḳal bin Yesār** Ma’kıl İbni Yesār: Künyesinin Ebû Ali olduđu bilinmektedir. Fakat Riyāzū’s-sālihîn nüshalarında Ebû Ya’lâ diye

geçmektedir. Ma'kıl Hudeybiye Antlaşması'ndan önce müslüman oldu ve Hudeybiye'deki meşhur ağaç altında yapılan Bey'atü'r-rıdvân'da bulundu. Peygamber Efendimiz'in vefatından sonra Basra'ya yerleşti. Hz. Ömer'in hilâfeti zamanında onun emriyle bir nehir açtığı için bu nehir kendi adıyla Ma'kıl Nehri diye anıldı. Rivayet ettiği 34 hadis Kütüb-i Sitte'de bulunmaktadır. Ma'kıl İbni Yesâr Hz. Muâviye'nin hilâfetine son yıllarında yani 60 (680) yılı civarında veya Yezid devrinde Basra'da vefat etti.

M.+ dan 21b/6

muḳteżā Ar. Bir şeyin gereği olan, gereken, lâzım gelen şey, gerek, îcap. m.+ sinca 16a/10, 23a/11

mūr Far. Karınca. m. 43b/1, 43b/11, 44a/7 m.-ı za'îf 43a/5 m.-u mazlûm 44a/2 m.+ dan 43b/2 m.+ ı 43a/11

murād Ar. 1. Arzu, istek, dilek. 2. Maksat, meram. m. 05b/9, 18a/7, 18b/2, 23b/5, 23b/7 m.-ı şerîfi 16b/7 m.-ı şerîfleri olduğda 19b/11 naḥl-i m.+ a 47a/8 m.+ ı 19a/9 m.+ ı ola 13b/5 m.+ ı olsa 14a/8 m. idinse 12a/10 m. itdikde 01b/9 m. oluna 09b/4 m. olunursa 12b/2

Mūsā İsrâiloğulları'na gönderilen ve kendisine Tevrat indirilen peygamber. Hem Yahudilik ve Hıristiyanlığa hem de İslâm'a göre büyük bir peygamber ve İsrâiloğulları'nı Firavun'un zulmünden kurtarıp hürriyete kavuşturan bir liderdir. Hakkında Ahd-i Atîk'in Tevrat dışındaki

bölümleriyle Ahd-i Cedîd'de kısmen bilgi bulunmakla birlikte onunla ilgili yegâne kaynak Tevrat ile Kur'ân-ı Kerîm'dir. Tevrat'ın hemen hemen tamamı Hz. Musa'nın ve önderliğini yaptığı İsrâiloğulları'nın tarihinden ibarettir. Yaşadığı döneme ait diğer kaynaklarda kendisinden bahsedilmemekte, Kitâb-ı Mukaddes'te onun dışında bu adı taşıyan başka bir kimse bulunmamaktadır. Tevrat Musa'yı peygamberlerin en büyüğü olarak takdim eder.

Ḥazret-i M. 42a/6

mu' tād Ar. 1. Alışkanlık hâline gelmiş, her zamanki. 2. Âdet edinilmiş şey, alışkanlık, âdet. m. degil isedür 45a/6 m. ise 45a/7

muṭî' Ar. İtaat eden, baş eğen, dinleyen. m. 06b/6 m. olup 06b/11

muṭlaḳ Ar. Herhangi bir şart ve kayıtla sınırlı olmayan, kayıtsız şartsız. ḳâdir m.+ dur 23a/7

muṭlaḳ'ul-yemin Ar. sıf. (At için) Sağlam, arızasız, hayırlı, uğurlu. m. 37a/11

muẓır Ar. zararlı, zarar veren. m. olur 40b/5

mübârek Ar. 1. Çok saygı değer, hürmete lâyık, muhterem. 2. Hayırlı, uğurlu, kutlu, mukaddes. m. 03b/10, 18a/9, 22b/4, 27b/8, 29b/7 m.+ dür 11b/9, 12b/5, 16b/8, 19a/10, 30b/11, 30b/9 m. eyle 17b/5 m. ḳıldıñ 21a/2 m. olsun 21a/9

mübâreklik Hayırlılık, uğurluluk, kutluluk, mukaddeslik. m. 04a/7

mübâşiret Ar. Bir işe başlama, girişme, mübâşeret etme. m.+ i 13b/7

mücerreb Ar. Denenmiş, sınanmış, tecrübe edilmiş.
m.+ dür 34a/5

mücerrebü's-şiddik Ar. Kesinliği ve doğruluğu denenmiş, sınanmış, tecrübe edilmiş.
m. 43a/1

mücerred Ar. zf. Yalnız, yalnızca, sâdece, ancak, sırf.
m. 12b/1

mühr Far. Mühür, damga, kaşe.
m.-ü münevver 47b/4

mülâmet Ar. Yumuşama, merhamet etme.
m. eyleñ 28b/6

mülâyim Ar. Yumuşak huyluluk, mülâyimlik.
m. 33a/4

mümkîn Ar. Olması, gerçekleşmesi imkân dâhilinde olan, olabilir, kabil, muhtemel.
m. olmaz 39b/10
m. olur 39b/9

münevver Ar. Nurlu, parlak, aydınlık.
mühr-ü m. 47b/4

münhezim Ar. Yenilgiye uğrayama, yenilgiye uğramış.
m. olurlar 32a/10

münkâd Ar. Boyun eğen, boyun eğmiş, râmolmuş, tâbi, itâatkâr
m. itdi 06b/6

müntefi' Ar.
m. oldukça 11b/6

Müslim İmam Müslim: Ebu'l-Hüseyin Müslim b. Haccâc el-Kuşeyrî, h. 202, 204 veya 206 tarihinde Nişabur'da doğmuştur. Kendisi meşhur Arap Kabilesi Kuşeyr'e mensuptur. Lakabı "Asâkiru'd-dîn"dir. Müslim de Buhârî gibi hemen bütün hayatını Hadise adamıştır. O, devrin ilim merkezleri olan Hicaz, Mısır, İnan, Suriye, Mezopotamya ve Türkistan'a seyahatlar yaptı. Gezdiği yerlerdeki hadis bilginlerinden ders aldı. 261/874'de vefat etti. İmâm M. 10b/4, 18a/7, 18b/4, 28a/8

müslimân Ar. is. ve sıf. (Ar. muslîm > Far., muslimân'dan) İslâm dîninden olan kimse.
m.+ iñ 23b/11

Müslim bin Yesâr Tâbiînin büyük fakîhlerinden. İsmi Müslim bin Yesâr el-Basrî el-Emevî, el Mekkî olup, künyesi Ebû Abdullah'tır. İmâm-ı Ahmed bin Hanbel, Ebû Dâvûd, İbni Muîn, İclî, onun sika (güvenilir, sağlam) hadîs rivâyet etmeye ehil bir kimse olduğunu beyan etmişlerdir. Ömer bin Abdülazîz'in (r.aleyh) hilâfeti zamanında 100 (M. 718) târihinde Basra'da vefât etmiştir. Rivâyet etmiş olduğu hadîs-i şerîfler sahîh-i Müslim'de bulunmakta olup, Eshâb-ı Kirâmdan bazılarını görmüş fakat ekseri rivâyetlerini Eb-il A'meş ve Ebî Külâbe'den yapmıştır.
M.+ dan 27b/5

müslîmin Ar. Müslümanlar(ın).
fuğahâ'-i m. 40b/9

müslümân Ar. Krş. **müslimân**
m.+ lara 11b/1

N

nâfi' Ar. Faydalı.
n.+ dür 46b/2
n. iken 40b/5
n. ola 45b/10, 45b/9, 46a/1, 46a/11, 46a/3, 46a/5, 46a/7, 46b/1, 46b/7, 46b/9

Nâfi' bin Cübeyr Nafi İbn Cübeyr: Cübeyr İbn Mut'im'in oğludur. Fakihtir. Hudeybiye antlaşmasından hemen sonra (628 yılında) İslâmiyet'i kabul etti . Cübeyr İbni Mut'im soy ilmi demek olan ensâbı Hz. Ebû Bekir'den öğrendi. Hz. Ömer, hilâfeti devrinde onun bu bilgisinden faydalandı.Cübeyr, Hz. Peygamberden altmış hadis rivayet etti ve 58 (678) yılında Medine'de vefat etti.
N. 30b/3

nā-gehān	Far. Birdenbire, ansızın n. 43b/11	ne	zm. (Eski Türkçe'den beri kullanılır) 1. Hangi şey. 2. (Şart kipiyle kullanıldığında) Bir şey, herhangi bir şey 3. Niçin n. 03a/3, 06b/9, 08b/4, 08b/5, 23a/7, 25a/2, 29a/10, 35b/11, 40b/7, 42a/8 n.+ dür 25a/5 n. idi 24b/3 n. ise 09b/6 n. kadar idügin 12b/8
nahif	Ar. Zayıf, çelimsiz, güçsüz, arık. n. 06b/11 n. 36b/11	nebāt	Ar. Bitki. n. 43a/2
nahl	Ar. Fidan, süs ağacı. n.-i murāda 47a/8	nebātāt	Ar. Bitkiler. n.+ a 42b/9
na' il	(At için) Nal vurma. n. ideler 39a/10 n. urmazlar 39a/11	nebi	(Ar. neb' "haber vermek"ten nebî) Tanrı buyruğunu kullara bildiren kimse, peygamber. n. 44a/5
naql	Ar. Krş. naql n. 19a/8, 21a/11 n. ider 26b/3 n. idüp 24b/7 n. itmişdür 15a/7 n. itmişlerdür 27a/6 n. itmüşdür 18b/11, 22a/7 n.+ larında 29a/11 n. olundı 27b/6 n. olunur 26a/7	nebiyyu 'aleyhi'ş-şalātü ve's-selām	Ar. Esenlik ve iyilikler Allah'ın habercisi üzerine olsun. n.+ dan 09a/2
naql	Ar. Başkasına ait bir sözü veya bir fikri, bir olayı bir yerde anlatma, hikāye etme. n.+ ında 09a/2, 16a/11, 18a/7, 25a/9, 28a/10	nef	Ar. Fayda, yarar. n.+ i 13b/8
na' l	(At için) Nal, nal vurma. n.+ e 39b/2	nefes	Ar. Soluk, ağızla üfleme. n.+ iñ 07b/1 n.+ leriyile 07b/4
nāle'	Far. İnleme, inilti. n. 43b/3	nefs	Ar. Kendi, öz benlik, kişinin özü. n.+ üñüzi 40a/5
nā-meşru'	Ar. 1.Yasalara uymayan 2.Dine, kanuna ya da töreye uygun olmayan. n. 10a/1 n.+ dur 25b/6 n. olduğu 10a/3	nehiy	Ar. Yasak etme, sakındırma. n. buyurmışdur 28b/1
naşıl	Nasıl, ne şekilde mânâsında kullanılan sıfat. n. 29b/11	neseb	Ar. Soy, soy sop, atalar, dedeler silsilesi n.+ i 44a/6
nazar	Ar. Bakma, bakış, nazar. n. itdiler 02a/4, 02a/5	nesne	is. (< ne+ise+ne > nesene > nesne) Belli bir ağırlığı, maddesi ve hacmi olan her türlü cansız varlık, şey. 2. E.T. (Olumsuz cümlelerde) Hiçbir şey. n. 05b/11, 21a/6, 21a/8, 21b/10, 21b/5, 23a/6, 24b/11, 25a/4, 40b/4, 41a/5, 45a/5 n.+ dür 06b/9, 16a/9 n.+ ler olıcağ 17b/10 n.+ lerdan 05a/10 n.+ lere 41a/9 n.+ ye 25b/3
nazarla	- Bakışlardan, nazarlardan korumak. n.- yup 34b/5		
nāzil	Ar. (Kur'an için) İnme, Allah'ın peygambere âyet göndermesi. n. oldı 15a/6 n. olmışdur 07a/7, 14b/8, 15a/1, 16a/10		

neyl Ar. İsteğine ulaşma, merâma erme.
n. 17a/11

neyle - (ne+eylemek) 1. Ne yapmak. 2. (Soru için) Ne yapmak.
n.- di 43a/6
n.- rdiñ 22a/10

nışf Ar. Yarısı.
n.+ ıdur 45b/2

nice Nasıl.
n. 13b/10, 16a/9, 19a/3
n. olur 28a/4

niçün zf. Niçin.
n. 26b/7, 28a/3, 42b/2

nikris Ar. Asitin artması sonucunda daha ziyâde el, ayak parmaklarında ve eklemlerde ortaya çıkan, ağırlı şışliklerle seyreden bir metabolizma hastalığı, gut, damla.
n. 46a/6

ni‘met Ar. İyilik, lütuf, ihsan, bahşış, nimet.
n.+ in 06b/3

Nisâ‘î Ebû Veheb İmam Nesaî: Ebû Abdirrahman Ahmed b. Şuayb b. Aîi b. Bahr b. Sinan b. Dinar en Nesâ‘î 214/829 yılında Nesâ‘da doğmuştur. (Bu tarih 215/830 olarak da verilir). Hadis almak için Belh, Irak, Şam ve Mısır'a yolculuklar yapmış ve devrinin İshak b. Râhûye, Ebû Davud es-Sicistânî, Mahmud b. Gaylân ve Ali b. Haşrem gibi büyük hadisçilerinden hadis tahsil etmiştir. Kendisinden de Ebu'l-Kasım et-Taberânî, Ebû Ca'fer et-Tahâvî ve Muhammed b. Harun b. Şuayb gibi bir çok ulemâ hadis almış ve rivayet etmiştir. Remle'de veya Mekke'de H. 303/915 yılında vefat etti.
N.+ den 28b/2

nisbet Ar. zf. Kıyas edilirse, göre, nazaran, nispetle.
n. 11a/9

nişân Far. Belirti, iz, alâmet.
n.+ lar 30a/4, 36a/2
n.+ ları ola 30b/11
n. olur 37a/4

nite-ki zf. (< nete < E.T. Türk, ne+teg ve Farsça ki ekleşmesi ile nete-ki)
Nasıl, nitekim.
n. 40b/5, 45b/3

nitekim bğl. (< nite+kim < nete+kim)
Cümle başında kendisinden önce gelen cümledeki hükmü doğrulamak için “gerçekten, hakîkaten, nasıl ki ... olduğu gibi” anlamlarında kullanılır.
n. 33b/8, 43a/4

niyyet Ar. Düşünce, maksat, amaç.
n. 13b/1, 13b/4
n.+ in eylese 13a/7
n.+ ine 08b/4, 12b/9, 13b/6, 14a/6, 16a/8, 25a/8

nizâm Ar. Kâinatta ve her türlü kuruluştta, o şeyin varlığının gerektirdiği şekilde mevcut olan ve devâmını sağlayan yasa ve kural, düzen, usûl.
n. ola 47b/2

nol - (Ne+olmak) 1. Ne ola. 2. “Ne olur, ne çıkar?” anlamında kalıplaşmış eylem.
n.- a 43b/4

nûr Ar. Nur, ışık.
surh-u n.+ a 36a/9

o sıf. İşaret sıfatı.
o. 03b/10, 43a/7, 44a/2, 44a/6, 44a/8

o zm. 3. Tekil kişi zamiri.
o. 43b/6

od Far. Ateş.
o.+ ina 12b/10

oğlancık Bebek, yavru, beşikteki çocuk.
o.+ larıñ 46b/3

oğşa - Okşamak.
o.- diñ 42b/3
o.- ñ 23b/7

oğ Ok.
o. 05a/11, 25b/4, 25b/8, 26a/3

oğu - Okumak.
o.- yalar 04b/10

ol - Meydana gelmek, vuku bulmak.
mesrûr o. 44a/6
ağ o.- a 29a/5
al o.- a 30a/9
at o.- a 24a/6

atı o.- a 26a/11
az o.- a 08a/11, 40b/8
bedraḳa'-i rāh o.- a 47b/7
berāber o.- a 34b/11
cānibden o.- a 10a/10, 10a/5
çok o.- a 35a/4
eliñde o.- a 47b/1
gökrek o.- a 30b/7
görür o.- a 34b/3
gözlü o.- a 34a/7
ğurrası o.- a 37a/2
gülşen-i maḳşüdiñ o.- a 47a/7
ḫāmile o.- a 46a/10
helāk o.- a 40a/11
ḫulḳ-i laṭif o.- a 43a/5
ile o.- a 04a/3
kara o.- a 36b/7
kıṣa o.- a 33b/4, 35b/1
kızıl o.- a 30a/9
kim o.- a 36b/6
kuyruklu o.- a 33a/11
kümeyt o.- a 29a/7
ma' lūm o.- a 02b/11, 03b/1, 04a/4, 44a/11
murādı o.- a 13b/5
nāfi' o.- a 45b/10, 45b/9, 46a/11, 46a/2, 46a/3, 46a/5, 46a/7, 46b/1, 46b/7, 46b/9
nişānları o.- a 30b/11
niḫām o.- a 47b/3
perde o.- a 13a/5
raḫmet o.- a 43a/4
şaḳar o.- a 29b/4
sekil o.- a 29a/5, 29b/5, 30a/3, 32a/1
sekili o.- a 28b/7, 28b/8
sikil o.- a 37b/3
siyāh o.- a 30a/2, 34b/3, 36b/1
şöyle o.- a 10a/3
temeçli o.- a 35a/4
tarafında o.- a 37a/3
uzun o.- a 33a/10, 36a/7
yardımcıñ o.- a 47b/8
yeyni o.- a 34b/7
yumuşak o.- a 37b/9
yüksek o.- a 35a/5
za' ifü'lbaşar o.- a 45b/7
ziyāde o.- a 40b/4

atiñ o.- a barur 47a/8
sebeb-i ' izzet-i ebediyyet o.- acak 21a/8
emīn o.- alar 46b/4
ḫākim o.- alar 42b/8
maḫfūz o.- alar 05a/2
ḫarīb o.- amazdı 07a/5
aşḳar o.- an 30a/8
bağlu o.- an 12a/5
ba' id o.- an 05b/5
böyle o.- an 29b/7
eksik o.- an 35b/7
ḫākimi o.- an 41b/4
ishāl o.- an 46b/9
ḫanı o.- an 46a/1
ḫarīb o.- an 05b/4
ḫalağı o.- an 46a/5
ḫarafında o.- an 37a/10
üstinde o.- an 03a/9
yanında o.- an 24b/6
yırmaçlı o.- an 35a/6
yirde o.- an 41b/2
yügrük o.- an 03a/7
aḳ o.- andur 28b/11, 29a/1
evde o.- anlara 46b/5
atılmaz o.- dı 24b/3
gider o.- dı 22a/8
gün o.- dı 43b/1
maḫzūn o.- dı 43b/2
melūl o.- dı 44a/4
nāzil o.- dı 15a/6
at o.- dı 05b/10
ma' lūm o.- du 27b/10
şābit o.- du 26a/8
zararım o.- du 43b/4
ehl-i cennet o.- duğı 41b/8
ḫādir o.- duğı 24a/1
ki o.- duğı 24a/2
muḫaddimāt-ı mevt o.- duğı 40a/10
nā-meşru' o.- duğı 10a/3
şehīd o.- duğı 32a/3
bīhuḫūr o.- duğın 25a/4
şikāl o.- duğın 31b/1
memnu' o.- duğınıñ 17b/7
çok o.- duğıyçün 18a/3
ḫādir o.- duğıñuzı 05a/10
müntefi' o.- duḳça 11b/6

murād-ı şerīfleri o.- duḡda 19b/11
kāmīl o.- duḡdan 42b/7
ḡāzır o.- ıcaḡ 05b/7
nesneler o.- ıcaḡ 17b/10
su ʿāl o.- ındı 10b/7
Raḡmānıñ o.- maḡın 09b/7
şeytānıñ o.- maḡıñ 09b/9
böyle o.- maḡ 45a/5
cemīʿ o.- maḡ 36a/2
çoḡ o.- maḡ 22a/4
fāriḡ o.- maḡ 27b/11
manḡıra o.- maḡ 37b/8
mufaşşal o.- maḡ 21a/11
ʿazāb o.- maḡ 39b/10
sekil o.- maḡ 32a/1
çoḡ o.- maḡda 33a/5
geñiş o.- maḡda 33b/6
uzun o.- maḡda 33a/4
yaşşı o.- maḡda 33b/5
aḡ o.- maḡdur 32a/2
uzun o.- maḡdur 33a/7
yoḡun o.- maḡdur 33a/9
mālīk o.- mamış idi 15a/3
içün o.- masa 14a/8
riʿ āyet kılmāḡ o.- masa 40b/11
teşhīr-i ilāhī o.- masa 07a/1, 07a/5
yüḡrük o.- masıdur 36a/4
yürüḡen o.- masıdur 36a/3
alçaḡ o.- maya 35a/11
baş o.- maya 35b/3
bıçılḡan o.- maya 39a/9
sekil o.- maya 29a/6, 29b/5, 30a/4
sekili o.- maya 37a/1
siyāh o.- maya 30b/7
teḡāḡdāsı o.- maya 13b/8
ḡolaşık o.- maya 35a/1
yumrı o.- maya 35a/2
cānibden o.- mayınca 10b/3
yüksek o.- mayup 34b/10
baʿ id o.- maz 23a/6
ḡāşıl o.- maz 11b/5
ḡelāl o.- maz 40b/11
ḡumār o.- maz 10b/3
maʿ lūm o.- maz 45a/8
mecāl o.- maz 45b/1
mümkin o.- maz 39b/10
eşkin o.- maz olursa 35b/9

mecālleri o.- mazdı 03b/1
ḡālī o.- mazlar 14b/3
ḡāzır o.- mazlar 25b/3
maḡzūn o.- mazlar 14b/5
muḡtāç o.- mazlar 39b/2
zaʿ if o.- mış 02a/10, 02a/3, 02a/4,
02a/6, 02a/7, 02a/8
mālīk o.- mış ıdı 15a/2
vārid o.- mışdır 05b/11
nāzil o.- mışdur 07a/7, 14b/8, 15a/1,
16a/10
vārid o.- mışdur 07b/8, 08b/9, 10b/5,
17a/4, 19a/4, 22a/2, 22b/4, 23a/4,
25a/9, 28a/10
dimeḡ o.- muşdur 18a/2
vārid o.- muşdur 12b/9
ardında o.- sa 37b/6
āvāzlu o.- sa 33b/10
beñler o.- sa 37b/4
eksik o.- sa 35a/2
ḡayvān o.- sa 03a/3
ıraḡ o.- sa 36a/1
meşḡul o.- sa 20b/6
misk o.- sa 08b/9
murādı o.- sa 14a/9
sekil o.- sa 37a/11
tüler o.- sa 37a/7, 37a/9
ḡaşrasında o.- sa 37b/5
üzerine o.- sa idi 03a/11
mübārek o.- sun 21a/9
beyāz o.- unca 46b/8
iyü o.- unca 43b/7
fikir o.- unsa 06b/9
bek o.- up 39b/2
dürüst o.- up 13b/4
düz o.- up 35a/11
gibi o.- up 34a/8
ince o.- up 35a/9
ḡāim o.- up 43a/2
ḡuyruḡlı o.- up 35b/1
kümüyet o.- up 37a/1
maḡfūre o.- up 41b/7
maʿ lūm o.- up 45b/1
meşḡul o.- up 20b/6
muḡiʿ o.- up 07a/1
ürkek o.- up 35b/6
zarar o.- up 37b/7

atları o.- ur 38a/7
atuñ o.- ur 23a/2
az o.- ur 35b/9, 36a/2
bigi o.- ur 36a/8
çok o.- ur 36a/5, 36b/9
çukureciklar o.- ur 44b/11
dahı o.- ur 22b/4
degirmi o.- ur 33b/2
deriñ o.- ur 45a/3
diş o.- ur 44b/5, 44b/6
emir o.- ur 23b/1
getürmiş o.- ur 23a/9
gibi o.- ur 40b/2
gözel o.- ur 33b/11, 33b/8
gözlü o.- ur 33a/8
günāh o.- ur 39b/7
halāş o.- ur 17b/11, 19b/1
harām o.- ur 10a/9
hāşıl o.- ur 11b/3, 12b/3, 13b/10,
13b/3, 19a/11, 19b/7
helāk o.- ur 39b/6
helāl o.- ur 10b/2
hünerlü o.- ur 36a/7, 36b/2, 36b/4,
36b/5
hünerlü ve yügrük o.- ur 35b/7
ile o.- ur 17b/1
işkin o.- ur 35b/11, 36a/1
қанadı o.- ur 23a/3
keskin o.- ur 45a/10
қурбаға o.- ur 39a/11
mu'īn o.- ur 19a/11
mużır o.- ur 40b/5
mümkin o.- ur 39b/9
nice o.- ur 28a/4
nişān o.- ur 37a/4
perde o.- ur 12b/10
peydā o.- ur 45a/4
ri'āyet eylemek o.- ur 22a/1
rüşen o.- ur 43a/3
şanki o.- ur 36a/9
şaru o.- ur 44b/7
uğurlu o.- ur 29b/8, 37b/1
varmaқ o.- ur 45b/2
yaşlı o.- ur 35a/6
yavız işkin ve yügrük o.- ur 36b/3
yirine getürmiş o.- ur 23b/3
yoğun o.- ur 44b/10, 45a/9

yügrük o.- ur 36b/9, 38a/2
yügrük ve hünerlü o.- ur 35a/3
zarar o.- ur 34a/5
zararı o.- ur 37b/5
aşkar o.- ur 30b/2
hāzır o.- urlar 25b/5
münhezim o.- urlar 32a/10
at o.- ur 22b/9
eñsesinde o.- ursa 35b/10
eşkin olmaz o.- ursa 35b/9
sekil o.- ursa 37a/2
siyāh o.- ursa 36b/4, 36b/5
yaқın o.- ursa 35b/9
üzere o.- ursın 29b/6
ol E.A.T. O (işaret sıfatı)
o. 02b/7, 03a/10, 03a/11, 03b/4,
04a/8, 04a/9, 06b/4, 06b/6, 08a/11,
08a/3, 08a/4, 08b/1, 09a/11, 09b/5,
10b/1, 11b/7, 12a/1, 12a/9, 13a/4,
13b/3, 14a/9, 18b/2, 19b/4, 23a/9,
24b/1, 25a/7, 25b/5, 27a/2, 27a/6,
27b/2, 32a/10, 33b/6, 36a/1, 36b/8,
36b/9, 39a/2, 40a/5, 41b/5, 42a/10,
43a/10, 43b/2, 43b/8, 44b/1, 45a/2,
46b/5
ol E.A.T. O (işaret zamiri için) Nesne
ya da 3. Tekil kişi.
o.+ dur 04b/6, 09b/3, 26b/10, 30a/8,
32b/11, 33a/10, 33a/11, 33b/3, 34a/6,
36b/11, 37b/2, 39a/1, 47b/2
olın - Krş. olun -
teshīr o.- mışdır 07a/3
rivāyet o.- mışdur 21b/7
yardım o.- mışlardur 16b/6
olun - Olma işine konu olmak.
қатил o.- a 09b/1
қумар o.- a 09b/5
murād o.- a 09b/4
harc o.- an 16b/10
zıkir o.- an 29a/6, 36a/2
zıkr o.- an 30b/10
naқıl o.- dı 27b/6
rivāyet o.- dı 18a/8
'itāb o.- dım 27b/9
zılm o.- mazsız 06a/2
rivāyet o.- mışdur 23b/8, 25b/10
yardım o.- mışlardur 17b/3

	cemî ^ç o.- sa 30b/1		o.+ lar 25b/6
	‘itâb o.- up 28a/3		
	zîkr o.- up 30b/8		
	fehîm o.- ur 19a/5, 24a/7		
	hikâyet o.- ur 24a/8		
	ihsânlar o.- ur 09a/1		
	maḥîv o.- ur 27b/4		
	naḳîl o.- ur 26a/7		
	rivâyet o.- ur 01b/7, 30a/5		
	murâd o.- ursa 12b/2		
omuz	(< Yun. ômos) Omuz. o.+ ı 35a/10		
omuzlu	sıf. Omuzları geniş olan o. 34a/10		
on	On sayısı. o. 27a/3, 32b/11, 44b/5, 45a/10 o.+ ında 45a/3		
onuncu	Onuncu. o. 02a/10		
ora	O yer (işaret zamiri). o.+ da 25b/7		
orta	1. Ne çok fazla ne çok az olan. 2. İkisi arasında. o.+ larıdır 40b/7 o.+ sında 29a/8, 45a/1		
oruç	Far. İslâmın temel şartlarından olup belli süre kişinin kendini yeme içme gibi birçok şeyden olıkoyması suretiyle yapılan ibadet. o. tıtop 17a/1		
ot	Ot, çimen. o.+ lar 12a/2		
otla -	Ot yemek (hayvan için). o.- duğı 12a/5		
otur -	1. Binmek (hayvana). 2. Vücûdun belden yukarı kısmı dik duracak ve vücut ağırlığı kaba etler üzerine binecek şekilde bir yere yerleşmek, kuut etmek. o.- asız 06b/3 o.- dı 27a/10 o.- mış 26b/5		
oyna -	oyun oynamak, eğleşmek, eğlenmek. o.- maḳ 26a/5 o.- sa 25b/7		
oyun	Oyun, eğlence, eğleşme. o. 26a/2, 26a/3, 26a/6		
		Ö	
		öbir	sıf. Öbür, diğfer, başka. ö. 03b/9
		öç	Bahis, lades tutuşma. ö. 09b/6 ö.+ ile 09b/6
		öceşen -	Para kazanmak için bahse tutuşmak. ö.- üp 10a/3
		öd	Karaciğferin salgıladığı yeşil, sarı renkte acı sıvı, sıvı safra. ö.+ üni 46a/2
		ög -	Övmek, yüceltmek. ö.- eler 20b/2
		öküz	Çift sürmek, araba çekmek gibi hizmetlerde kullanılan enenmiş erkek sığır. ö. 33b/4 ö.+ i 03a/8
		öl -	Ölmek, yaşanı sona ermek. ö.- mek 22a/5
		‘Ömer	Hız. Ömer: Kureyş kabilesinin Benû Adî kolundan olup soyu Peygamber Efendimiz’in soyu ile birleşir. Hız. Ömer Resûl-i Ekrem’den 10 yaş kadar küçüktü. İslâmiyet ile şereflenmeden önce müslümanlara pek eziyet ederdi. Nüfuzuyla, güç ve kuvvetiyle tanınmış bir yiğit olduğı için, onun müslüman olması diğfer müslümanları güçlendirdi. Hız. Ömer sert tabiatına rağmen pek mütevâzi bir insandı. Yamalı gömlek giyer, dul kadınların evine sırtında su taşır, çıplak döşemede yatıp uyur, develeri kendi eliyle kaşağılayıp temizlerdi. Halifeliğı süresince geceleri sokak sokak dolaşır. Hız. Ömer hicretin 24. yılında Zerdüş bir köle tarafından şehid edildi ve Hız. Peygamber’in ayakları dibine gömüldü. Ḥazret-i ‘Ö.+ dir 03b/3 Ḥazret-i ‘Ö.+ üñ 42b/10

‘ömr Ar. Yaşama veya var olma süresi, bir şeyin yaşadığı müddet, hayat.

‘ö. 45b/5

‘ö.+ i 45b/1

‘ö.+ iñ 47a/5

‘ö.+ inin 45b/1

öñ 1. Arka, sağ ve soldan başka dördüncü yön, görünen ileri taraf. 2. Bir yerin arka kabul edilen kısmına göre ileride bulunan tarafı, bir eksene göre ileride kalan yeri. 3. Bir şeyin esas kabul edilen görünen yüzü. 4. Vücudun ilerice bakan kısmı
ö. 10a/10, 10a/4, 20a/6, 29a/5, 31b/11, 35b/4, 37a/11, 37a/5
ö.+ i 34b/9, 37b/2, 44b/5
ö.+ inden 34b/10, 35b/3, 35b/4
ö.+ leri 34b/11
ö.+ lerinden 02b/8
ö.+ üne 34b/6

ötürü edat. (Eski Türk, ötrü - ötürü, ötürmek “geçirmek”ten zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyla ötür-ü) -den do layı, -in yüzünden, -in sebebiyle.
ö. 27b/9, 42b/3

P

pâdişâh Far. (şâh-ı pād > pād-şâh “taht sâhibi” veya pād-i şâh “büyük koruyucu”dan pâdişâh) Büyük hükümdar.

p.+ a 47a/5

p.+ ımuızı 45b/4

pâdişâhî Padişahla ilgili, padişaha ait.
tab^c -ı p.+ ye 47a/1

paldım Far. (pâl-dum - pâr-duin ’kuyruk kayışından’) Semer veya eyerin ileri kaymasını önlemek için hayvanın kuyruğunun altından kaba etleri üzerinden geçirilen kayış.

p. 37a/6

pây Far. Ayak, dip, kök, temel.

p.-ı semendiñ 47a/10

pâyân-kâr Far. Sonsuzluk veren (kimse).
hâtıme³-i da^c vet-i p. 47b/10

pedersâh(i) Büyüğü, soylusu, atası anlamında.

p.-ı şehidân 43a/7

pek sıf. ve zf. (Eski Türk, berk “sağlam, kuvvetlimden “r” düşmesiyle bek > pek) 1. Sert, katı 2. Sağlam, kavi 3. zf. Çok, fazla, ziyâde.

p. 35a/6, 38b/10

perde 1. Perde, örtü 2. Engel, engel olma 3. Muhafaza etme

p.+ dür 11b/7

p.+ niñ 11b/8

p. ola 13a/5

p. olur 12b/10

pes Far. zf. Şu halde, öyleyse, imdi. 2. sıf. ve ünl. Yeter, kâfî.

p. 04a/1, 04a/7, 19b/6, 20a/4, 20a/9, 20b/4, 20b/9, 21a/4, 21a/7, 21b/1, 40a/4, 40b/1, 42b/3, 45a/1, 45a/10, 45b/2

peydâ Far. Ortaya çıkmak, belirlemek, görünmek

p. olur 45a/4

peygamber Far. (peygam “haber” ve ber “getiren”) Allah tarafından emirlerini kullarına bildirmekle görevlendirilmiş kimse, Tanrı elçisi, nebî, resul.

p. 19a/6, 19b/1

hâzret-i p. 41a/1

p.+ den 18a/5

p. kıldım 42b/4

peyvendsiz Far. Bağısız, ipsiz, kösteksiz.
p. 38a/10

pîr Far. Bir konuda baş durumunda olan, önder denmeye lâayık, tecrübeli ve üstat kimse.

p.+ i 03b/3

pîş Far. Ön, önde gelen, öncü.

p. kademleri 03b/3

poyraz (< poryaz < Yun. borias) [Halk ağzında poryaz şeklinde de kullanılır] Kuzeydoğu yönünden esen rüzgâr.

p. 19b/11

pul Para, nakit.

p.+ a 36b/7

R

- raʿ** Ar. Gözetme, gözeten.
r.-î ğanem itdikleriniñ 42b/5
- rabb** Ar. Bütün mahlûkâtı yetiştiren,
kayıran, besleyen, terbiye eden
Cenâbîhak, Allah, Tanrı.
r.+ inñüziñ 06b/3
r.+ ümize 06b/8
- rağiya'llāhu** Ar. Krş. **rağiya'llāhu ʿanh**
r. 19b/9, 30b/4, 31a/1
- rağiya'llāhu ʿanh** Ar. ünl. (Ar. radiye “râzı
olsun”, Allah ve anhu “ondan”) Din
büyüklerinden bahsederken “Allah
ondan râzı olsun” anlamında
kullanılan duâ sözü [Adı geçen kişi
veya kişilere göre radiyallāhu anhâ,
anhüm, anke... şekilleri de vardır].
r. 08a/7, 12b/11, 14a/2, 15a/8, 16b/1,
17a/6, 18a/8, 18b/11, 18b/5,
21b/6, 22b/6, 23b/8, 25a/10, 25b/9,
26b/4, 27a/7, 27a/8, 27b/5, 28a/4,
28b/3, 29b/1, 28b/9, 30a/5, 32a/3,
40b/2, 42b/10
r.+ dan 07b/7, 10b/5
- rağiya'llāhu ʿanhü** Ar. Krş. **rağiya'llāhu ʿanh**
- rağiya'llāhu teʿālā ʿanhü** Ar. Krş.
rağiya'llāhu ʿanh Yüce Allah ondan
râzı olsun.
r. 03b/3, 14b/7
- râh** Far. Yol.
bedrağa ʿi r. ola 47b/7
- rahat** Ar. üzüntüsüz ve sıkıntısız olma
durumu, huzur.
r. 36b/1
- rahimehü'llāhi** Ar. Allah ona rahmet
eylesin.
r. 09a/2
- rahimehüma'llāh** Ar. Allah her ikisine
rahmet eylesin.
r. 29a/11
- rahimehümü'llāhü teʿālā** Ar. Yüce Allah
onlara rahmet eylesin.
r. 18b/4, 28a/8
- Rahmān** Ar. Kâfir-mümin ayırmadan
yarattığı bütün varlıklara merhamet

eden, nîmet veren” anlamında esmâ-i
hüsnâdan (Allah’ın en güzel
isimlerinden)dır.

R.+ inñ olmağın 09b/7

R.+ indır 09a/9

R.+ inñdur 09b/8

rahmet Ar. Allah’ın yaratıklarına olan
merhameti, acıma ve esirgemesi. 2.
rahmetu'llāhi ʿaleyhi sözünün
kısaltılmışı. Krş. **rahmetu'llāhi ʿaleyhi**
r. ider 41b/3
r. idüp 42b/1
r. ola 43a/4

rahmetu Ar. **rahmetu'llāhi ʿaleyhi**
kısaltılmışı.
r. 26b/3

rahmetu'llāh Ar. **rahmetu'llāhi ʿaleyhi**
kısaltılmışı.
r. 22a/6, 25a/8, 28a/9, 29b/9

rahmetu'llāh ʿaleyhi Ar. Krş.

rahmetu'llāhi ʿaleyhi
r. 34a/1

rahmetu'llāhi ʿaleyhi Ar. “Allah’ın rahmeti
onun üzerine olsun” anlamında ölmüş
kimseler için kullanılan duâ cümlesi.
r. 01b/7, 27a/5

rahmetu'llāhi ʿaleyhim Ar. Allah’ın rahmeti
onların üzerine olsun.
r. 07b/6

rahmetu'llāhi teʿālā Ar. Yüce Allah’ın
rahmeti onun üzerine(olsun).
r. 14b/6
r. 17a/5

rahmetu'llāh teʿālā Ar. Krş. **rahmetu'llāhi**
teʿālā
r. 22a/7, 26a/7, 42b/4

rahmetu'llāhu Ar. **rahmetu'llāhi ʿaleyhi**
kısaltılmışı.
r. 18b/10, 29b/8

rahmetu ʿaleyhimā Ar. Allah’ın rahmeti
her ikisinin üzerine olsun
r. 10b/4

rağam Ar. Sayı, sayıları gösteren işaret.
r. 47b/11

rāyet Ar. Sancak
r.-i gitineverd 47a/11

- re'āyet** Ar. Gözetme, riayet etme, muhafaza etme, bakma.
r.+ in idüp 12b/4
- renc** Far. Ağrı, sızı.
r.+ ine 46a/11, 46a/6, 46b/2
- renk** Far. 1.Renk 2. Görünüş, tarz, şekil, sûret.
r.+ dür 29a/8
- resûl** Ar. Peygamber, nebî [özellikle Hz. Muhammed için kullanılır]
r. 42a/8
R. 44a/4
- resûla'llāh** Ar. Allah'ın elçisi
r. 22b/8
- resûlu'llāh** Ar. Allah'ın elçisi
r. 04a/4, 07b/8, 08a/7, 10b/6, 13a/1, 13a/9, 15a/9, 16b/1, 17a/6, 18b/6, 21b/4, 21b/9, 22a/1, 22b/7, 23b/2, 23b/9, 24a/3, 24b/8, 25a/10, 25b/10, 26a/8, 26b/11, 27a/11, 27a/9, 27b/7, 28a/11, 28a/2, 28a/5, 28b/3, 28b/9, 29b/1, 29b/9, 30a/10, 30a/6, 30b/4, 30b/7, 31a/11, 32a/5, 39b/11
R. 18a/9
- Resûlü Ekrem** Ar. sıf. En şerefli, en cömert elçi [özellikle Hz. Muhammed için kullanılır]
R. 19b/9
- reşk** Far. Kiskanma, haset
r.-i sipehr 47a/9
- riḍvānu'llāhü 'aleyhim ecma'in** Ar. "Allah ondan razı olsun" anlamında dua sözü.
r. 21b/3
- rıfık** Ar. Huyda ve hareketlerde yumuşak, nezâketle davranma, yavaşlık, mülâyimlik.
r. eyleñ 40a/4
- rızık** Ar. Krş. rızık
r. 19b/4
- rızık** Ar. Allah tarafından herkese takdir edilen nîmet.
r.+ ı 22a/4
- ri'āyet** Ar. Sayma, saygı gösterme, uyma, değer verme.
r. eylemek olur 22a/1
r. kılmak olmasa 40b/10
- ribât** Ar. Cihâd için at bağlama, besleme.
r. 11b/11, 12b/6
- ridâ** Ar. Elbise üzerine giyilen hırka, cüppe, setre.
r.+ sıyıla 27b/8
- rîh** Ar. Rüzgâr.
r. 20a/3
- rivāyet** Ar. Bir olay, bir haber veya sözü nakletme.
r.+ de 05b/8, 08b/8, 16b/11, 17b/11
r. eyledi 25a/10
r. eylemişdür 09a/3, 17a/7, 28b/10
r. eyler 30a/10
r. ider 42a/6
r. iderler 19b/9
r.+ inde 08a/7, 17a/5, 22a/6, 29b/8
r. itdiler 27a/9
r. itmışdür 30b/4
r. itmışlerdür 18b/5, 19a/5, 19a/8, 28a/9
r. itmüşdür 16b/2, 28b/3
r.+ lerde 10b/4
r.+ lerinde 07b/7
r. olunmuşdur 21b/7
r. olundu 18a/8
r. olunmuşdur 23b/8, 25b/9
r. olunur 01b/7, 30a/5
- rubâ'iyât** Ar. Tay doğduktan bir ay sonra, orta kesici dişlerin yanından çıkan dişler; orta yan kesici dişler.
r. 44b/4
- Rûhu'llāh** Ar. Allah'tan bir rûh. [özellikle Hz. İsâ için kullanılır. İsânın nefesi ve babasız mucizevî yaratılışına binaen verilen sıfat]
R. 25a/2
- rüşen** Far. Açık, parlak.
r. olur 43a/3
- rûz** Gün.
r.-u mahşerde 44a/1
- S**
- şabâh** Ar. Sabah vakti.
ş.+ a 17a/2
- şabır** Ar. Öd ağacı, sarısabır, *L. Aloe (Liliaceae)*.

şabi ş. 46a/6
Ar. Ergenlik çağına gelmemiş olan ve İslam dînince yükümlü sanılmayan erkek çocuk.
ş. iken 41b/9

şābit Ar. Yerinde duran, yer değiştirmeyen, durağan.
ş. oldu 26a/8

şaç Saç.
ş.+ ı 18a/10
ş.+ uña 20a/6

şaçlı Saçlı olan.
ş. 34a/10

şadā Ar. Ses, yankı.
ş.+ sını 03a/6

şadaka Ar. 1. Karşılık beklenmeden sâdece Allah rızâsı için fakirlere verilen para, mal vb. 2. Özellikle dilencilere verilen para.
ş. 16b/10
ş.+ dan 11b/6, 17a/3
ş. eyledi 14b/10, 15a/3
ş. virüp 17a/3
ş.+ ya 16b/7

şāf Ar. Temiz, arı, duru, katışıksız.
ş. eyle 44a/9

şag Sağ taraf.
ş. 03b/5, 03b/6, 30a/3, 35a/7, 37a/3
ş.+ ı 29a/6, 31b/11
ş.+ ında 29b/5

şagır İştirmeyen, iştirme duyusunu kaybetmiş kimse.
ş.+ ların 23b/6

şagiş Sayı.
ş.+ ınca 12a/2

şāhib Ar. 1. Bir şeyin mülkiyetini ve o şeyi istediği gibi kullanabilme hakkını elinde bulunduran kimse, mâlik. 2. Bir şeyi hükmü altına alıp gerektiği gibi kullanan, ona tasarruf eden kimse. 3. Bahsedilen şey kendisinde bulunan, o vasfı hâiz olan kimse. 4. Himâye eden kimse, koruyucu, hâmi.
ş.+ i 11b/11, 12a/8, 12a/9, 15b/6, 19b/1, 19b/5, 20b/5, 22a/3, 33a/4, 40a/11
ş.+ iñ 20a/9

ş.+ ine 37b/4, 39b/7
ş.+ iñi 20a/7
ş.+ iniñ 15b/8
ş.+ leri 16b/5, 17b/3
ş.+ lerine 08b/8, 16b/9

Şāhibu'l-Keşşāf İslam filozofu; tefsir, kelâm, fıkıh, lügât ve belâgat gibi birçok İslam'i bilim alanında araştırmalar yapan 1074 yılında Harezmi'nin Zemahşer kasabasında doğan 1144'de i Cürcaniyye'de vefât eden İslâm âlimi Zemahşerî'nin yazdığı Keşşâf isimli tefsirine binâen verilen Zemahşerî'ye verilen isim.
Ş. 41b/9

şahih Ar. Tam, kusursuz, hâlis.
ş. 13b/4

şahra Ar. Çöl.
ş.+ da 30b/1

şâ'idi Ar. Dans edecek kadar hünerli, iyi cins bir Arap atı.
ş.+ dür 38a/4

şakar Ar. Atın gözünün etrafında olan beyazlık.
ş. ola 29b/4

şakın - Uzak durmak, çekinmek.
ş.- a 39a/5
ş.- ı 34b/5, 34b/6
ş.- mağ 42a/4

şakla - 1. Gözetmek, muhafaza etmek. 2. Beslemek, bakmak (At için).
ş.- r 11b/8, 12b/6
ş.- sa 13a/4

şal - 1. Sarkıtmak, serbest bırakmak (Atın kuruğu için) 2. Yukarı çıkarmak, ulaştırmak.
ş.- a 47a/10
ş.- alar 32a/10
ş.- maya 35b/5

şalavātu'llāh 'ālā nebiyyinā ve 'aleyhi Ar. Allah'ın güzel selam ve esenlikleri peygamberimizin üzerine olsun, anlamında övgü sözü.
ş. 42a/7

şalviril - Serbest bırakmak, ipini gevşetmek (At için).
ş.- se 30b/2

şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem Ar. Allah'ın selamı onun üzerine olsun [özellikle Hz. Muhammed için kullanılır].
 ş. 08a/7, 15a/9, 16b/1, 18a/9, 18b/6, 21b/4, 22b/7, 23b/2, 23b/9, 25a/11, 25b/10, 26a/8, 26b/11, 27a/9, 27b/7, 28a/11, 28a/2, 28a/5, 28b/3, 28b/9, 29b/1, 29b/9, 30a/10, 30a/6, 32a/5, 39b/11, 41a/1
 ş.+ den 17a/6
 ş.+ e 21b/9
 ş.+ iñ 22a/1

şalla'llāhu te'ālā 'aleyhi ve sellem Ar. Yüce Allah'ın selamı onun üzerine olsun
 ş. 04a/4, 07b/8, 10b/6, 13a/1, 13a/9, 19b/9, 24a/3, 24b/8, 31a/11

şaña Sen 2. Tekil kişi zamirinin yönelme eki almış hâli.
 s. 10a/11, 10a/7, 20a/8, 24b/11, 25a/3, 43b/10

şancu Sancı, ağrı, sızı.
 ş.+ ya 46a/11

şanki Far. zf. (Fars, sân "gibi"den san ki) Anlatılan şeyingerçekte var olmadığını, fakat öyle sanıldığını gösterir, sözüm ona, sözde, güya.
 ş. olur 36a/9

şar' a Sara hastalığı, epilepsi.
 ş. idemez 24b/6

şaru 1. Sarı rengi. 2. Altın rengi, kükürt rengi.
 ş. olur 44b/7
 ş.+ sına 46b/8

şatun Alış veriş, satış, bedelini ödeyecek bir şey alma.
 ş. al 30a/2
 ş. aldı 22a/9

sa'y Ar. Çalışmak, gayret etmek.
 s. itmek 04a/2

şay - 1. Saymak 2. Para ödemek, karşılığını vermek.
 ş.- up 22a/10

şayıl - 1. Sayılmak, hesap edilmek 2. Kabul edilmek, geçerli addedilmek.
 ş.- ur 08b/7

sebeb Ar. Bir şeyin olmasına veya belli bir hâlde bulunmasına yol açan şey.
 s. 42a/8
 s.-i cemâl 20a/3
 s.-i ' izzet 20a/2
 s.-i ' izzet-i ebediyyet olacak 21a/8
 s.-i zillet 20a/2
 s.+ den 42b/3
 s.+ ile 42a/10

Sebyeb bin' Arkade Şebib ibn Ğarkade es-Sülemi el-Kûfi: Buhârî'nin hadis naklettiği râvilerden biridir. Tabîinin üçüncü tabakasındandır. Süfyan-ı Servî ve Süfyan-I Uyeyne gibi meşhur tebe-i tabiînler kendisinden rivâyette bulunmuşlardır. Sika(güvenilir) bir râvidir.
 S.+ den 18b/10

seç - Seçmek, ayırmak, arasından beğenip bir tarafa koymak.
 s.- diler 02b/10

sefer Ar. 1. Yolculuk. 2. Savaş için yola koyulmak.
 s. 01b/8
 s.-i ba' id 01b/10

segir - Koşturmak.
 s.- dirler 07a/9
 s.- mekte ise 40b/1

segird - 1. Koşturmak. 2. Ata binmek.
 s.- e 39b/6
 s.- en 07b/4
 s.- irken 03b/8
 s.- ürler 07b/4

segirt - 1. Koşturmak. 2. Ata binmek.
 s.- mek 40a/6, 40a/9
 s.- meyeler 39b/5
 s.- se 12a/6, 25b/8

segirüt - 1. Koşturmak. 2. Ata binmek.
 s.- dügi 07a/11

sehâ Ar. Cömert, eli açık.
 sultân-ı s. 43a/7, 43b/7

sehv Ar. Yanlışlık, yanlışlıkla.
 s.+ ile 43a/10

sekil Atın ayaklarında olan beyazlık.
 s. 37b/7
 s.+ i ola 28b/7, 28b/8
 s.+ i olmaya 37a/1

- s. ola 29a/5, 29b/5, 30a/3, 32a/1
s. olmak 32a/1
s. olmaya 29a/6, 29b/5, 30a/3
s. olsa 37a/11
s. olursa 37a/2
- sekilik** sıf. (At için) Ayağında sekisi olma.
s. 37b/2
- sekiz** Sekiz sayısı.
s.+ inde 45a/2
- sekizinci** sıf. Sekiz sayısının sıra sıfatı.
s. 02a/8
- seklāvī** Ar. Arap atlarının en iyi cinsi.
s. 37b/11
- selāmet** Ar. Korku ve endişeden uzak olma,
güven ve huzur içinde olma.
s. 29b/6
- Selmān** Selman-ı Fârisî: Ebû Abdillâh
Selmân el-Fârisî (ö. 36/656 [?])
İslâmiyet’i kabul eden İran asıllı ilk
sahâbî. Asıl adı Mâhbe (Mâyeh) b.
Bûzehmeşân (Bûzekhân, Bûzihşân,
Hûşbûdân) b. Mürselân b. Yehbûzân
iken müslüman olduktan sonra
kendini Selmân İbnü'l-İslâm diye
tanıtmış, Selmân el-Hayr, Selmân-ı
Pâk veya Selmân el-Hakîm diye de
anılmıştır.
S.-i Fârisîden 23b/8
- semend** Far. 1. Kula at 2. Güzel, süratli ve
çevik at.
pây-ı s.+ iñ 47a/10
- semird(t)** - Besili, yağlı bir duruma
getirmek, kilo aldirmek,
kalınlaştırmak, şişmanlatmak,
semizletmek.
s.- ür 38b/2
- semrū** - Besili, yağlı bir duruma
gelmek, kilo almak, kalınlaşmak,
şişmanlamak, semizlemek.
s.- ye 46a/10
- sen** zm. Teklik ikinci şahıs zamiri.
s. 10a/6, 17b/5, 20a/9, 20b/3, 29b/5,
42b/1, 47b/10
s.+ den 20a/1, 26b/8, 43b/11
s.+ i 20a/5, 20a/8, 23a/1, 23a/3,
42a/11, 42b/3, 44a/7
- s.+ iñ 10a/11, 20a/11, 20a/6, 20a/7,
21a/2, 23a/2
s.+ üñ 10a/7
- seniyye** Ar. Yüksek, yüce.
sünnet-i s.+ den 04b/5
- serā-perde** Far. 1. Saray, konak vb.
yerlerde haremle selâmlığı ayıran,
konak veya çadır kapısına asılan
büyük, kalın perde. 2. Pâdişâh çadırı,
otağ.
s.-i ‘izzet-i maķām 47b/3
- ser-firāz** Far. sıf. Başını kaldıran, yücelere,
yükseklere uzanan.
s. 47a/6
- serhad** (Far. ser “baş” ve Ar. hadd ”sınır”
ile ser-had) Sınır boyu, hudut.
s.+ lar 12b/6
- serv** Far. Selvi, selvi boylu sevgili.
s.-i ķaddiñ 47a/6
- sev -** sevmek, sevgi, şefkat ve bağıllık
duymak.
s.- dim 22b/7
s.- mek 21b/11, 22a/4
s.- mese 34a/5
s.- mezdi 31b/1
s.- se 34a/4
- şevāb** Ar. Hayır, hayırlı iş, hayırlı bir işe
karşı Allah tarafından verilen
mükāfat.
ş. 13b/10, 13b/3
ş.+ dur 11a/11, 18b/3
- sevgülü** Sevgili.
s. 21a/10, 21b/5
s.+ dür 22b/1
- sevgülürek** Çok sevgili, daha sevgili
(karşılaştırma ve pekiştirme için)
s. 21b/10
- şıçra -** Sıçramak. Ayaklarını hızla yere
vurarak ileriye veya yukarıya doğru
atılmak.
ş.- r 03b/7
ş.- ya 34b/6
- Şiddik** Ar. Özü sözü doğru olan, asla yalan
söylemeyen, sözünün eri, çok doğru,
pek sâdik.
Hâzret-i EbîBekr-i Ş. 14b/7

- Şiddika** Ar. (Kadın için) Özü sözü doğru olan, asla yalan söylemeyen, sözünün eri, çok doğru, pek sâdik.
Hâzret-i 'Aişe'-i Ş.+ dan 27a/8
- şifat** Ar. Bir kimse veya şeyin sahip olduğu nitelik, ona ait olan özellik, hâl ve vasıf.
ş.+ ı 20b/7
ş.+ lar 29a/6
ş.+ ları 20b/2
ş.+ larından 06b/5, 20b/2
ş.+ umı 20b/3
- şığa -** Okşamak, sıvazlamak.
ş.- ñ 23b/6
ş.- yup 17b/4
- şığır** Geviş getirenlerden, boynuzlu büyükbaş, evcil hayvanların genel adı.
ş.+ ina 33a/2, 33b/3
- şıklet** Ar. Ağırılık, yük.
ş.+ i 39a/3
- sihir** Ar. Büyü.
s. 46b/6
- sikil** Sekil. Atın ayaklarında olan beyazlık.
s.+ iñ 37b/3
s. ola 37b/3
- sil -** Sürterek, ovarak, kazıyarak vb. ya da özel bir yöntemle gidermek, yok etmek.
s.- di 27b/8
s.- er 45a/4
s.- iñ 17b/4
- silin -** Kaybolmak, yok olmak, izi kalmamak.
s.- meye 45a/3
- siñir** Kas girişi, kas bağı.
s.+ leri 33a/8, 36a/5
- sipāhī** Far. Ordu, asker.
s.+ leri 03b/2
- sipehr** Far. 1.Gökyüzü 2. Talih reşk-i s. 47a/9
- sirçe** Serçe.
s. 41b/9
s.+ niñ 42a/2
- sirke** Far. Sirkenin, bir ya da birçok ecza maddesi üzerindeki ya da bu sıvıda çözünür özler içeren çeşitli bitkisel eczalar üzerindeki çözücü etkisinden yararlanılarak asetik mayalanmayla elde edilen ilaç.
s. 46a/7
s.+ de 46a/4
- sirri rahimehu** Ar. Allah' onun sırrını, kutsallığını artırsın ya da kusurlarına merhamet etsin'' anlamında iyi dilek duası.
s. 22a/6
- siyāh** Far. En koyu renk, kömür rengi, kara.
s. 02b/9, 28b/7, 29a/7, 30b/9, 36b/2, 36b/8, 37b/4
s.+ dür 29a/10
s. ola 30a/2, 34b/3, 36b/1
s. olmaya 30b/6
s. olursa 36b/4, 36b/5
- siyāhī** sif. (At için) Koyu kömür renginde, kara at
s. 38b/11
- siz** Çoğul 2. Kişi zamiri.
s. 05b/6, 06a/1, 06a/6, 06b/2, 28b/6, 41b/2, 41b/3
s.+ den 05b/7, 21a/10
s.+ e 05a/10, 06a/2, 41b/3
s.+ in 21a/9
s.+ iñ 05b/3, 06a/11
s.+ üñ 06a/5
- şol** Sol taraf. Kalbin bulunduğu tarafta olan.
ş. 03b/5, 03b/6, 35b/6
ş.+ ı 32a/1
ş.+ ın 35a/7
- şolak** Genellikle sol elini kullanan kimse.
ş.+ dur 35a/8
- şoñra** Zamanda art arda gelişi belirtir, -nın ardından, müteakiben.
ş. 02a/2, 02b/9, 03a/1, 06b/3, 21b/10, 22a/4, 24b/3, 27b/3, 36a/10, 36a/4, 38b/11, 39a/7, 42b/7
ş. vireler 38b/3
- şor -** Sormak, sual etmek.
ş. 25a/2
ş.- arsan 25a/2
ş.- ayın 25a/1
- şovuğ(k)** Isısı düşük olan, sıcak karşıtı.
ş.+ a 36b/1, 36b/10

- söyle** - Konuşmak.
s.- diler 22a/11
s.- rmisin 25a/1
- söz** Bir fikri, bir isteği yazılı veya sözlü olarak anlatmaya, açıklamaya yarayan kelimeler yahut cümleler dizisi, kelâm, kavil, lakırdı.
s. 46b/11
s.+ üne 47a/4
- şu** Normal sıcaklık ve basınç altında sıvı halde bulunan, her molekülü bir oksijen ile iki hidrojen atomundan oluşan, renksiz, kokusuz, tatsız madde.
ş. 02a/1, 08b/5, 33a/2, 33b/3, 38b/4, 41b/7
ş. vireler 38b/3
ş. virmek 38b/2
ş. virmeyeler 39a/6
ş.+ ya 35a/6
ş.+ yı 08a/3, 08b/2, 39a/7
- su ’âl** Ar. Soru, soru sorma.
s. idüp 22b/8, 42a/7
s. itdikte 24b/4
s. olındı 10b/7
- Şudür** Ar. 1. Sadırlar, sineler, kalpler. 2. ‘‘Sadırların Şifası’’ anlamındaki eserin ikinci kelimesi. 3.Bkz. Şifâ^c Şifâ^{’-i} Ş.+ da 08a/6, 15a/7, 32a/4 Şifâ^c -i Ş.+ da 24b/7
- sultân** Ar. 1.Hükümdar. 2. mec. İlim, sanat vb. bir alanın en büyüğü, en yücesi.
s.-ı seḥâ 43a/7, 43b/7
s.+ ı 36a/8
- şuluk** At dizginlerinin altındaki zincire takılan ve atın çenesini içine alan halka.
ş. 38b/9
- suñak*** Biçimli, güzel.
s. 38a/1
- süre** Ar. Kur’an-ı Kerîm’in ayrıldığı 114 bölümden her biri.
s.+ si 07a/6
- şüret** Ar. Biçim, görünüş, şekil.
ḥüsn-ü ş.+ in 20b/8
- surḥ** Far. Kırmızı, al
s.-u nûra 36a/9
- şusuz** sıf. Suya, su içmeye ihtiyâcı olan, susamış
ş. 41b/6
- şusuzluğ(k)** Susuz olma, susuz kalma durumu
ş.+ a 02b/7, 36b/10
- şuvar** - Sulamak, su vermek.
ş.- maḡ 12a/9
- süd(t)** Süt.
s. 03a/4
s.+ üni 46a/8
- sühân** Far. Söz, lakırdı, kelâm
s.+ iñ 47a/3
Süleymân İ.Ö. 970-931 yılları arasında yaşadığı düşünülen Hz. Davud'un oğlu İsrailoğulları'na gönderilen hükümdar-peygamber. Yahudilik'te ve Hıristiyanlık'ta sadece kral, İslam'da ise hükümdar-peygamber kabul edilir.
S. 18a/5
- sünaya** Ar. At yavrusunun çıkan ilk iki dişi.
ş. 44b/2
ş.+ sı 44b/8
- sünnet** Ar. Hz. Muhammed’in müslümanlarca uyulması gereken sözleriyle örnek iş ve davranışlarının tamâmı
s.-i seniyyeden 04b/5
s.+ dür 04a/7
s.+ in 22a/1
- sür** - 1. (Bir şey bir yüzey üzerine) Tabaka hâlinde yayılmak, sıvanmak.2. Yönetip yürütmek, kullanıp gitmesini sağlamak, sevketmek.
s.- er 40a/2
s.- erler 39b/1
s.- seler 46a/7, 46b/7
- sürî** Evcil hayvanlar ve özellikle koyun, keçi topluluğu.
s.+ den 42a/11
- sürül** - (Bir şey bir yüzey üzerine) Tabaka hâlinde yaymak, sıvamak.
s.- se 46b/1
- Ş

- şādımān** Far. Sevinçli.
ş. itdi 44a/5
- Şāfi'** İmam Şafii: Ebû Abdillâh Muhammed b. İdrîs b. Abbâs eş-Şâfiî (ö. 204/820). Şâfiî mezhebinin imamı, büyük müctehid. Şâfiî, erken yaşta fetva ehliyeti kazanmış olmakla birlikte İmam Mâlik'in vefatına kadar öğrenci konumundadır. Sünneti hak ettiği konuma yükseltmek Şâfiî'nin fikrî mücadelesinin ana mihverini oluşturur. Kahire'de 54 yaşında vefat etti.
Hâzret-i İmām-ı Ş. 34a/1
- şāhid** Ar. Şahid, tanık.
ş.-i feth 47b/1
- Şam** Suriye'de bir şehir. İslâm dünyasının yüzlerce yıl önemli yönetim, ticaret, ilim şehri olmuştur.
Ş.+ in 38a/5
- şapşal** sıf. Alık, aptal.
ş. 34b/8
- şart** Ar. 1. Bir şeyin varlığının veya meydana gelebilmesinin kendisine bağlı olduğu şey, bir şeyin var olabilmesi için gerekli olan husus, koşul.
ş. 10a/8
ş.+ ı 10b/3
- şedid** Ar. Şiddetli, sert, güçlü.
ş.+ e 01b/10
- şefekat** Ar. Şefkat kelimesinin eskiden kullanılan asıl şekli. Koruma, acıma ve esirgeme duygusu ile karışık olan sevgi.
ş. idici kıldım 20a/8
ş.+ ları 42b/7
- şefekat** 'ālā halki'llāhi te'ālā Ar. Yüce Allah'ın yarattıklarına merhamet etme.
ş. 41a/6
- şefkat** Ar. Koruma, acıma ve esirgeme duygusu ile karışık olan sevgi.
ş.+ ile 43b/5
- şehid** Ar. Allah yolunda ve din uğrunda savaşırken ölen kimse.
ş. 13a/7, 13b/2
ş.+ lerindendir 22b/3
ş. olduğu 32a/3
- şehidān** Ar. Şehidan (Far. çoğul eki -ân ile) Şehitler.
pederşāh-ı ş. 43a/7
- şemşir** Far. Kılıç.
ş.-i zer 47b/1
- şar** Ar. Kıl. (At için isim olarak verilmiş: şar r-ı maḥlūk, şar r-ı meftül)
ş.-ı maḥlūk 37a/6
ş.-ı meftül 37a/7
- şeref** Ar. din.1. İftihar vesîlesi olan şey. 2. Fazilet, cesâretle kazanılmış iyi şöhret.
ş.+ in 20b/7
- şerif** Ar. Şerefli, aziz, mübarek, kutsal.
hadîş-i ş. 16a/9, 18b/9, 19a/3, 21a/11, 21b/1, 23a/4
ḳuds-i ş. 27a/7
zât-ı ş. 43a/11
hadîş-i ş.+ de 13a/6, 22b/3, 40b/5, 41a/10
ş.+ den 24a/7
hadîş-i ş.+ i 28a/8
ḳavl-ı ş.+ i 14a/2
murād-ı ş.+ i 16b/8
hadîş-i ş.+ in 18b/8
murād-ı ş.+ leri olduğunda 19b/11
- şerife** Ar. Şerefli, kutsal, mübarek.
eḥādîş-i ş. 22a/2
- şer' iyye** Ar. Eski bir ölçü birimi.
ş. 22a/8
- şevk** Ar. İstek, arzu
ş.+ i 13b/7
- şey'** Ar. Madde, eşya, söz, olay, iş, durum yerine kullanılan, belirsiz anlamda bir söz.
ş. 06b/2
- şeytān** Ar. Cinlerin başı ve hocası olduğu halde isyan edip Allah'ın emirlerine karşı geldiği için huzurdan kovulan âsî varlık, İblis.
ş. 24b/5
ş.+ in olmağın 09b/9
ş.+ in dir 10a/2
ş.+ in dir 09a/10

şiddet Ar. 1. Sertlik, katılık. 2. zf. Sertlikle, aşırılıkla, fazla.
ş.+ le 44a/3

Şifâ' Ar. 1. Şifa, tedavi, derman, çare. 2. "Sadırların Şifası" anlamındaki eserin birinci kelimesi. 3. Mâlikî kadısı, hadis, fıkıh ve dil âlimi Ebü'l-Fazl İyâz b. Mûsâ b. İyâz el-Yahsubî'nin (ö. 544/1149) Hazret-i Muhammed'i (s.a.v) anlatan *Şifâ-i Şerif* isimli eserinin *Şifâ'-i Şudûr* adlı bölümü.
Ş.-i Şudûrda 08a/6, 15a/7, 24b/7, 32a/4

şikâl Ar. Atın ön ve arka ayaklarında beyazlığın olması
ş. 31b/1
ş. olduğın 31b/1

şikâyet Ar. Hoşnut olmadığını söyleme, sızlama, yakınma.
ş. itdiklerinde 19b/3

şinik (< Yun. soyniki) Ağırılığı kullanıldığı yere göre değişen bir hubûbat ölçüğü.
ş. vireler 38b/8

şîr Far. Aslan
ş.-ü hüdâ 43b/3

şol sıf. Şu, o, işte o.
ş. 05a/9, 05b/11, 06b/2, 07b/4, 09b/10, 10a/1, 10a/4, 11a/11, 11b/3, 11b/9, 14a/11, 14b/8, 15a/1, 16a/2, 24a/5, 30a/2, 41b/4

şöyle Şunun gibi, şuna benzer biçimde.
ş. 10a/9, 13b/5, 19a/5
ş. ola 10a/3

şu 1. İşaret sıfatı şu. 2. İşaret zamiri şu.
ş. 08b/10, 25a/3
ş.+ nı 06b/6

şurb Ar. İçme, içmek.
ş.-u âb-u hayât 01b/8

şükür Ar. Verdiği nîmetler için Allah'a karşı duyulan minneti dile getirme.
ş.+ den 11b/7

T

tâ Far. Kadar, değin, yeter ki, öyle ki, anlamlarına gelen takı.

t. 06a/6, 39a/8

tâbi' in Ar. (Ar. tâbi' "uyan, tâbi olan"dan çoğul eki -în veya -ûn ile tâbi'în - tâbi'ûn) Hz. Muhammed'i görmüş olanları gören ve onlardan hadis dinleyenler, peygamberden sonra gelen ikinci nesil.
t.+ iñ 22b/2

taħammül Ar. 1. Zor şeylere dayanma gücü, ses çıkarmadan katlanma. 2. (Bir yükü) Taşıma, yüklenme.
t.+ i 38b/8
t. ider 01b/10, 39b/4

taħkikâ Ar. zf. 1. Tahkik yoluyla, araştırmak sûretiyle. 2. Gerçekten, hakîkaten.
t. 06b/8, 08a/2, 15b/6, 26a/5, 29b/5

taħkikân Ar. zf. [tahkik'in tenvinli şekli) 1. Tahkik yoluyla, araştırmak sûretiyle. 2. Gerçekten, hakîkaten.
t. 15b/9

taħmîn Ar. Yaklaşık olarak, aşağı yukarı değerlendirme.
t. 45a/11

taht
t.+ iñ 47a/10
t.-ı hilâfetde iken 43a/9
t.-ı hükümetde iken 43a/9

taħdir(ce) Ar. zf. 1. Bu takdirde 2. Bu kıymet biçmeye, değerini belirlemeye göre.
t.+ ce 10a/9
t. 21b/11

taħviyet Ar. Destekleme, güçlendirme.
t. eyler 23a/5

ta'lim Ar. Öğretmek.
t. itmek 26a/4

tâmme Ar. sıf. Tamam, bütün
kudret-i t.+ sinden 23a/6

Tańrı Te'âlâ Yüce Tanrı.
T. 22b/5

taşdik Ar. Doğrulama, inanıp kabul etme.
t. idüp 08a/2

tavuşan Tavşan.
t. 03a/7

tâze Far. İlk ve yeni durumunu koruyan, bayatlamamış, bozulmamış olan.
t. kıla 47a/9

tāze-ter Far. Çok taze, çok yeni.
t. 47a/7

ta' zīm Ar. Hürmet etme, saygı gösterme, büyük sayıldığına delâlet edecek şekilde güzel muâmelede bulunma
t. 08b/11

ta' zīmen Ar. zf. (ta'zīm'in tenvinli şekli) Hürmet ederek, saygı göstererek. k H. Karay).
t. 09b/8

ta' zīmen ta' zīm li emri'llāh Ar. Allah emrettiği için hürmet etme.
t. 41a/5

tecribe Ar. Tecrübe, deneyim.
t. 02b/8

tedbīr Ar. Üzerinde tasarruf etme, idâre etme, yönetme.
t.+ i 38a/8

te'emmül Ar. İyice, etraflıca düşünme
t. 21b/2

tefsīr Ar. 1. Yorum, yorumlama 2. Kur'ân-ı Kerīm'in âyet veya sûrelerini açıklama.
t.+ i 16a/8, 23b/1
t. iderdı 14a/5
t.+ inde ider 14b/6

tehlīl Ar. Kelīme-i tevhīdi, "Lâ ilāhe illallah" sözünü söyleme.
t. 20b/4

teḫāḫā Ar. Zorlayarak isteme, talep, istek, arzu.
t.+ sı olmaya 13b/8

tekbīr Ar. İslâm dîninde Allah'ın büyüklüğünü belirtmek için söylenen "Allāhu ekber" sözü ve bu sözü söyleme.
t. idesin 20b/4

tekebbūr Ar. Kibirleşme, büyüklük satma.
t. 12b/2

tekerlen - Yuvarlanmak, yuvarlandırmak, düşürmek.
t.- ür 37b/7

teklīf Ar. Birine zor bir şeyi yükleme, onu yükümlü kıılma, mükellef tutma.
t.+ leriniñ 41a/4

tekrār Ar. zf. Yeniden, bir daha, yine.

t. tekrār 19a/7

tekrīm Ar. Saygı gösterme, yüceltme, ululama
t. 09a/1

te'lif Ar. Eser yazma, toplayıp kaleme alma
t. idüp 34a/2

temām Ar. 1. Tam. 2. Bir şeyin eksikliğini tamamlama.
t. 44b/4
t. kııl 47a/3

temcīd Ar. Ululama, yüceltme.
t. 20b/3

temeç* (At için) Ağzın yan tarafları, kemikli yerleri.
t.+ leri 35a/5

temeçli* (At için) Ağzın yan tarafları, kemikli yerleri olan.
t. ola 35a/4

Temīm Bkz. **Temīm-i Dārī**
T. 26b/6

Temīm-i Dārī Temīm İbni Evs ed-Dârî: Ebu Rukayye Temim b. Evs b. Harice {Harise} ed-Dari (ö. 40/661) Sahâbe-i kirâmdandır. Ebû Rukayye künyesiyle anılır. Bu künyeyle anılmasına sebep olan Rukayye adındaki kızından başka çocuğu olmamıştır. Temīm, İslâm ile şereflenmeden önce Hristiyan'dı. Hicretin dokuzuncu senesinde Müslüman oldu. Mescidde ilk kandili o yaktı. İlk kıssa anlatanın o olduğu ve bu konuda Hz. Ömer'den izin istediği, onun da kendisine bu izni verdiği söylenir. Temīm, Peygamberden 18 hadis rivayet etmiştir. Buhârî'de hiç hadisi yoktur. Fakat Sünen'lerde rivayetleri yer almaktadır.
T.- i 26b/3
T.- i 27a/7

temiz Far. Kirli, lekeli, pis ve bulaşık olmayan, pāk, tâhir.
t. 38a/9

temme'l-**kitāb** Ar. "Bitti, tamam oldu" anlamında kitapların ve yazıların sonuna yazılan kelime.
ḥātime 'i t. 47b/11

tenzih Ar. Allah'ın bütün kusurlardan, eksikliklerden uzak bulunduğuna inanma ve söyleme.
t. ideriz 06b/5
t. iderler 20b/1

ters Hayvan pisliği.
t.+ leri 12a/3, 12a/6

tesbih Ar. Allah'ı takdis ve tenzih etme, Hakk'ın her türlü kusurdan ve noksandan uzak olduğunu dile getirme.
t. 20b/1, 20b/3

teshîr Ar. Ele geçirme, emri altına alma, kendine tâbi kılma, zaptetme.
t.-i ilâhî olmasa 07a/1, 07a/5
t. idüp 06b/6
t. olınmışdır 07a/3

te' sîr Ar. Bir nesnenin, bir hâlin başka bir kimse veya nesne üzerinde kendini hissettiren gücü, etki, etkileme.
t. itmeye 46b/6

tesmîye Ar. Ad koyma, adlandırma.
t. itmekde 04a/8
t. itmişler idi 04a/6
t. itmişlerdür 18a/3

teşbih Ar. Benzetme, benzetilme.
t. 33a/1
t.+ lerine 33b/6

teşrif Ar. Şeref verme, şereflendirme.
t. ider 22b/6

timar Binek hayvanlarının derisini, kıllarını kaşağı, fırça, sünger vb. ile temizleme.
t. ideler 38b/5

tiz Far. Çabuk, seri, tez.
t. 34b/3, 39a/5

tizcek zf. Çabuk, tez olarak.
t. 38b/10, 39a/6

toğru sıf. (E.T., toğru - toğuru < toğur-mak "bir şeye doğru yönelmek") ye doğru yönelmek" [Kelime toğrî şeklinde Arapça ve Farsça'ya da geçmiştir]

1. Yalan veya yanlış olmayan, gerçeğe uygun, gerçek.
t.+ sın 25a/1

ton (Fr. ton < Lat. < Yun.) Bir sesin veya rengin şiddet, kuvvet ve hafiflik derecesi.
t.+ dur 29a/9

torba (Far., töbre < Hintçe., göçüşme ile torbe > torba) [Türkçe'den Balkan ve Kafkas dillerine de geçmiştir] 1. Kıl, bez, iplik vb. n. den dokunmuş veya kâğıt, naylon vb. i şeylerden yapılmış, çeşitli boyda, ağzı büzülebilen, küçük bir çuval biçiminde kullanım eşyası.
t. 27b/2
t.+ sın 27a/11, 27b/4

tur - 1. Yapmakta olduğu hareketi kesmek, hareketsiz kalmak. 2. Oturup hareketsiz beklemek.
t.- urlar 26b/6

turp Far. Meyvesi acımsı ve etli, kökleri yenen, yuvarlak, yassı şekilli bitki.
t. 33b/2

tü (E.T., tü > E. A. Türk, tüg > tüy) 1. de bulunan çok ince kıl.
t.+ ler 37a/6
t.+ ler olsa 37a/7, 37a/9
t.+ ler biter 37a/6

Türkman Türkmen milleti.
T.+ uñ 38a/5

tüy Krş. tü
t.+ üniñ 03a/6

ta' at Ar. Tâatlar, ibâdetler.
t.+ im 20a/2

tab' Ar. Huy, mizaç, karakter, yaratılış.
t.-ı pâdişâhiye 46b/11

Ṭaberânî Taberânî: Ebü'l-Kasım Müsnidü'd-dünyâ Süleyman b. Ahmed b. Eyyûb et-Taberânî (ö. 360/971) Mu'cemleriyle tanınan hadis hâfızı. Safer 260'ta (Aralık 873) Akkâ'da doğdu. Erken yaşta öğrenim amacıyla Şam'daki Taberiye'ye gittiğinden Taberânî diye şöhret buldu Hadis tahsili maksadıyla 274 (887) yılından itibaren yaklaşık yirmi beş yıl

- boyunca pek çok ilim merkezine seyahat etti. Kudüs, Remle, Akdeniz kıyısındaki Kaysâriye, Humus, Halep, Tarsus, Dımaşk, Mısır, Yemen, Mekke, Medine, Bağdat, Basra, Kûfe ve İsfahan onun dolaştığı belli başlı yerlerdir. Taberânî zamanının hadis hâfızı diye nitelenmiş (İbn Hallikân, II, 407), hadis, ensâb ve tarih bilgisiyle döneminin en önde gelen âlimlerinden olmuştur. İmâm-ı T. 09a/1, 16a/11, 27a/5, 29a/10
- tâ'ife** Ar. 1. Grup hâlindeki topluluk, bölük, fırka, takım, cemâat.
t. 32a/10
t.+ niñ 32a/6
t.+ sinde 18a/2
t.+ sinüñ 30b/1
- tala -** İsrirmek, dalaşmak.
t.- yan 46b/1
- talağ(k)** (E.T., talak < tal+ak) 1. anat. Karın boşluğunun sol üst kısmında kaburgaların hemen altında, midenin sol arka tarafında bulunan, kan dolaşımını düzenleyen ve kan yapan, yaklaşık 200 gr. ağırlığında, çok damarlı, koyu kırmızı renkte, yassı uzunca organ.
t.+ ı olan 46a/5
t.+ ını 46a/4
- taraf** Ar. Ön, arka, sağ, sol, üst, alt vb. yanların her biri.
t.+ ı 40b/8
t.+ ında 37b/2
t.+ ında ola 37a/3
t.+ ında olan 37a/10
t.+ ından 37a/3, 37b/3
- tarîk** Ar. Yol, yöntem, vasıta.
t. 10a/1, 39b/9
t.+ ı 04a/3
- taş** Taş.
t. 24a/10, 24b/2
t. kesildi 24b/2
t.+ a 36b/10, 39a/10
t.+ ı 45b/11
- t.+ larla 43b/4
- taşra** (E.T., taşra, taş “dış”tan yön ekinin kalıplaşmasıyla taş+ra) 1. E.T. hlk. Dışarı, dış taraf.
t.+ sında olsa 37b/5
- taş** Üç yaşına kadar olan at yavrusu.
t. 12b/4, 44a/11
- taşan -** Dayanıklı olmak, sabırla katlanmak, çekmek, tahammül etmek.
t.- ur 36b/1
- tırnağ(k)** Tırnak.
t.+ ı 33b/2, 36b/3, 39b/1
t.+ iñ 46b/5
t.+ ına 39b/1
- tırnak** Tırnak
t.+ ları 37b/9
- topalak** Topalak, yer miski, havlican dedikleri kök.
t. 46a/2
- todoğ(k)** Dudak.
t.+ ında 29a/1, 29a/4
- toğur -** (Doğum yoluyla) Dünyâya getirmek.
t.- duğı 09b/4
t.- mağ 12b/4
t.- maz 46a/9
- toğun -** Yaklaşıp hafifçe değmek, temas etmek.
t.- up 34b/7
- toğun -**
t.- acağ 37a/5
- toğuz** Dokuz.
t.+ ı 19b/5
t.+ ında 45a/3
- toğuzuncı** dokuzuncu.
t. 02a/9
- tolaşık** Birbirine geçip karışmış, kolay çözülemez duruma gelmiş, karışık, çapraşık. (saç, ip, vb.).
t. olmaya 35a/1
- toğdur -** (Bir şey bir yeri) Kaplamak.
t.- am 21a/3
- toılı** Bir yerde bahsedilen şeyin ço bulunduğunu, çok olduğunu anlatır, çok, pek çok
t. 34a/11
- toiri** Krş. toiru
t. 28b/6, 36a/10

toru Çeşitli tonları bulunan kızıl kahverengi at rengi.
 t. 02a/10, 02a/9, 02b/10, 36a/6, 36a/8
 t.+ sı 36a/7
 t.+ sızdur 36a/7

toyımlık Doyuracak kadar olan şey
 t.+ dur 18b/3

toyum Doyma, kanma, tatmin.
 t. alursın 29b/6

tur - 1. Bir yerde olmak, bir yerde beklemek, üzerinden zaman geçmek. 2. Ara vermek. 3. Belli bir durumda olmak. 4. Son bulmak, kesilmek.
 t.- duğı 15b/7
 t.- mazlar 25b/7
 t.- ur 02a/11

Tür Ar. Hz. Mûsâ'nın vahiy ve tecellîye mazhar olduğu dağ, Sînâ dağı, Tûr-ı Sînâ.
 Kûh-u T. + a 36a/9

turayfi Ar. Saf kan, iyi cins bir Arap atı.
 t. 38a/2

tut - 1. Elle kavramak. 2. Bedeni veya bedeninin bir bölümünü, belli bir duruşa geçirmek ve o duruşu sürdürmek. 3. Davranmak. 4. Bir görevi, sorumluluğu yerine getirmek.
 t.- alar 32a/9
 hõr t.- ar 26b/2
 t.- arlar 32a/7, 37a/10
 hõr t.- arsa 26b/2
 t.- diñ 42b/1
 t.- mağ 41a/8
 t.- up 03b/5, 03b/6, 41b/10
 oruç t.- up 17a/1

tuz Tuz.
 t. 46a/6

‘Ubâdete bin Şamit Ubâde İbni Sâmit İbni Kays: Ubâde, sahâbe-i kirâmın önde gelenlerinden biridir. Ensardan olup, Hazrec kabilesine mensuptur. Künyesi Ebü'l-Velîd'dir. Birinci ve ikinci Akabe biatlarında bulundu. Hz. Peygamber ensar ile muhacirler arasında kardeşlik bağı kurarken Ubâde İbni Sâmit ile Ebû Mersed el-Ganevî'yi kardeş yaptı. Ubâde,

Resûl-i Ekrem Efendimiz'le birlikte Bedir'e, Uhud'a, Hendek'e ve diğer bütün gazvelere katıldı. Filistin'e kadı olarak gönderilen ilk sahâbî Ubâde idi. Resûl-i Ekrem'den 181 hadis rivayet etti. Ubâde İbni Sâmit 34 (654) yılında Remle'de, 72 yaşında iken vefat etti.
 ‘U.+ den 15a/8

U

ubiyân* İyi cins bir Arap atı.
 u. 38a/3

uç - (Kuş, böcek gibi kanatlı hayvanlar) Havada yol almak, havada gitmek.
 u.- ar kıldım 20a/9

uçuklu Rûhî ve bedenî direncin azaldığı zamanlarda ortaya çıkan, vücutta sınırlı bir alanda, özellikle ağız çevresinde kaşıntı ve yanma duygusuyla birlikte kızarıklık ve içi su dolu kabarcıklarla kendini gösteren, virüslerin sebep olduğu deri hastalığını taşıyan kişi.
 u. 45b/8, 45b/9

uçur - 1. Uçmasına sebep olmak, uçmasına yol açmak 2. Büyük bir hızla götürmek
 u.- ur 23a/3

ufak Boyutları gerekenden veya olağandan küçük.
 u. 34a/8

uğra - Yola devam etmek üzere, bir yerde kısa bir süre kalmak
 u.- sa 12a/8

uğur (Orta Türk. [Oğuzca] uğur ‘‘hayır, bereket’’; kökü belli değildir) 1. insana iyilik, şans ve saâdet getirdiğine inanılan kimse, nesn, durum, yümn.
 u.+ sızdur 37a/8

uğurlu sıf. İnsana iyilik ve saâdet getiren, kutlu, meymenetli.
 u.+ dur 11b/9
 u. olur 29b/8, 37b/1
 u.+ sı 37b/2

‘**ukbā** Ar. öbür dünya, âhiret.

‘u.+ ya 42a/3

‘**Ukbe bin ‘Āmir** Ukbe İbni Amr: Ebû Mes’ûd el-Ensârî diye meşhur olan Ukbe İbni Amr, genç yaşlarında İkinci Akabe bey’atine katıldığı için bu nisbeyi aldığını söyleyenlerin yanında, onun Bedir’de ikâmet ettiğinden dolayı el-Ensârî nisbesini aldığını söyleyenler daha çoktur. Kendisinin Uhud ve daha sonraki harblere katıldığı kesindir. 102 hadis rivayet etmiştir. Rivayetleri Kütüb-i Sitte’de yer almaktadır.

‘U.+ den 29a/11

‘**ulemā** Ar. Alimler, bilginler.

‘u. 23a/7, 40a/8

‘**ulemā**’ Ar. Ar. Alimler, bilginler.

‘u.-i dîn 40b/9

ulu Bir topluluğun maddî veya mânevî büyüğü, saygı duyulacak niteliklere sâhip kimse

u.+ larından 19a/4, 21b/3, 22b/2

ulula - Büyük saygı gösterme, hürmet ve îtibar etmek, tevkîr etmek.

u.- yup 41a/8

‘**ulūm** Ar. İlimler.

bāb-1 ‘u. 44a/1

‘**ummān** Ar. Çok büyük engin deniz, okyanus.

‘u.-u vefā 44a/8

unut - (Bilddiği, öğrendiği bir şey) Aklında kalmamak, irâdesi dışında hatırandan çıkmak.

u.- maz 11b/5, 11b/7

ur - 1. Yük yüklemek 2. Çivi, nal gibi nesnelere çakmak, takmak. 2. Hayvana gem, dizgin vurmak.

yük u.- an 40a/2

yük u.- mağ 12b/3

na’ il u.- mazlar 39a/11

üzere u.- salar 45b/7

uyan u.- up 07a/3

urıl - 1. Yük yüklemek, yüklenmek.

yük u.- a 09b/4

‘**Urve** Bkz. ‘Urve’t-bin Ebî’l-Ca’

‘U.+ nüñ 18b/11

‘**Urve’t-bin Ebî’l-Ca’** Ebû’l Ca’d el

Bârikî’nin oğludur, kendisine Urve b.

Ca’d da denmektedir. Urve el-Bânki

el-Esd bin Ebî’l-Ca’d, sahâbidir.

Kûfe’de yerleşmiştir. 13 adet hadîsi

vardır. Buhâri ile Müslim onun bir

hadisini - ki bu hadistir-ittifakla

rivayet etmişlerdir. Hz. Ömer’in

halifeliği döneminde Kûfe kadılığı

yapmıştır. *Kutüb-i Sittenin* hepsinde

onun hadisleri vardır. Urve’nin, bin

Ebî’l-Ca’d olmayıp, bin el-Ca’d

olduğuna ait rivayetler de vardır.

‘U.+ dan 18b/5

uyan Atın gem, dizgin gibi takımları.

u. urup 07a/3

uyku (< uyu-ku) Organizmanın, dinlenip

toparlanabilmesini sağlamak üzere

vücuttan ve dış dünyâdan gelen

uyarıları fizyolojik ve geçici olarak

idrak edememesi durumu.)

u.+ da 46b/2

uyluğ(k) Krş. **uyluğ**

u.+ a 34a/11

uyluğ Bacağın kalçadan ya da leğenden

dize kadar uzanan bölümü.

u.+ ları 35a/3

uyu - Uyku hâlinde olmak.

u.- rken 15b/7

uzun 1. İki ucu arasındaki uzunluk çok

olan ya da benzerlerine oranla daha

çok olan. 2. mat. Bir yüzeyin iki

boyutundan daha büyük olanı, boy

[Kısa olanına en veya genişlik

denir], 3. Zaman bakımından uzun

olma durumu

u. 33b/9, 34a/9, 36b/3, 37b/11, 38b/1,

45b/4

u. ola 33a/10, 36a/6

u. olmağda 33a/4

u. olmağdur 33a/6

uzunluğ Bir yer veya nesnenin bir ucundan

öbür ucuna kadar olan mesâfe, boy.

u.+ da 33b/1

Ü

- üç** İki'den sonra dörtten önce gelen sayının adı
 ü. 02a/2, 04a/5, 04b/7, 09a/9, 11a/9, 12b/1, 26a/3, 26a/5, 33a/1, 33a/2, 38b/6, 39b/4, 39b/6, 44b/6
 ü.+ ün 33a/3, 33b/3
 ü.+ üñ 33a/6, 33a/9
- üçüncü** Krş. **üçüncü**
 ü. 33a/4, 33a/8, 33b/1, 33b/5
- üçüncü** Üçüncü sayısının sıra sıfatı, sıradaki yeri ikinciden sonra, dördüncüden önce olan.
 ü.+ si 09b/4
- ürkek** sıf. (< ürk-ek) Çabuk ürken, çok ürken, ödle.
 ü. olup 35b/5
- üst** Bir bütünün yukarı bölümünde ya da geri kalanın üzerinde yer alan şey; üst yanı.
 ü. 29a/1, 29a/4
 ü.+ i 30a/3
 ü.+ inde olan 03a/9
 ü.+ ine 03b/9, 06b/4, 09b/2, 12a/8, 38b/10
 ü.+ ünde 15b/6
- üzengi** (üz-mek “kesmek, ayırmak, koparmaksan üzengi “kişiyi yerden ayıran, kaldıran âlet”) [Kelime Bulgarca ve Arapça gibi komşu dillere de geçmiştir] Ata binebilmek için ayakla üzerine basılan, bir kayışla eğerin yanına asılmış, altı düz mâdenî halka.
 ü. 37a/5, 38b/11
 ü.+ leri 39a/3
 ü.+ si 39a/1
 ü.+ ye 03b/7, 38b/9
- üzere** edat. (Eski Türk, üz “üst”ten yönelme hâli ekinin kalıplaşmasıyla üz+e ve yön ekiyle üze+re) 1. Niyet, gaye, amaç bildirir. 2. Şart bildirir; şartıyla. 3. Bir işin yakında gerçekleşecek durumda olduğunu, olmaya yaklaştığını bildirir. 4. Gibi, olduğu yolda, olduğu biçimde.
 ü. 02a/11, 06b/3, 10a/1, 10a/8, 16b/5, 17b/1, 29a/6, 30a/4, 30b/10, 34a/6, 42b/6, 47b/5
 ü. olursın 29b/6
 ü. ursalar 45b/7
- üzeri** edat. (üzere’den sesli daralmasıyla üzeri) 1. Bir şeyin yukarıya, göğe doğru bakan yüzü, yüzeyi, üst tarafı: 2. Bir şeyin dışa bakan yüzü, dış yüz. 3. Vücut, gövde, beden. 4. Yan, berâber, nezd. 5. Bir kimsenin kendisi, şahsı. 6. Geriye kalan, artan kısım. 7. Öğle, ikinci ve akşam kelimeleriyle sözü edilen zamânı bildirir.
 ü.+ nde 09b/1, 09b/5, 18b/9, 20a/11
 ü.+ nde idi 32a/4
 ü.+ ne 23b/11
 ü.+ ne olsa idi 03a/11
 ü.+ nedür 12b/1
 ü.+ ñizedür 21a/10
- üzre** edat. (E. T., üz “üst”ten yön ekinin kalıplaşmasıyla üz+re) 1. Üzere kelimesinin konuşma dilinde ve nazımda kullanılan şekli 2. Üstüne, üstünde, üzerinde.
 ü. 42b/7
 ü.+ dür 41a/5
- V
- vâcib** Ar. Yapılması gerekli olan.
 v.+ dür 23b/11
- va‘d** Ar. Söz verme, üstüne alma, taahhüt etme.
 v.+ ını 08a/1
- vakt** Ar. 1. Ölçülebilir bir nicelik olarak düşünülen ve akışı ilerleyişi açısından ele alınan süre; zaman. 2. Bir işin olageldiği, yapılageldiği saat, gün veya mevsim.
 v. 25b/5, 36b/8
- vakt** Ar.
 v.+ ında 06b/4
- vaktâ** Ar. bğl. (Ar. vakt, Far., -â eki ve ki, kim bağlacıyla vakta ki, vakta kim) Ne vakit ki, -diği zaman.

var v. kim 20b/11
Mevcut, evrende veya düşüncede yer alan.
v.+ dır 04a/7
v.+ dur 11a/10
v. ıdı 19a/1
v. idi 04a/5, 14b/9, 26b/9
v. iken 38b/1
v. ise 38b/9

var - (E.T., bar-mak) (-e) 1. (Belli bir yere) Ulaşmak, vâsıl olmak 2. (Belli bir duruma veya sayıya) Ulaşmak, erişmek, vâsıl olmak 3. (Gelişen bir olay veya durum) Belli bir sona dayanmak,... ile sonuçlanmak, müncer olmak, müntehi olmak 4. Bir hâle girmek, o hal üzre olmak, o hâle dalmak 5. İyice anlamak, inceliklerine erişerek duymak 6. E.T. Gitmek
v. 24a/11
v.- duğı 22b/1
v.- ıcağ 24b/5, 44b/6
v.- ur 45b/4
yaşına v.- mağ olur 45b/2

varıcı Ulaşacak, erişecek olan kişi.
v.+ yız 06b/8

vârid Ar. 1. Gelen, ulaşan, vâsıl olan. 2. (Hadis için) Söylenmek, söylenmiş olmak.
v. olmuşdur 05b/11
v. olmuşdur 07b/8, 08b/9, 10b/5, 17a/4, 19a/3, 22a/2, 22b/3, 23a/4, 25a/9, 28a/10
v. olmuşdur 12b/9

Vaşfi Şair Vasfi. XVI. yüzyıl divan şairi. Günümüzde Yunanistan sınırları içinde bulunan Serez (Siroz) yakınlarındaki Demirhisar'da doğdu. Eğitimini tamamladıktan sonra kadılık mesleğine girdi, Sadrazam Hadım (Atik) Ali Paşa (ö. 917/1511) ve Koca Mustafa Paşa'nın (ö. 918/1512) himayesi altında mesleğinde ilerleyerek sırasıyla Serez, Demirhisar ve Malkara'da kadılık yaptı. Vasfi'nin farklı bir

nazım üslûbu vardır ve aruz bahirleri arasından monoton olmayan, zengin sesli vezinleri kullanmasıyla dikkat çekmiştir.

v. 47a/3

vâsiât Ar. Tay doğduktan altı ay sonra, orta yan kesici dişlerin yanından çıkan dişler; yan kesici dişler.
v. 44b/3

vâveylâ Ar. Çılgılık, feryat, yaygara
v. 43b/3

ve Ar. Bağlaç, iki sözcüğü, sözcük öbeğini ve cümleyi birbirine bağlar.
v. 01b/10, 02a/1, 02b/10, 02b/11, 02b/7, 03a/1, 03a/10, 03a/2, 03a/4, 03a/5, 03a/6, 03a/7, 03a/8, 03a/9, 03b/1, 03b/10, 03b/2, 03b/3, 03b/6, 03b/8, 04a/3, 04a/6, 04a/7, 04b/5, 04b/6, 05a/11, 05b/1, 05b/11, 05b/3, 05b/5, 05b/7, 06a/2, 06a/5, 06a/6, 06a/7, 06b/1, 06b/11, 06b/4, 06b/6, 07a/3, 07a/4, 07a/6, 07b/1, 07b/4, 07b/6, 08a/1, 08a/3, 08a/5, 08b/2, 08b/5, 08b/6, 08b/8, 09a/1, 09a/10, 09a/9, 09b/4, 09b/5, 09b/7, 09b/9, 10a/3, 10b/3, 10b/4, 11a/11, 11b/1, 11b/10, 11b/3, 11b/6, 11b/7, 11b/9, 12a/2, 12a/3, 12a/4, 12a/7, 12b/2, 12b/4, 12b/6, 12b/7, 12b/8, 12b/9, 13a/5, 13b/10, 13b/3, 13b/4, 13b/8, 14a/1, 14a/6, 14b/1, 14b/10, 14b/11, 14b/2, 14b/3, 14b/9, 15a/4, 15a/5, 15a/7, 15b/9, 16a/11, 16a/6, 16b/5, 16b/6, 16b/8, 17a/1, 17a/11, 17a/3, 17a/5, 17b/1, 17b/11, 17b/2, 17b/4, 17b/6, 17b/9, 18a/2, 18b/10, 18b/3, 18b/4, 19a/10, 19a/11, 19a/4, 19a/7, 19a/8, 19b/6, 19b/7, 19b/8, 20a/10, 20a/11, 20a/2, 20a/3, 20a/5, 20a/7, 20a/8, 20b/1, 20b/2, 20b/3, 20b/4, 20b/7, 20b/8, 21a/10, 21a/3, 21a/8, 21b/11, 21b/2, 21b/6, 22a/2, 22a/4, 22b/2, 22b/3, 22b/5, 23a/3, 23a/4, 23a/5, 23b/2, 23b/5, 23b/6, 24a/2, 24a/6, 24b/5, 25a/4, 25a/7, 25b/9, 26a/5, 26a/6, 26b/5, 27a/5, 27a/6, 27a/8, 27b/1, 27b/11, 27b/3, 27b/8,

28a/8, 28a/9, 28b/1, 28b/2, 28b/9,
 29a/1, 29a/10, 29a/11, 29a/4, 29a/5,
 29b/6, 29b/8, 30a/2, 30a/3, 30a/5,
 30a/7, 30a/8, 30a/9, 30b/5, 30b/6,
 30b/7, 30b/8, 32a/7, 32a/8, 32a/9,
 32b/11, 33a/4, 33b/10, 33b/4, 33b/7,
 33b/9, 34a/10, 34a/11, 34a/8, 34b/1,
 34b/10, 34b/11, 34b/2, 34b/3, 34b/7,
 34b/9, 35a/1, 35a/2, 35a/10, 35a/11,
 35a/3, 35a/4, 35a/6, 35b/7, 35a/8,
 35a/9, 35b/1, 35b/3, 35b/5, 36a/11,
 36a/3, 36a/5, 36a/6, 36b/1, 36b/2,
 36b/10, 36b/11, 36b/2, 36b/3, 36b/5,
 36b/7, 36b/9, 37a/10, 37a/2, 37a/3,
 37a/4, 37a/5, 37a/6, 37a/8, 37b/1,
 37b/10, 37b/11, 37b/3, 37b/5, 37b/7,
 37b/9, 38a/1, 38a/10, 38a/11, 38a/2,
 38a/3, 38a/4, 38a/5, 38a/6, 38a/9,
 38b/1, 38b/2, 38b/4, 38b/5, 38b/6,
 38b/7, 38b/9, 39a/4, 39a/5, 39a/6,
 39a/7, 39a/8, 39a/9, 39b/3, 39b/4,
 39b/8, 40a/3, 40a/5, 40a/7, 40a/8,
 40b/10, 40b/11, 40b/7, 40b/8, 40b/9,
 41a/8, 41b/2, 42a/11, 42a/9, 42b/1,
 42b/10, 42b/9, 43a/3, 43b/9, 44a/10,
 44b/1, 44b/11, 44b/2, 44b/8, 44b/9,
 45a/11, 45a/4, 45a/6, 45a/7, 45b/1,
 45b/10, 45b/3, 45b/8, 46a/10, 46a/11,
 46a/2, 46a/6, 46a/7, 46b/10, 46b/11,
 46b/2, 46b/3, 46b/4, 46b/6, 47b/2,
 47b/5, 47b/7

ve'l 'Âdiyâtı Ar. Kur'ân-ı Kerîm'in yüzüncü sûresi. Adını, ilk âyette geçen âdiyât kelimesinden almıştır. Müfessirler âdiyât kelimesini genellikle, "soluk soluğa koşan savaş atları" olarak anlamışlardır. Esasen âdiyât, "hızla koşmak, seğirtmek" anlamına gelen ve at, deve gibi koşan hayvanlar hakkında kullanılan adv (عدو) kelimesinin ism-i fâil müennes cemidir. Sürekli olarak savaşa koşup düşmana hücum eden askerî birlige ve akıncılara da adiy veya âdiye denilir. İkinci âyetteki kadh kelimesi ise "taşlı yollarda at nallarından çıkan kıvılcımlar" veya "baskın

sonrasında kamp yerlerine geri dönünce geceleyin orada yakılan ateş" diye tefsir edilmiştir. İkrime'den gelen bir rivayete göre kadh, kılıç ve mızrak çarpışmalarından çıkan kıvılcımlardır, vuruşmanın şiddet ve dehşetiyle ilgili bir mecazdır.
 v. 07a/6

ve'l-hâşıl Ar. bğl. (Ar. ve, harf-i târif el-ve hâşıl'dan ve'l-hâşıl) Sonuç olarak, sözün kisası, kısacası.
 v. 12a/11, 19a/2

vebâl Ar. Günah doğuracak ve insanı âhîret azâbına sürükleyecek olan ağır sorumluluk.
 v.+ e girür 40a/3

vech Ar. 1. Yüz, çehre 2. Tarz, biçim, yol 3. Sebep, vesîle.
 v.-i meşrûh 30b/10
 v.+ i 17b/7, 42b/6

vecih Ar. Krş. **vech**
 v. 12b/1

vefâ Ar. 1. Sözüde durma, verilen sözü yerine getirme 2. Dostluk ve muhabbette sebat etme, sevgide süreklilik, bağlılık ve sadâkat.
 'ummân-u v. 44a/8

veyâ Ar. bğl. (Ar. ve, Far., yâ ile veyâ) Cümlede bildirilen husûsun sayılan birden fazla şey için aynı zamanda söz konusu olduğu durumlarda bunların arasına getirilir.
 v. 28b/7

vilâyet Ar. İl, şehir.
 v.+ leri 39b/2

vir - 1. (Hayvan için) Yem, su, ot vb. ile doyurmak; beslemek. 2. Sonuna bağfiil alan fiil kök ve gövdeleriyle birleşerek tezlik, ivedilik bildiren ya da bir isteği incelikle dile getirmeye yarayan birleşik fiiller oluşturur 3. Nefes aldıktan sonra geri bırakma. 4. Herhangi bir davranış için işaret amaçlı ses çıkarmak. 5. (Bir şeyi bir kimseye) İletmek, erişirmek. 6. (Bir şeyi karşılık beklemeden birine)

Bırakmak, bağışlamak. 7. Ödemek, tediye etmek. 8. (Bir hâli bir kimse veya yerde) Hâkim kılmak, hâsil etmek 14. Harcamak, sarfetmek. altun v. 10a/6
temām kılmak v. 47a/4
and v.- di 25a/3
gizlü v.- di 15a/5
haber v.- diler 27b/6
katı v.- düği 07a/11
anıñ v.- düğinin 16a/3
āvāz v.- düler 07a/10
añā v.- e 16a/4
qarż-ı hasen v.- e 16a/2
dahı v.- eler 38b/9
evvel v.- eler 39a/7
gicede v.- eler 38b/7
şoñra v.- eler 38b/3
şu v.- eler 38b/3
şinik v.- eler 38b/8
var iken v.- eler 38b/1
quvvat v.- en 05a/10
altun v.- eyin 10a/8, 10b/1
hizmetkārīña v.- mediñ 26b/7
kimseye v.- medügüm 26b/10
qarż-ı hasen v.- meğin 16a/4
çeküp v.- mek 41b/7
eyere v.- mek 39a/4
māl v.- mek 10b/2
şu v.- mek 38b/2
yem v.- mek 26b/4
melāl v.- mekden 47a/1
ağırlığın v.- meyeler 38b/10
şu v.- meyeler 39a/6
haber v.- üp 24b/9
şadaqa v.- üp 17a/3
yem v.- üp 02a/1, 02a/3
halel v.- ür 40a/7
āvāz v.- ürler 07b/5
viril - Vermek işi yapılmak, vermek işine konu olmak.
v.- e 13a/7
v.- ür 06a/2, 13b/2
vücüd Ar. 1. Var olma, bulunma 2. Yaratılmak, doğmak.
v.+ a 04a/1

Y

yā

1. "Ey!" anlamında seslenme, şaşkınlık ve hayret bildirirerek ünlem olarak kullanılır. Bir işe başlarken güç kazanmak için söylenir. Yâ Rab - Yâ Rabbi: “Ey Allahım, ey Rabbim, ey Tanrım” anlamında olan bu söz Allah'tan yardım isteme, şaşkınlık, korku vb. durumlarda ve Allah'a sığınma ifâdesi olarak kullanılır. 2. Ya ... ya (da, veya, yâhut) kelimeyi, iki kelime öbeğini veya iki cümleyi birbirine bağlar ve tercih etmeye seçenek sunmayı ifade eder. 3. Tasdik bildirir, peki. 4. Çekimli fiillerden sonra gelerek anlamı güçlendirir 5. Cevap durumundaki cümlelerin sonunda “fakat, ancak” anlamında kullanılır. 6. Soru cümlelerinin başında anlamı güçlendirir. 7. Bir şeye âit hususlar sayılırken özellikle belirtilmek istenen hususun başına getirilir. y. 10a/10, 12a/1, 12b/3, 12b/4, 13b/6, 13b/7, 16a/2, 21a/5, 22b/8, 23a/1, 24a/10, 24b/11, 24b/4, 25a/2, 25a/6, 25b/8, 26b/6, 27a/11, 28b/7, 40a/2, 45b/5

yabān

(isim tamlamasının birinci ögesi olarak) yabancı hayvanlar ve bâzı bitkiler için) Kendiliğinden yetişen, yabanî.
y. 03a/7

yabāncı

sıf. Tanınmayan, bilinmeyen (kimse veya şey).
y. 34b/3

yā da

bğl. Ya da, veya, yâhut anlamında kelimeyi, iki kelime öbeğini veya iki cümleyi birbirine bağlar.
y. 33b/7

yağır

Yük ve binek hayvanlarının, özellikle de atların sırtında eyer vurmasından açılan yara.
y. 36a/5
y. ider 39a/4

- yağız** (At için) Yağız, esmer.
y. 29a/9, 30a/4, 30b/9
- yağmur** Yağmur.
y.+ dan 39a/5
- yağış** sıf. (< yağış < yakış < yakış-ı)
E.T. Güzel, iyi.
y. 24a/6
- yāhūd** Far. Ya da, veya anlamında kullanılan bağlaç.
y. 12a/9, 25b/4, 30a/4
- yağ -** 1. Yanmasını sağlamak, tutuşturmak.
2. Fazla ısıya mâruz bırakarak kömürleşmesine, kavrulmasına sebep olmak.
y.- salar 46b/7
- yağın** Az bir ara ile ayrılmış olan (zaman veya yer), uzak karşıtı.
y. olursa 35b/8
- yâkut** (Ar. Yakut < Yun.) En meşhuru kırmızı renklisi olan, pembe, erguvan vb. renklerde, sâdece elmasın çizebildiği çok değerli taş, billûrlaşmış alüminyum oksit.
y.+ dan 23a/2
- yan** 1. Bir şeyin alt üst, ön arka ya da ortasına karşıt olarak sağ veya solu.
2. Kat, nezd, huzur [Daha çok yanına ve yanında şeklinde kullanılır]. 3. Vücûdun sağ veya sol tarafı. 4. Birlikte olma ifâde eder. 5. Ön veya arka kabul edilen yere göre sağ veya solda bulunan 6. Yakın, civar.
y.+ ı 44b/10
y.+ ımda 26a/7
y.+ ına 07a/5, 24b/10
y.+ ında 27a/10, 37b/4, 44b/2, 44b/3
y.+ ında olan 24b/6
y.+ ımñ 35a/3
- yancığ(k)** Krş. yancığ
y.+ ı 33a/5
- yancığ** Oturacak yeri, sağrı, kış.
y.+ ları 33a/5
- yancıklı** Sağrısı büyük olan
y. 35a/3
- ya' nî** Ar. Ardından gelen bir açıklamayı belirten bir bağlaç.
y. 05a/9, 05b/4, 06a/11, 06a/4, 07a/9, 08a/1, 08a/11, 08a/5, 09a/8, 09b/2, 09b/6, 11a/9, 11b/6, 12b/6, 13a/11, 13a/3, 14b/2, 15b/6, 16b/4, 17a/11, 17b/5, 18b/1, 21b/9, 23a/1, 23b/4, 23b/5, 25b/2, 26a/10, 26a/2, 28a/7, 28b/6, 29a/3, 30a/7, 30b/1, 30b/5, 30b/6, 34b/7, 35a/4, 36a/8, 40a/1, 40a/9, 40b/3, 40b/6, 41a/2, 41a/6, 41b/1, 43a/8
- yapış -** Bir şeyin üstüne çok sıkı ve ayrılmayacak, çıkmayacak biçimde tutunmak, orada sabitleşmek, kalmak.
y.- ır 39a/10
- yaprag(k)** Yaprak.
y.+ ı 34a/7
- yapuş -** Krş. **yapış -**
y.- a 44a/3
- yar -** Kesici bir şeyle ikiye ayırmak, üzerinde yarık oluşturmak, kesip açmak.
y.- ar 44b/8
y.- arlar 39b/1
- yār** Far. Sevgili, dost.
y.-ı güzîn 44a/6
- yara** Bir dış etkiyle, bir hastalık veya arıza sebebiyle vücutta meydana gelen kesik, yarık veya çiban.
y.+ sina 46b/1
- yā rabbenā** Ar. ‘‘Ey bizim rabbimiz, bizi terbiye eden gözeten terbiyeci!’’ anlamında dua niteliğinde dînî ifade.
y. 20b/8
- yā rabbî** Ar. ‘‘Ey benim rabbim, beni terbiye eden gözeten terbiyeci!’’ anlamında dua niteliğinde dînî ifade.
y. 17b/5, 20a/4, 42a/8, 44a/7
- yarad -** Krş. **yarat -**
y.- am 20a/1
- yarat -** Yaratmak, vücûda getirmek, var etmek.
y.- dı 06a/6, 06b/1, 20a/5, 20b/10
y.- dım 20a/5
y.- duğı 41a/8
y.- madım 21a/10

- yardım** Elindeki imkânları ve gücünü ihtiyâcı olan biri için kullanma, muâvenet.
y. ider 16b/9
y. olunmuşlardır 16b/6
y. olunmuşlardır 17b/3
- yardımcı** Destek veren, yardım eden, koruyan kimse.
y.+ ñ ola 47b/8
- yarı** 1. Bir bütünün iki eşit parçasından her biri, nısıf. 2. Bir şeyin ortası (zaman, kavram veya nesne için.)
y.+ sında 38b/2
- yarış -** Yarışmak.
y.- ır 36b/1
y.- mağ 26a/4
y.- sa 25b/4, 25b/8
- yaşşı** Kalınlığı az, yayvan, alçak, düz olan.
y. 33b/9, 34a/11, 35a/9
y. olmağda 33b/5
- yaş** Bir insanın veya hayvanın doğumundan belli bir tarihe kadar geçen ve yıl birimiyle belirtilen zaman.
y.+ ı 45a/7
y.+ ına 44b/6, 45b/2, 45b/3
y.+ ından 45a/11
y.+ ına varmağ olur 45b/2
- yaş** Islak, nemli.
y.+ ın 39a/8
- yaşat -** Yaşamasını sağlamak, hayatta olmasına imkân vermek
y.- mağ 19b/10
- yaşlan -** Yaşı ilerlemek
y.- ıcağ 45a/9
- yaşlı** Yaşı ilerlemiş (insan, hayvan).
y. olur 35a/6
- yat -** Boylu boyunca uzanmak. 2. Hastalanıp yatağa düşmek, yatakta kalmak. 3. Uyumak. 4. Tembellik etmek.
y.- an 38b/7
- yatağ(ık)** Yatak.
y.+ ı 33b/5, 34b/1
- yatır -** 1. Birinin yatmasını sağlamak, yatmasına sebep olmak. 2. Uyumak. 4. Yatık duruma getirmek, eğmek.
y.- mayup 38b/6
- yavız** sıf. (At için) Sert, çetin, çevik.
y. işkin ve yüğruk olur 36b/2
- yay** İki ucu arasında bir kiriş gerili olan, eğri ve esnek ok atma âleti.
y. 05a/11
y.+ ınla 26a/3
- yaz -** 1. (Bir söz veya düşünceyi) Belli işaret ve harflerle bir yere geçirmek
2. ... olarak kaydetmek.
y.- ar 12a/11
y.- up 27a/5
- yazıl -** 1. Yazmak işi yapılmak. 2. Yazıya geçirilmek
y.- an 18b/9
y.- ur 12a/2, 12a/4, 12a/7, 27a/4, 27b/3
- ye -** Ağızda çiğneyerek yutmak.
y.- diyse 08b/5
y.- dügi 12a/1
y.- r 19b/4, 46a/1
- yed -** 1. Beraberinde, yedeğinde götürmek.
2. mec. Çekip götürmek, yol gösterip bir yöne doğru sevk etmek.
y.- se 06b/11
- yedi** Altıdan sonra, sekizden önce gelen sayının adı.
y. 33b/6
y.+ sinde 44b/10
- yedinci** sıf. Yedi sayısının sıra sıfatı.
y. 02a/7
- yedür -** 1. Yemesini sağlamak, yemesine sebep olmak. 2. Ağzına verip beslemek.
y.- seler 45b/10, 45b/8, 46a/1, 46a/3, 46b/9
- yeli** At, aslan vb. hayvanların ensesinde veya boynunda bulunan uzun kıllar.
y.+ den 36b/7
y.+ si 30a/9, 36a/11, 36a/6, 36b/3, 36b/5, 36b/7
y.+ sin 28a/11
y.+ sini 38b/4
- yem** Hayvan yiyeceği.
y. 08b/5, 27a/2, 39a/6
y.+ i 08b/1
y.+ in 27b/3
y. virmek 26b/4

- y. virüp 02a/1, 02a/3
- yemîn** Ar. Allah'ı veya mukaddes bir varlığı şâhit tutarak verilen söz, ant, kase. y. eyler 07b/3
- yensiz** 1. Yenleri olmayan, elbisesiz. 2. Eysersiz, çıplak (At için). y. 03b/10
- yer** 1. Yer, Bir şeyin, bir kimsenin kapladığı veya kaplayabileceği boşluk, mahal, mekân. 2. İsmi hâl ekleriyle birleşerek kalıplaşmış durum ifade eden sözcük: yerine, yerinde... y.+ de 07a/4, 15b/7 y.+ e 34b/7 y.+ i 33a/1, 33a/2, 35a/8 y.+ ine 16b/10, 23a/9
- yetiş -** Ulaşmak, varmak, kavuşmak, elde etmek. hayra y.- mek 17b/1 y.- üp 42b/1 y.- ür 37b/4
- yeyni** Hafif, ağır olmayan. y. ola 34b/7
- yık -** Devirmek, yere düşürmek, altına almak. y.- ar 03a/4
- yıkıl -** Gücü kalmayıp olduğu yere düşürmek. y.- a 40a/11
- yırmaçlı*** Yarık olan (At dudağı için) y. olan 35a/5
- yi -** Ağızda çiğneyerek yutmak, yemek. y.- dikten 27b/3 y.- se 46a/5 y.- seler 45b/11
- yig** İyi, üstün, baskın, tercih edilir. y.+ dür 13b/10
- yigirmi** On dokuzdan sonraki yirmi birden önceki sayının adı. y. 02b/10, 04a/5, 33b/6
- yil** Havanın yer değiştirmesinden oluşan esinti, rüzgâr. y.+ den 20a/4 y.+ ine 19b/11
- yim** Yem, hayvan yiyeceği. y.+ den 39a/7 y.+ i 08a/3
- y.+ in 38b/1
- yine** zf. Tekrar, yeniden bir daha, gene, yine. y. 02b/11, 06a/7, 17a/5, 20a/9, 27b/3, 44b/9
- yir** 1. Yer, Bir şeyin, bir kimsenin kapladığı veya kaplayabileceği boşluk, mahal, mekân. 2. İsmi hâl ekleriyle birleşerek kalıplaşmış durum ifade eden sözcük: yerine, yerinde... y. 35a/5, 39a/2 y.+ de 12a/5, 17b/8, 18a/6 y.+ de olan 41b/2 y.+ e 03a/5, 20b/11, 21a/1, 23a/3 y.+ inde 37a/5, 37a/7 y.+ ine 44b/9 y.+ ine getürmiş olur 23b/3 y.+ ini 38a/8 y.+ leriniñ 38a/6
- yişil** Yeşil renk. y.+ e 30b/6
- yişilce** Yeşile yakın renk, yeşilimsi. y. 39a/11
- yit -** Yetişecek miktarda veya derecede olmak, elvermek, yapabileceği kadar, ulaşacağı kadar çalışmak. güciñiz y.- dügi 05b/2 y.- mez idi 06b/8
- yitiş -** 1. Elde etmek, ulaşabilmek. 2. Bir şeyin, bir kimsenin ardından koşarak ulaşmak. y.- mek 20a/10 y.- ür 03a/10
- yitmiş** Yetmiş sayısı. y. 19a/1
- yog(k)** Krş. **yok** y. ıdı 21b/10
- yogun** Kalın, iri. y. 33b/4, 36a/5 y. olmağdur 33a/9 y. olur 44b/9, 45a/9
- yohsulluk** 1. Fakirlik. 2. Yoksul olma durumu. y.+ dan 11b/8
- yok** Olmayan, bulunmayan şey. y.+ dur 03a/2, 13b/8, 14b/4 y.+ mı idi 26b/8

yokarı Bir şeyin aşağı kabul edilen kısmına göre üstte kalan tarafı veya bu tarafta bulunan kısmı.
y. 32a/7
y.+ da 23b/1
y.+ dan 44b/1
y.+ sı 45a/11

yokla - 1. Araştırmak, anlamaya çalışmak. 2. Kontrol etmek. 3. Durumunu öğrenmek, anlamak.
y.- dılar 02a/2
y.- yup 28a/1

yol 1. Yol, geçip gidilen yer. 2. Yolculuk, yola çıkma. 3. Uğruna, çare, tarz (ismin hâl ekleriyle durum ve mecaz ifade eder.)
y. 36b/8
y.+ a giden 38b/8
y. alamaz 40a/3
y.+ da 43a/10
y.+ ina 25a/5
y.+ una 09b/8, 14b/1, 15a/3

yoldaşlık Arkadaşlık, dostluk.
y. gelmez 37b/10

yor - 1. Yorgun duruma getirmek yorgunluk vermek 2. Rahatsızlık vermek, zahmet vermek.
y.- dı 42a/11
y.- duñ 42b/2

yorğun sıf. Gösterdiği çabadan ve hareketlilikten dolayı gücü azalmış olan, sarfettiği çabanın etkisini üzerinde hisseden, yorulmuş.
y. 39a/6

yöri - Krş. **yörü** -
y.- me 43b/10

yörü - Adım atarak ilerlemek.
y.- meyip 34b/8
y.- rdi 43a/6
y.- rken 34b/7, 43b/11
y.- ye 34b/6, 34b/9

yu - Yıkamak.
y.- yalar 39a/8

yular Dizgin, gem, yular.
y.+ ın 38a/9

yumırta Yumurta.
y. 46b/8

yumrı Krş. **yumru**
y. olmaya 35a/1

yumru Yuvarlak, kabarık, şişkin biçimli.
y. 34a/9
y.+ ca 45a/1

yumşak Bkz. **yumuşak**
y. 39b/3

yumuşak Katı olmayan, dokunulduğunda, üzerine basıldığında içe doğru göçüveren.
y. ola 37b/9

yuy - Yıkamak.
y.- alar 38b/5

yüce sıf. Yüksek, büyük, ulu, asil.
y. 34a/11

yügrüg Krş. **yügrük**
y.+ i 30b/3

yügrük Hızlı giden, çok koşan, işlek.
y. 03a/2, 36a/4, 38a/6
y. olan 03a/6
y. olmasudur 36a/4
y. olur 36b/9, 38a/1
hünerlü ve y. olur 35b/7
yavız işkin ve y. olur 36b/2
y. ve hünerlü olur 35a/2

yük Bir insan, hayvan veya taşıtın yüklendiği, taşıdığı şeylerin tümü.
y. uran 40a/2
y. urıla 09b/4
y. urmağ 12b/3

yüksek Aynı türden ölçüt olarak alınmış bir başka şey ya da ortalamaya göre dikey yönde, altı ile üstü arasındaki uzaklığı çok olan.
y. ola 35a/5
y. olmayup 34b/10

yürü - Yürümek, gitmek, canlanmak, hızlanmak.
y.- gen olmasudur 36a/3

yüz Doksan dokuzdan sonraki yüz birden önceki sayının adı.
y. 02b/10, 45b/3
y.+ den 45b/3

yüz Başın, üzerinde alın, kaş, göz, burun yanaklar, ağız ve çene bulunan ön kısmı; surat, çehre.
y.+ i 16b/8, 45a/10

y.+ ini 27b/8
yüzlü Hoş, güzel çehreli.
y. 33b/9, 34a/7

Z

zabt Ar. 1. Tutma, kuvvetle tutma 2.
Yönetimi altına alma, sâhip olma.
ż.+ a 06b/7
ż. idemezdi 07a/2
ż. itdiyse 19a/8

zafer Ar. 1. Savaşta kazanılan gâlibiyet 2.
Büyük gayret ve emek neticesinde
elde edilen başarılı sonuç.
z. 47b/2, 47b/7
z. bulmak 17b/1

zâhir Ar. Açık, belli, görünürde.
z.+ dür 09b/10

za'if Ar. Bedensel gücü yerinde olmayan
bir canlı, işlevini gerektiği gibi yerine
getiremeyen bir organ, yeteri kadar
gelişmemiş bir yeti.
ż. 02a/8, 06b/10, 17b/10, 40a/7
mür-ı ż. 43a/5
ż. itdi 43a/11
ż. olmuş 02a/3, 02a/4, 02a/6, 02a/7,
02a/8, 02a/9

za'ifü'l-başar Ar. Görme gücü zayıflamış
kimse.
ż. ola 45b/7

zamân Ar. Ölçülebilir bir nicelik olarak
düşünülen süre; vakit.
z. 02a/1, 14b/2
z.+ da 07a/11, 13b/3, 14b/8, 15a/1,
24a/1, 27a/6, 32a/3
z.+ dadır 10a/4
z.+ ında 39b/3
z.+ uñ 08b/4

zarar Ar.1. Bir kimse veya şeyin sebep
olduğu kayıp, kötü sonuç, ziyan. 2.
(Bir şey veya kimse) Kötü tesir edip
birinin veya bir şeyin kayba
uğramasına sebep olma.
ż. 37b/4, 40a/7, 46b/6
ż. gelmeye 46b/4
ż.+ ı olur 37b/5
ż.+ ım oldu 43b/4

cemi' i ż.+ lardan 05a/2
ż. olup 37b/6
ż. olur 34a/5

zarîf Ar. sıf. Davranışları, durumu insanda
hoş bir etki bırakan, tavrı ve edâsı
hoş olan, hoşâ giden.
z. 34b/8

zât Ar. 1. Kimse, kişi, şahıs, özellikle
saygıdeğer kimse. 2. Bir şeyin ta
kendisi, maddî varlığı, maddî
varlığının özü. 3. Bir varlığın
hakikati, hüviyeti, mâhiyeti
z.-ı şerîf 43a/10
z.+ ı 20b/3
z.+ iña 47b/2

zer Far. Altın.
şemşîr-i z. 47b/1

Zeyd Bin Şâbit Zeyd İbni Sâbit: Medineli
müslümanlardan olan bu sahâbî Hz.
Peygamber'in vahiy kâtiplerindendir.
Resûl-i Ekrem Medine'ye hicret
ettiği zaman, Zeyd on bir yaşında bir
yetimdi. Çocukken on yedi sûre
ezberlemişti. Herkes Bedir
Gazvesi'ne hazırlanırken o, bende bu
savaşa katılacağım, diye
Efendimiz'in huzuruna geldi.
Efendimiz on üç yaşındaki bu
çocuğun savaşa katılmasına izin
vermedi. Resûlullah Zeyd İbni Sâbit'i
zeki bulduğu için ona Süryânîce'yi
ve İbrânîce'yi öğrenmesini emretti. O
da kırk güne varmadan iki dili
öğrendi ve Peygamber'in Süryânîce
ve İbrânîce yazışmalarını yürüttü. Hz.
Ebû Bekir ve Hz. Ömer devirlerinde
de kâtiplik görevini sürdüren Zeyd'in
yaptığı en şerefli hizmetlerden biri,
kendisinden başka iki seçkin sahâbî
ile birlikte Kur'ân-ı Kerîm'i toplayıp
bir araya getirmesidir. Daha başka
önemli hizmetler de yapmış olan
Zeyd İbni Sâbit hicrî 45 tarihinde
Medine'de vefat etmiştir.
Peygamberden rivayet ettiği
hadislerin sayısı doksan ikidir.
Z.+ den 12b/11

- zıdd** Ar. Nitelikleri, özellikleri ve durumları birbirine aykırı olan (şey), bir şeyin aksi, tersi, karşıt.
z.+ ina 40b/4
- zıki'n-nefes** Ar. sıf. Nefes darlığı çeken, astım hastası kimse.
z. 46a/10
- zıkir** Bkz. **zıkr**
z. ider 20b/6
z. idüp 07b/3
z. itmişler 32a/2
z. olunan 29a/6, 36a/1
- zıkr** Ar. 1. Sözüünü etme, ismini söyleme, anma. 2. Allah'ın isimlerini (esmâ-yı hüsnâyı) söylemek suretiyle yapılan ibâdet.
z.+ e 20b/5
z. itdügi 14a/10
z. olunan 30b/10
z. olunup 30b/8
- zillet** Ar. Aşağı olma, hakirlik, horluk.
sebeb-i z. 20a/2
- zimām** Ar. Yular.
z.+ ını 06b/10
- zinde** Far. Diri, canlı.
z. 43a/2
- zinet** Ar. Süs.
z. 06a/6, 47a/4
- zırā** Ar. Far. İki cümleyi bağlarken bağlı bulunduğu cümlenin açıklayıcı ve nedensel değerini belirtir; çünkü.
z. 03a/2, 04a/2, 08b/1, 10b/2, 19b/1, 23a/10, 23b/3, 33a/7, 33b/1, 39a/3, 39b/2, 39b/4, 39b/5, 39b/8, 40a/11, 40a/6
- ziyāde** Ar. Çok, daha çok, daha fazla.
z. 02b/7, 39b/6, 40a/2, 45a/3, 45b/3
z. ola 40b/4
- zuhūr** Ar. Belirme, ortaya çıkma, meydana gelme, baş gösterme.
z. iden 03b/11
- zulm** Ar. 1. Adâlete aykırı davranma, hak edene hakkını vermeme, haksızlık, adâletsizlik. 2. Eziyet, cevr.
z. 40b/8
z. itmemek 41a/10
z. itmeyeler 42b/10
z. olunmazsız 06a/2
- zulumat** Ar. Bkz. **zulumāt**
z.+ a 01b/8
z.+ da 02b/7
- zulumāt** Ar. Karanlıklar, zulmetler
z.+ a 02b/11

BİBLİYOGRAFYA

- Akfirat, Muhammed Osman, *Şifalı Bitkiler ve Emraz*, nşr. Arif Pamuk, Pamuk Yayınları, İstanbul, 1981.
- Ayverdi, İlhan, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, 3 cilt, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul, 2005
- Çınar, Ali Abbas, *Türklerde at Ondokuzuncu Yüzyıla ait bir baytarnamede at kültürü: (yazılı ve basılı kaynaklarla karşılaştırma)* Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1993.
- _____, *Türklerde At ve Atçılık*, Kültür Bakanlığı, Ankara, 1993.
- Clauson, Sir Gerard, *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, Oxford, 1972.
- Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, 22. Baskı, Ankara, 2005.
- Geyikoğlu, Nilay, *Hacı Ali bin Hacı Muhammed Aksarayî'nin Kitabı Baytarnâme Tercümesi (İnceleme - Metin - Dizin)*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2010.
- Küçük, Esmâ, *Aristo'ya Atfedilen Anonimleşmiş Baytarnâmeler (İnceleme- Metin - Dizin)*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2014.
- Lane, Edward William, *Arabic-English Lexicon*, 8 Cilt, Librairie Du Liban, Beirut, 1980.
- Madina, Maan Z., *Arabic-English Dictionary of the Modern Literary Language*, Pocket Books, Newyork, 1973.
- Redhouse, Sir James W., *Türkisch and English Lexicon*, Çağrı Yayınları, 4. Baskı, İstanbul, 2011.
- Steingass, F., *A Comprehensive Persian- English Dictionary*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 2006.
- Şen, Mesut, "Baytarnâmeler", *Türk Kültüründe At ve Çağdaş Atçılık*, Türkiye Jokey Kulübü, Resim Matbaacılık A.R, 1995. sy. 177-263.
- _____, *Kitabu Baytar-name: Tenkidli Metin*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 1987.
- Türk Dil Kurumu, *Derleme Sözlüğü*, I- VI, Birleştirilmiş Tıpkıbasım, Ankara, 2009
- _____, *Tarama Sözlüğü*, I- VII, 4. Baskı, Ankara, 2009.
- _____, *Türkçe Sözlük*, 10. Baskı, Ankara, 2005.
- _____, *Veteriner Hekimliği Terimleri*, Sözlüğü, İstanbul, 2009.
- Yeşilova, Lale, *Mehmet bin İskender Edirnevî'nin Kitābu Baytarnāme tercümesi (İnceleme- Metin - Dizin)*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2009.

BİBLİYOGRAFYA (AYET VE HADİS)

- Abd İbn Humeyd, Ebû Muhammed Muhammed b. Fütûh b. Abdullah el-Mayurkî el-Ezdî (v. 249 h.); *el-Müsned*, [Tahkîk: *Subhî el-Bedrî es-Sâmerrâî, Mahmud Muhammed Halil es-Saîdî*], Mektebetü's-sünne, Kahire, 1408/1988.
- Abdurrezzak, Ebû Bekir Abdurrezzak b. Hemmam (v. 211 h.); *el-Musannef*, I-XI, [Tahkîk: *Habiburrahman el-Âzamî*], el-Mektebü'l-İslâmî, Beyrut, 1403 h.
- el-Aclûnî, İsmail b. Muhammed (1087-1162 h.); *Keşfü'l-hafâ ve müzîlü'l-ilbâs*, I-II, Müessesetü'r-risale, Beyrut, 1405.
- Ahmed İbn Hanbel, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed eş-Şeybanî (164-241 h.); *el-Müsned*, I-VI, Müessesetü Kurtuba, Mısır, tsz.
- el-Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed İbnu'l-Hüseyn (384-458 h.); *es-Sünenü'l-kübrâ*, I-X, [Tahkîk: *Muhammed Abdülkadir Ata*], Mektebetü dâri'l-bâz, Mekke, 1414/1994.
- el-Buhârî, Ebû Abdillâh, Muhammed İbn İsmail (v. 256 h.); *Sahîhu'l-Buhârî*, I-VIII, el-Mektebetü'l-İslâmiyye, İstanbul, 1979.
- Ebû Dâvûd, Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî (202-275 h.); *es-Sünen*, I-V, Çağrı Yayınları, 2. baskı, İstanbul, 1413/1992.
- Ebû Müshir, Abdüla'lâ b. Müshir b. Abdila'la el-Gassânî (v. 218/833); *Nüshatü Ebî Müshir*, [Tahkîk: *Ebû Meryem Mecdî Fethî İbrâhim*], Dâru's-sahabe li't-türâs, Tanta, 1989.
- Ebû Ya'lâ, Ahmed b. Ali b. Müsennâ el-Mevsilî et-Temîmî (v. 307 h.); *el-Müsned*, I-XIII, [Tahkîk: *Hüseyn Selim Esed*], Dâru'l-Me'mun li't-türâs, Dimaşk, 1404/1984.
- el-Esfahânî, Ebu'l-Kasım Hüseyin İbn Muhammed el-Mufaddal (v. 502/1108); *Muhâdarâtü'l-üdebâ*, I-II, [Tahkîk: *Ömer et-Tabbâ'*], Dâru'l-kalem, Beyrut, 1999.
- el-Hâkim, Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh en-Neysâbûrî (v. 405 h.); *el-Müstedrek ale's-Sahîhayn*, I-IV, [Tahkîk: *Mustafa Abdülkadir Atâ*], Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, Beyrut, 1990.
- el-Heysemî, Ali İbn Ebî Bekr (v. 807 h.); *el-Mecmeu'z-zevâid*, I-X, Dâru'r-reyyan li't-türâs-Dâru'l-kitâbi'l-Arabî, Kahire-Beyrut, 1407 h.
- İbn Hibbân, Ebû Hâtim Muhammed b. Hibban b. Ahmed et-Temîmî el-Bustî (v. 354 h.); *Sahîhu İbn Hibbân*, I-XVI, [Tahkîk: *Şuayb el-Arna-vut*], Müessesetü'r-risale, Beyrut, 1414/1993.
- İbn Mâce, Muhammed b. Yezîd el-Kazvîni (207-275 h.); *es-Sünen*, I-II, Çağrı Yayınları, 2. baskı, İstanbul, 1413/1992.
- Müslim, Ebu'l-Hüseyn el-Haccâc en-Neysâbûrî (206-261 h.); *Sahîhu Müslim*, I-V, [Tahkîk: *Muhammed Fuad Abdulbakî*], Dâru'ihyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut, tsz.
- en-Nesâî, Ebû Abdirrahman Ahmed b. Şuayb (215-303 h.); *es-Sünen*, I-VIII, Çağrı Yayınları, 2. baskı, İstanbul, 1413/1992.

Suat Yıldırım, *Kur'an-ı Hakîm ve Açıklamalı Meâli*, Işık Yayınları, İstanbul, İstanbul.

es-Süyûtî, Abdurrahman b. el-Kemal Celâlüddîn (849-911 h.); *ed-Dürü'l-mensûr*, I-VIII, Dâru'l-fıkr, Beyrut, 1993 h.

et-Taberânî, Ebu'l-Kasım Süleyman b. Ahmed (260-360 h.); *el-Mu'cemü'l-evsat*, I-IX, *Tahkik: Tarık b. İvazillah b. Muhammed, Abdülmuhsin b. İbrahim el-Huseynî*], Dâru'l-Harameyn, Kahire, 1415.

_____]; *el-Mu'cemü'l-kebîr*, I-XXV, [*Tahkik: Hamdi b. Abdülmecîd es-Selefi*], Mektebetü'z-Zehra, Musul, 1404/1983.

et-Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre (209-279 h.); *el-Câmiu's-Sahîh*, I-V, Çağrı Yayınları, 2. baskı, İstanbul, 1413/1992.

ÖZGEÇMİŞ

1 Ocak 1971'de Ağrı'da doğdum. İlköğrenimimi ve ortaokulu Ağrı'da, Lise öğrenimimi İstanbul'da tamamladım. 1996 yılında Uludağ Üniversitesi Necati Bey Eğitim Fakültesini bitirdim. 2011 yılında Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Türk Dili Bilim Dalında yüksek lisans eğitimine başladım.

V. TIPKIBASIM

هذه بيتا ونام
الملك

SÖLEYME E

Kısmi *Zamat Arakim para*

Yeni Kayıt No.

Eski Kayıt No. *987*

Tasnif No.

1 *26/10*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ
 عَلَى خَيْرِ خَلْقِهِ مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ
 رَوَيْتُ أَوْلَادَهُ لِيُكَلِّمَنِي ذُو الْقُرْبَىٰ رَحْمَةً مِنَ اللَّهِ
 عَلَيْهِ شَرِبْتُ آبًا حَيًّا مِنْ عَيْنِ طَلْحَةَ سَقَرًا
 مُرَادًا أَنْ ذَلِكَ أَرْسُطَا لَيْسَ حَكِيمٌ دَعَا إِلَهُهُ
 يُوسُفَ يَعْبُدُ وَشَدِيدٌ يَحْمِلُ أَيْدِي النَّاسِ نَجَاتٍ
 أَيْمَنَهُ أَمْرًا نَدَى حَكِيمٌ دَخَى أَلْبَرَكُ بِجَمِيعِ الْوَالِدَاتِ

بِجَمْعِ أَيْدِيٍّ بِمَلَّةٍ بِهِ بَرَزَ مَا نَ صَوَّوْكُمْ وَبِرُوبٍ بِرَأْسِهِ
 بَقْلِدٍ لَرَأُوجٍ كَوْنَدَنَ صَكْنَهُ بُوَقْلِدٍ كُرُودٍ بِلَرِكِهِ أَلْ
 أَنْ ضَعِيفٌ أَوْلَيْتُنِي أَنْ أَخْرَجَ أَيْدِيَّكُمْ وَبِرُوبٍ بِسَلَدٍ
 يَلَرُ دَوْرُ دُخَى كَوْنُ نَظَرًا يَلَرُ فَوَلَهُ أَنْ ضَعِيفٌ
 أَوْلَيْتُنِي أَنْ دَخَى أَخْرَاجَ الْأَنْدَلُ بِسَبْحِي كَوْنُ نَظَرًا يَلَرُ
 يَلَرُ أَشْهَبَ أَنْ ضَعِيفٌ أَوْلَيْتُنِي أَنْ دَخَى كَوْنُ كَوْرُودٍ
 حَيْلَاتٍ ضَعِيفٌ أَوْلَيْتُنِي يَلَرُ دُخَى كَوْنُ كَوْرُودٍ كَرَفَنَ
 أَنْ ضَعِيفٌ أَوْلَيْتُنِي سَبْحِي كَوْرُودٍ كَرَفَنَ أَنْ ضَعِيفٌ
 أَوْلَيْتُنِي طُغُوزٍ كَوْنُ كَوْرُودٍ بِلَرُ طُورٍ وَأَنْ ضَعِيفٌ
 أَوْلَيْتُنِي أَوْبَحِي كَوْنُ كَوْرُودٍ بِلَرُ خَوْرُومَايَ طُورُ
 أَنْ الْبَاغِ أَوْزَرَهُ طُورُ بَسَسَ يَلَرُ بِلَرِكِهِ

اِنْسَانِدَنْ صُكْرَهْ اَنْدَنْ غَيْرِي كُو زَلْ وَفَوْتَلُو كُو وَكَنْ
 وَاشْتَكَنْ وَبُو كُرْ كِهْ هِيچْ بَرِ حَيَوَانْ يُو قُدَرْ زِيَرَا
 هَوْنَهْ قَدَرْ فَوْتَلُو حَيَوَانْ اَو اَلْسَهْ اَنْتْ اَهْلِي
 كُو كَسِي اِيْلَهْ يَفَرْ وَاقْ سُو ذِي بَجْنَهْ اَقْ قَلِي
 بَكْجَهْ اِيْلَهْ كُو رُزْ وَكَنْدُو سِيَنْدَنْ يُو دُو سَتَنْ
 بَرِي يُو بَنْكْ صَدَا سِيْنِي اِي شِيْدُو رُ وَغَايَتْ بُو كُرْ كِهْ
 اَوْلَانْ حَيَوَانِي كِهْ چِيْرَانْ وَطُو سَتَانْ وَبِيَانْ
 فَوِي بِي وَاَو كُو زِي وَدَقْ فَوِي شِي دُرِي بُو جَلَهْ سِيْنَهْ
 اَنْتْ اَو سِيْنَهْ اَوْلَانْ اَنْعَالْ وَالاَنْتْ وَادَمْ اِيْلَهْ
 اَرْدَنْدَنْ يَتِي شُو رُ اَكُو اَوْلْ اَنْتْ قَالْ وَالاَنْتْ
 اَوْلْ حَيَوَانَاتْ اُو زِي بِنَهْ اَو اَلْسَهْ اِيْدِي حَرْ كَتَهْ جَمَالِي

اَوْلْ اَجَلْفَهْ وَصُو سِيْرَهْ زِيَادَهْ دُو يُو اِيْنِي شِ وَطَلْمَنْ
 كُو زِي مَلُو يِ شِيْرَهْ اِي حَيَوَانْ بَرِي غَايَتْ فَوِي كُو كَجَهْ دَهْ اَو
 كَلَرَنْدَنْ بَرِي قَلْ جَلْدِ يُو اَوْلْ سِيْهَهْ اَنْتْ كُو زِي صُكْرَهْ
 خُرْمَا يِ طُو رُو وَبُو اِي كَسِيَنْدَنْ بُو زِي كُرِيْمْ بِي كِهْ اَنْتْ سَجْدِي كُو
 اَنْتْ اِيْلَهْ طَلْمَانَهْ كِنْدِ يُو رِيْنَهْ كَلْدِ يُو رُ وَمَعْلُوْمْ اَوْلَهْ كِهْ
 اِنْسَانِدَنْ

اُولُو زُرِّي دِيمَشَلَرُ وَبُودُ خِي مَعْلُومَر اُولَه كِه اَهْل
اِسْلَام سِبَا هِيَلَرِي وَجِنْد لَرِك جُمْلَه سِينِك
بِيَر وَيَشِد قَد مَلِكِي حَضَرَت عُمُر دُر رَضِي اللهُ
تَعَالَى عَنْهُ اَنلَرِك اَنلَه بِجِيَلِكِي اُول صَرَبَه اِيْلَه
صَاغ اِلَى اِيْلَه كَعْدُ وَرِك مَسُوْل قَلَاغِي طُوْنُوْب
وَصُوْل اِلَى اِيْلَه صَاغ قُوْلَاغِي طُوْنُوْب اِيْلَى اِلَى اِيْلَى
قَلَاغِي اِيْلَك اَوْر نَكِيَه بَصْمِيُوْب صَحْر اَنلَه
يَلَرِك اِيْلَك اَوْر سَكُوْر وَر كَن بَر جَانِيْنَدَن
كِرُوْب اَوْر جَانِيْنَدَن اَوْر سِنَه حَقُوْر دِي اِيْلَى
وَاِيْنَشِر اَبِي مَبَارَك اَبْغَلَرِي اِيْلَه قُوْلَاغِي اِيْلَى
جِنْد بِلِكَن اَنلَرُودَن ظَلُوْر اِيْدَن اَفْعَاك
بِر كَسَد

بِر كَسَد دَن وَجُوْدَه كَلْمَدِي وَكَلْمَر پَسَا اَكَا
سَعِي اَمَلَك عِنْت هُوَسَدُر دِيمَشَلَرُ ذِيْرَا اَكْتَر
اِحْتِمَال بُوْدُر كِه كَرَامَت طَرَفِي اِيْلَه اُولَه وَعَلُو
اُولَه كِه رَسُوْل اَللّٰهُ صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
حَضَر تَلَرِيْنَك يَكْرِيْم اَوْج اَنلَرِي وَار اِيْلَى
وَهَدِيْرِيْنِي بَر اِسْم اِيْلَه تَسْمِيَه اِنْتِيْلَر اِيْلَى
بَسْم سَتْنَدُ ذُوْمَبَار كَلِكِ وَار دُرِيْ هَر كِيْشِي
اَنلَرِيْنِي اُول اِسْمَلُوْر دَن بَرِي اِيْلَه تَسْمِيَه اَمَلَك
اُول اَنلَرِك اَدَلَرِي بُوْلَلُوْر دُر

وَسِتَّةَ سِنِينَ بِرَحْمَتِي
أَوْلَدُكَ إِلَهَ يَتَرَكُنْ اسْتِعَاذَةً وَلِبَيْعَلَهُ إِلَهَ بِنْتِهِ كَرِ
بَعْدَ لَوْ كُوبِ أَوْحِ كَرِ أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّةِ
كُلِّهَا مِنْ شَيْءٍ مَا خَلَقَ لِسَبِّ اللَّهِ الَّذِي لَا يَضُرُّ مَعَ
اسْمِهِ شَيْءٌ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَهُوَ السَّمِيعُ
الْعَلِيمُ دِيهَ كَرِ بَعْدَهُ بُوَابِتِ كَرِيمَةٍ أَوْ قِيهَ لَوْ
بُحْبَانِ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ

وَأَنَا

وَأَنَا إِلَى رَبِّيَا الْمُنْفَلِيُونَ بِإِذْنِ اللَّهِ تَعَالَى جَمِيعِ
مَنْدَرُكَ دَنْ خَفُوظِ أَوْلَا كَرِ أَوْلُ غَزَا إِبْجُونِ
أَتِ بَسْمَلِكِنِكَ فَضَا لِي بِيَا نِنْدَه وَرِ حَقَّ سُبْحَانَكَ وَ
تَعَالَى كَلَامِي قَدِ بَمِنْدَه بِيُورِ مِشْدُرِكِهِ وَاعِدُوا
لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْجُنْدِ تَرِ
هَبُونَ بِرِ عِدَّةِ اللَّهِ وَعِدَّةِكُمْ وَأَخِي بِنِ مِينِ
دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمُ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ وَمَا تُنْفِقُونَ
مِنْ شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يُوفِّ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ
بِعْنِي كَفَانِ إِبْجُونِ حَاضِرُكَ شَوْلِ جَنْكَكَ
سِينِ قُوَّةٍ وَبِرِنِ لَسْنَهَ كَرِ قَادِرِ أَوْلَدِ وَعَلْمُكَ
فَلْيَجِ وَكُونْدَرِ وَأَوْقِ وَيَا بِي وَفَلْقَانِ وَأَنْتَ

وَغَيْرِهَا لَا تَكْبِي دَخِي غَرَابِجُونَ بَعْلَانَا نَلْوَدُونَ
كُوَجِيْزُ بِنْدُو كِي قَدَرُ حَاغِرُكَ بُونَلَرِي حَاغِرُ
لَقَى إِلَهَهُ حَقُّ نَفَالِي نِيكَ وَسِيْرِيكَ دُو شَمْنَانِي بِيْكَرِي
فُوْرُ حُوْدُوْر سِيْرِي يَعْنِي قَرِيْبِي أَوْلَانِ مَكَّةَ كَا فِرْلَرِي
وَأَنْلُوْدَن بَعِيْدُ أَوْلَانِ عَيْبَرِي كَا فِرْلَرِي دَخِي تُوْرُ
حُوْدُوْر سِيْرِي كِيْم سِيْرَانَلَرِي عَيْبَرِي إِلَهَهُ بَلَمَزُ سِيْرَانَلَهُ
بَلُوْرَاتِ وَأَلَا يَكُوْرُ حَاغِرُ أَوْ لِيْحَقُ جَمِيْعُ كَعَاْرُ سِيْرُوْدَن
حَوْفُ اِيْدُوْر دِيْمَكْدُوْر بَعْضُ رَوَايَاتِ دَهْ وَآخِرِيْنَ
مِيْنِ دُوْنِيْمِمْ لَا تَعْلُوْرُهُمْ دَن مُرَادُ جِيْهَلَرُوْدُوْر كِيْهِ اَنْلَا
حَوْفُ اِيْدُوْر بَاتِ أَوْلْدُوْر غِيْ اَوْنِ كُوْمَنْ لَرُ
دِيْمَكْ وَارِدُ اَوْلِيْشِيْدُوْر وَدَخِي شُوْلُ نَسْنَهْ كِيْ

سِيْرَانِي

6
سِيْرَانِي فِي سَبِيْلِ اَللّٰهِ حَرَجَ اِيْدُوْر سِيْرَانِي اَنْلَا عُوْرُوْحِي
سِيْرَانِي وَبِيْرِيْلُوْرُ ظُلْمِ اَوْلْمَانِ سِيْرَانِي دِيْمَكْدُوْر وَبِيْرُ
اَيْتِ كَرِيْمَكْ دَخِي حَقُّ نَفَالِي اَمِيْنَانِ اِيْدُوْر بِيْرُوْرُ
كِيْهِ وَالْحَيْدِلِ وَالْيَغَالِ وَالْمُهَيْرَلِيْرُ كَبُوْرَهَا وَنِيْهْ يَعْنِي
اَللّٰهُ نَفَالِي سِيْرَانِي اِيْحُوْنِ اَنْلُوْرُ قَاتِرُوْرُ وَسِيْرَانِي دَخِي
بُوْرُ نَدِيْ نَالَكْ سِيْرَانِي اَنْلُوْرُ بِيْهْ سِيْرَانِي اَنْلُوْرُ اِيْلَهْ زِيْهْتِ
اِظْهَارِ اِيْدُوْر سِيْرَانِي وَيِيْهْ كِتَابِ كَرِيْمِيْنَدَهْ بِيْرُوْرُ
وَجَعَلَ لَكُمْ مِيْنِ الْفُلْكِ وَالْاَنْعَامِ مَا تَرْكَبُوْرَهَا لِيَسْتَوُوْرُوا
عَلَى ظُهُوْرِيْ ثُمَّ تَذَكُوْرُوا نِعْمَةَ رَبِّكُمْ اِذَا اسْتَوَيْتُمْ عَلَيْهِ
وَتَقُوْلُوْرُ سُبْحَانَ الَّذِيْ سَخَّرْنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقِرِّيْنَ
نِيْهْ وَآتَا اِلَى رَبِّنَا الْمُنْقَلِبُوْنَ يَعْنِي اَللّٰهُ سِيْرَانِي

ايجون فلدی وباردی کیملدن ودرت ابقلی
 حیوانلردن منول شی کی سیراکه یترسیر ازک از قاری
 اوردن انون سیراندن سکوره ویکلزک نغمین اکاسیر
 اول حیوانک وکینک اوستنه بند ویکز وشتند دخی
 دیکه سیرننزه ایدر ایدر وکل اکسکلک صفتلردن
 اول اللهی که بن سنونی شخیر ایدوب مطیع وشفاد
 اندی حال بوکه بزانی ضبطه قاردر کل ایدک کوچمز
 بنمز ایدی حقیقا بزدمن د ونوب واری ایز
 نیکر اولنسه نه عجب نسته در که عظیم قوتلود و
 لردک پیکر قنار کیوب برینک زمانه بر غایت ضعیف
 وخیف کیسه الیه الوب بدسه جمله سی اکامطیع
 اولون

اولوب ادرنجه کدن اکر شخیر الهی اولسه
 برینی بیک ادم ضبط اید مزی ائلردخی انسا نه
 لشخیر اولمش دن ارقه سنه ایز و اعزته اوبان
 اوروب ایستد وکی برد پترو ایترو اصلا مخالفت
 اتمز اکر لشخیر الهی اولسه کیسه بانه فریب اولا
 مزی دخی والعاد بات سور سی غازیلرک
 ائلری صفند نازل اولمشدر حوقعالی ائلری
 قسم ایدوب والعاد بات ضبجا دیوبیوزمشدر
 یعنی غازیلرک ائلری صقیون که سکر درلر
 دخی آواز وپوردلر ویکلر صیح دیو عرب دللر
 آن سکرند وکی زمانه قتی قتی وبرد وکی

نَفْسِكَ أَوْ أَرِنَهُ دِيْبُرُكَ وَغَازِ بِرُكِّكَ حَقَّ نَعَالِي
حَضْرَتِنْدَه مَرْتَبَه كَرِيمَن بُونَدَن بِلَاك كَر كُو رُكَا لَم
قَدَمِنْدَه اَنَلْرُك اَلْوَرِيَن ذِكْر اِيْدُوْب بِمَهِن اِيْلَز
شَوْل سَكُوْرَدَن اَلْوَرِكِه سَكُوْرَدُوْرُوْ وَنَفْسَلِر بِلَه
اَوَاز وِپُرُوْرُوْر اَلْوَرِكِه حَقِيْقُوْن دِيُوْ بِيُوْرُوْر اِيْمَه
حَدِيْتَدَن اِمَام رَجَا رِي وَغَيْرُوْر رَحْمَه اَللّٰه عَلِيْهِمْ
دِيَا بَلَرِنْدَه اَبُو هُوْرَه دَن رَضِي اَللّٰه عَنْهُ دَن
وَارِد اَوْلِيْتِنْدُرُكِه اِيْتِيْدِي رَسُوْل اَللّٰه صَلَّى اَللّٰه
نَعَالِي عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِيُوْرُوْر بِكِه مَد اِحْتِسَار قَرَسَا
فِي سَبِيْل اَللّٰه اِيْمَانَا وَنَصْد بِغَا بُوْعِيْدِي فَاَن شَبْعَه
وَرِيَه وَرُوْنَه وَبُوْلَه فِي مِيْزَانِه يَوْمَ الْبِيْمَه

يعني

بِعْنِي بِرُكْسَه كِه حَقَّ جَلِّ وَعَلَا يَه اِيْمَان وَوَعْدِي
نَصْد بِق اِيْدُوْب فِي سَبِيْل اَللّٰه بِرَاَت بِنَسِيْلَه حَقِيْقَا
اَوَّل اِيْلَكِيْ بِي وَصُوْبِي وَبُوْلِي وَفِي شَيْشِي قِيَا مَت
كُوْنِنْدَه اَوَّل كَسِيْلَك مِيْزَانِه فُوْلُوْرُوْر دِيْمَكْدُر
بِعْنِي خَيْرَات وَحَسَنَاتِي جَانِيْبَه فُوْنُوْرُوْر دِيْمَكْدُر
شِيْفَاء صَدُوْرُوْرَه مَد كُوْرُوْرُكِه عِنْد اَللّٰه بِنَسِيْلَتِي
رَضِي اَللّٰه عَنْهُ دِيَا بَلَرِنْدَه رَسُوْل اَللّٰه صَلَّى اَللّٰه
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِيُوْرُوْر مِيْنْدُرُكِه مَن قَلَّ عَمَلَه فَلْيُرْتَبِطْ
فَوَسَا فِي سَبِيْل اَللّٰه فَاَن شَبْعَه وَرِيَه وَرُوْنَه
وَبُوْلَه وَشَمْعُوْر حَسَنَاتُ فِي مِيْزَانِه يَوْمَ الْبِيْمَه
بِعْنِي بِرُكْسَتِيْ عَمَلِيْ اَز اَوَّلَه اَوَّل كَسِيْلِي فِي سَبِيْل اَللّٰه

كَدُّوا بِحُجُونِ بَرَاتٍ بَغْلَسُونَ زَيْرًا أَوْلَ اتِّكَ مَحِي
 وَصُوعِي وَفِشَقِي وَبُوعِي وَفِي قِيَامَتِ كُونِنْدَه
 اتِّكَ مَيْرَانِنَه حَسَنَانْدَرُ دِي مَكْدُرُ حَاصِلِ كَلَامُ
 غَزَائِنِيَّتِه بَسَلَنْدُوكِي زَا نَا نَكْ جُمَّلَه سِينْدَه نَقْدَرُ
 بِمِ يَدِ بَسَه وَنَقْدَرُ صُوعِي بِيَّتَه وَنَدُكُو فُلَانُ
 وَفُلَانُ ابِلْدِ بَسَه هَبْ مَيْرَانِنَه فُورُكُرُ
 جُمَّلَه سِي حَسَنَانْدَنُ صَا بِلُورُ دِي مَكْدُرُ بِيضِ
 زَوَايْتَه اَنَلُوكْ فِشَقِي وَبُوعِي صَا جُمَّلَرِيَّتَه جَمْدَه
 مِسْكَ اُولْسَه كَرَكْدُرُ دِي مَكْ وَارْدُ اُولْمَشْدُرُ
 حَقُوقَا لِي قَيْنْدَه دِي بِي اِسْلَامُكَ عَزِي قِي سَنُومَرِيَّتَه
 دَه دُرُكِه اَلِكُجُونُ خِدْمَتِ اِيْدُنَلَرَه بُوْدُ كَلُوتَقْلِيمِ
 وَتَكْرِمِ

وَتَكْرِمِ وَلُطْفُ وَاحْسَانُ نَلُرُ اُولُنُورُ وَاِمَامِ طَهْلَبِ فِي
 رَحْمَه اَلله لَعْلِنْدَه خَبَابِ بِنِ اَرَّتْ نَبِيُّ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ
 الصَّلَوَةُ وَالتَّلَامُدُنُ رِي وَايْتِ اَبَلْمَشْدُرُ كِه
 اَلْحَبِيْدُ ثَلَاثَه فَفَرَسُ لِرَجْمِنِ وَفَرَسُ لِلْاِنْسَانِ
 وَفَرَسُ لِّلشَّيْطَانِ فَاَمَّا فَرَسُ الرَّجْمِنِ فَمَا اخْتَدَ
 فِي سَبِيْلِ اَلله وَفَتَلَ عَلَيْهِ اَعْدَاءُ اَلله وَامَّا فَرَسُ
 الْاِنْسَانِ فَمَا اسْتَبَطَنَ اَوْ جَمَلَ عَلَيْهِ وَامَّا فَرَسُ
 الشَّيْطَانِ فَمَا رُوِهَنَ عَلَيْهِ وَفُورَمَ عَلَيْهِ بَعِيْثُ
 جِيْمِي اَوْجُ قَسِيْمُدُرُ بِيْرِ قَسِيْمِي رَحْمَانِكُدُرُ وَبِيْرِ
 قَسِيْمِي اِنْسَانِكُدُرُ وَبِيْرِ قَسِيْمِي سَبِيْلِ اِنْسَانِكُدُرُ
 اَوَّلِكْسِي اَوْلُ اَنْدُرُ كِه فِي سَبِيْلِ غَزَا اَلِكُجُونِ

اَلَيْسَ دَخِيَ اَوْ زَرِنَدَه مَقْ تَعَالِيكَ اَعْدَاسِي قَتَلِ
 اَوْلَنَه يَعْنِي غَاذِبِلْز اَوْ سَتِنَه بِيَهَنَه كَرِ دَخِي
 كَا فِرْلَوِي قَتَلِ اَيْدَلْز اِيكَنْجِي اَوْلَدْرِكِه
 طَفُوزْ دَخِي مُرَادْ اَوْلَنَه وَيُوكْ اَوْرِيَه اَوْجِي
 اَوْلْ اَنْدَرِكِه فُوشْدُ وِرِيَه اَوْ زَرِنَدَه مُعَا دْ اَوْلَنَه
 يَعْنِي اَوْجِلَه فُوشْدُ وِرِيَه دَخِي اَوْجْ نَه اَيْسَه
 اَلَيْسَه وَاَنْ رَجَائِكَ اَوْلَمُوكْ مَعْنَا سِي اَللّهُ تَعَالَى
 يُولِنَه عَزَا اِيحُونْ بَسَلَنْدُوكْ دُرُ تَعْمَلِمَا رَجَائِكَ
 دِيوُ بِيورْ لَمِشْدُرْ وَاِنْسَانِكَ وَشَيْطَانِكَ اَوْ
 لَمُوكْ مَعْنَا سِي دَخِي ظَاهِرْ دُرْ شَوْلْ اَنِكِه اِنْسَانُ
 كَنْدُ وَاَيْدْ كُنْمَكْ اِيحُونْ بَسَلْ اِنْسَانِكَ دُرْ دِيوُ
 بِيورْ لَمِشْدُرْ

بيورلسدر

بِيورْ لَمِشْدُرْ شَوْلْ اَنِكِه نَاشْرُوعْ طَرِيقْ اَوْزَنْ
 فُوشْدُ وِرِيَه اَوْ سَتِنَه بِيَهَنَه كَرِ دَخِي
 وَشَوْلِيَه اَوْلَكِه اَوْ جَسَنُوبْ اَنْ فُوشْمَقْ نَاشْرُوعْ
 اَوْلَدُ وَخِي شَوْلْ زَمَانْدَه دِرِكِه اَوْ كَدَلْ اِيكِي جَا
 نَبِدَنْ اَوْلَه مَثَلَا اِيكِي كِسَه بَرِ بَرِيَه دِيَه كِه
 اَكْرَبِيَمْ اَنْمِ جَمْرَه سَن بَسَا اِيشْرَا لَتُونْ وِرِيَه
 اَكْرَسَنَكْ اَنِكْ كَجْرَسَه بَن سَكَا اِيشْرَا لَتُونْ
 وِرِيَه دِيَه بُو شَرَطْ اَوْزَنْ فُوشَا كَرِ بُو
 تَقْدِرْ جَه حَرَامْ اَوْلُورْ اَمَّا شَوْلِيَه كِه
 اَوْ كَدَلْ اَخْرَدَنْ بَرِ جَانِدَنْ اَوْ لَا مَثَلَا بَرِ كِشِي
 بَرِ كِشِيَه اَكْرَسَنَكْ اَنِكْ بِيَمْ اَنْمِي كَجْرَسَه بَن سَكَا

يَسْتَلْتُونِ وَيُرِيهِ وَيَبْقَى أَوْلَ كَيْسِيَّةِ الْبَيْتِ
دَخَى التُّونِ السَّهْ حَلَالِ أَوْلُورُ زِيْرَا سَالِ بِيْرَمَكْ
شَطْحِي اِيْكِي جَانِيْدَنْ أَوْلَا بِيْحَهْ فَمَا زِ أَوْلُورُ وَامَامْ
بُخَارِي وَامَامْ سَلِيْمْ رَحْمَهْ عَلَيْهِمَا رِ وَابْتَلَرُنْدَهْ أَبُو
هُرَيْرَهْ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ دَنْ وَارِدْ أَوْلِيْنْدَرْ لَهْ اِيْتَدِي
رَسُولُ اللهُ صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَضَرَ نَهْ اِيْت
حُصُو سِيْنْدَنْ سُوْلُ أَوْلُو نَدِي بِيُوْرَدْ بِلُوْرِكِهْ
الْحَيْلُ نَدَانَهْ هِي لُوْجَلِ وَزَدْ وَهِي لُوْجَلِ شَتْرُوْهِي
لُوْجَلِ اَجْرُ فَالْتِي هِي لَهْ وَزَدْ فُوْجَلِ رِبْطَهَا رِيَاءَهْ
رَفِيْعًا وَنَوَاءَ لِأَهْلِ الْاِسْلَامِ فَيَحْيَى لَهْ وَزُرُ
وَاقْمَا لْتِي هِي اَلَهْ سِيْنْدَرْ فُوْجَلِ رِبْطَهَا فِي سَبِيْلِ اللهِ

لاهل

لِأَهْلِ الْاِسْلَامِ فِي مَرِيْحِ أَوْ رَوْضَهْ فَمَا أَكَلْتِ مِنْ ذَلِكَ
الْمَرِيْحِ أَوْ الرِّوْضَهْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا كَتَبَ اللهُ لَهْ عُدَدَ
مَا أَكَلْتِ حَسَنَاتٍ وَكَتَبَ لَهْ عُدَدَ اِرْوَاهَا وَابْوَا
لَهَا حَسَنَاتٍ وَلَا تَقْطَعُ طَوْلَهَا فَاسْتَنْتَ شَرَفًا أَوْ
شَرَفِيْنِ اِلَّا كَتَبَ اللهُ لَهْ عُدَدَ اِرْوَاهَا وَاتَارَهَا
حَسَنَاتٍ وَلَا مَرِيْهَا صَاحِبَهَا عَلَيَّ نَهْرٍ فَشَرِيْبَتْ
مِنْهُ وَلَا يَرِيْدُ اِنْ لِيْسَفِيْهَا اِلَّا كَتَبَ اللهُ لَهْ عُدَدَ مَا
شَرِيْبَتْ حَسَنَاتٍ حَاصِلٌ مَعْنَا بُوْدَرْ لَهْ اِيْتِ حَسْبِي
اَوْجُ فَيَسْمُدُ رِيْعِي اَنْكَ اَوْجُ كَيْسِيَهْ لِيْسَبْتُ اَوْجُ حَالِي
وَارِدْ رِيْ كَيْسِيَهْ كُنَاهُ رِيْ كَيْسِيَهْ بَرْدَهْ
دُرِيْ كَيْسِيَهْ اَجْرُ وَنَوَابِدُرُ شَوْلُ كَيْسِيَهْ لَهْ

الْوَيْ سَيْلًا نَلَّهَ كَوْسَرُوبُ فَرِي كَهْمَقُ وَأَهْلُ سَيْلَاهِ
عَدَاوَتِ إِيحُونَ بَغْلِيوُ فُورُ بَسَلَرَاكَ أَدَاكَ
كِنَاهُ حَاصِلِ أُولُورُ وَشَوْلُ كَيْسَهَ كِهَ فِي مَيْبِلِ اللَّهِ
الْوَيْ بَغْلِيوُ فُورُ دَخِي بَسَلَرَاكَ أَا اَنْدَنُ كِنَاهُ
حَاصِلِ أُولَا زُدَخِي اَرْقَهَ لِرِنْدَهَ حَقُّ اللّٰهِي اُولَمَزُ
يَعْنِي بِنُوبِ اِنْدِي كِهَ وَمُنْفِقِ اُولْدَجَهَ صَدَقَدَنُ
وَتَشْكُرَدَنُ اللَّهُ تَعَالَى جَانِبِينَ اُولَمَزُ اُولْبِرْدَهَ
دُرْ كِهَ بِرْدَنِكَ مَعْنَاهِي بُو خَسَلْتَدَنُ صَقَلَرُ
اَوْ عَوْرُ لُودُرُ مَبَارَكْدُرُ دِهْمَكْدُرُ وَشَوْلُ
اَنْكِهَ اَهْلُ سَيْلَاهُ مَصْلَحَتِي اِيحُونَ اَلنُّوْرُ عَزَاوَا
رِ بَاطِلِ اِيحُونَ بَسَلَنُورُ صَاحِبِي اَلنِّي بِرْجَا بِرْدَهَ
بَابِرْبَاعَدَنُ

12
يَا بَرْبَاعَدَنُ بَغْلِيوُ فُوسَهَ اُولُ كَيْسِيَهَ اَنْكُ جَمِيْعِي يَدُو
كِي اُولْتَرُ صَاغَشِيْجَهَ حَسَنَاتُ يَا زِبَلُورُ وَجَمِيْعِي
تُرْسَلَرِي وَبُولَلَرِي دَكْلُوْ وَا بَاغِيْنِكَ اِيْزُ دَرِي
دَكْلُوْ حَسَنَاتُ يَا زِبَلُورُ وَهَوُ بَا زَكِهَ اَوْ
تَلُوْخِي اُولْدُوْ عِي بِرْدَهَ اَبَاغِيْنَهَ بَغْلُوْ اُولَا اَنْ
اِيْجِي قِرُوْبُ بِرْ اِيْكِي مَيْدَا نَ سَكْرَتِي سَهَ تُرْسَلَرِي
وَبُولَلَرِي قَدْرُ حَسَنَاتُ يَا زِبَلُورُ وَهَوُ بَا زَكِهَ
صَاحِبِي اَنْكَلَهَ بِرْ اِرْمُوْ اُولْسِيْتَهَ اَوْغَرَسَهَ
اَنْ اُولُ اِرْمُوْدَنُ اِيْحَهَ بَاخُوْدُ صَاحِبِي اَلنِّي صُوْرُ
مَقُوْ مُرَادُ اِيْدِيْلَسَهَ حَقُّ تَعَالَى اَنْكُ اِيْحَدُوْ كِي
قَدْرُ حَسَنَاتُ يَا زِدْمَكْدُرُ وَاَلْحَاصِلَاتُ

بِسْمِكَ اَوْجُ وَجِهَهُ اَوْ زَرْبَهُ دُرُّ اَكْرَجُ جَرْدٌ خَلْقَهُ
كُوَسْرُوْبٌ فَخْرٌ وَتَكْبَرُ مَرَّةً اَوْ لِنُوْرٍ سَهْ كُنَاهُ
حَاصِلٌ اَوْ لُوْرٌ اَكْرَبْمَكَ يَا بُوْكُ اَوْ رَنْجُوْنٌ
يَا طَائِي طُفُوْرٌ مَوْ اِيْجُوْنٌ بَسْلُوْبٌ رَعَايَتِيْنِ اَيْدِيْ
حَقِيْقِيْنِ اَدَا اَيْلُرْسَهْ صَبَا رَكْدُرُ حَقُّ نَعَالِيْ فَيْرِ
دَنْ صَقْلُرُ اَكْرُغْلُ وَرِيَا طُ اِيْجُوْنٌ يَعْنِيْ سَرْحُدُ
لَوْ بَجَلْمَكَ اِيْجُوْنٌ وَدُ شَمْنُ فَهِيَ اِيْجُوْنٌ بَسْلُوْرٍ سَهْ
اِنَّكَ اَجْرٌ وَفَضِيْلَتِيْ نَعْدَرُ اَيْدُوْ كِيْنُ هَمَانُ اللهُ تَعَالَى
بَلُوْرٌ وَبَعْضُ حَدِيْثُهُ وَاَرَدَ اَوْلِيْشُدُ دُرُّ كِهْ غَزَلِيْنِيْتَهْ
اَنْ بَسْمَلِكُ جَهْتَمُ اَوْ دِهِيْتَهْ بَرْدَهْ اَوْ لُوْرٌ دِيُوْ بُوْرُوْرُ
مِشْدُرُ زِيْدِيْنُ ثَابِتٌ دَنْ رَضِيْ اللهُ عَنْهُ وَرُ

در

مَرْوِيْدُرُ كِهْ اِسْتَدِيْ اِسْتَدِيْمُ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ تَعَالَى
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُوْرُدِيْكَ مِنْ جَسَسٍ قَوْسًا فِيْ سَبِيْلِ
اللهِ كَانَ لَهُ سِيْرَةٌ مِنَ النَّارِ يَعْنِيْ بَرِيْكَسَهْ كِهْ فِي
سَبِيْلِ اللهِ غَزَا اِيْجُوْنٌ يَرَاتُ صَقْلَسَهْ اَوْلَا اَكَا
بِحَهْتَمُ اَسْتَدِيْدَنْ بَرْدَهْ اَوْلَا دِيْ بَكْدُرُ وَبَعْضُ
حَدِيْثُ شَرِيْفِيْنِ دِيْ بَرِيْكَسَهْ فِيْ سَبِيْلِ اللهِ اَلِيْ اَلِيْ اَلِيْ
بَغْلُقُ نِيْتِيْنِ اَيْلَسَهْ اَكَا شَهِيْدُ اَجْرِيْ وَبِرِيْلَهْ دِيُوْ بُوْرُوْرُ
المِشْدُرُ اَبِيْ جَعْفَرُ مُحَمَّدُ بِنُ عَلِيْدَنْ مَرْوِيْدُرُ كِهْ
رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ هَمَّ اَنْ يَرْبُطَ
قَوْسًا يَنْسِيْهِ صَادِقَهْ اَعْطِيْ اَجْرِيْ شَهِيْدِيْ دِيُوْ بُوْرُوْرُ
مِشْدُرُ يَعْنِيْ بَرِيْكَسَهْ فِيْ سَبِيْلِ اللهِ غَزَا قَلِيْلَهْ كُرُ

كَرَجَلْدَنْ نَيْتْ اَيْلَه بَرَات اَلْوَب بِلْمَعَه هَيْت اَيْلَسَه
 اَكَا بَر شَهِيد فَنَيْلَتِي وَبِر بِلُوْر دِي مَكْدُر فِي
 اَلْحَقِيْقَه نَوَاب وَفَيْسَلْت اَوَّل زَمَانْدَه حَا صِيْل اَوَلُوْر
 كَه فَصْدِي صَحِيْح وَنَيْتْ دُرْسْت اَوَلُوْب كَرَجَلْدَنْ
 عَزَا اَيْلَكَه مُرَادِي اَوْلَا اَمَّا شُوَيْلَه كَه بَعْضِ عَوَامِر
 اِنْدُو كِي عَزَا نَيْتَه بَر اِي بَلِيُو قُوِيَه يَا بَر بَلِي
 اَصَا قُوِيَه اَمَّا اَصْلًا عَزَا يَه مَبَا شَرِي بِا قَلِيْنْدَه شَوَقِي
 وَتَقَا مَنَاسِي اَوْلِيْتَه اِنْكَ قَطْعًا لَفْعِي بُو قُدُر اَيْلَه اَلْمَا
 اَيْلَكْدَنْ اَيْسَه اِنِي بَر اَهْلِيْنَه بَغْسَلِيُوْب عَزَا لُوْدَه قُو
 لَنْدُر مَقِي كِدُر كِه بِيْحَه اَخِر وَنَوَاب حَا صِيْل اَوَلُوْر
 عَالَمِ السِّرِّ وَخَفِيَّتَانِ هَر كِي نِيْلَه قَلْبِي اَحْوَالِي بِلُوْر
 لطف

لُطْفُ وَاحْسَنَانِي اَكَا كُوْنَه اَيْلَر اِي اَمَامَه بِا هِلِي دَنْ
 رَضِي اَللّهُ عَنْهُ مَرْوِيْدُر كِه حَوَا نَعَالِي نَيْتْ قَوْل
 شَرِيْفِي اَلَّذِيْنَ يُنْفِقُوْنَ اَمْوَالَهُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ
 سِرًّا وَعَلَانِيَةً فَلَهُمْ اَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ
 عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ اَيْتِ كَرِيْمَه سِيْن تَفْسِيْر
 اِيْدُر دِي وَنِيُوْر دِي كِه بَر كِسَه عَزَا نَيْتَه
 بَر اِن بَلَسَه اَمَّا هَا نَ عَزَا نِي اَللّو كُوْر وَبِ
 اَشْتِيْمَك اِي جُوْن اَوْلَا سَه فِي اَلْحَقِيْقَه عَزَا مُرَادِي
 اَوْلَسَه اَوْلَا كِسَه بُو اَيْتِ كَرِيْمَه دَه حَوَا نَعَالِي
 ذِكُوْر اِنْدُو كِي كَمْسَلُوْد نَدُر دِي دِي دِي اَيْتِ كَرِيْمَه نَيْتْ
 مَعْنَا سِي بُو دُر كِه شُوْل كَمْسَلُوْر كِه مَا لَلُوْن كِه جَه دَه

وَكُونُوا زُرَّةً كَرِيمًا وَأَشْكَانَ اللَّهُ بُولِيَّةً خَرَجَ
إِيذْرَكَ يَعْنِي هَرَمَانَ وَهُوَ حَالِدٌ مَا لَكَ مِنْ أَحْسَانِ
أَتَمَّكَ حَالِي أَوْلَمَّا لَكَ الْجَزْوُ وَفَضِيلَتِي
حَوْتًا لِي قِنْدَرِ دُرِّ النَّوَى خَوْفٌ بُوَيْدُ دُرِّ النَّوَى
خَرُونَ أَوْلَمَّا لَكَ دِيكَدُرُ فَاضِي بِيضًا وَرَحْمَةُ
اللَّهِ تَعَالَى تَغْشَى بَرْدًا إِيذْرَكَ بَوَائِبَ كَرِيمَةٍ بَعْضَلَةٍ
فَوَيْجَهَ حَضْرَتِ أَبِي بَكْرٍ صِدِّيقِ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى
عَنْهُ حَقَّقَهُ نَازِلُ أَوْلَمَّا لَكَ شَوْلُ زَمَانِكَ كِه
فِرْقَانِيكَ النَّوَى وَارْأَيْدِي كَسْبِي كِه وَكَسْبِي
كُونُذْرُ كَسْبِي أَشْكَانَ وَكَسْبِي كُونُ لَوْ سَدَقَهُ
أَبْلَدِي - وَبَعْضَلُو قَوْلِي جَهَ حَضْرَتِ عَلِيِّ كَرَمَ اللَّهُ

وَجْهَهُ

وَجْهَهُ حَقَّقَهُ نَازِلُ أَوْلَمَّا لَكَ شَوْلُ زَمَانِكَ كِه
هَمَانُ دُورَتِ أَجْهَهُ يَهَ مَالِكِ أَوْلَمَّا لَكَ أَرْنُوعَهُ
مَالِكِ أَوْلَمَّا سَتَوَادِي جُمَّلَهُ سِينُ اللَّهِ بُولِيَّةً صَدَقَهُ
أَبْلَدِي كِه كِه كِه كِه كِه كِه كِه كِه كِه كِه كِه كِه
كِه كِه كِه كِه كِه كِه كِه كِه كِه كِه كِه كِه كِه
أَنْلَرُ نَفْلِي بُوَيْدُ أَنْلَرَهُ خَرَجَ إِيذْرَكَ حَقَّقَهُ نَازِلُ أَوْلَمَّا
دَبُولُ نَفْلِي أَوْلَمَّا لَكَ وَشِعْفَاؤُ صُدُورُهُ عِبَادَةٌ
بِنِ صَامِدُنِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ مَرُوبِدُ كِه إِيذْرَكَ
إِسْتَدْرُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِيُورِدِي
إِنَّ الْفَرَسَ كَيْسَانَ فِي طَيْلِيهِ وَصَاحِبُهُ نَأْتُمُ
عَلَى فَرَسِيهِ نَمَا بَقِيَ لَهُ خَطِيئَةٌ الْآوَقَعَتْ وَقَدْ أَنْزَلَ

اللَّهُ فِي أَرْطَابِ الْخَيْلِ وَالْأَنْفَاقِ عَلَيْهَا آيَاتٍ مِّنَ
الْقُرْآنِ مَن ذَ الَّذِي يُفَرِّضُ اللَّهُ قَرْضًا حَسَنًا
فِيضَاعِفَهُ لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً وَقَوْلُهُ الَّذِينَ
يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً
تَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ
يَحْزَنُونَ يَعْنِي عَقِيقًا صَاحِبِي دُونِكَ أَوْ سُنَّةَكَ
أَوْ يُورِثُكَ أَنْ أَبَانِي بَعْلُو طُورُ دُونِي بَرْدٌ قَالِفُ
دُونِي صَاحِبِيكَ هَجْرِي كُنَاهِي فَا لَمْ دُونَ كَلُوكِدْرُ
وَاللَّهُ عَقِيقًا حَقَّ تَعَالَى حَضَرَ فِي الْكَلْبِ بَلِيُوبُ
أَلْبَرِي بَسَلِيُوبُ خَرَجَ إِلَيْكَ حَقَّقْتَهُ إِلَيَّ آيَةُ الْاُدْرُ
مِثْدُرُ يَرِيْسِي مَن ذَ الَّذِي يُفَرِّضُ اللَّهُ قَرْضًا حَسَنًا

فبصاعهم

فَبَصَاعِهِ لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً آيَةُ دُونَكَ مَعْنَا سِي
بِمَدْرُ شَوْلِ كِسْفِهِ لَهُ حَقَّ تَعَالَى بِهِ قَرْضٍ حَسَنٍ وَبِهِ
دُونِي حَقَّ تَعَالَى إِلَيْكَ وَيُرِدُ وَكَانَ جَوْفًا مِثْلَ الْاَكَا
وَبِهِ دُونَكَ دُونَ تَعَالَى بِهِ قَرْضٍ حَسَنٍ وَبِمَكِّكَ
مَعْنَا سِي فِي سَبِيلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ بَسَلَمَكَ دُونَ
دُونَكَ وَبِوَيْسِي دُونِي الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ بِاللَّيْلِ
وَالنَّهَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً آيَةُ كَرِيمَةٍ سِيدْرِيكَ
نَفْسِي هَنُوزِي حَسْبِي دُونَكَ حَاصِلِ كَلَامٍ عَزَّ وَجَلَّ آيَةُ
بَسَلَمَكَ حَبَّةً فَضَلْتَلُو سُنَّةَهُ دُونَكَ بُوْحَدِيْتُ شَرِيْفِي
مُقْتَضَا سَجِيهِ حَقَّقْتَهُ إِلَيَّ آيَةُ كَرِيمَةٍ نَازِلَةٌ أَوْلَسْتُدْرُ
وَأَمْرُهُ حَدِيْبُنْدُنْ إِمَامِي طَلُوَانِي وَعَبْرِي كَرْتَلْتَدَهُ أَبُو

كُتِبَهُ أَنَا رِي رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ
سَلَّمَ حَضَرَ نَيْدُنَ رَوَيْتُ أَمْنَدُرَكَ لِلْيَوْمِ مَعْفُودٌ
فِي نَوَاصِي الْخَيْلِ وَأَهْلَهَا مَعَانُونَ عَلَيْهَا وَالنَّفِيقُ
عَلَيْهَا كَالْبَلَا سِطْبَدِي بِالصَّدَقَةِ يَعْنِي خَيْرَ أُمَّتِكَ
الْغَلْبَةُ بِنُفُودُورُ وَصَاحِبِي الْكَلْبِ أَوْزُونَ
بَارِدِ مَرُ أَوْ لَمْسَلُورُورُ وَاللَّهُ مَالِ خَوْجِ ائِدُنَ
إِلَى صَدَقَةٍ بِهِ أَجَالُ كَيْدُورُ دِيمَكُورُ مَرَادُ
شَرِيحِي أَنْ بُوذِي مَبَادِكُورُ وَأَنْلَرِي بِنَسَائِكَ
خُصُوصِي نَدَ صَاحِبِي بِنَه صَقِ نَعَالِي بَارِدِ مَرِ ائِدُرُ
أَنَّ خَوْجِ أَوْلَانِ مَالِ صَدَقَةٍ بِرِي نَه كَجِدِ
دِيمَكُورُ بَعْضِ رَوَايَتِكَ أَنْ بَسَلْبِنِ كَمَسَلُرُ كُونُدُرُ

لوده

17
كُوزُ لَرَاوُجِ طُوتُوبِ هِجِ ائِفْطَارِ ائِمْنِنِ وَكِبَجِه
كُورِدَه صَبَاحَه دَكِ عِبَادَتِ ائِدُوبِ هِجِ فُتُورِ ائِمْنِنِ
وَدَائِمًا صَدَقَه وَبِرُوفِ هِجِ ائِبْنِ صَدَقَدَنِ بِنَعِي
ائِمْنِنِ كِهْسَه كَيْدُورُ دِيمَكُورُ وَارِدُ ائِوْلَمْسَلُورُ
وَرِي نَه ائِمَامِ ائِحْمَدِ رَحْمَه ائِلَّهِ نَعَالِي رَوَايَتِكَ جَابِرُ
رَضِيَ ائِلَّهِ عَنْهُ رَسُولَ ائِلَّهِ صَلَّى ائِلَّهِ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَآلِهِ
رَوَايَتِ ائِئِمْنِنِ دِكِه ائِئِمْنِنِ مَعْفُودِ فِي نَوَاصِيهَا
ائِئِمْنِنِ وَائِئِمْنِنِ ائِلِ بُوذِي ائِئِمْنِنِ وَأَهْلَهَا مَعَانُونَ عَلَيْهَا
فَأَسْحُوا بِنَوَاصِيهَا وَادْعُوا لَهَا بِالْبِرْكَه وَقَلْدُوهَا
وَلَا تَعْلُدُوهَا ائِلَّا وَنَارُ سَنَاسِي ائِئِمْنِنِ ائِئِمْنِنِ
خَيْرُ وَنَيْلِ قِيَامَه دَكِ بِنُفُودُورُ يَعْنِي دُشْمَنِ

أَوْزَنَ ظَفْرُ بُولُقٍ وَخَبْرُ بَيْتِيكَ أَلَيْلَةَ أُولُو
وَأَنْدَرِي كَيْسَمَكَ خُصُوصِيَّةَ اللَّهِ تَعَالَى مَعِينُ
صَاحِبِي يَارِ دَمِ أَوْ مَشِيئَتِي دُرِّ أَلَيْلَةَ النَّوْرِ فِي
الْكُرَى إِلَهَ صَغِيرُ سَيْلِكَ وَأَلْوَرَهُ بَرَكْتَهُ دُعَا إِلَهِكَ
يَعْنِي يَارِ سَنَ مَبَارَكِ إِلَهَ دِي بُدُ عَا فَيْلِكَ وَيُؤَي
نَلْرِي نَهَ فَلَا دَهَ بَعْلَكَ كَرِشَكَ بَعْلَكَ دِي مَكْدُرِ وَكِرِي
تَمْتُوعِ أَوْلَادِ وَغَنِيكَ وَجَهِي بُودُ رِي كِهَ جَانُودُ رِي
كَوْدُ وِي بُودَهَ بِرَا عَاجِ دَا لِي نَهَ اِبْلِي نَهَ دِي فَيِ
لِي نَهَ بُو مَوْلَهَ دِي مَشِيئَتِي دُرِّ أَمَّا بَرِشْتِمِ وَإِلَلِكِ
كِي بَعْضِ ضَعِيفِ لَسْتَنَّا أَوْ لِحَقِ فَرِيلُورُ دِي خَلَاصِ
أُولُو وَبَعْضِ رِيَا يَأْتِدَهَ دُنْيَا وَآخِرَتِ صَيْرِ

لوسل

لَرِي نَهَ بِي جَمَلَهَ سِي أَلَيْلَةَ النَّوْرِ دَهَ بَقُولُورُ قِيَا مَتَه
دَكِنِ دِي مَكِ أَوْلَمَشْتَدُرُ وَأَتِ طَالِفَهَ سِي نَهَ صَيْرِ
جُورِ أَوْلَادِ وَبِحُجُونِ عَرَبِ قَوِي أَنَهَ صَيْرِ دِي سَمِي نَه
إِشْتَدُرُ حَوَالِي حَضْرَتِي نَهَ كَلَامِ قَدِيمَتَه
سَلِيمَانَهَ بِي مَبَارَكِ دِنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ حِكَايَتِ اِبْدُوبِ
أَبِي أَجَبَتِ حُبِّ الْخَيْرِ عَنِ ذِكْرِ رِي بِي بُودُ دِي بُودَه
خَيْرِ دِنِ مُرَادِ اَلدُرِّ إِمَّا مُسَلِّمِ نَعْلَتَهَ جَرِ بُودَه
رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ رَوَايَتِ أَوْلُونَدِي كِهَ اِبْتِدَى رَسُولُ
اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَضْرَتِي كُورُورُ مَكِهَ مُبَارَكِ
بِرُ مَقْلَهَ اِتْنِكَ اَلنَّبِيَّ عَنِي صَاحِبِ بُو كُورِ اَلنَّبِيَّ مَعِي
مَعْقُودِ يَتَوَاصِيهَا الْخَيْرِ اَلِي بُو مَرِ اَلنَّبِيَّ اَلْأَجَدِ

وَالْمَنِيْمَةَ دِيُوِيُوْرُ دِي يَعْني اَنْ تَلِكُ التَّلِيْمَةَ
 بَعْلُوْدُ رُحْبَرٍ قِيَا مَتَه دَكِيْنِ اَوَّلِ حَبِيْرُوْدَنْ مُرَادُ
 اَجْرُوْ تَوَابِدُوْرٍ وَنَهْمَتُوْدُرِكِه طُوِيْلَتُوْدُرُ دِي مَكْدُرُ
 اَمَّا حَاْرِي وَاِمَامُ مَسِيْمٍ رَحِمَهُمَا اللهُ فَسَالِي
 عُرُوْةِ بِنِ ابِي الْجَعْدَنْ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ رُوَايَتْ اَمْتَلُوْ
 دُرُكِه اِيْتَدِي رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ
 اِيْتَدِيكِه اَمْتَلُوْ مَعْفُوْدِي نَوَاصِيهَا اَلْحَبِيْرُ وَالْاَجْرُوْ
 وَالْمُعْتَمِرُ اِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ بُوْحَدِيْتِ شَرِيْفِيكَ دَجِي
 اُوْدِرِنْدَه بَا زِيَلَنْ حَدِيْتِ شَرِيْفِي مَعْنَا سِيْدُوْ
 وَاِمَامُ حَاْرِي رَحِمَهُ اللهُ سَبِيْبُ بِنِ عُرُوْدَه دَنْ
 نَقَلُ اَمْتَلُوْدُرِكِه اِيْتَدِي بِنِ عُرُوْدَكِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ
 اُوْدَنْ

اُوْدَه كُوْرُوْدُ مَرِيْمِيْشَاتِ وَاِرْدِي حَاْفُوْلِيْشِ
 بَسَلُوْدِي دِيْدِيْكَرُ وَاَحَاْصِيْلُ بُوْمَعْنَادَه عِيْنَا
 دَانِ مَخْلِيْفَه اِيْلَه سِيْجَه حَدِيْتِ شَرِيْفِي وَاِرْدِ اُوْ
 لِيْشُدُرُ وَاَصْحَابُ كُوَامِيْكَ اُوْلُوْ لِرِنْدَنْ جُوْفِ
 كِسَه رُوَايَتْ اَمْتَلُوْدُرُ شُوْبِيْلَه فَيَسْمُ اُوْلُوْدُرِكِه
 بِيْعْمَلُوْ عَلَيْهِ الصَّلَوُ وَالسَّلَامُ بُوْمَعْنَابِي اِهِيْمَا مَّا
 تَكُوَارُ تَكُوَارُ بُوْرُ مَسَلُوْدُرُ وَهَرُ كِيْشِيْ فَيَعْنِي عِيْبَارُ
 تَلَه اِيْتَدُوْ بِيْ مَضِيْبُ اَلدِّيْسَه اَكَا كُوْرَه لَقْلُ وِرُوَا
 بِيْتِ اَمْتَلُوْدُرُ جَمَلِيْنِيْكَ مُرَادِي بُوَاكِه اَنْ غَايَبِيْ
 اِيْلَه مَبَا دَكْدُرُ بَسَلِيْنِ كَسِيْبَه اَجْرُوْ وَفَضِيْلَتُوْرُ
 حَاْصِلُ اُوْلُوْدُرُ وَبَسَلَمَكَه اللهُ تَعَالَى مَعِيْنُ اُوْلُوْدُرُ

قَامَ لَهُ النَّوْبِي سَبِيحٌ وَنَزِيهَةٌ اِيْدُرْ لَوِ الْكِسْكَاكُ
 صِفْتُوْنِدِكُنْ وَاوْكَوْ لَوِ كَمَا لَ صِفَا نَلْرِي اِيْلَهَ وِرَبُّوْ
 ذَا نِي وَصِفَا نِي سِنْدِي اَللّٰو اِيْلَهَ بِيْلَهَ تَبِيحٌ وَنَجِيْدٌ
 وَتَهْلِيْلٌ وَتَكْبِيْرٌ اِيْدَسِيْنُ دِيْدِي بِسْمِ اَنْتِ دِيْحِي اَمْرٌ
 حَقُّهُ اِمْتِيْئَالٌ اِيْدُوْبِي صَا حِيْبِي هُوَ فَنَقِي ذِكْرٌ مَشْمُوْلٌ
 اَوْلَسَهَ بِلَهَ مَشْمُوْلٌ اَوْلُوْبٌ ذِكْرٌ اِيْدُرْ مَلَا لِكَهَ كِرَامٌ
 عَلَيْهِمُ السَّلَامُ مَوْ نِكَهَ اَنْتُكَ بُو سِيْفَتِ وَشَرَفِيْنِ اِسْتِيْدَاكُرْ
 وَحَسُنْ صُوْرَتِيْنِ كُوْرُوْ دِرْ لَوِ اِيْسَهَ يَا رَبَّنَا يَا رَبِّ اِيْحُوْنِ
 دِيْحِي اَللّٰو خَلَقَ اِيْلَهَ دِيْلُوْدَعَا اِنْدِلُرْ بِسْمِ اَللّٰو اِيْحُوْنِ
 دِيْحِي حُوْتَقَا لِي اَبَلُوْ اَللّٰو يَا رَبِّ اِيْحِي بَسُوْكَ دَوَهَ بُوْنِيْلُوْ
 دِيْحِي وَفَتَا كِرْمٌ حُوْتَقَا لِي اَبِي يَزِيْنِ اِرْسَالِ اِيْدُوْبِي دَوْتِ
 اِيَاغِي

اِيَاغِي يَرَهَ بَصْدِي اِيْسَهَ كَشِنْدِي حُوْتَقَا لِي دِيْدِي
 مُبَارَكٌ قَلْدِكُ بُهْلَهَ حِيْوَا نَلْرُوْدِيْنِ سِنِيْكَ كِيْمَتِكَ اِيْلَهَ اَللّٰو اِيْحِي
 قُوْلُقَلْرِيْنِ طُوْلِدُوْ رَعْمُوْ وَكُوْ كَلْمَلِيْرُنْ فُوْرُوْدُوْ مَر
 بِسْمِ جَنَابِ حُوْتَقِ جَمِيْعِ اَشْيَا بِيْنِ حَضْرَتِ اَدَمَهَ عَزْمَلِيْدُوْ
 كُوْ سَتُوْرُوْ دِكُرْ بِيُوْرُوْ دِكُرْ كِهَ يَا اَدَمُ بُوْنَلْرُوْدِيْنِ دِلَهَ دُوْبِكُ
 لَسَنَهَ كَنْدُوْكَ اِيْحِيُوْنِ اِيْحِيَا رُ اِيْلَهَ حَضْرَتِ اَدَمَهَ عَلَيْهِ
 السَّلَامُ اَبِي اِيْحِيَا رُ اِنْدِي بِسْمِ حُوْتَقَا لِي دِيْدِي كَلْدُوْ
 كَهَ وَاَوْلَادِيْكَ سَبِيْبِ عَزِيْزَتِ اَبْدِيْتِهَ اَوْلَا جُوْ نَسَنَهَ ا
 اِيْحِيَا رُ اِنْدِيْكَ مُبَارَكٌ اَوْلَسُوْنِ بِنِيْمِ بَرَكِيْمِ سِيْرِكُ اُوْرُوْ
 ذِيْكُوْرَهَ دُرْ وَسِيُوْرُوْنِ سُوْكُوْلُوْبِيْمُ خَلُوْفِيْ يَا رَبِّ مَدْمُوْ
 بُوْحَدِيْتِ شَرِيْفِيْ فَنِي مَعْمَلِ اَوْلُقَا اِيْلَهَ لَقِيْلُ مَعْنَا

إِلَهُ إِخْتِصَارَ فَلْيُنْدِي بِسَمِ بُوَصَدَيْتِ شَرِيفِ أَيْلِكَ
قَبِي جُوقَ فَصْنَا بَلَدِيهِ دَلَا لَتِ اِيْدَرُ تَأَمَّلْ اِيْلَهُ بِلُوْنُوْوَ
صَحَابِكِرَامِكِ بَعْضِ اَوْلُوْلُوْنِدُنْ رِضْوَانِ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ
اَجْمَعِيْنَ مَقْوْلُدُرْ كِه رَسُوْلُ اللّٰهُ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
حَضْرَتِيْهِ دُنْيَا مَتَا عَلَرُنْدُنْ اَلْ سُوْكُوْلُوْنَسَنَهْ خَانُو
نَلَرِيْ وَ اَنَلَرِيْ اِيْدِيْ مَقْلُ بِنِ يَسَارْدَن رِضِيْ اللّٰهُ
عَنْهُ رَوَايَتِ اَوْلِيْمَشْدُرْ كِه اِيْتِيْدِيْ كَمَرِيْ كُنْ شَيْئِيْ اَحَبُّ
اِلَى رَسُوْلِ اللّٰهُ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعْدَ النِّسَاءِ مِنْ
الْحَبْلِ بَعْنِي رَسُوْلُ اللّٰهُ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هَا
اَنْلُوْنْدُنْ سَلَمَ اَنْلَرُنْدُنْ سُوْكُوْلُوْرْ كِه لَسَنَهْ بُوْنُوْدِيْ
بُوَقْدُرْ جِهْ كِيْشِيْ خَانُوْنِيْ وَ اَنْلُوْنْ سَمُوْمَكَ رَسُوْلُ
اللّٰهُ

اللّٰهُ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَتِيْنِ رِغَايَتِ اَيْلِكَ اَوْلُوْرْ
وَبَعْضِ اَحَادِيْثِ شَرِيْفَهْ مَضْمُوْنِيْهِ وَ اِرْدُ اَوْلِيْمَشْدُرْ
كِي عَرِيْحَانُ حُوْنَفَا لِيْ يَهْ دُعَا اِيْدُرْ صَا جِيْ كَنْدُوْنِيْ
سَمُوْمَكَ اِيْجُوْنُ وَ رِزْقِيْ جُوْنِيْ اَوْلُوْ اِيْجُوْنُ وَ صَلَمَ
حَسُنَ خَاتِمَهْ اِيْلَهُ اَوْلِكَ اِيْجُوْنُ دِيُوْبُوْرْ اِيْمَشْدُرْ
بَعْدَ اللّٰهُ بِنِ مَبَارَكِ رَحْمَهْ اللّٰهُ رَوَايَتِيْ كِه سِيْدِيْ رَحْمَهْ
عَمْرُوْبِنِ عَبْدَن رَحْمَهْ اللّٰهُ نَعَا لِيْ نَقْلَ اِيْمَشْدُرْ كِه
عَزَايَهْ اِيْدُرْ اَوْلِيْدِيْ دَسْخِيْ دُوْرْتِ بِيْكَ دِرْ هَمِ شَرِيْعِيْهِ
كِه فِرْقِ بِيْكَ لُجَهْ اِيْدُرْ بِرَاتِ صَا لُوْنِ اللّٰهُ دَسْخِيْ
دُوْ سَلَمَ اِيْمَشْدُرْ كِه بَرَا تَهْ بُوَقْدُرْ رَا جِهْ صَا بُوْمِيْ
دِيُوْ سُوْبَلِدُرْ اِيْتِيْدِيْ بِيْمِ دُوْ شَمِيْمَهْ بِنِ اَدْمُوْرَا

وَارْدُ دَعِي بِكَ دُرَّتْ بِيَكْدَنْ سَوُكُودُ زُو بُو بُو رُو رُو
 وَنَمُو وَبِنِ عَنَبَه وَدَكَرِي كِسَنَه نَابِعِنِكَ اُولُو رُو رُو
 وَشَهِيدُ لُو نَدُ نَدُ وَبَعْضُ حَدِيثِ شَرِيفَه وَارْدُ
 اُولُو نَدُ رُو كِه اَتُ جَنَّتَه دَعِي اُولُو زُو بَرْمَبَارِكِه حَبُو اَنَدُ
 كِه تَكْرِي نَسَالِي حَضَرَتِي فُو لَكْرِي دُنَادَه وَآخِرَتِك
 اَكُلَه لَشَرِيفِ اِيْدُرْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بِنِ سَاعَدَه رُو
 اَللّٰهُ عِنْدَه اِيْدُرْ بِنِ اَبِي سُوْدُو دَعِي رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى
 اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَضَرَتِي سُو اَلْ اِيْدُرْ وَبِ بَارِ سُو
 اللّٰهُ هَجِي جَنَّتَه اَتُ اُولُو دَعِي دِيْدِمِ بُو رُو دِي كِه
 اِنْ اَدْحَلَكِ اللّٰهُ الْجَنَّةَ بِاَعْبُدُ الرَّحْمٰنَ كَانَ لَكَ فِيْهَا
 فَوْسٌ مِّنْ يَّاقُوْبَ لَهَا جَنَاطَانِ فُطِرُو بِكَ حَبِيْبُ
 نَسْت

نَسْتِ بَعِي بِاَعْبُدُ الرَّحْمٰنَ اَكْرَحَقَ نَعَالِي سَبْنِي جَنَّتَه فُو
 بُو سَه اَنَدُ سَبْنِي بِا فُو نَدُ نَبْرَا تُو كِه اُولُو رُو كِه اِي كِي
 كُنَادِي اُولُو سَبْنِي اَسْتَدُو مَكِي بِيَه اَوْ جُو رُو دِي دِي
 وَبُو مَعْنِي دَعِي بَرُو سَجِ حَدِيثِ شَرِيفِ وَارْدُ اُولُو نَدُ
 جُمْلَه سِي بِي بِي بِنِ تَقْوِيْتِ اَبَلَرُ وَحَقَّ جَلَّ وَعَلَا نِي كِه
 قُدْرَتِ نَامَه سِي نَدُ بَرُو سَنَه بَعِيْدَه اُولُو قَادِرُ
 مُطْلَقُ نَدُ بَرُو سَه اَبَلَرُ بَعْضُ عُلَمَاءِ دِي مِثْلُ رُو
 كِه بَرُو كِسْتَه فِي سَبِيْلِ اللّٰهِ غَرَابِ جُوْنِ اَتُ اَلْوَبِ بَعِيْلَه
 اُولُو كِسْتَه حَقُّ نَعَانُكُ اَمْرِي بِنِ بِيْنَه كُتُو رُو مِثْلُ اُولُو
 ذِي بَرَا وَاعِيْدَه اَلْهُمَّ مَا اسْتَطَعْتُمْ فَعِنِ فُو رُو مِّنْ رَّبِّي
 طَالِحِيْلِ اَبِي كَرِيْمَه سِي مُفْتَضِلَ سَبْنِي اَتُ بَسْمَلَكِه

أَمْرًا أَوْلُوهُ وَأَبَتْكَ تَفْسِيرِي بُوَعُوْدَه
بِحَمْدِهِ وَرَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَحْرَبِينَ
بِرَبِّهِ كَنُورِ مِثْقَالِ أَوْ لَوْ زَيْرًا بِيُورِ مِثْقَالِ رُكْبَةٍ إِنْ
تَبَطُّوا الْخَيْلَ وَأَمْسَحُوا بِرُءُوسِهِمْ وَأَعْبَارُهَا يُعْنِي أَنْ
بَعْلَكَ وَيَعْلَقُكَ مِنْ مَرَادِ بَيْتِكَ كَذَلِكَ يَعْنِي أَنْ بَسَلْتَ
وَالنَّوْبِينَ وَصَغِيرَ لَرِيْنِ صِفَاكَ دِيمَكَ ذُو بُونَدَنْ
دَخِي مَرَادِ حُبَّتِ الْإِدْوَبِ أَوْ حَشَاكَ دِيمَكَ ذُو سَمَانِ
فَارِسِي دَنْ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ رِوَايَتِ أَوْلَمَنْشِدُ رُكْبَةٍ
إِسْتَدِي إِشْتَدِيمُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
بِيُورِ دِيمِكِ حَقٌّ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ أَنْ يَرْتَبِطَ فَرَسًا
إِذَا أَطَاقَ مَعْنَى هِي مِنْ سُلَيْمَانَ أَوْ زَيْرَةَ وَأَجْبَدُ
بِرَاتُ

24
بِرَاتُ بَقْلَقُ قَادِرُ أَوْلَدُ وَعِنَى زَمَانَهُ دِيمَكَ ذُو
وَأَنَّكَ جُمْلَةٌ مَنَّا فَعِنْدَنْ بِيُورِ بُوَدُ رُكْبَةٍ أَوْلَدُ وَعِنَى
أَوْ جِنْ كِرْمَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ بِيُورِ مِثْقَالِ رُكْبَةٍ إِنْ لَمْ تَدْخُلْ بَيْتًا فِيهِ
عَيْنِي مِنْ الْخَيْلِ مَعْنَى جِنْ كِرْمَنْ شَوْلِ أَوْ رُكْبَةٍ
أَنْدَ جِشَسَ عَرَبِيٍّ وَجِشَسِي أَنْ أَوْلَهُ دِيمَكَ ذُو وَبُو
حَدِيثِ شَرِيْفِدَنْ فَعِيمُ أَوْلُو رُكْبَةٍ أَنْ بَسَلْتَ بِكَ
أَعْلَاسِنْ بَيْتِكَ كِرْمَانِ حِكَايَتِ أَوْلُو رُكْبَةٍ
بِرُكْسَنَه عَبْدُ اللَّهِ مِنْ مِبَارَكِ حَضْرَتِنَه كَلِمَتِي
يَا إِمَامَ بَكَا أَوْ مَدَّ طَانِشَ أَنْ لَنْ بَلِيْزِينَ كِيمَ أَنْزُ
دِيمِي عَبْدُ اللَّهِ بِيُورِ دِيمِكِ وَأَزِيْرَ عَرَبِيٍّ أَنْ أَلَّه

أَوَّلَهُ بَعْلَهُ دَيْدِي أَوْلَ كَيْفِي كَيْدِي بِرَعْرِي أَت
الْدِي أَوْ يَنَّهُ كَوْرِي كِي كِي طَاش كَسَلْدِي
أَنْلَرِ أَوْلْدِي صُكْرَ عَيْدِ اللَّهِ حَضْرَتِنَه حِكْمَتِي نَه
إِيْدِي يَا إِمَامُ مَدِيُو سُوْلُ اِيْدِي كُو اِيْدِي جِيْدِي اِيْدِي
أَت وَرَجُو كَيْدِي كُو دَيْدِي وَشَيْطَانُ جِنْسِي عَرِي
أَت يَا نِنْدَه أَوْلَانِ كَسَدِي صَمْعِ اِيْدِي مَزْ دِي شِلْدَرِ
شِفَاءِ صُدُورِ دَه اَبُو اَلْحَنِّ اِسْكَدَدِ اِيْدِي نَقْلِ
اِيْدِي دِي دِي مَنِيْنِ دُرْ كِه دَسُوْلُ اَللّٰهِ صَلَّى اَللّٰهُ تَعَالَى عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ خَبَرُ وِجْرُوبِ بِيُوْرِ دِي كِه اِيْلِيْسَ عَلَيْهِ اَللّٰهُ
بِيْ كُوْنِ حَضْرَتِ عِيْسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ يَا نِنْدَه كَلْدِي دِي
عِيْسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ اِيْدِي يَا اِيْلِيْسَ سَكَا بِرُكْنَتَه
سوره

25
صَوْرَاتِيْنِ طُغْرُ وِ سِيْنِ سُوْنَلَرِ مِيْنِ اِيْلِيْسَ اِيْدِي
يَا رُوْحِ اَللّٰهُ صُوْرُ زِيْنَتِكَ صُوْرُ دَيْدِي عِيْسَى عَلَيْهِ
السَّلَامُ اَنْدُو بِرُوْدِي دِي اِيْدِي سَكَا سُوْعَا بِيْلَه
اِذَا اِيْلِيْنِ لِنَسْنَه وَفِي مَحْضُوْرِ اَوْلَادِ وَاغِيْكَ لِنَسْنَه
نَدُرْ دَيْدِي اِيْدِي اَللّٰهُ بُوْلِنَه غَزَا اِيْمُوْنِ كُو بِلَرِ دَنْ
بِرُكُوْبِه يَا حِصَارُ كُوْرُ دَنْ بِرُحِصَارِ دَه اَت كَشِنْدُو
كِيْدُرْ دَيْدِي وِيْنِ اَوْلَاهِ اَوَه كِرْمِيْنِ نَكِه اَنْدَه غَزَا
بِيْتِنَه اَت بَسَلْنَه دَيْدِي اِيْنِ سَلَا كُرُوْحْمَه اَللّٰهُ
نَقْلِنَه وَاِرْدَا وِلْسُنْدُرْ كِه اَبُو اِيُوْبِ اَنْصَارِي
رَضِي اَللّٰهُ عَنْهُ رَوَا بَتِ اِيْلِدِي كِه دَسُوْلُ اَللّٰهُ
صَلَّى اَللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِيُوْرِ مَنِيْدُرْ كِه لَا اَحْضَرُوا

أَمَّا لَكِنَّ مِنَ اللَّهِ نَشِيئًا إِلَّا لَهْوًا رَجُلٌ مَعَ امْرِئِهِ
وَأَجْرًا يَأْتِيهِ وَالنَّبَالَ يَمْنَى مَلَكُوا لِيَوْمِ مَسْئِدُنْ
يُرْتَشِنِيهِ حَاضِرًا وَلَمْ يَكُنْ لَأَكْثَى خَانُومِيْلَهُ لَهْوُ
إِسْرَهُ بِأَخْوَدَاتٍ فَوْسَسَهُ بِأَخْوَدِ أَوْقٍ بِأَرْسَسَهُ
أَوْلَ وَقْتِ حَاضِرًا وَلَوْ رُدُّوا بِمَكْدُرٍ حَاصِلِ كَلَامِهِ
بُونَكَرْدَنْ عَيْرِي أَوْ بُونَكَرْدَنْ مَشْرُوعِدَرْ مَلَكُوا
أُورَادِ طُورِ مَرْكَزِ كَرْجِ كَرْجِ أَمَّا كَثِي خَانُومِيْلَهُ أَوْ بِنَاسِهِ
بِأَنْتِ سِكْرَتِي سَهُ بِأَوْقٍ بِأَرْسَسَهُ مَلَكُوا جَمْرُ كَرْجِ
وَأَبُوهُ يَرِي دَنْ رَضِي اللَّهُ عَنْهُ دَخِي رِوَابِتِ
أُولَمْ شُدْرِكِهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخِي
بُورْدِي كِهِ كُلُّ لَهْوٍ مِنَ الدُّنْيَا بَاطِلٌ إِلَّا تَلْتَنَهُ

نبال

26
نَبَالَكَ بِعَوَسِيكَ وَتَادِي بِكَ فَرَسِكَ وَمَلَا عَيْتِكَ
أَهْلِكَ فَاتَّقَا مِنْ أَمْحَقٍ بَعْنِي دُنْبَادَهُ هَزَاوِيُونُ
بَاطِلُكَ زِلَا أَوْجِ أَوْيُونُ دِكَلِ بِرِي سِي بِأَبِي كَلَهُ أَوْقِ
أَنْوَبِ بِأَرْسَمَقِ بِرِي دَخِي أَنْكَ أَدِي تَعْلِيمِ أَنْمَكِ
وَبِرِي دَخِي خَانُومِيْلَهُ أَوْ بِنَاسِقِ عَقِيْقَابِ أَوْجِ
أَوْيُونُ حَقْدَنْ دُرْدِي مَكْدُرِ وَعَمْرِيْنِ عَبْدِ الْعَزِيْزِ دَنْ
رَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى نَقِيْلُ أُولُنُورِكِهِ اِبْنِي بِنِيْمِ بَانِيْمِ
تَابِتِ أَوْلَادِي كِهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
بُورْمَشْدُرِكِهِ مَنْ كَانَ لَهُ فَرَسٌ عَرَبِيٌّ فَأَكْرَمَهُ
أَكْرَمَهُ اللَّهُ تَعَالَى وَإِنْ أَهَانَهُ أَهَانَهُ اللَّهُ تَعَالَى بَعْنِي
بِرُكْسَنَهُ نِكْ عَرَبِيٌّ ابْنِي أَوْلَادِي أَكَا كِرَامِيْدَهُ اللَّهُ

تَعَالَى أَمَّا الْوَأَمْرُ إِذْ يُرَى وَالْوَهَّانَاتُ إِذْ يُرَى وَرَبُّهُ
طَوْتُرْسَهُ اللَّهُ تَعَالَى دَخِيَ ابْنِي صُورُ طَوْتُرْ دِي كَدُرْ
إِمَامُ بِيهِنِي رَحْمَةُ نَقِيلِ إِذْ رُكِبَهُ نَمِيمٌ دَارِي
رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ حَضْرَتِ بْنِ كُورْدِ كُورَاتِنَه بَمِ وَيَرْمَكَ
إِبْجُونِ أَوْ نُورِ مِشْنِ كَنْدُ وَارِبَهْ اِبْرَنْكُو أَهْلِي وَجْمَا
عَنِّي طَوْتُرْ كُورْ بَعْضِ كَيْسَنْدَرِ كُورُوبِ اِبْنِ دِي لُورِ بَا بَيْمِ
بُورِبَهْ مَنِي خُجُونِ خُدْمَنْكَارِ بِيكَهْ وَيَرْمَدُكَ اِرْتَلِيَهْ
سَنْدَنِ غَيْرِي اِرِبَهْ اِبْرَنْكُو كَيْسَهْ يُونَمِي اِبْدِي
دِي دِي لُورِ اِبْتَدِي بَنْدَنِ غَيْرِي كَيْسَهْ وَارِ اِبْدِي
أَمَّا كَيْسَهْ وَيَرْمَدُ وَكَمُ اَوْلَادُ وَرِكَهْ بِنِ اِسْتَدِمُ
رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِيورْ دِي بِيكَهْ بَرَكِيَسَهْ
آتَنَكْ

آتَنَكْ اِرِبَهْ سِينِ اِبْرَنْكُسَهْ بَمِ اَصْدُوخِي حَالِدَهْ اَوْلُ
كَيْسِيَهْ هُوْرْدَانَهْ اِرِبَهْ مُعَابَلَهْ سِينَدِ اَوْلِ حَسَنَهْ
يَا زِي لُورْ دِي بِيورْ مِشْدَرُ دِي بِيورْ بُوْحَا كَيْسِي
إِمَامُ طَبْرَانِي وَابْنِ عَسَاكُورْ رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَيْهِ دَخِيَ يَا
زُورْ نَقِيلِ اِسْتَدِرْ دُرْ دِي بِيورْ اَوْلِ زَمَانِ صَانَدَهْ
نَمِيمِ دَارِي رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قُدْسِ شَرْيَفِ بَكِي اِبْدِي
دِي مِشْلُورْ دُرْ وَحَضْرَتِ عَالِيَسَهْ صِدْقَهْ دَنْ رَضِيَ اللَّهُ
عَنْهُ رِوَايَتِ اِنْدُ لُورْ كَهْ اِسْتَدِي بَرُ كُونِ رَسُولِ اللَّهِ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اُنُورْ دِي يَا نِنْدَهْ اِبْنِي بِنُورْ دُرْ
دِي بِنِ اِسْتَدِي بَارِ رَسُولِ اللَّهِ بُو اِبْنِ نُورِبَهْ سِينِ بِنِ

أَصْلِحْ أَسْتَوْسِيَّتَكَ أَجْبِ عَظِيمٌ قَوْلَ نَاسٍ وَبُرْكَتَهُ
كَيْهَ بَرَاتَهُ نُورُ بَهْ أَسَدَهُ أَيْكَ مَقَابَلَهُ سِينَهُ أَوْلَ كُنْيَتِهِ
بِرْحَمَتِهِ يَأْزِلُورُ وَيَمْلِي بِدِكْرِهِ صَكْرَهُ بِنَه نُورُ
بَاسِنُ أَلَا أَيْكَ مَقَابَلَهُ سِينَهُ بِرُكْنَاهِ حَيُّ أَوْلُونُ
دِيُو بِيُو رِي مَسْلِمُ بِنَ بَسَارِدَنْ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ
تَقَالُ أَوْلُونْدِي كَيْهَ إِنْ دِي بِكَ خَبْرُ وَيُرْدِي كَيْهَ بِرُكُونُ
رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَضَرَ فِي صُغُرِكَ
دَخِيَ إِنْ تَنْكَ بُوْدِي بِنِي مُبَارَكِ رِدَا سِيْلَهُ سِيْلَدِي وَيُوْرُ
دِيْلَهُ بُوْجِيَهَ بِنَ أَنْدَنْ أَوْلُوْرِي عِتَابُ أَوْلُونُورُ
مَعْلُومُ أَوْلِيْكَ كَيْشِي هَمَانُ إِيْنِي خِدْمَتِكَ رِيْنَهُ أَنْوْرُ
كَدُو فَا رِيْ أَوْلَاقُ مَعْقُولُ وَجَائِزُ دِكْرُ إِيْمَتِي كَدُو
دَخِي

24
دَخِي بُوْتَلِيُوْبُ كُوْرُ مَكَ كُوْرِكَ إِيْمَتِي أَنْ إِيْجُوْنُ
رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَضَرَ بِنَهَ عِتَابُ
أَوْلُونُورُ بِنِيُوْنُ إِيْكَ كُوْرُ تَمَزَسِيْنُ دِيْلِيْجِكَ عِيْلِيْرِكَ
كَأَلِي نِيْجَهَ أَوْلُوْرُ أَسْنِيْنُ مَالِكِدَنْ رَضِيَ اللَّهُ
عَنْهُ مَرُوْبِدُ كَيْهَ إِنْ دِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بُوْرُ مَسْنَدُ كَيْهَ الْبُرُكَةُ فِي نَوَاصِي الْخَيْلِ
يَعْنِي بُرُكَةُ الْكَلْبِ كَيْهَ دُرُ بُوْحَدِيْتِي
شَهِيْدِي إِيْمَامُ مَخَارِي وَإِيْمَامُ مَسْلِمٍ رَحِمَهُمَا اللَّهُ
تَقَالِي رِيْ أَيْتِ إِيْمَتِي دُرُ وَأَبُوْدَاوُدُ رَحِمَهُ اللَّهُ
تَقَالِي عَتَبَهُ بِنَ السَّلْمِي دَنْ وَارِدُ أَوْلِيْنْدِي كَيْهَ
رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْكَلْبُ يَلْسِيْنُ

رَبِّكَ وَفَوْرُونَ فَرْتَابَدَن نَهَى بُوْرَسْتَدُر
فَرْمَقْ جَابُرْد كَلْدُر وَابُوْدَاوَد وَنَسَائِقِ ابُوْهَدْبَكُن
رَضِيَ اللهُ عَنْهُ رَوَيْتُ اِمْتِنَادُكَ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى
اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بُوْرَسْتَدُرْدُرْكَه عَلَيْنَا بِكُلِّ كَهْمِيَّتِ
اَعْرَجْتَلِ ابُوْاَشَقِيْرَ اَعْرَجْتَلِ اَوَادِهِمْ اَعْرَجْتَلِ
بِعْنِي سِرْمَلَا مَتَّ اَبْلَكَ اَبْرَمَلَكْ هُوْ طُوْرِي اَنَّهُ لَكَ
النِّيْدَةُ عَرَبِيَّيْ وَاَبَا غِنْدَةَ سَكَلِي اَوْلَهَ بَا اَلْ اَنَّهُ وِلْسِيَاةُ
اَنَّهُ لَكَ النِّيْدَةُ عَرَبِيَّيْ وَاَبَا غِنْدَةَ سَكَلِي اَوْلَهَ دِهْمَكْدُرْ
وَابُوْقَتَادَه رَضِيَ اللهُ عَنْهُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَضَرَ تَبْدَكَ رَوَيْتُ اِبْلَسْتَدُرْكَه خَيْرُ مَجْتَلِ
الَادْهَمُ الْاَفْرَحُ النِّيْدَةُ التُّوْنُ قَدْرَا قِ اَوْلَادُ وَا
الارغم

28
الارغم بُوْرَسْتَدُرْ وَاوَسْتُ طُوْدَا غِنْدَةَ اَقِ اَوْلَادُ تَدُرْ
نَمُ الْاَفْرَحُ الْمَجْتَلُ طَلَقَ الْبِمْنَى فَاِنْ لَوْ يَكُنْ اَدْهَمُ
فَكَيْتُ عَلَيَّ هَذِهِ الشِّيْءَةَ بَعْنِي اَنْ لَرِكَ خَيْرُ لِسِي قَوْمِ اَنْ لَدُرْ
كَه النِّيْدَةُ وَبُوْرَسْتَدُرْ وَاوَسْتُ طُوْدَا غِنْدَةَ اَنَا
جُوْا قِ اَوْلَهَ وَاَيْقَلَرِي سَكَلِي اَوْلَهَ وَاوَكْ اَيْقَلَرِي نِيْكَ
صَفِي سَكَلِي اَوْلِيَهَ اَلْ رُبُوْدُ كِرْ اَوْلَانَا نَ صِفْتَلُوْ اَوْزَكَ
سِيَاةُ اَنْ بُوْلَمَزْسَه كَهْمِيَّتِ اَوْلَهَ دِيُوْ بُوْرْدِي
كَهْمِيَّتِ دِيُوْ كَلَرِي قَوْمِ اِبْلَهَ قَوْلِ اُوْرْتَا سِيْنَدَه بَرْدَكَلْدُرْ
دِهْمَنْتَلُرْ غَالِبَا بُوْدِيَا رَدَه يَغْزُرُ دِيُوْ كَلَرِي طُوْنُدُ رَكَه
بَلُوْ اَسِيَا هَدُرْ وَبَلُوْ قِيْرُ لُدُرْ وَاِمَامِ طَبْرَا بَنِي
وَحَاكِمِ رَجْمَهَا اللهُ نَقَلَلُوْرِنْدَه عَقْبَه بِنِ عَامِرِ دَنْ رَضِيَ

اللَّهُ عَنْهُ مَرُّو بِذِكْرِكَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِبُورِ دِيكِهِ إِذَا أَرَدْتَ أَنْ تَغْفِرُوا فَأَشْتَرُوا
قَوْمًا أَعْرَجَ مَجْلٍ طَلِقَ الْبَيْتِ فَإِنَّكَ تَغْفِرُ وَلَسَلِمُ تَجَانُ
عَمَلَاتُكَ دِيْلَسَكَ بِرَاتِ الْكَلِ الْبَنِي صَعْرَ أَوْلَاهُ وَالْفَلِ
سَكِلَ أَوْلَاهُ أَمَا صَاعِنْدَهُ سَكِلَ أَوْلِيَهُ حَقِيقًا سَنُ
طَوِيْمُ أَوْلُوْرِسِينُ وَسَلَامَتُ أَوْزَرَهُ أَوْلُوْرِسِينُ دِ
دِيْمَكْدُرُ حَاصِلِي بُوَيْلَهُ أَوْلَانُ أَنْ غَايَتُ مَبَارَكُ
وَأَوْغُورُلُوْ أَوْلُوْرُ دَارِي رَحْمَةُ اللَّهِ دِي وَابْتِنَدُ
أَبُو قَتَادَةَ رَحْمَةُ اللَّهِ إِنِّي بِرُكَيْسَةَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى
اللَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَضَرْتَنِي كَلُوبُ أَنْ الْمَقِ
إِسْتَبْرِيْنَ نَاصِلَ أَنْ الْإِيْنَ دِي دِي بِي بِيُوْرُوْ كِي أَشْتَرُ

أَدَهْمُ أَرْنَمُ مَجْلٍ طَلِقَ الْبَيْتِ أَوْ مِنَ الْكَمِيْتِ عَلَى هَذِهِ الشَّيْءِ
مَعْنَى سِي صَانُونَ أَلْ شَوْلُ ابْنِي كِي سِيَاءَ أَوْلَاهُ وَبُورُ
نِيكَ أَوْ سِيْ أِقْ وَأَيْقِي سَكِلَ أَوْلَاهُ صَاعُ جَانِيْنَدِ سَكِلَ
أَوْلِيَهُ بِأَخُوْدُ بِأَغْرِيَاتِ أَلْ بُونِيْنَا نَلُوْ أَوْزَرَهُ دِيْمَكْدُرُ
وَابْنُ عِيَا سَدَنُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ دِي وَابْنُ أَوْلُوْرُوْ كِي
رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِبُورِ دِيكِهِ بِمَنْ مَجْلٍ
بِي شَعْرَهَا تَلُوْرُ كِي خِيْرُ وَبُرُكْتُ وَتَوَقِي أَلْ لُوَيْدَةَ دِي بِيْعِي
أَشْفَرُ أَوْلَانُ أَنْ أِيُوْدُ دِيْمَكْدُرُ وَأَشْفَرُ أَوْلَادُ كِي
أَلْ أَوْلَاهُ وَبِلِسِي قُوْبِيْرُوْ خِي فِزِلُ أَوْلَاهُ عَمِيْرُوْ بِيْنَ حَارِوْفِ
دِي وَابْنُ أَيْلُوْرُوْ كِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِبُورِ كِي
كُوْجِعَتُ خِيْمُولُ الْعَرَبِ فِي صَبِيْدِيْنَمُ أَرُسَلَتُ لَكَانَ سَابِيْهَا

الْأَشْفَرُ يَعْنِي عَرَبًا طَائِفَةً سَمَّكَ النَّارِي بِرِضْوَانِهِ وَجَمْعُ أَوْلُو
 نُسَهُ دَخِيَ صَلَاتِي وَيُرْسَهُ النَّارِي كَجِنِّ أَوْلُو رَدِي دِي مَكْدُ
 حَاصِلُ جَمْعِ النَّارِي يُكْرَمُ كَالِ أَنْ لِمَنْشِ نَافِعِ بْنِ جَبْرِ
 رَضِيَ اللَّهُ رِوَايَاتٍ أَمْتَدُّ لِكِهِ رَسُولُ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَبُودُ
 دِي لَهُ الْيَمْنُ فِي تَجْمِيلِ كُلِّ أَصَوِي وَاحِدٌ يَعْنِي خَيْرٌ وَبَرَكَةٌ
 النَّارِي هُوَ تَكْلِيهِ قَوْمَهُ وَيَسْتَلِيهِ بَلَوِيهِ أَنْدُ دُرُوعِي فِي سِيَاهِ
 أَوْلِيهِ بِرِغْدَانِ كَوْرِكِ أَوْلَهُ دِي مَكْدُ رَسُولُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 دَنْ بِيحِ دُرُوعَانِ ذِكْرُ أَوْلُوِي خَيْرٌ وَبَرَكَةٌ بُولَدُ دُرُوعِي نِيْلِي شِدْدُ
 هُوَ بِي مَبَارَكُ دُرُوعِي حَاصِلُ سِيَاهِ أَنْ يَأْتِي أَنْ وَالِ أَنْ وَكُو
 كَوْلَاتٍ وَجِهَهُ مَشْرُوعٌ أَوْ ذَنْ ذِكْرُ أَوْلِنَانِ
 نِيَتْ النَّارِي أَوْلَاهِبِ مَبَارَكُ دُرُوعِي مَكْدُ
 الْوَهْمِي

أَبُو هُرَيْرَةَ دَنْ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَيُذَكَّرُ

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَضَرْتِي

اللَّهُ شَيْكَاكَ أَوْلَادُ غَيْرِ سَمَوَاتِي شَيْكَاكَ أَكَا

وَذَلِكُمْ أَنْتَ أَوْلَادُ آيَاتِنَا صَاحِبِ قِيَامِ آيَاتِنَا

صَوْنِي

32

صَوْنِي سَكِيلِ أَوْلَاهُ سَكِيلِ أَوْلَادِ أَنْتَ يَلِكَلَرِي أَف
أَوْلَعْدُ بِيَضَلُوكَ ذِكْرُكُمْ شَيْكَاكَ إِمَامِ حُصَيْنِ
رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ شَهِيدِ أَوْلَادِ غَيْرِ زَمَانَدِ بُوَاصِلِ
أَنْتَ أَوْزُرِنْدَةَ إِيْدِي وَدِيْلَرِ شَيْخَاكَ صَدُورِدَةَ
مَذْكُورِدِكُمْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِبُورِ
مَشْدُورِكُمْ حَيْثُ كُورِ سَكِيلِكُمْ بِوِطَائِفِهِ نَيْكَ أَنْتَ لِي
بِأَسْتَلِرِينَ بُوَقَارِ وَطَائِفِهِ كُرُ وَجُوقِ كَيْتِيهِ كُرُ
بِلَهْ سَكِيلِكُمْ فِرْصَتِ أَنْتَ كُرُ وَحَيْثُ كُورِ سَكِيلِكُمْ
بِأَسْتَلِرِينَ أَسْتَفَهْ طَوَاتَا كُرُ وَزَكَيْتِيْلَهُ وَقُوْبُورِ قَلْبِكُمْ
صَلَا كُرُ بِلَهْ سَكِيلِكُمْ أَوْلَائِفِهِ مِنْهُمْ أَوْلَادُ كُرُ

ایلک تشبیه بولنه اوج بری کوزل عورتته بکزه به اوج
 بری قاتن بکن به اوج بری صوصیرینه بکنیه
 اما عورتته بکنین اوجک بری کوزلکه ایلکچی
 صاحبی صلایم و اوزون اولقد اوجچی یا
 جفلی عورت یا جچی کبی جوق اولقد اما
 دویه بکزه بن اوجک بری بوچی اوزون او
 لمقدر ایلکچی کوبکلری نیرا دوه کویلی
 ات الما کوزلو اولور اوجچی قیسیکلری
 یوغون اولقدر اما قاطره بکنین اوجک
 بری اولدرکه قولقلری اوزون اوله ایلکچی
 اولدرکه قویرونی قاطره کبی قی قویروتلوا اوله

و بعضیله پیشکه ایوان اولدرکه آند اوت
 ایلک

اوجوخی دینغی بکلده اوز و نلقده دکل زبیرا
 اتک طرانی نورب کبی دگوجی اولور دکلدر
 اما صوصیینه بکدین اوجون بری اولدرکه
 بلکلری یوغون و قیسه اوله اوکوز کبی ایکنی
 قون ای بیسی اولما قد اوجی قونوق بیغی
 کلش اولماقد بوشیبه کینه اول یکره یلک
 یاده بولور حاصل کاتم اتک ایوسی و هدرلو
 سی کوزل اولورنکه کم انساند دنجی برکینی کوز ل
 بوزلو و هیبتلو و قوتلو و اوزون بوللو و بیسی
 بیغوللو و خوش اوز لو اولسه اکثر یا خوش
 دنجی کوزل اولور اطلوبو الخیر عند حسا الوهن
 بیور

34
 یورلشدر حضرت امام شافعی رحمه الله
 علیه برقیات نامه کتانی تالیف ایدون اند
 دیمشدر که هرکینی کم ای کوز کور دوکی کبی
 کوکل سوسه اندن فایده بولور اما کوکل
 سوسه ان دن صغور اولور بوجی بدر امد
 بو اعتبار اوزن انلرک ایوسی اولدر که کوزل
 بوزلو جبران کوزلو اوله قولقاری قیش یا برانی
 کبی اولوب ایکی فولانی آراسی کلش و اوق
 دیشلو بوزر و انیلو قور و باشلی اوزون بیوللو
 و سحلی و قیسه بلو و کوچک بو کورلی و او مرلی
 ریوجه بویلی و بیسی اولوغه طوی و جوق

كوكسلي و نو بوق شعي كيش و بود لري آراسي
و كز بجلي آراسي و آكاي و اشقلردن اشغه
سهي سياه اوله و تيز كورد اوله و بيا بچي
اوله يعني يوردكن ايكي قولاي ايله ايكي جانبه
اشارت ايدر كهي كندون تزار كيوب صغيني
صغيني بوريه اوكونه ارمق كلورسه صغربه
وييني اوله يعني يوردكن ايقلوري برك طو
قنوب شيشل ادمه كهي يوروميبو ظريف حريف
كهي بوريه كندون اشغه فيو و يرميه و اوكي
تخندن و بچي او كندن بوكسك اولما يوب ايلسي
دنجي بوا بوا له و ايكي ايقلورين كيش بسوب اوكلري
و بجلي

و بجلي طولاشقا اولميه و اما جعي بومري
اولميه بوا اما جعي ايسك اولسه بوكرك و هنتو
اولود و بچي اولوقلوري با بچلي بچي و ايج يانينك
دنجي انلري جوق اوله و بچلي اوله يعني
اغز نيك بو بجلي بوكسك اوله نصه بو بجلي
اولان ان هنتو سين و بك باشلي اولور و صوبه
كلبك صاغ ايا عين اول بصه اكو صولون اول بيلور
سه صولا قدر و بيلون اكميه و بيلنك قولاك بوي
اچيه اولوب قورني بصتي و قسرك كوردكن كشته يله
اكو قشمر ايسه دلسيزدر و بو بيو و او موزي
دوز اولوب ايرلكي اچقا اولميه و بچي قور بجلي

اولوب قوبرق كچك لري انجه و فسه اوله و باش
صله سله و صالونق يورديه اشغله يوردي
اوليه و تيج ابا عين او كيدن اشوردي بعه و
مناخو ايلي اوله ابا عين او كيدن اشوردي دوله
و تو بروغين اكميله و جوق صلميه و قيني اوركك
اولوب نين نين كيميته صول يكوسه يراكسيك
اولن ان هنرلوا و بو كرك اولور اكر بو ايك
بو نينه بو قانيق فلجمن لري قولا عنه يعين او
لورسه اشكين اولن اولور سده از اولور اكو
بو قانيق فلجمن لرا اكسي سده اولورسه غابت اشكين
اولور بعضير ديمشدر كه نعدر قولا عندن
اراق

ط
اراق اولسه اول قدر اشكين اولور انا بو در كو او
لنان ششانا نلر جملة سي براندن جمع اولن قيني انا اولور
جملة سيندن اهمم و الزم يود و كن اولما سيدر
اندن صكن بو كرك اولما سيدر بو كرك ايك تيج
سيك لري بو غون و دك و بل اتي جوق اولور بغير
خود ماي طور و اكله بلسي و قوبرق انجه و اورن
اوله هنرلوا اولور جملة انلر يك طور و سي طور و سيدر
يعني سلطان چي سيدر بيت طور ي اتي بلكه اولور
كوه طوره كو اتي ايك صانكاه اولور سنج نور
اندن صكنه اجوق طور ي ات دنجي اعلا در انا
ديلر قهرا اكله بلسي قوبرق و اشغله و اشغله

كَيْتِ اُولُو بِيحِ سَكَلِ اُولِيَه بَلَكِه اَلنَّيْنَه اَلتُّونُ
 قَدَرُ غُرَّتِي اُولَه وَاكْرُ سَكَلِ اُولُو سَه بِيحِ
 طَرَفِنْدَن وَتِيحِ اَبَاغِينِكْ صَاغِ طَرَفِنْدَه اُولَه
 وَايَكِ اَلنَّيْنَه اِيكِي لِيْنَتَان اُولُو اَكَا قَبْرِ مَفْتُوخِ
 دِرْ لَوِ وَاوَكِ اَبَاغِينْدَه اُوْرَنَكِي طُوْقَنَه جَوُّ بَرِنْدَه
 بُرْ قَاشِقُ نُوْرِي بَرِ اَكَا شِعْرِ مَخْلُوْقِ دِرْ لَوِ وَايَلَدِيْمِ
 بَرِنْدَه بُرْ قَاشِقُ نُوْرِي اُولَسَه اَكَا شِعْرِ مَفْتُوْلِ دِرْ لَوِ
 وَبُوْجَلَه نِي اَكْذَرَا نَجَلُو اُوْغُوْرِي سِيْزُدُ دِرْ لَوِ اَمَّا
 بُوْنِيْنْدَه بُرْ قَاشِقُ نُوْرِي اُولَسَه اَكَا جَاصِجِ اَلْفُوْسِ
 دِرْ لَوِ غَايَتِ اِبُو طُوْطُوْرُوْ وِيحِي طَرَفِنْدَه اُولَاكْ
 اُولَكِ اَبَاغِي اِيْلَه اِيكِي خَلَرِي سَكَلِ اُولَسَه اَكَا مُطْلَقِ

سِيَاَه اُولَه رَحْتِ كُوْرُلِ يَار شِيْرِ وَاوُغْنَه طَلِيَانُوْرُ
 وَاَهْلُوْ لُوْ اُولُوْرُ سِيَاَه اَتِ يَا وِرْ اَشِكِيْنِ وَاوُكُوْرُكْ
 اُولُوْرُ جِيْدَلِ اَتِ بِلِيْسِي وَاوُيُوْرِي اُوْرُوْنِ وَاوُيُوْرِي
 سِيَاَه اُولُوْرِي سَه هَنْرُوْ اُولُوْرُ اَوَاَنْ دِيحِي اَكْرُ
 بِلِيْسِي وَاوُيُوْرِي سِيَاَه اُولُوْرِي سَه هَنْرُوْ اُولُوْرُ
 قُوْلَه اَتِ حَقِيْنْدَه دِيْمِيْشَرَاكْ اَتِ اُولَه قُوْلَه اَللّٰه
 اِنِّيْ بَرِيْ بُوْلَه مَكْرِيْبِيْسِي قُوْيُوْرِي قُوْر اُولَه وَاوُيُوْرِي
 قُوْيُوْرِي وَاوُيُوْرِي سِيَاَه بُوْلِ كَلَه اُولُوْرِي هَنْرُوْ كَلُوْرُ
 وَاوُيُوْرِي اُولُوْرُ وَاوُيُوْرِي دِيَاْرَدَه جُوْقِ اُولُوْرِي هَنْرُوْرُ
 اَمَّا صُوْرُوْغَه وَاوُيُوْرِي وَاوُيُوْرِي لِيْفَه وَاوُيُوْرِي وَاوُيُوْرِي
 دُوْمُوْرِي نَاوُيُوْرِي جُدُوْرُ وَاوُيُوْرِي مَقْبُوْلِي اُولُوْرِي كَه

اَتِ

كَيْتِ

الْمَيْمَنِ دِرْكَزِ وَعَايَتِ اَوْغُورْلُو اُولُورُ وَجَهْرَا
سِكِكْ اَوْغُورْلُو سِي اُولُورْ كِه اَوْ كِي بِنِي طَرَفِنْدَه
وَبِحِي طَرَفِنْدَن سِكِلْ اُولَه وَسِكِكْ اِيچ بَا
نِنْدَه سِيَاه بَجَلْزَا اُولْسَه صَا جِنَه صَنُورْ بِيْتِنُورُ
وَطَشَن سِنْدَه اُولْسَه صَنُورِي غَيْرَه اُولُورُ وَ
اَكْرَارْدِنْدَه اُولْسَه اَرْدِيحَه قُوغَن دُونْمَنَه صَنُورُ
اُولُوبْ اِنِي تَكْرَلُونُورُ دِرْكَزِ وَدَرْتِ اِيلا عِنِي سِكِكْ
اِنْت دُورْت مَنَقِيه اُولُورْ كِرْكَزْدِرْ كُو خُصُوصَا
كِه طَرَفَلَرِي دِيچ اَقْ وَيَسْتَاقْ اُولَه اَنْدَن هِيچ
بُولدَا شَلُوقْ كَلْمَنُورُ وَجَمَلَه اَنلَرِكْ اَبُوسِي وَكُوزِي
سَكْلَا وِي جِي سِي دِرْ كِه اُورُون بُونُورُ وَرَا جِهَه
بوغز لو

بوغز لو وَكُوجَكْ بَا سَنَلِي وَصُوكَا قِ بُولُورُ وَبُولُورْ
اُولُورُ اَنْدَن كُهَيْلَانْ وَطَرِيفِي وَكَيْشَه وَضَوَانْ
وَخُجُودِي وَصَعْنَكْ وَابِيْتَانْ وَخُزْنِيْقْ وَكُوكْ
وَدَكْ كِلَا وِي وَصَعِيدِ پِدُرُ وَبَغْدَادْ وَبَصْرَه
وَطَرِيفِي وَتُرْكُمَانْ وَغَنَه وَسَنَامْ وَبَرِيْتَه
قُومِيْنِكْ وَصَعْنَكْ بَعْضِ بُولُورِيْنِكْ اَبُورْ وَبُولُورْ
اَنلَرِي اُولُورُ

اَنكْ نَدْ بِيْرِي بُولُورْ كِه بَرِيْنِي غَايَتِ
نِيْزْ وَفُورْ وَايْدَه كُرْ وَبُولَا رِيْنِ اِيكِي جَا يِنْدَن
بَغْلِيَه كُرْ وَكُوسْتَكْ وَبِيُونْدِ سِيْزْ قُومِيَا كُرْ وَالتَّيْنَه
تُورْ وَفِيْنِي دُوكَه وَفَسْتَا بِيچِي اَلْتِيْنَه بَرِ قَابْ دُونَه

اِنَّكَ قَرِيْبِي يَا ذُو الْاَيْكِ طِا نَا غِنَه حَكَم سُورَر كُر طِرِنَعِي
 بَك اُولُوْب نَعْلَه خُتَاخ اُولُو كُر زِيْرَا وَلَا تَلَكُرِي
 دَخِي بِسُق فُو مَدُر وَحَرَب زَمَانِنَه اَبَغِرَا نَه يَنَه كُر
 زِيْرَا بَرَه يَه كَحْمَل اِيْدُر وَاِنِي اُوْج دِر كِنْدَن وَهَر
 دِر كِنْدَه بِر صِيْلِدَن اَر تُو سَكِر مِيْلُو كُر زِيْرَا سِلُو
 اَنَكَه اُوْج دِر كِنْدَن زِيْرَا دَه سَكِر دَه بَكَلَه هَلَاك اُولُو
 صَا جِنَه جُو قُ كِنَاَه اُولُو صِيْوَانَلُو حَفِيْلِي سَه
 اِنْسَان حَقِيْقَدَن اَشَدَّ وَا صَوْبِدُر زِيْرَا اِنْسَان
 اِيْلَه بِر طِرِيْق اِيْلَه حَلَال لَسْمَك مُمْكِن اُولُو اَمَّا
 كُفُو اَنَلُو اِيْلَه مُمْكِن اُولُو اَخِر نَدَه عَذَاب اُولُو لَانِي
 كَلُوْر رَسُوْل اَللّٰه صَلَّى اَللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِوُرُوْدِكِه
 فَا ن

فَا نَ اللَّيْبُ لَا اَرْضًا قَطَعُ وَلَا ظَهْرًا اَبَغِي يَعْنِي اِنْتِي
 بَك سُورَن يَا حَدِيْدَن زِيْرَا دَه بُو ك اُوْرَن كِي شِي
 بُوْل اَلْمَسْر وَحَرَبِي هَلَاك اِيْدُوْب وَا بِاللّه كِيْرُو
 يَسَس بِنْدُو كِي كُر صِيْوَانَه رِنُو اِيْلَك مَعْدَا رِيْجَه فُو
 لَلَا نُوْب اَسِيْر كَا كِنْدَه وَنَفْسَكُرِي وَا وُل حِيْوَانَجِي
 دِيْمَكْدُر زِيْرَا قِي جُو قُ اَنْت سَكِرْتَمَك كِي شِي نَك بَد
 نِنَه ضَرُوْر فُو اَسِنَه ضِعُوْف وَحَوَا سِنَه حَلَل وِيْرُو
 بَعْضُ عِلْمَاد بِمَشْكُوْر دِر كِه اَللّٰه بِمَك حَرِيْض كِيْدُر وَا ن
 سَكِرْتَمَك حَرِيْض كِيْدُر ^{مُوْت} يَعْنِي خَسْتَه لِك مَقْدَمَا
 مَوْت اُولُو وَعِي كِي اَنَه بِمَك دَخِي مَقْدَمَات مَوْتَدُر
 زِيْرَا اِحْمَال دُر اَنْت يَغِيْلَه صَا جِي هَلَاك اُولَه سَكِرُو

سَكِرْتُمْ كَدَّهِ بِسَهِّهِ بِوَاحْتِمَالِ دَخِي أَرْتَقِدُرُ بِسَهِّهِ
 مَوْتِ كِبِي أُولُو حَضْرَتِ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ بِوُودِ
 لِرُكُلِ شَيْبِي عَجَاوَزَ صَلَةُ الْقَلْبِ ضِدَّهُ بَعْنِي
 هُوَ نَسَنَهُ كِه مِقْدَارِ نَدَانِ زِيَادَةِ أَوْلَاهِ ضِدِّ بِنْتِهِ
 دُونَ نَافِعِ إِيكُنْ مَضْرُؤُ أُولُو تَنَكُّهِ حَدِيثِ شَرِيفِ
 خَيْرِ الْأُمُورِ أَوْسَطُهَا بِوُودِ مِنْدُرُ بَعْنِي دُونَ كِبِي إِشْبَارِ
 لِكُ خَيْرِ لَوْ سِي أَوْلَاهِ لَرِيدُ كِه نَهَ قَبِي صُوقِ وَنَهَ
 أَزْ أَوْلَاهِ عَدَاكَتِ بُوْدُ زِيَادَةِ طَرَفِ دَخِي ظَلَمِ وَعَدُو
 مَدْرُ عُلَمَاءِ دِينِ وَفَعْمَاءِ سُبُلَيْهِنِ دَرِ مِثْلِ دُرُ كِه
 بِزِيَادَةِ دَهْ صُوقِ حَيَوَانَاتِ بِلَيْكَ وَرِعَايَتِ فَلَمَّا فِ
 أَوْلِيَّاسِهِ أَكَا حَيَوَانِ لَبْسَلِكِ وَبَيْتِكَ حَلَالِ أَوْلِيَّانِ
 حضرت

حَضْرَتِ بِيَعْبَرِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِوُودِ كِرْ
 إِنَّ أَمْرًا دَخَلَتْ النَّارَ فِي هَيْئَةٍ بَعْنِي بِرِعْوَدَتِ
 بِزِيَادَةِ وَسِينِكَ حَقِّي كُونَ تَمَكُّلَهُ جَهَنَّمَ كِرْدِي
 دِينِ اللَّهِ تَعَالَى حَضْرَتِ نَبِيِّ الْإِنْسَانِ بَهْ جَمَلِهِ تَكْفِيلِ
 بِنِكَ أَصْلِي إِيكُنْ نَسَنَهُ أَوْ زِيَادَةِ دُرُ بِرِي تَعْلِيمِ تَعْلِيمِ
 لِأَمْرِ اللَّهِ بِرِي شَفَعَتْ عَلَى خَلْقِ اللَّهِ تَعَالَى بِعِنِ
 بِرِي اللَّهِ تَعَالَى حَضْرَتِ نَبِيِّ بِيُورُ دُقَلْرِ بِرِي
 أَوْلُو لَا يُوبُ طَوْمُؤْ وَبِرِي اللَّهِ تَعَالَى بِرِي
 نَدُو عُنِي نَسَنَهُ لَنْ أَكْرَ الْإِنْسَانَ أَكْرَ حَيَوَانِ أَسْرِ
 كِيُوبِ إِجْمَعِي ظَلَمِ أَيْمَانِكِ وَبِرِ حَدِيثِ شَرِيفِ
 دَخِي بِوُودِ مِثْلِ أَرْحَمُوا مَنْ فِي الْأَرْضِ بِرِحْمَتِ اللَّهِ

مَنْ فِي السَّمَاءِ مَنْ لَا يُرْحَمُ لَا يُرْحَمُ يَعْنِي
سِرِّ اسْرُكْ بَرْدَه اَوْلَانِ الْبَشَانِ وَحَيَوَانِ الْكُو
سِرِّ اَنْدَرِي اسْرُكْ اسْرُكْ سِرِّ رَحْمَتِ اَيْدُرْ كُو كَلَز
حَاكِمِي اَوْلَانِ اَللّٰهُ جَلَّ جَلَالُهُ شَوْلُ كَيْسَه كِه اَنْلُوكِ
اسْرُكْ اَوْلِ دَجِي اسْرُكْ مَنَزُ بِرْفَا جُوَه عَوْرَتِ
بِرْسُو سِرِّ كَلْبَه حَرْمَتِ اَيْدُو بِي اَيْدُو كِه اَيْلَه
بِرْفُو دُنْ صُو جَلُوْبُ وَيُرْمِكَلَه مَقْمُوْرَه اَوْلُوْبُ
اَهْلِ جَنَّتِ اَوْلِدُو بِنِي حَدِيْتِ مَشَارِقَه صَدْ كُوْرْدُ
صَا جِبَالِ الْكَشَافِ اَيْدُرْ صَبِي اَيْكُنْ بِرْسُوْرَه
فُوْشَجَفِي طُوْبِي اَبَا غِنَه اَيْبُ بَغْلَا دُمُ بَرْدُوْر
دُو كُوْنَه قَجْدِي اَبِي جَلْدُمُ اَبَا غِي فِرْدِي بُوْدُر

زمان

٤٢
زَمَانِ بِنِ دَجِي اَنْدُنْ دُشْدُمُ اَبَا غِمُ فِرْدِي
اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ تَعَالَى سِرِّ جَنِكْ حَقِي بِنْدُنْ دُنْيَا دَه اَلنُّوْبِ
عُقْبَا يَه قَلْمَا دِي اَلْبَتْدَه كِسْنِكْ حَقِي كَيْسَه قَلْمُنْ
اَيْدِي كِسْتِي صُفُوْدُنْ بَرَكَ صَعْتَمَقْ كُوْرْدُرْ
حُصُوْصَا كِه حَيَوَانَاتِ حَقِي غَايَبِتْ كُوْجُدُرْ اِمَامُه
اَبُو اَلْبَيْتِ رُوْبَيْتِ اَيْدُرْ كِه حَضْرَتِ مُوسَى كَلِمِ لِلّٰهِ
صَلَوَاتُ لِلّٰهِ عَلَي نَبِيْتِنَا وَعَلَيْهِ جَنَابِ صَقَّه سُوْاَلْ
اَيْدُوْبُ يَا رَبِّ بِنِي نَه سَبَبِ اَيْلَه كَنْدُو كِه دَسُوْ
وَكَلِمِ اَيْدُبِكْ دِيْدِي صَوْتَعَالَى بِيُوْرْدِي كِه بِرْفُو
بُجْفِي اسْرُكَه دُو كُكْ سَبَبِ اَيْلَه اَوْلِ قُبُوْتِ
سُرِيْدَانِ اَبُو بَلُوْبُ قَجْدِي وَسَبَبِي قَبِي بُوْرْدِي

سَنَ ابْنِ عَاقِبَتٍ بَشْتَوْبٍ طَوْنِدِكَ وَرَحْمَتِ اِيْدُوْبٍ
فَوْجُكَ اَيُّ مَسْكِنَةٍ نَجْوَى كَنْدُوْبٍ يُوْرِدُكَ دِيُوْبٍ
اَوْخَشَاوِكَ بِسَبَبِ بُوَسْبِيْدَنِ اَنْوَرِيْ بِنِ سَنِيْ خَلْقِهِ
بِيْمَبْرُ قَلْدِمِ دِيْدِيْ فِقِيْهِ رَحْمَةُ اللهِ نَعَالِيْ اِيْدُرُ
اَنْبِيَاءِ كِرَامٍ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ وَالسَّلَامُ رَحْمِيْ غَنَمُ
اِيْدِ كَارِيْنِكَ وَجِهِيْ بُوْدُرِكِهِ حَيَوَانَاتِ اُوْرُوْ
شَفَقَتِيْ كَامِلِ اَوْلَادُنْ صَلَوْنِ اِنْسَانِ اُوْرُوْ
حَاكِمِ اَوْلَاكِرْ بُوْنَدُنْ حِصَّةِ بُوْدُرِكِهِ حَاكِمِكِرْ كَنْدُوْ
لَوِيْ اِنْسَانَهُ وَحَيَوَانَتَهُ بَلَكَّهُ بِنَاثَانَهُ بِلَهُ عَدَالَتِ
اِيْدُوْبِ ظُلْمِ اُمَّتِيْ كُرْ وَحَضْرَتِ عُمَرَ كِرْ رَضِيَ اللهُ
عَنْهُ مِنْ عَدَلِ مَلِكٍ وَمَنْ ظَلَمَ هَلَكَ قَوْلُ اللّٰهِ
غَايَتِ

غَايَتِ مَجْرَبِ الصِّدْقِ كَلَامُ دُرِّ عَدَلِ اللهِ قَانِمِ
اَوْلُوْرُجْمَلَةِ نَبَاتِ عَدَلِ اللهِ زِيْنَةُ دُرُوْرُ مَوْجُوْ
دَاثِ دَعَدَلِ اللهِ دُوْشَنِ اَوْلُوْرُ مِيْلِكِ جِهَانَ
نِيْنَكِمِ جَانِلَهُ جِسْمِ اِنْسَانِ رَحْمَتِ اَكَاكِهِ اَوْلَهُ
خُلُقِ لَطِيْفِ اَلْدَانِ اِنْجَمِيَّةِ بِرُمُوْرِ ضَعِيْفِ
عَدَلِ اللهِ بُوْدُرُدِيْ مَقْبُوْلِ خُدِيْ نِيْلِدِيْ دِكَلَهُ
اَوْ سُلْطَانِ سَخَا بَدْرُ شَاهِ شَهِيْدَانِ حَسَنِ
حَسِيْنِ يَعْنِيْ دَامَادِيْ اِمَامِ اِنْمَا حَسِيْنِ
عَدَلِ اللهِ تَحْتِ حَاكُمَتِهِ اِيْكُنْ فَضِيْلَهُ تَحْتِ
خِلَافَتِهِ اِيْكُنْ بُوْلَدُهُ بِرُسُوْلِهِ اَوْلَادِ اِيْتِ
شَوْبِيْفِ بَصْدِيْ بِرُمُوْرِيْ بِرُزَا اِيْدِيْ ضَعِيْفِ

مُورِ اجون حای دکر کون اولدی اجدی
اغدی محزون اولدی خوف ایدوب اول مور
شهر خدا دیدی بیک ناله ایله واولا
ضرم اولدی بو مظلومه نیم نوله کشلوله
دو کرسیم بدیم خاکدن کوروبن شفقتله
الله ایدی بر حرمته فونینه قویدی او
سلطان سخا ابواولجه آکا ایدی دوا
حکمه الله ایله اول کجه همان دوشینه کردی
آنک فخری جهان دیدی لطف و کرم وعزله
حد را بله بودیمه غفلتله سکا لایفی
بودر کن مسور ناکهان انجمنه سندن بر مور

انی

انی آکز مسین ای باب علوم دوز خنوده
او مور مظلوم حقی اسبوبن خیرتله
بیوشته دامانکه سندنله بو کلامی دیدی جون
اکار سول خوف ایدوب غایتله اولدی ملول
بوملا کندن ایکن کبرونی سناذ مان اندی
اوعلای نسبی دیدی ای بار کزین اول مسور
انماس اندی حقدن سنی مور دیدی یاری
اوعمان وفا قصیده ائدی بوانی بکا
قلبک اینه سنی صافی ایله دکله بو قصه ایضا
ایله آنلرک دیشلیرین ویا شکرین
بیان ایدر معلوم اوله که طای انک اول ایکی دین

اشغدن واپکی دپشی بوقوردن جعار اولدوشله
ابتدایات و ثنایا دیرک انلرک یاننده درت
دپش دخی بقرانلره واسطات دیرک انلر یاننده
جغان دورت دپشه ربا عبات دیرک تمام
اوکی اون ایکی دیش اولور اجر وکی دشلو ایله
قور ایکی دیش اولور ان اوج یاشینه و ارجق
دیشلری صار و اولور قولون دیشک قباغین اجر
و اذ و سین برز دوردنک ثنایا سی دوشتر
و برینه پنه پنه یئر یاشنده قولن دیشک دخی بوغون
اولور لیشند بر مقدار تریانی کدلور یلپسند
اجلرندک کن جه جغور جغلر اولور واپکی حله سی
اورنلند

۴۵
اورنلند اولور بومر وجه بز جکر یئر یسلاوق
بیومکدن قلور سیکرندک اول جو قوردخی درک
اولور طغوزندک سیلمککه بشلر اوننده دخی زیاده
سیلر و بورنی ایچنده بر ذلک بیدا اولور بودشلرک
حالی بویله اولوق اکر اوات بعضی سننه گمر مکه
معتاد دیکل ایسه در و اگر بولدوغی دمودی
و انجی گمر مکه معتاد ایسه یاشی دیشندک معلوم
اولور جکه سیندن بملک کدکز کج انک جکه گمو
کلری بوغون اولور یاشلا نجق اچلور حتی
یحاق بوزی کیبی کستکین اولور یسوانک اون
یاشندن بوقاروسی تخمین و فواست ایله معلوم

أُولُو بَجْرَمَةٍ جَعَلَ أَوْلَادَهُمْ قَوْمًا مَخْرُوجِينَ
بَيْنَكَ بَيْنَهُمْ بَرْزَخَاتُ فِرْقَانِ يَأْتِيهِمْ وَارِدًا وَأُولُو
بَيْنَكَ بَيْنَهُمْ بَعْضُ بَعْضٍ يَأْتِيهِمْ وَبُؤْسٌ ذَنْبٌ زِيَادَةٌ
وَأُولُو حَقِّ سُبْحَانَهُ وَتَقَاتِي بَارِئًا حَمِيمًا أُولُو
عَمْرٍ أَيْلَهُ عَمْرٍ أَيْلَهُ أَيْلَهُ بَأْمَعِينَ أَيْلَهُ
مَنَافِعِي بَيَانِيهِ دَرُ أَيْلَهُ بَيْنِي بِاللَّهِ قَارِئِيهِ وَرَسَمِهِ
لَرُئِيهِ بِالْبَصَرِ أَوْلَا كَيْسَنَهُ نِكْ كُوزِي أَوْزَرَهُ أُولُو
سَلَرُ كُوزِي فُؤُولُنْدُونَ وَأَوْجَعُوا كَيْسِيهِ بَرْدِيهِمْ بَدْدُ
سَلَرُ نَافِعِي أُولَهُ أَيْلَهُ دَلِي بِرِيَانِ أَيْدُوبِ أَوْجَعُوا
كَيْسِيهِ بِرُئِيهِمْ أَيْلَهُ بَدْرُ سَلَرُ نَافِعِي أُولَهُ وَبِاللَّهِ حَلَطُ
أَيْدُوبِ يَسَمُهُ لَرُ قَا وَفَدْنِي طَائِيهِ أَيْلَهُ أَيْلَهُ
بَغْرِي

بَغْرِي بِشِيرُوبِ بَرُ قَانِي أُولُو أَدَمَهُ بَدْرُ سَلَرُ نَافِعِي
أُولَهُ أَيْلَهُ أُولُو بَرْمِيْدَارُ كُونَلِكُ وَطُوبَى لَرُ أَيْلَهُ
قُوشْدُ وَرُبُ قَانِ ائْتِيْنِ كَيْسِيهِ بَدْرُ سَلَرُ نَافِعِي أُولَهُ
أَيْلَهُ طَلَدَانِي ائْتِي سِرْكَهَ دَهْ بِيْشَرُ سَلَرُ بِيْشَرُ مَنَقَالِ
يَسَمُهُ طَلَدَانِي أُولُو كَيْسِيهِ نَافِعِي أُولَهُ أَيْلَهُ حَمِيَانِي
صَبْرُ وَطُورُ أَيْلَهُ دُوكَسَهُ لَرُ لَرُفَرُ بِيْشَرُ رَجِيْخَهُ بَالُ
أَيْلَهُ سُوْرُ سَلَرُ نَافِعِي أُولَهُ وَسِرْكَهَ أَيْلَهُ أَرْسَهُ لَرُ
قَرِيْخَهُ ائْتِيهِ دُوكَسَهُ لَرُ قَرِيْخَهُ بِيْ كَدَرَهُ أَيْلَهُ سُو
دُنِي طُوعُرُ مَزْ عُوْرَ لَرُ بِيْشَرُ لَرُ اَجْمُوْرُ سَلَرُ حَامِيْلَهُ
أُولَهُ وَارِقُ كَيْسَنَهُ اِحْسَهُ سَمُوْرِيَهُ ضِيْقُ التَّقْنَسِ
رَجِيْخَهُ وَصَجُوْرِيَهُ نَافِعِي أُولَهُ أَيْلَهُ فَاغْنِي فُوْدُرُ

اِنَّ طَلَبَ كَيْفِيَّتِكَ بِرِسْمِهِ سُورَتِكَ نَافِعٌ اَوَّلَهُ
وَدَاءُ التَّلْبِ رَجِيحُهُ دَخِي نَافِعٌ اِنَّكَ دِشْنِي اِقْوَهُ
خُورُ لَيْنِ كَيْفِيَّتِكَ بِاَسْمِ اللّٰتِ فَوَسَلْتُ كَسَمَهُ وَاَوْغَلَا
فَجَعَلْتُكَ بِتَلْبِكَ فَوْسَهُ لَوْ صَرَرْتُ كَلِمَتَهُ وَاَمَلِي اَوَّلَهُ كُرُ
اِنَّكَ طَرَفُكَ بِرَاوَدِهِ كَوْمَسَهُ لَوْ اَوَّلُ اَوْدِهِ اَوْلَانُ
سِحِّي وَصَرَرْتُ تَأْتِرُ اَيْمِيهِ اِنَّكَ اِبَا غِيْبِي بِاَغْرِي سِيهِ
سُورَتِكَ نَافِعٌ اَوَّلَهُ اِنَّكَ كَوُكْبِي بِاَفْسَلِكُ بِنَاضِ
اَوَّلِجُهُ اَلَّذِي دُو كُوْبٍ بِمَرْطَلَهُ صَادُوسِيهِ خَلَطَا
اِبْدُوْبٍ اِسْمَالُ اَوْلَانِ كَيْفِيَّتِهِ يَدُ رَسْمِكَ نَافِعٌ اَوَّلَهُ
بِاَذْنِ اللّٰهِ نَعَانِي اِنَّكَ مَنَافِعِي نَدَهُ وَكَدُوْنِكَ
دَخِي اَضْرَاطٍ وَمَعَالِجَانِي سُوْرَتِكَ نَافِعٌ لَكِنْ طَبِيعُ

بادشاهی

47
بَادِشَاهِيَه سَلَالُ وِبُرْصَلَدُنْ اِحْتِرَاؤُ اِيْجُونُ

اِحْتِصَاؤُ قَلْبِي دِي

بَيْتِ وَصَفِي دُو كَمَنْزِ سَخِيْدُ قَلْبِ تَمَامُ

وِبُرْسُوْرَتِكَ ذِيْنَتُ خَيْرِ الْكَاْرَمِ

بَادِشَاهِ اَصْحَفُ قَلْبِهِ عُمْرُكَ دِرَانُ

دَائِمُ اِيْدِهِ سَرُوْقِدْكَ سَرَفِرَاؤُ

كَلَسِيْنَ مَقْصُوْدِكَ اَوَّلَهُ نَانَ سَرُ

خَلِيْ مَرْدَا تَلْكَ اَوَّلَهُ بَارُوْر

نَانَ قَلْبِهِ صَفِيْ جَمِيْنِ بَخْتِيْ كَيْفِيَّتِي رَشِكُ سِيْهِي

اِيْدِهِ خُدَا خِيْتِيْ بَايِ سَمَزِدْكَ صَلَّهْ اَفْلَاكِهِ

كُوْرُ مَهْرَايِيْنَ دَابْتِ كَيْفِيَّتِي نُورِدُ

هَرْدَمِ الْكَلِّ اَوْلَه سَمْسِرِ زَرِّ اَيْنَه شَاهِدِ
 فَخْرٍ وَظَفَرِ ذَا تَكَلِّ كَيْمِ عَالَمَه اَوْلَدِ نِظَامِ
 اَوْلَه سَرَابُودِ عِرْتِ مَقَامِ
 مَهْرُ مَنْوَرِ كِبِي هَر بَا مَدَا عَرَضِ جَمَالِ اِلَه
 تَلُوْبِ عَدْلِ وَدَادِ اَسْبِ دَوْلَتِ اَوْزَنِ يَنُوْبِ
 كَامِرَانِ عَزِيْمِ اِيْدِ جَبِكِ دُو شَمْنَه لَنْكِرِ كَسَنَانِ
 فَخْرٍ وَظَفَرِ بَدْرُوْه رَاهِ اَوْلَه
 دَوْلَتِلَه يَا اَرْجِيْكَ اَللّٰهُ اَوْلَه
 خَيْرِ لَه خَتْمِ اَيْلَه اِيْدُوْبِ اَخْتِصَارِ خَاتْمَه
 دَعُوْفِ يَا اَيَانَ كَارِ سَنْدِخِي جَابِي كِبِي نِي
 اِرْتِيَابِ قُلْ رَقَمِ خَاتْمَه نِزَمِ الْكِتَابِ

لَوَّ وَوَزُنْ كَوْنُ لَوْدَ مَرَمِنْ كُونِ وَارِيكُنْ وَيَرْوَلْتَر
وَدُونِ يَارِسِنْدَه صَو وِرْمَكْ اِنِي سَمِرْدُورْقَبَه
فُوَشْلُقْدَه بِرُصُو وَيَرْوَلْ بَرْدَخِي اِيكِيدَنْ صَكْرَنْ وَيَرْ
لَر وَكَاهِي بَلِسِي وَفُو بَرُوغِي وَايَقْلَرْ بِنِي اِسْتِي صُو
اِبَلَه بُوَيَه لَر وَكُونْدَه اِيكِي كَرَه حَكْمُ نِيْمَان اِيْدَه لَر
وَاَوْج كُونِ يَارِزْ مَيُوبْ يِنَه لَر كَزْدُ وَا لَر اَيَقْلَرْ
اَجْمَلَه وَيَا تَنْ اَنَه بَرِكَلَه اَرَبَه نِي بَشْتَرِكِه دَه وَيَرْ
لَر اَمَّا بُولَه كِيدَنْ اَنَه نَسْنِكْ وَيَرْ لَر اَكْرُ حَجَلِي
وَارَا يِسَه صَوْلُقْ دَخِي وَيَرْ لَر وَانَه يَنْوَكَنْ اَوْرِيكِيَه
بَلْ بَصُوبْ اَعْرُغُونْ وَيَرْ مِيَه لَر هَمَانْ نَزْرَجِكْ اَوْسْتَه
يِنَه لَر اَنْدَنْ صَكْرَه اَوْرِيكِي بَكَلِيَه لَر سِيَا حِي
اولدلكه

اولدزكه ايكى اوز نكسى ايجنه ايكى آغه فوسلوايا
بغى التنده فلسه بر فونق بركيدن اول اخلردو
شميه زيرا اوز نكلري بوش فيوب نفلني آيره
ويرمك اتي بغير ايدر ودر ميش اناك ايرين
نيز الميه لَر ودر خاندن ونيوردن اتي بك صفته
ويوردغون انه تيزجك بم و صوو ويرميه لَر
وصوكره صوبي يدن اول وير لَر وانك بلكلر
ينك بلجيني حاكم بويكر وياشئن الا لَر تاكه
ان جلعن اولميه وانك هنر ابا غني سكر مخ
ايلاه نعل ايدر طاشنه ابوا بيشر بريته قوحي
انلرينه نعل اور منكر بريشيله فوز بغه اولور

اِنَّكَ قَرِيْبِي يَا ذُو الْاَيْكِ طِا نَا غِنَه حَكَم سُورَر كُرْطِرِنْفِي
 بَكِ اُولُوْبُ نَعْلَه خُتَاخِ اُولُو كُرْ ذِيْرَا وَاَبْتَلُوِي
 دِيْحِي مِشْقِي فُوْمُدُرْ وَحَرَبِ زَمَانِنْدَه اَبْغِرَا اَلَه يِنَه كُرْ
 زِيْرَا بَرَه يَه كَحْمَل اِيْدُرْ وَاَبِي اُوْجِ دِرْ كِنْدُنْ وَهَر
 دِرْ كِنْدَه بِرْ مِيْلِدُنْ اَرْتُو سَكِرْتَمِيْلُو كُرْ ذِيْرَا اَسْلُو
 اَنَكِه اُوْجِ دِرْ كِنْدُنْ زِيْرَا دَه سَكِرْدَه بَكَلِه هَلَاكِ اُولُو
 صَا حِيْنَه جُوْقُ كِنَاَه اُولُوْرْ حِيْوَانَلُو حَفِيْلِيْسَه
 اِنْسَانِ حَقِيْقَتُنْ اَشْدَّ وَاَصْوَبُدُرْ ذِيْرَا اِنْسَانِ
 اِيْلَه بِرْ طِرِيقِ اِيْلَه حَلَالِ لَسْمَكِ مُمْكِنِ اُولُوْرْ اَمَّا
 كُفُوْرْ اَنَلُوْرْ اِيْلَه مُمْكِنِ اُولُمَازِ اَخِرِنْدَه عَذَابِ اُولُوْرْ اِيْمَانِ
 كَلُوْرْ رَسُوْلِ اَلَلِه صَلَّى اَلَلِه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِوُرُوْدِكِه
 فَا ن

فَا نَ اللَّيْبُ لَا اَرْضًا قَطَعُ وَلَا ظَهْرًا اَبْعِي يَعْنِي اِنْتِي
 بَكِ سُورُنْ يَا حَدِيْدُنْ زِيْرَا دَه بُوْكِ اُوْرُنْ كِيْمِي
 بُوْلِ اَلَمَسْ وَحَرَبِي هَلَاكِ اِيْدُوْبِ وَاَبَا لَه كِيْرُو
 اِيْسَسْ بِنْدُو كِي كُرْ حِيْوَانَه رِنُوْقِ اِيْلَكِ مَعْدَا رِيْحَه فُو
 لَلَا نُوْبِ اَسِيْرُكِكِ كِنْدَه وَنَفْسُكُوِي وَاُولُو حِيْوَانِ حَفِي
 دِيْمَكْدُرْ ذِيْرَا قِي جُوْقِ اَنْتِ سَكِرْتَمَكِ كِيْمِيْنِكِ بَدِ
 نِنَه ضَرُوْرْ فُو اَسِيْنَه ضِعُوْفِ وَحَوَا سِيْنَه حَلَلِ وِيْرُوْرْ
 بَعْضِ عِلْمَادِ بِمِشْكُوْرُوْرِكِه اَلَه بِمَكِ حَرِيْمِ كِيْمِيْدُرْ وَاَنْتِ
 سَكِرْتَمَكِ حَرِيْمِ كِيْمِيْدُرْ ^{مَوْتِ} يَعْنِي حَسْبَتَه لِكِ مَقْدَمَاتِ
 مَوْتِ اُولُو وِيْعِي كِي اَلَه بِمَكِ دِيْحِي مَقْدَمَاتِ مَوْتِدُرْ
 ذِيْرَا اِحْمَالِدُرْ اَنْتِ يَغِيْلَه صَا حِي هَلَاكِ اُولَه سَكِرُو

سَكِرْ مَكْدَه اِبْسَه بُو اِحْمَال دَخِي اَرْتَقِدُر بِسَرَحِي
مَوْتِ كِبِي اُولُوْر حَضْرَتِ عَلِي رَضِيَ اللهُ عَنْهُ بِوُورِد
لَرَكْلُ شَيْبِي عَجَاوَزَ صَلَةُ الْقَلْبِ ضِدَّهُ بَعْنِي
هُرُ نَسْنَه كِه مِقْدَارِ نَدَانِ زِيَادَه اُولَه ضِدِّ بِنَه
دُو نَرَفِجِ اِيكُنْ مَضِرْ اُولُوْر تَنَكِه حَدِيثِ شَرِيْفَه
خَبِرْ اَلَا مَوْرُ اَوْ سَطْهَا بِوُورِ مِنْدُرْ بَعْنِي دُو كِلِي اَشْبَارِ
لِ خَبِرْ لَوْ سِي اُوْر تَه لَرِيْدُرْ كِه تَه قَبِي صُوقِ وَ تَه
اَزْ اُولَه عَدَاكْتِ بُو دُرْ اِيكِي طَرَفِي دَخِي ظَلَمْ وَ عَذُو
مَدُرْ عُلَمَاءِ دِينِ وَ فَعْمَاءِ سُبُلِيْنِ دَرِ مِثْلُرْ دُرْ كِه
بُرْ كِسَه دَه صُوقِ حَيَوَانَاتِ بِيْلِكْ وَ رِعَايَتِ قَلْمَا فِ
اُولْمَا سَه اَكَا حَيَوَانِ لَبْسَلِكْ وَ بِيْمَكْ حَلَالِ اُولْمَا
حضرت

حَضْرَتِ بِيْعَبْرَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِوُورِدُ كَر
اِنَّ اِمْرَاةً دَخَلَتْ النَّارَ فِي هَيَاةٍ يَعْنِي بِرِعْوَرْتِ
بِيْرَكْدُو سِيْنِكْ حَقِي كُوْر تَمَكَلَه جَهَنَّمْ كِرْدِي
دِيوَرِ اللهُ تَعَالَى حَضْرَتِيْنِكْ اِنْسَانَه بَجْمَلَه تَكَلِيْفَه
بِنِكْ اَصْلِي اِيكِي نَسْنَه اُوْر دَه دُرْ بِرِي تَعْلِيْمًا تَعْلِيْمِ
لَا مَرِ اللهُ بِرِي شَفَعْتِ عَلِي خَلْقِ اللهُ تَعَالَى يَفِي
بِرِي اللهُ تَعَالَى حَضْرَتِيْنِكْ بِوُورِدُ قَلْبِي
اُولُوْلَا يُوْبُ طُوْمُوْ وَيَرِي اللهُ تَعَالَى بِيْرِي
نَدُوْنِي نَسْنَه لَه اَكْرُ اِنْسَانِ اَكْرُ حَيَوَانِ اَسِيْرِ
كِيُوْبِ اَجْمَعِي ظَلَمْ اِيْمَاكْ وَ بِرْ حَدِيثِ شَرِيْفَه
دَخِي بِوُورِ مِثْلُرْ اَرْحَمُوْا مَنْ فِي الْاَرْضِ بِرْ حَكْمِ اللهُ

مَنْ فِي السَّمَاوِيَّاتِ مَنْ لَا يُرْحَمُ إِلَّا بِرَحْمَةِ يَدِي
سِرِّ اسْرُوكَ بِرَدِّهِ أَوْلَانِ الْإِنْسَانِ وَحَيَوَانِ الْكَوْنِ
سِرِّ انْدِي اسْرُوكِ اسْرُوكِ سِرِّ رَحْمَتِ اِيْدُرْ كُوْمَلَزْ
حَاكِمِي أَوْلَانِ اللَّهِ جَلَّ جَلَالُهُ شَوْلُ كَيْسِي كِهْ أَنْلُوكِ
اسْرُوكِزْ أَوْلِ دِي اسْرُوكِمْزْ بِرَفَا جُوْهُ عَوْرَتِ
بِرُسُو سِيْزْ كَلْبِي مَرَحْمَتِ اِيْدُوْبِ اِيْحِ اِيْدُوْبِ اِيْلِي
بِرُفُوْدُنْ صُوْجَلُوْبِ وَبِرُْمِكَلِي مَقْمُوْرَ اَوْلُوْبِ
أَهْلِ جَنَّتِ اَوْلُوْبِ وَبِيْ حَدِيْثِ مَشَارِقِهِ مَدْ كُوْرُوْدُ
صَا جِبَالِ الْكُتَّافِ اِيْدُرْ صَبِي اِيْكُنْ بِرُسُوْرَجِي
فُوْشَجَفِي طُوْبِي اِيَا غِنِيْهِ اِيْبْ بَغْلَا دِمْرُ بُوْرُوْدِ
دُوْ كُوْنِيْهِ قِيْدِي اِيْبِي جَلْدِمْرَ اِيَا غِيْ فِرَا دِي بُوْدُرْ

زمان

٤٢
زَمَانِ بِنِ دِي اَنْدُنْ دُشْدُمْرَ اَبَا غِمْرِ فِرَا دِي
اَلْحَمْدُ لِلَّهِ تَعَالَى سِرِّ جَنَّتِ حَقِي بِنْدُنْ دُنِيَا دِهْ اَلنُّوْبِ
عُقْبَا يَهْ قَلْمَا دِي اَلْبَتْدِ كَسْنِيْكَ حَقِي كَيْسِي كِهْ قَلْمُنْ
اِيْمَدِي كَيْسِي صُفُوْدُنْ بَرَكِ صَعْتِمَقْ كُوْرُوْدُ
حُصُوْصَا كِهْ حَيَوَانَاتِ حَقِي غَايَبِتْ كُوْجُوْدُرْ اِمَاوْ
أَبُو اَلْبَيْتِ رُوْبَيْتِ اِيْدُرْ كِهْ حَضْرَتِ مُوسَى كَلِمِ لِلَّهِ
صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَي نَبِيِّنَا وَعَلَيْهِ جَنَابِ صَقَّهْ سُوْأَلِ
اِيْدُوْبِ يَا رَبِّ بِنِي نَهْ سَبَبِ اِيْلِي كَنْدُوْ كِهْ دَسُوْ
وَكَلِمِ اِيْدُبِكْ دِيْدِي صَوْتِ تَعَالَى بِبُوْرُوْدِيْ كِهْ بِرُفُوْ
بُحْفِي اسْرُوكِ دُوْ كَلْ سَبَبِ اِيْلِي اَوْلِ اِيْبُوْتِ
سُوْرِيْدُنْ اَبُو بَلُوْبِ قِيْدِي وَسَبَبِي قِي بُوْرُوْدِي

سَنَ ابْنِ عَاقِبَتٍ بَشْتَوْبٍ طَوْنِدِكَ وَرَحْمَتِ اِيْدُوْبٍ
فَوْجُكَ اَيُّ مَسْكِنَةٍ نَجْوَى كَنْدُوْبٍ يُوْرِدُكَ دِيُوْبٍ
اَوْخَشَاوِكَ بِسَبَبِ بُوَسْبِيْدَنِ اَنْوَرِيْ بِنِ سَنِيْ خَلْقِهِ
بِيْمَبْرُ قَلْدِمِ دِيْدِيْ فِقِيْهِ رَحْمَةُ اللهِ لِعَالِيْ اِيْدُرِ
اَنْبِيَاءِ كِرَامٍ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ وَالسَّلَامُ رَحْمِيْ غَنَمِ
اِيْدِ كَارِيْنِكَ وَجِهِيْ بُوْدُرِكِهِ حَيَوَانَاتِ اُوْرِيْ
شَفَقَتِيْ كَامِلِ اَوْلَادِيْ نِ صَلَوَاتِ اِنْسَانِ اُوْرِيْ
حَاكِمِ اَوْلَاكِ بُوْنَدَنِ حِصَّةِ بُوْدُرِكِهِ حَاكِمِكِرْ كَنْدُوْبِ
لَوِيْ اِنْسَانَهُ وَحَيَوَانَتَهُ بَلَكَّهُ بِنَاثَانَهُ بِلَهُ عَدَالَتِ
اِيْدُوْبِ ظُلْمِ اُمَّتِيْهِ كُرْ وَحَضْرَتِ عُمَرَ كُرْ رَضِيَ اللهُ
عَنْهُ مِنْ عَدَلِ مَلِكٍ وَمَنْ ظَلَمَ هَلَكَ قَوْلُ اللّٰهِ
غَايَتِ

43
غَايَتِ مَجْرَبِ الصِّدْقِ كَلَامُ دُرِّ عَدْلِهِ قَائِمِ
اَوْلُوْرِيْ جَمَلَةَ نَبَاتِ عَدْلِهِ زِيْنَةُ دُرُوْرِيْ
دَاثِ دَعْدَلِهِ دُوْشَنِ اَوْلُوْرِيْ مَلِكِ جِهَانَ
نِيْنَتِكُمْ جَانِلَهُ جِسْمِ اِنْسَانِ رَحْمَتِ اَكَاكِهِ اَوْلَاهِ
خُلُقِ لَطِيْفِ اَلْدَانِ اِنْجَمِيْهِ بِرُمُوْرِيْ ضَعِيْفِ
عَدْلِهِ بُوْدُرِدِيْ مَقْبُوْلِ خُدِيْ نِيْلِدِيْ دِكَلَهُ
اَوْسُلْطَانِ سَخَا بَدْرِنَاةِ شَهِيْدَانِ حَسَنِ
حَسِيْنِ يَعْنِيْ دَا مَا دِيْ اِمَامِ اِنْمَحْرَمِيْنِ
عَدْلِهِ تَحْتِ حَاكُمَتِهِ اِيْكُنْ فَضْلُهُ تَحْتِ
خِلَافَتِهِ اِيْكُنْ بُوْلَدِهِ بِرِسْمُوْلِهِ اَوْلَادِ اِيْتِ
شَوْبِيْفِ بَصْدِيْ بِرُمُوْرِيْ بِرِزَا اِيْدِيْ ضَعِيْفِ

مُورِ اجوون حابی دکر کون اولدی اجدی
اغدی محزون اولدی خوف ایدوب اول موزدن
شیر خدا دیدی بیک ناله ایله واولاد
ضرم اولدی بو مظلومه نیم نوله کشلوله
دو کرسیم بدیم خاکدن کوروبن شفقتله
الله ایدی بر حرمته فونینه قویدی او
سلطان سخا ابواولجه اکا اشدی دوا
حکمه الله ایله اول کجه همان دوشینه کردی
آنک فخری جهان دیدی لطف و کرم و عزتله
حد را بله بودیمه غفلتله سکا لایفی
بودر کن مسوور ناکهان انجمنه سندن بر مور

انی

انی اکمز مسین ای باب علوم دوز خشنوده
او مور مظلوم حقی استوبون خیرتله
بیوشته دامانکه سندنله بو کلامی دیدی جون
اکار سول خوف ایدوب غایتله اولدی ملول
بوملا کندن ایکن کپرونی سناد مان اندی
اوعلا نسبی دیدی ای بار کزین اول مسرور
انماس اندی حقدن سنی مور دیدی یاری
اوعمان وفا قصیده ائدی بوانی بکا
قلبک اینه سنی صافی ایله دیکله بو قصه ایضا
ایله آنلرک دیشلیرین ویا شلرین
بیان ایدر معلوم اوله که طای انک اول ایکی دین

اشغدن واپکی دېښی بو قورودن جعار اول دښاره
ابتدایات و ثنا یا دیرکړ انلرک یاننده درت
دېښ دېښ یلو انلره واسطات دیرکړ انلر یاننده
جغان دورت دېښه ربا عبات دیرکړ تمام
اوکی اون ایکی دېښ اولور اجر وکی دشلو ایله
قور ایکی دېښ اولور ان اوج یاشینه وایچو
دښلری صار و اولور قولون دښنک قباغین اجر
واذ و سین برز دوردنک ثنا یاسی دوشتر
و برینه پنه پنه یښنده قولن دښنک دېښ بوغون
اولور الښنده بر مقدار تریانی کد لور یلېښنده
ایچلرندک کن جه جغور جغلر اولور واپکی حله سی
اورنلند

اور ناسنده اولن یومروجه بزجکړ یلر یسلا توی
بیومکدن قلور سیکرندک اول جو قور دېښ درک
اولور طغوزندک سیلمنکه بښلر اوننده دېښ زیاده
سیلر و بورنی ایچنده بر ذلک ابتدا اولور بودښلرک
حالی بو یله اولوق الوات بعضی نسنه گمومکه
معتاد دیکل ایسه در واکر بولدو غی دمودی
و انجی گمومکه معتاد ایسه یاشی دښندن معلوم
اولور جکه سیندن بلک کد کدز کچ انک جکه گموم
کلری بوغون اولور یاشلا نجق ایچلور حتی
یحاق بوزی کیبی کښلین اولور یسوانک اون
یاشندن بو قاروسی تخمین و فواست ایله معلوم

اِنَّ طَلَبَ كَيْفِيَّتِكَ بِرِسْمِهِ سُوْرَسَكَ نَافِعٌ اَوَّلَهُ
وَدَاءُ التَّلْبِ رَجِيْحَهُ دَخِي نَافِعٌ اِنَّكَ دِيْنِي اِقْوَمُ
خُوْر لِيْنَ كَيْفِيَّتِكَ بِاَسْمِي الْاِسْمِ فُوْسَلُ كَسَمَهُ وَاَوْغَلَا
نُجْمَلِيْكَ بِتَلْبِيَّتِهِ فُوْسَهُ لَوْ صَوْرُ كَلِمَتِهِ وَاَمِيْنَ اَوَّلَهُ كُوْر
اِنَّكَ طَرَفِيْكَ بِرَاوَدِهِ كُوْمَسَهُ لَوْ اَوَّلُ اَوْدِهِ اَوْلَا نَلِيْ
سَخِيْ وَصَوْرُ تَاثِيْر اِيْمِيَةِ اِنَّكَ اِبَا غِيْبِيْ بِلَا غِيْبِيَةِ
سُوْرَسَكَ نَافِعٌ اَوَّلَهُ اِنَّكَ كُوْكِيْ بِاَفْسَلُوْ بِنَاضِ
اَوَّلِيْجَهُ اَلَّذِيْ دُوْكُوْبٍ بِمَرْطَلَهُ صَادُوْسِيَةِ خَلَطَا
اِبْدُوْبٍ اِسْمَا لِيْ اَوْلِيْنَ كَيْفِيَّتِهِ يَدُرْسَكَ نَافِعٌ اَوَّلَهُ
بِاَذِيْنِ اللّٰهِ نَعَا لِيْ اِنَّكَ مَنَافِعِيْنَدِهِ وَكَدُوْنِيْكَ
دَخِيْ اَضْرَاطٍ وَمَعَا لِيْ اَنْتَ سُوْرُ جُوْدُ دُرُ لِيْ كِنِ طَبِيْعِ

بادشاهی

۷۷
بَادِشَاهِيَّهٖ سَلَالٌ وِبِرْصَلَدُنْ اِحْتِرَاؤُ اِيْجُوْنُ

اِحْتِصَاؤُ قَلِيْدِيْ

بیت وَصَفِيْدُوْ كَمَنْزُ سَخِيْدِيْ قَلِيْ تَمَامُ

وِبِرْ سُوْرُوْ كَهٗ ذِيْبِيْتُ خَيْرُ الْكَارِمِ

بَادِشَاهِ اَصْحَقُ قِيْلَهُ عُمَرُكَ دِرَانُ

دَايْمُ اِيْدِهِ سَرُوْ قِيْلَكَ سَرُوْ فِرَاؤُ

كُلْسِيْنَ مَقْصُوْدِيْكَ اَوَّلَهُ نَانَ سَرُوْ

خَلِيْ مَرْدَا تِلْكَ اَوَّلَهُ بَارُوْر

نَانَ قِيْلَهُ صَقِيْ جَمِيْنُ بَخْتِيْ كِيْمِيْ رَشِكُ سِيْمِيْ

اِيْدِيْ خُدَا خِيْتِيْ بَايُ سَمِيْدِيْكَ صَلَّهٗ اَفْلَاكِهِ

كُوْر مِهْر اِيْمِيْ رَاهِيْتُ كِيْمِيْ نُوْرِدِ

هَرْدَمِ الْكَلِّ اَوْلَه سَمْسِرِ زَرِّ اَيْنَه شَاهِدِ
 فَخْرٍ وَظَفَرِ ذَا تَكَلِّ كَيْمِ عَالَمَه اَوْلَدِ نِظَامِ
 اَوْلَه سَرَابُ رَدُو عِرْتِ مَقَامِ
 مَهْرُ مَنْوَرِ كِبِي هَر بَا مَدَا عَرَضِ جَمَالِ اِلَه
 تَلُوْبِ عَدْلِ وَدَادِ اَسْبِ دَوْلَتِ اَوْزَنِ يَنُوْبِ
 كَامِرَانِ عَزِيْمِ اِيْدِ حَبِيكِ دُو شَمْنَه لَنْكِرِ كَسَنَانِ
 فَخْرٍ وَظَفَرِ بَدْرُوَه رَاهِ اَوْلَه
 دَوْلَتِلَه يَا رِجِيكِ اَللّهُ اَوْلَه
 خَيْرِ لَه خَتْمِ اَيْلَه اِيْدُوْبِ اَخِيصَا زِ خَاتْمَه
 دَعُوْفِ يَا اِيَانِ كَارِ سَنْدِخِي جَابِي كِبِي نِي
 اِرْتِيَابِ قُلْ رَقَمِ خَاتْمَه نِزَمِ الْكِتَابِ